БП 3-(03)17(58).01

ТИМЧАСОВИЙ БОЙОВИЙ СТАТУТ

“ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

Частина IV (Взвод, відділення)

ГРУДЕНЬ 2019

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень для розповсюдження немає.

КОМАНДУВАННЯ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З ВІЙСЬКОВОЮ АКАДЕМІЄЮ (м. ОДЕСА) ТА ЦЕНТРОМ ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Прим. № ___

БП 3-(03)17(58).01

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ Командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України
18 грудня 2019 року № 184

ТИМЧАСОВИЙ БОЙОВИЙ СТАТУТ

“ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ”

Частина IV (Взвод, відділення)

Бойова публікація командирам десантно-штурмових (парашутно-десантних, аеромобільних) підрозділів з порядку підготовки та ведення бою (дій) взводом та відділенням ДШВ ЗС України

ГРУДЕНЬ 2019

ОБМЕЖЕННЯ РОЗПОВСЮДЖЕННЯ:
обмежень для розповсюдження немає.

КОМАНДУВАННЯ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ СПІЛЬНО З ВІЙСЬКОВОЮ АКАДЕМІЄЮ (м. ОДЕСА) ТА ЦЕНТРОМ ОПЕРАТИВНИХ СТАНДАРТІВ І МЕТОДИКИ ПІДГОТОВКИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ПЕРЕДМОВА

Тимчасовий бойовий статут Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, частина IV (Взвод, відділення) (далі – Тимчасовий БС) розроблений робочою групою фахівців Військової академій (м. Одеса) та Командування ДШВ під загальним керівництвом командувача Десантно-штурмових військ Збройних Сил України генерал-майора Є.Г. МОЙСЮКА.

У Тимчасовому БС викладено основні положення, щодо підготовки та ведення сучасного бою (дій) десантно-штурмовими, парашутно-десантними та аеромобільними взводами (відділеннями) Десантно-штурмових військ Збройних Сил України у взаємодії з підрозділами інших видів і родів військ Збройних Сил України.

Командири підрозділів Морської піхоти ВМС Збройних Сил України та Сил спеціальних операцій Збройних Сил України, механізованих (мотопіхотних) та гірсько-штурмових (гірсько-піхотних) підрозділів Сухопутних військ Збройних Сил України, командири гранатометних взводів (відділень), підрозділів інших військових формувань Сектору оборони і безпеки України можуть застосовувати положеннями цього Тимчасового БС для організації та ведення бою (дій) в частині, що їх стосується.

Усі питання, що стосуються Бойового статуту, надсилати до командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України на адресу: 10014, м. Житомир, вул. Велика Бердичівська 17а, командування Десантно-штурмових військ Збройних Сил України, ТКМ “Сєдо-М” – індекс 117 (контактний телефон розробників для надання зауважень та пропозицій – 68-32-269).

ЗМІСТ

	ПЕРЕДМОВА	2
	ВСТУП	7
	ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ	8
	ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	9
1	ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	12
1.1	Основи бойового застосування взводу (відділення)	12
1.2	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі	13
1.3	Основи управління підрозділами і вогнем	20
2	СИЛИ І ЗАСОБИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БОЮ	22
2.1	Штатні сили і засоби взводу (відділення)	22
2.2	Підрозділи (засоби) підсилення взводу (відділення)	23
2.3	Обов’язки особового складу взводу (відділення)	25
3	ПЕРЕСУВАННЯ ВЗВОДУ (ВІДДІЛЕННЯ)	30
3.1	Загальні положення	30
3.2	Взвод (відділення) на марші	31
3.2.1	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки маршу	33
3.2.2	Здійснення маршу	36
3.3	Перевезення взводу (відділення)	38
3.3.1	Перевезення залізничним (морським, річним) транспортом	39
3.3.2	Перевезення повітряним транспортом	41
4	РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ	42
4.1	Загальні положення	42
4.2	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки розташування на місці	43
4.3	Розташування на місці	45
4.3.1	Дії у складі головних сил при розташуванні на місці	45
4.3.2	Дії у сторожовій охороні	47
5	ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) В НАСТУПІ	50
5.1	Загальні положення	50
5.2	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступу	52
5.3	Ведення наступального бою	56
5.3.1	Дії у складі головних сил в наступі	56
5.3.2	Особливості ведення наступального бою взводами (відділеннями), на озброєнні яких перебувають різні види бойових машин (БМД, БМП, БТР, МТ-ЛБ)	61
5.3.3	Застосування підрозділів (засобів) вогневої підтримки в наступі	62
5.3.4	Ведення наступу в особливих умовах	63
5.4	Зустрічний бій	70
6	ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) В ОБОРОНІ	71
6.1	Загальні положення	71

6.2	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою	74
6.3	Ведення оборонного бою	78
6.4	Особливості ведення оборонного бою взводами (відділеннями), на озброєнні яких перебувають різні види бойових машин (БМД, БМП, БТР, МТ-ЛБ, бронеавтомобілі типу СПАРТАН, HMMWV HUMMER)	81
6.5	Застосування підрозділів (засобів) вогневої підтримки в обороні	82
6.6	Взвод у бойовій охороні	83
6.7	Вогнева засідка	84
6.8	Ведення бою в оточенні, вихід з оточення	86
6.9	Ведення оборонного бою в особливих умовах	87
7	ДІЇ ВЗВОДУ (ВІДДІЛЕННЯ) У СКЛАДІ ПОВІТРЯНОГО ДЕСАНТУ	95
7.1	Загальні положення	95
7.2	Підготовка взводу (відділення) до десантування і бою	96
7.3	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки десантування і бою в тилу противника	97
7.4	Десантування та ведення бою в тилу противника	98
8	ВЕДЕННЯ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ДІЙ	103
8.1	Загальні положення	103
8.2	Підготовка взводу (відділення) до десантно-штурмових дій	105
8.3	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки десантно-штурмових дій	106
8.4	Ведення десантно-штурмових дій взводом (відділенням)	108
9	ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ РЕЙДОВИХ ДІЙ	109
9.1	Загальні положення	109
9.2	Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки рейдових дій	111
9.3	Дії взводу (відділення) у рейді	112
10	ВИХІД З БОЮ ТА ВІДХІД	115
10.1	Загальні положення	115
10.2	Вихід з бою	116
10.3	Відхід	116
11	ЗАСТОСУВАННЯ ПРИДАНИХ І ПІДТРИМУЮЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ (ВОГНЕВИХ ЗАСОБІВ) АРТИЛЕРІЇ ТА АВІАЦІЇ	117
11.1	Загальні положення	117
11.2	Основи застосування приданих і підтримуючих підрозділів (вогневих засобів) артилерії	125
11.3	Виклик та коректування вогню артилерії	131
11.4	Виклик авіаційної підтримки та наведення авіації	135
12	ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) У СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ І СПЕЦИФІЧНИХ ДІЯХ ВІЙСЬК (СИЛ) ТА У СПЕЦІАЛЬНИХ	139

	ОПЕРАЦІЯХ	
12.1	Дії взводу (відділення) у стабілізаційних діях	139
12.2	Дії взводу (відділення) у специфічних діях	142
12.3	Дії взводу (відділення) у спеціальних операціях	143
13	ВСЕБІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	145
13.1	Загальні положення	145
13.2	Бойове забезпечення	145
13.2.1	Розвідка	145
13.2.2	Тактичне маскування	148
13.2.3	Інженерне забезпечення	149
13.2.4	Радіаційний, хімічний, біологічний захист	150
13.2.5	Охорона	159
13.3	Морально-психологічне забезпечення	160
13.4	Технічне і тилове забезпечення	164
13.4.1	Технічне забезпечення	164
13.4.2	Тилове забезпечення	165
13.5	Медичне забезпечення	167
Додатки:		
1	Методичні рекомендації щодо застосування снайперів в основних видах бою (дій)	168
2	Особливості оформлення графічних бойових документів	169
3	Основні скорочення, що застосовуються в бойових документах	171
4	Основні умовні знаки для графічного оформлення бойових документів	174
5	Розрахунок часу на виконання процедури управління підрозділами у взводі під час підготовки оборонного бою взводу з положення безпосереднього зіткнення з противником (варіант)	198
6	Формалізований бойовий наказ командира десантно-штурмового взводу на рейдові дії (варіант)	199
7	Процедура управління ризиками	201
8	Порядок передачі сигналів, команд і постановки завдань по радіо	203
9	Схема організації радіозв’язку у взводі	205
10	Похідний порядок десантно-штурмового взводу на марші (відділення)	206
11	Схема розташування десантно-штурмового взводу в районі зосередження (варіант)	207
12	Бойовий порядок десантно-штурмового взводу в наступі на бойових машинах (варіант)	208
13	Бойовий порядок десантно-штурмового взводу в наступі у пішому порядку (варіант)	209
14	Бойовий порядок десантно-штурмового взводу в наступі в дві лінії (варіант)	210
15	Взвод у наступі з положення безпосереднього зіткнення з	211

	противником (варіант)	
16	Взвод у наступі з ходу (варіант)	212
17	Побудова бойового порядку десантно-штурмового взводу в оборонному бою	213
18	Схема опорного пункту десантно-штурмового взводу (варіант)	214
19	Картка вогню десантно-штурмового відділення (варіант)	215
20	Картка вогню протитанкового відділення (варіант)	216
21	Дії взводу в складі роти під час десантування на об’єкт захоплення (варіант)	217
22	Дії взводу в складі роти під час десантування на деякому віддаленні від об’єкту захоплення (варіант)	218
23	Десантно-штурмовий взвод в наступі під час захоплення та знищення об’єкту в тилу противника (варіант)	219
24	Цілевказання підрозділу (вогневому засобу) артилерії	220
25	Коректування вогню підрозділу (вогневого засобу) артилерії	227
26	Порядок дій підрозділів під час виявлення саморобних вибухових пристроїв за типом 4С або 5С	243
27	Фортифікаційні споруди	244
	СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)	254
	ДЛЯ ЗАМІТОК	255

ВСТУП

Форми і способи управління, підготовки, застосування та всебічного забезпечення бою (дій) взводу та відділення Десантно-штурмових військ Збройних Сил України адаптовані до основних операційних процедур, критеріїв та стандартів (нормативних документів) бойового застосування відповідних підрозділів аеромобільних та парашутно-десантних військ країн-членів НАТО.

ВАЖЛИВО ПАМ'ЯТАТИ!

Знання та вміле застосування положень Тимчасового БС забезпечить своєчасне та ефективне виконання бойових завдань підрозділами ДШВ.

Положення цього Тимчасового БС слід застосовувати творчо, відповідно обстановки, яка складається в ході підготовки та ведення бою (дій) взводом (відділенням) Десантно-штурмових військ Збройних Сил України.

Не виключаються відхилення від викладених у Тимчасовому БС положень, які забезпечать ефективне виконання бойових завдань у конкретних умовах обстановки.

У цьому Тимчасовому БС основні терміни та визначення наведено в тексті.

ПОСИЛАННЯ НА ВІЙСЬКОВІ ПУБЛІКАЦІЇ

Позначка військової публікації	Повне найменування військової публікації
1	2
ВКП 3-03(17).01	Доктрина “Десантно-штурмові війська Збройних Сил України”, введена в дію наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 14.01.2021 №9
АТР 3-21.8	Army Techniques Publication “Infantry platoon and squad”, April 2016 (Військова публікація ЗС США АТР “Піхотний взвод і відділення”, видання квітень 2016 року)
FM 3.90	Field Manual “Tactics”, July 2001 (Військова публікація ЗС США FM “Тактика”, видання липень 2001 року)
АТТР 5-0.1	Army Tactics, Techniques, and Procedures “Commander and Staff Officer Guide”, September 2011 (Військова публікація ЗС США АТТР “Керівництво для командирів та начальників штабів”, видання вересень 2011 року)

Примітка. Якщо військову публікацію, на яку є посилання, замінено новою або до неї внесені зміни, то треба застосовувати нову військову публікацію, охоплюючи всі внесені до неї зміни.

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ ТА УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

Скорочення та умовні позначення	Повне словосполучення та поняття, що скорочуються
1	2
АА	Армійська авіація
БМД, БМП	Бойова машина десанту, бойова машина піхоти
БП	Блокпост
БПЛА	Безпілотний літальний апарат
БПЗ	Бокова похідна застава
БТР	Бронетранспортер
ВУП	Вогневе ураження противника
ВОЦ	Вогонь по окремій цілі
ВТЗ	Високоточна зброя
ДПС	Державна прикордонна служба
ДШВ	Десантні-штурмові війська
ДШД	Десантно-штурмові дії
ЗВ	Зосереджений вогонь
ЗМУ	Зброя масового ураження
ЗС	Збройні Сили
ІВФ	Інші військові формування
КАВ	Коректувальник артилерійського вогню
МПЗ	Морально-психологічне забезпечення
МТЗ	Матеріально-технічне забезпечення
НГУ	Національна гвардія України
НЗВ	Нерухомий загороджувальний вогонь
НС	Надзвичайна ситуація
ОВТ	Озброєння і військова техніка
ПАН	Передовий авіаційний навідник
ПММ	Пально-мастильні матеріали
ППО	Протиповітряна оборона
ПрО	Правоохоронні органи
ПТКР	Протитанкова керована ракета
ПТРК	Протитанковий ракетний комплекс
РД	Розвідувальний дозор
РЗВ	Рухомий загороджувальний вогонь
РХБ захист	Радіаційний, хімічний та біологічний захист
СБУ	Служба безпеки України
СВ	Сухопутні війська
СпО	Спеціальна операція
ССпО	Сили спеціальних операцій
ТакПД	Тактичний повітряний десант
АА	Assemble area (Район зосередження)

1	2
AAR	After Action Review (Аналіз проведених дій)
AO	Area of operations (Район операції (бойового завдання))
AREA	Area (Район дій)
BP	Battle position (Бойові позиції)
COA	Course of action (Варіант дій)
CC	Civil considerations (Цивільні міркування)
CCIC	Commander’s critical information categories (Командиром визначені категорії критичної інформації)
CFL	Coordinated fire line (Рубіж координованого вогню)
EA	Engagement area (Район ведення вогню)
E-ENEMY	Enemy (Противник, сили і засоби противника)
FAC	Aviation support coordinator (Координатор авіаційної підтримки)
FSC	Fire support coordinator (координатор вогневої підтримки)
FSCM	Fire support coordinating measures (Заходи координації вогневої підтримки)
FSO	Fire support officer (Офіцер вогневої підтримки)
FSCL	Fire support coordination line (Рубіж координації вогневої підтримки)
FFA	Free-fire area (Район вільного ведення вогню)
IPB	Intelligence preparation of the battlefield (Розвідувальна підготовка поля битви)
LD	Line of departure (Вихідний рубіж)
LC	Line of contact (Рубіж переходу в атаку з положення безпосереднього зіткнення з противником)
LC	Line of contact (Лінія зіткнення)
MDMP	Military decision-making (Процес прийняття воєнних рішень)

1	2
M	Mission (Бойове завдання)
NFA	No-fire area (Район заборони ведення вогню)
OBJ	Objective (Воєнні цілі (об’єкт наступу))
OPORD	Operation order (Бойовий наказ)
OP	Observation post (Пост спостереження)
PL	Phase line (Рубіж регулювання (рубіж етапу))
RECON	Reconnaissance (Рекогносцировка)
RFA	Restrictive fire area (Район обмеження вогню)
RFL	Restrictive fire line (Рубіж обмеження вогню)
SOP	Standard operating procedures (Стандартна операційна процедура)
TLP	Troop leading procedures (Процедура управління підрозділами)
T-TERRAIN	Terrain and weather (Місцевість і погода)
T-TROOPS	Troops and support available (Свої підрозділи, сили і засоби власних, приданих та підтримуючих підрозділів))
WARNO	Warning order (Попереднє бойове розпорядження)

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. Основи бойового застосування взводу (відділення)

1-1. Взвод (відділення) є тактичним підрозділом ДШВ ЗС України. Взвод (відділення) під час виконання завдання діє у складі роти (взводу). У розвідці, у бойовій охороні, а також під час виконання інших окремих бойових завдань взвод (відділення) може діяти самостійно у відриві від роти (взводу).

Взвод (відділення) у складі роти (батальйону), під час виконання бойових завдань може діяти у наступі, обороні, рейдових, десантно-штурмових, стабілізаційних та специфічних діях, спеціальних операціях та міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки.

Взвод (відділення) під час виконання бойових завдань в усіх випадках повинен знищувати противника вогнем своєї зброї, вміло і швидко використовувати результати ударів авіації й ракетних військ, вогню артилерії.

Взвод (відділення), який має сучасне озброєння та володіє високою маневреністю, спроможний надійно уражати живу силу, вогневі засоби, танки та іншу броньовану техніку, вести боротьбу з вертольотами противника, захоплювати і знищувати різні об'єкти (у тому числі – у глибині оборони противника), уперто обороняти зайнятий опорний пункт (позицію). Пасивність та нерішучість під виглядом збереження сил недопустимі.

Взвод (відділення) під час ведення бою особливо ефективний в умовах важкодоступної місцевості, у населеному пункті (місті), в тилу противника.

Ефективність та бойові можливості взводу (відділення) можуть значно зрости, якщо взводу (відділенню) буде приданий гранатометний, протитанковий, кулеметний підрозділи (вогневі засоби).

1-2. Під час виконання завдань взвод (відділення) залежно від обстановки діє у похідному, передбойовому і бойовому порядках.

Похідний порядок взводу і відділення в пішому порядку – колона. Похідний порядок взводу на БМД (БТР) – колона. Він застосовується на марші, у ході рейду, переслідуванні противника, проведенні маневру і повинен забезпечувати високу швидкість руху, швидке розгортання в передбойовий і бойовий порядки.

Передбойовий порядок – шикування взводу у наступі, під час дій у пішому порядку для пересування в колонах відділень, розчленованих по фронту (у лінію відділень), з метою скорочення часу на розгортання в бойовий порядок, зменшення уразливості від ударів усіма видами зброї противника.

Бойовий порядок – шикування підрозділів для виконання бойових завдань. Він повинен відповідати поставленому завданню, замислу майбутнього бою. Бойовий порядок взводу, який наступає на БМД (БТР) – бойова лінія БМД (БТР). Бойовий порядок взводу, який наступає в пішому порядку – це бойова лінія відділень. Бойовий порядок відділення, яке наступає в пішому порядку – це бойова лінія особового складу.

1-3. Під час виконання бойових завдань взвод (відділення) знищує противника вогнем зі зброї БМД (БТР), автоматів, кулеметів, снайперських

гвинтівок, гранатометів застосовуються ручні гранати. У рукопашному бою – застосовують багнет, саперну лопатку.

Вогнем БМД знищуються танки, інші броньовані машини, вогневі засоби і жива сила противника, руйнуються фортифікаційні споруди, уражаються літаки і вертольоти, що летять на малих висотах.

Автомати і кулемети застосовуються для знищення живої сили і вогневих засобів противника та ураження повітряних цілей на малих висотах.

Протитанкові гранатомети застосовуються для знищення танків і інших броньованих цілей, в окремих випадках – для ураження укритої живої сили і вогневих засобів та руйнування фортифікаційних споруд противника.

Снайперські гвинтівки снайперами застосовуються для знищення важливих поодиноких цілей (офіцерів, спостерігачів, снайперів, обслуги вогневих засобів) противника. У кожному взводі, у відділеннях є по одному снайперу та по одної снайперській гвинтівці. Методичні рекомендації щодо застосування снайперів в основних видах бою (дій) (додаток 1 до цього Тимчасового БС).

1.2. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі

1-4. У ланці взвод застосовується стандартна процедура управління підрозділами *(en:TLP – Troops Leading Procedure).*

Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі – це алгоритм роботи командира взводу з отриманням бойового завдання.

Алгоритм роботи командира взводу – це комплекс заходів, який проводиться з метою підготовки бою (дій) і включає: організацію бою (дій), підготовку підрозділів до виконання поставленого завдання, підготовку району бойових дій, зайняття вказаного району, практичну роботу командира в підрозділах з метою контролю та надання допомоги.

Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі - алгоритм роботи командира взводу починається з отриманням від старшого командира, попереднього (попереднього бойового) розпорядження, бойового розпорядження або бойового наказу, в ході бою може починатися на підставі його усного розпорядження.

1-5. Алгоритм роботи командира взводу, зазвичай, складається з восьми етапів:

ПЕРШИЙ – Аналіз отриманого завдання та оцінка обстановки;

ДРУГИЙ – Віддання попереднього бойового розпорядження (вказівок з підготовки бою (дій));

ТРЕТІЙ – Вироблення замислу бою (дій);

ЧЕТВЕРТИЙ – Здійснення необхідних переміщень;

П’ЯТИЙ – Проведення рекогносцировки;

ШОСТИЙ – Завершення формулювання рішення на бій (дії);

СЬОМИЙ – Підготовка та віддання бойового наказу;

ВОСЬМИЙ – Організаторська робота.

Кількість етапів та їх послідовність не є обов'язковою та залежіть від обстановки та наявного часу на підготовку бою (дій), окремі етапи можуть виконуватися паралельно з роботою старшого командира.

1-6. ПЕРШИЙ ЕТАП – аналіз завдання та оцінка обстановки.

З отриманням бойового завдання командир взводу усвідомлює його з метою визначення вихідних даних для підготовки бою (дій).

1-7. *Під час усвідомлення бойового завдання командир взводу повинен зрозуміти* вид і мету майбутніх дій; замисел старшого командира, завдання роти і взводу; завдання , які виконуються силами і засобами старших командирів на напрямку дій взводу; завдання сусідів і порядок взаємодії з ними; час готовності до виконання завдання.

За результатами усвідомлення командир взводу повинен нанести на робочу карту: завдання роти, взводу; завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними; завдання, які вирішуються засобами старших командирів на напрямку дій взводу, та інші необхідні дані (додатки 2, 3, 4 до цього Тимчасового БС).

1-8. Після усвідомлення бойового завдання, командир взводу проводить початковий аналіз факторів **METT-TC** *(далі – оцінка обстановки)*, де: **M-MISSION** – зміст бойового завдання; **E-ENEMY** – можливий склад, стан, положення противника і характер його дій; найбільш важливі об'єкти (цілі), від ураження яких можливе зниження бойового потенціалу противника; можливі шляхи висування та рубежі розгортання, система вогню та загороджень; сильні та слабкі сторони противника; **T-TERRAIN and WEATNER** – характер, захисні і маскувальні властивості місцевості в районі майбутніх дій, спостереження і ведення вогню; зручні підступи, загородження і перешкоди; радіаційну, хімічну, біологічну обстановку; погодні умови та їх можливий вплив на особовий склад, озброєння і військову техніку та виконання завдань; **T-TROOPS and SUPPORT available** – склад, стан, забезпеченість, бойові можливості своїх підрозділів, їх морально-психологічний стан; завдання сусідів, розмежувальні лінії та порядок взаємодії з ними; **T-TIME available** – наявність часу на підготовку бою (дій); С-**CIVIL considerations** – соціально-політична обстановка в районі майбутніх дій та її вплив на виконання поставлених завдань.

Послідовність і ступінь деталізації обстановки за факторами **METT-TC** залежить від наявної інформації та пріоритетності кожної складової інших умов.

1-9. На підставі наявної інформації, отриманої в результаті усвідомлення завдання та оцінки обстановки (факторів **METT-TC**) командир взводу проводить розрахунок часу для підготовки бою (дій). Розрахунок часу у підготовці бою (дій). проводиться від часу отримання завдання до часу готовності до виконання завдання (додаток 5 до цього Тимчасового БС).

Командир взводу під час проведення розрахунку часу підготовки бою (дій) повинен дотримуватися правила розподілу наявного часу: 1/3 часу-на організацію бою (дій), 2/3 часу-на підготовку підрозділів та організаторську роботу.

1-10. ДРУГИЙ ЕТАП – віддання попереднього бойового розпорядження (вказівок з підготовки бою (дій)).

Командир взводу, після усвідомлення завдання, оцінки обстановки та розрахуноку часу на підготовку бою (дій), готує попереднє бойове розпорядження (вказівки з підготовки бою (дій)) та записує його у робочий зошит.

У попередньому бойовому розпорядженні (**WARNO**) вказуються: район (**АО**), характер майбутніх дій; завдання взводу; завдання, які необхідно виконати першочергово з підготовки підрозділів до бою (бій) (підготовка особового складу, ОВТ, майна), час і місце віддання бойового наказу **(OPORD),** термін готовності до бою (дій).

Попереднє бойове розпорядження, яке підготовлене командиром взводу, усно доводиться до командирів відділень.

Своєчасне віддання попереднього бойового розпорядження **(WARNO)** командиром взводу дозволить підлеглим командирам своєчасно почати підготовку особового складу та ОВТ до бою (дій).

1-11. ТРЕТІЙ ЕТАП – вироблення замислу бою (дій).

Замисел бою (дії) – є основою рішення командира взводу на бій (дії) і залежить від отриманого завдання, місця взводу у бойовому порядку роти і полягає у визначенні порядку та способів виконання отриманого завдання.

Замисел бою (дії) представляє собою головну ідею командира про порядок і способи виконання бойового завдання.

У замислі бою (дій) командир взводу визначає: напрямок зосередження основних зусиль (у наступі – напрямок головного удару); спосіб розгрому противника (якому противнику, де та як розгромити із зазначенням порядку вогневого ураження та заходів введення його в оману); побудову бойового порядку.

Командир взводу вироблений замисел на бій (дії) оформлює графічно на робочій карті. Після чого командир взводу повинен бути готовий доповісти замисел старшому командиру за такими пунктами: висновки з оцінки противника; напрямок зосередження основних зусиль (головного удару); способи розгрому противника та заходів введення його в оману; побудову бойового порядку.

1-12. ЧЕТВЕРТИЙ ЕТАП – здійснення необхідних переміщень.

Переміщення взводу може здійснюватися за вказівкою старшого командира. В умовах обмеженого часу на підготовку бою (дій) здійснення переміщень взводу може відбуватися під час виконання заходів алгоритму роботи командира з отриманням бойового завдання. Такі переміщення можливе в район зосередження (**АА**), вихідний район, район очікування, на бойові позиції, на вихідні позиції для переходу до наступу або зміни підрозділів, що там розташовані.

1-13. П’ЯТИЙ ЕТАП – проведення рекогносцировки (RECON).

Проведення рекогносцировки можливо, коли час і обстановка дозволяють її проведення. Коли є таки можливості, командир взводу проводить рекогносцировку на місцевості з метою вивчення району майбутніх дій та уточнення завдань підлеглим підрозділам.

Жодні висновки із оцінки місцевості, які проведені по топографічної карті, не можуть замінити командиру результати проведеної рекогносцировки на місцевості.

Рекогносцировка проводиться для підтвердження наявної інформації стосовно місцевості та противника.

Проведення рекогносцировки і отримання реальної інформації про місцевості та противника дозволяє командиру якісніше здійснювати підготовку бою (дій).

1-14. ШОСТИЙ ЕТАП – завершення формулювання рішення на бій (дії).

Завершуючи прийняття рішення командир взводу визначає бойові завдання підлеглим та приданим підрозділам (вогневим засобам); основні питання взаємодії, управління та всебічного забезпечення.

Бойові завдання підлеглим та приданим підрозділам (вогневим засобам) командир взводу визначає в обсязі, який відображається у бойовому наказі під час постановки бойових завдань.

В основних питаннях взаємодії командир взводу визначає: порядок взаємодії відділень, приданих, підтримуючих і взаємодіючих підрозділів під час виконання поставлених завдань по рубежах, напрямках і часу.

В основних питаннях управління командир взводу визначає: місце і час розгортання командно-спостережного пункту, напрямок і порядок його переміщення в ході бою(дій); визначає порядок управління підрозділами під час підготовки та в ході бою(дій) (порядок використання засобів зв'язку), сигнали бойового управління, взаємодії та оповіщення.

В основних питаннях всебічного забезпечення командир взводу визначає: основні заходи всебічного забезпечення, послідовність і терміни їх виконання, які сили і засоби залучати.

Своє рішення командир взводу оформлює графічно на робочій карті.

1-15. СЬОМИЙ ЕТАП – підготовка та віддання бойового наказу (OPORD).

Постановку бойових завдань підлеглим та приданим підрозділам (вогневим засобам) командир здійснює шляхом віддачі бойового наказу в усній формі із використанням робочої карти та записаним бойовим наказом у робочому зошиті.

Бойовий наказ командира повинен бути стислим, чітким і точним. Бойовий наказ командир віддає на місцевості. В окремих випадках, за неможливості віддання бойового наказу на місцевості, командир віддає його з використанням робочої карти (схеми, оверлею) або макету місцевості.

1-16. Командир взводу У БОЙОВОМУ НАКАЗІ вказує (додаток 6 до цього Тимчасового БС)**:**

1. Короткі висновки із оцінки обстановки (факторів **METT-TC**)***:***

а) *Короткі висновки із оцінки противника* (можливий склад, стан, положення противника, можливий стан його ОВТ; характер його дій; можливі шляхи висування та рубежі розгортання, система вогню та загороджень).

б) *Свої війська*:

бойове завдання старшого командира (на одну ступінь вище за командира взводу);

сусіди (завдання сусідів, розмежувальні лінії з ними, порядок взаємодії під час виконання бойового завдання);

підтримуючі підрозділи (інформація про підрозділи вогневої підтримки повинна містити: місцеположення, азимути введення вогню, порядок підтримки вогнем в разі необхідності та час їх готовності до відкриття вогню).

в) *Придані підрозділи (вогневі засоби) та ті, що передані в підпорядкування в інші підрозділи.*

2. Бойове завдання взводу – вказується бойове завдання взводу, сформоване старшим командиром у бойовому наказі.

3. Порядок виконання бойового завдання – *замисел командира взводу на бій (дії)* (головна ідея командира про порядок і спосіб виконання бойового завдання):

а) *Напрямок зосередження основних зусиль* (у наступі – напрямок головного удару). Крім цього командир взводу визначає:

орієнтири, в разі віддання командиром бойового наказу на місцевості;

найбільш важливі об'єкти (цілі) противника від ураження, яких можливе зниження його бойового потенціалу;

сильні та слабкі сторони противника;

яким чином використати вразливість (слабкі сторони) противника для досягнення мети бою (дій);

очікуваний кінцевий результат бою (дій).

б) *Способи та порядок дій:*

Способи розгрому противника (спосіб виконання бойового завдання та порядок вогневого ураження противника).

Спосіб виконання бойового завдання включає в себе черговість та хронологію переміщень (дій) із зазначенням якого противника, де, у якій послідовності та як розгромити.

Порядок вогневого ураження противника повинен містити інформацію щодо об'єктів та цілей, які уражаються засобами старшого командира на напрямку майбутніх дій.

в) *Завдання* відділенням та приданим підрозділам (вогневим засобам).

г) *Координаційні інструкції.* В цьому підпункті бойового наказу командир взводу зазначає необхідні спеціальні інструкції, які не містяться в інших пунктах наказу. Наприклад: об'єкти, позначені знаками червоного хреста і півмісяця, цивільної оборони; культурні цінності, устаткування, споруди, що містять небезпеку і знаходяться на напрямку майбутніх дій.

4. Організація тилового, технічного, медичного забезпечення

а) Загальне: місця (пункти) забезпечення (пункт боєпостачання, пункт збору поранених), спеціальні інструкції для бойових медиків.

б) Порядок ремонту та евакуації пошкодженого ОВТ у ході бою (дій), норма витрат ракет й боєприпасів на виконання бойового завдання; організація тилового забезпечення, запаси продовольства, ПММ.

в) Порядок евакуації поранених у ході бою.

г) Порядок дій з полоненими.

д) Перелік спеціального (додаткового) обладнання (елементів екіпіровки), необхідного для виконання завдання.

5. Організація управління.

У цьому пункті бойового наказу командир взводу зазначає:

місце положення КСП старшого командира протягом бою (дій);

місце і час розгортання командно-спостережного пункту взводу, та порядок його переміщення в ході бою;

порядок організації зв'язку та порядок ведення радіообміну (позивні посадових осіб, сигнали бойового управління, оповіщення та взаємодії; основні та запасні частоти в радіомережі;

ступінь інженерного обладнання командно-спостережного пункту і порядок його охорони;

на кого покладається управління взводом на випадок виходу з ладу командно-спостережного пункту.

1-17. ВОСЬМИЙ ЕТАП – організаторська робота

Організаторська робота командира полягає у спрямуванні і координації діяльності підпорядкованих командирів та їх підрозділів на забезпечення своєчасної і повної підготовки бою та здійснення контролю готовності до виконання поставлених завдань. Організаторська робота командира взводу включає: організацію управління, взаємодії та всебічного забезпечення; підготовку підрозділів; підготовку району бою; контроль готовності до бою (дій).

1-18. Командир взводу особисто відповідає за бойову готовність підрозділу, прийняті рішення, правильне застосування та успішне виконання підпорядкованими підрозділами поставлених завдань, а також за успішне виконання підрозділом поставлених завдань у цілому.

Він зобов'язаний своєчасно приймати рішення на бій (дії); ставити завдання підпорядкованим підрозділам; організовувати взаємодію, управління та всебічне забезпечення, здійснити безпосередню підготовку підрозділів до бою (дій); уміло керувати підрозділами наполегливо добиваючись виконання поставлених завдань.

1-19. *Взаємодію командир взводу організовує* з командирами відділень, приданих підрозділів (вогневими засобами) на місцевості на глибину видимості, а по карті (на макеті місцевості) на всю глибину бойового завдання.

Організація взаємодії може здійснюватися методом вказівок командира або методом доповідей командирів підпорядкованих підрозділів дій своїх підрозділів за завданням, часом, місцем за розіграшом основних тактичних епізодів бою (дій).

В умовах обмеженого часу взаємодія організується методом вказівок. Взаємодія організовується за етапами виконання отриманого завдання, напрямками дій, по рубежах і часу.

Під час організації взаємодії командир взводу повинен: довести (уточнити) сигнали оповіщення, управління, взаємодії та цілевказання, порядок дій за ними; узгодити за місцем, часом й способами виконання завдань дії штатних і доданих підрозділів та вогневих засобів; домогтися єдиного і

правильного розуміння всіма командирами бойового завдання і способів його виконання; довести порядок і способи взаємного розпізнавання і позначення свого положення. За наявності часу з підрозділами практично відпрацьовується порядок спільних дій.

У ході бою взаємодія здійснюється безперервно, постійно уточнюється, а в разі різких змін обстановки організовується заново.

1-20. *Командир управляє підрозділами* відданням усних бойових наказів, розпоряджень, командами і сигналами. Накази, розпорядження та команди повинні віддаватися коротко та ясно.

Організовуючи управління командир взводу доводить (уточнює): місце і час розгортання КСП взводу, своє місце в бойовому (похідному) порядку; способи доведення сигналів управління та оповіщення, порядок спостереження за сигналами старшого командира; радіодані і порядок використання засобів зв'язку під час підготовки та в ході ведення бою (дій); способи і терміни надання доповідей; порядок цілевказання і коректування вогню.

КСП взводу на місцевості – це спеціально обладнане та оснащене технічними засобами місце, з якого здійснюється управління підрозділами під час підготовки й та ході бою (дій).

Для забезпечення управління застосовуються радіо-, проводові і сигнальні засоби зв'язку. Під час виконання поставленого завдання всі команди по радіо передаються відкритим текстом, з використанням переговорних таблиць, при цьому найменування підрозділів і посади командирів вказуються позивними, а пункти місцевості відносно орієнтирів, а також умовними (кодованими) найменуваннями.

Проводові засоби зв'язку застосовуються самостійно та в комплексі з радіозасобами під час розташування на місці, у вихідному районі та в обороні.

Сигнальні засоби зв'язку застосовуються для передачі команд, сигналів оповіщення, розпізнавання, управління і взаємодії

1-21. *Підготовка району бойових дій (бою)* здійснюється з метою створення сприятливих умов для своєчасного та організованого розгортання підрозділів, успішного виконання визначених завдань, забезпечення живучості та швидкого відновлення боєздатності підрозділів, організованого і безперебійного забезпечення та управління ними.

1-22. Контроль готовності взводу особового складу, ОВТ і майна до бою (дій) проводиться командиром з метою виявлення слабких місць в підготовці підрозділу, координації дій підпорядкованих підрозділів (вогневих засобів).

Під час контролю готовності командир перевіряє знання особовим складом бойового завдання, сигналів оповіщення, управління, взаємодії і порядку дій за ними, здійснює перевірку необхідного обладнання (оснащення) та екіпірування особового складу. В ході контролю готовності підрозділу командир надає необхідну допомогу підпорядкованим командирам (особовому складу).

1-23. *Під час підготовки бою (дій) командиром взводу розробляється (оформлюється):*

робоча карта на яку наносяться – завдання роти, взводу; замисел

старшого командира; завдання сусідів і розмежувальні лінії з ними; завдання, які вирішуються засобами старших командирів на напрямку дій взводу; замисел і рішення, необхідні таблиці та інші необхідні дані (додатки 2, 3, 4 до цього Тимчасового БС);

розрахунок часу підготовки бою (дій) (у робочому зошиті) (додаток 5 до цього Тимчасового БС);

попереднє бойове розпорядження, бойовий наказ (у робочому зошиті).

1-24. Командир відділення, отримавши бойовий наказ, повинен: усвідомити завдання; оцінити обстановку (фактори **METT-TC**); прийняти рішення; провести бойовий розрахунок; віддати бойовий наказ; здійснити підготовку відділення до бою (дій).

Під час усвідомлення бойового завдання командир відділення повинен розуміти: завдання взводу, місце і завдання відділення, сусідів; порядок і терміни виконання завдання; час готовності до бою (дій).

Під час оцінки обстановки (факторів **METT-TC**) командир відділення повинен: з'ясувати де противник і характер його дій; вивчити місцевість, її захисні і маскуючи властивості, вигідні підступи, загородження і перешкоди; умови спостереження і ведення вогню.

В рішенні командир відділення визначає бойовий порядок відділення (бойова лінія або бойові групи) та порядок дій відділення (бойових груп); місце і завдання кожного військовослужбовця відділення.

Під час проведення бойового розрахунку командир відділення повинен: визначити склад бойових груп та їх старших, місця в бойовому порядку і порядок розміщення в БМД (БТР), призначити спостерігача та зв'язківця.

1-25. Командир відділення У БОЙОВОМУ НАКАЗІ вказує:

1. ***Короткі висновки із оцінки обстановки*** (факторів **METT-TC** – противник, бойове завдання взводу, завдання сусідів).

2. ***Бойове завдання відділення*** (з доведенням сил і засобів, які придани відділенню).

3. ***Порядок виконання бойового завдання*** (замисел командира відділення на бій (дії), завдання особовому складу відділення та приданим вогневим засобам).). Командир відділення, під час бою (дій) відділення у складі бойових груп, повинен поставити завдання кожній групі.

4. Організація тилового, технічного, медичного забезпечення (місця пунктів боєпостачання і збору поранених; порядок ремонту та евакуації пошкодженого ОВТ у ході бою (дій); норма витрат ракет і боєприпасів на виконання бойового завдання; запаси продовольства, ПММ; порядок евакуації поранених в ході бою; порядок дій із полоненими.

5. Організація управління (місце положення КСП командира взводу; , сигнали бойового управління, оповіщення та взаємодії; на кого покладається управління взводом на випадок виходу з ладу командира відділення).

1-26. *Після віддання бойового наказу командир відділення* контролює завершення підготовки до бою (дій) особового складу, ОВТ та майна.

1.3. Основи управління підрозділами і вогнем

1-27. *Управління підрозділами* полягає в цілеспрямованій роботі командира взводу (відділення) щодо підтримання бойової готовності взводу (відділення), підготовки його до бою (дій) і керівництва ним під час виконання завдань, які поставлені.

Метою управління є забезпечення визначеного високого рівня бойової готовності підрозділу, його всебічної підготовки до застосування та ефективної реалізації бойових можливостей у ході ведення бою.

Управління підрозділами включає: організацію та здійснення заходів щодо підвищення (підтримання) бойової готовності підрозділів і забезпечення (відновлення) їх боєздатності; безперервне добування, збір, узагальнення, аналіз та оцінку даних обстановки; прийняття рішення; постановку завдань підлеглим; організацію та підтримання взаємодії, всебічного забезпечення, управління; практичну роботу в підпорядкованих підрозділах з метою їх своєчасної та якісної підготовки до виконання поставлених завдань. Важливим фактором під час підготовки та ведення бою є управління ризиками (додаток 7 до цього Тимчасового БС).

Управління повинно бути стійким, оперативним, безперервним і прихованим.

Командир взводу управляє взводом по радіо, командами, які подаються голосом, сигнальними засобами та особистим прикладом. Управління взводом по радіо (додаток 8 до цього Тимчасового БС) здійснюється відповідно до розробленої схеми радіозв’язку (додаток 9 до цього Тимчасового БС).

Командно-спостережний пункт командира взводу знаходиться: в глибині опорного пункту; в наступі – в бойовому порядку взводу, під час дій в пішому порядку – за бойовою лінією відділень у такому місці, звідки забезпечується найкраще спостереження за противником, діями своїх підлеглих підрозділів, місцевістю та безперервне управління взводом.

Командир відділення управляє підлеглими командами, які подаються голосом, сигнальними засобами і особистим прикладом. Під час атаки переднього краю оборони противника в пішому порядку командир відділення знаходиться в бойовій лінії відділення.

Під час роботи на радіостанціях суворо дотримуються правила переговорів (додаток 8 до цього Тимчасового БС). У взводі всі команди в бою передаються по радіо відкритим текстом. Під час передачі команд командири відділень викликаються позивними, а пункти місцевості указуються від орієнтирів і умовними найменуваннями. Під час створення противником радіоперешкод радіостанції переналаштовуються на запасні частоти.

1-28. *Управління вогнем* є найважливішим обов’язком командира взводу (відділення). Воно включає: розвідку цілей противника; оцінку їхньої важливості і визначення черговості ураження; вибір зброї, боєприпасів, виду і способу ведення вогню (стрільби); цілевказання, подання команд на відкриття вогню або постановку вогневих завдань; спостереження за результатами вогню і його коректування; контроль за витрачанням боєприпасів.

Для управління вогнем старшим командиром призначаються єдині орієнтири і сигнали. Орієнтири нумеруються справа наліво і за рубежами від себе в бік противника. Один з них призначається основним.

Цілевказання може здійснюватися від орієнтирів (місцевих предметів) і від напрямку руху (атаки) трасуючими кулями і снарядами, розривами снарядів та сигнальними засобами, а також наведенням приладів і зброї в ціль.

2. СИЛИ І ЗАСОБИ ДЛЯ ВЕДЕННЯ БОЮ

2.1. Штатні сили і засоби взводу (відділення)

2-1. Склад взводу (відділення) залежить від організаційно-штатної структури підрозділу. До складу взводу входять: управління взводу та три (чотири) відділення. До складу відділення можуть входити: командир відділення, гранатометник, стрілець-помічник гранатометника, навідник-оператор БМД, навідник (ПКМС), стрілець-номер обслуги, снайпер, механік-водій БМД (водій БТР, автомобіля), стрілець-санітар (2 категорії), стрілець-радіотелефоніст. До управління взводу входять: командир взводу і бойовий медик взводу.

Засобами взводу (відділення) є озброєння та військова техніка. На озброєнні взводу (відділення) знаходяться автомати, кулемети, гранатомети снайперські гвинтівки.

На озброєнні взводу (відділення) знаходяться різні види військової техніки: бойові машини десантну (БМД-2), бойові машини піхоти (БМП-2), бронетранспортери (БТР-70, БТР-80, БТР-3ДА). На озброєнні підрозділів також є легкоброньовані автомобілі («Хамер», «Спартан») та багатоцільові транспортери легкоброньовані (МТ-ЛБ).

2-2. *БМД-2 і БМП-2* – бойові гусеничні плаваючі машини, які мають озброєння, броньований захист та високу маневреність. У башті машин встановлені: 30-мм автоматична гармата 2А42 і спарений з нею кулемет ПКТ. На машині в носовій частині корпусу праворуч, змонтована кулеметна установка ПКТ. БМП-2 має термодимову **(S)** апаратуру та систему пуску димових гранат для постановки димових завіс.

На машині встановлюється пускова установка 9П135М для пуску протитанкових керованих ракет ПТКР 9М113, 9М111, 9М111-2, для боротьби з броньованими цілями з машини і поза нею. У БМД-2 є три одиниці ПТКР**,** у БМП-2 – чотири одиниці ПТКР.

Озброєння *БМД-2 і БМП-2* дозволяє ефективно знищувати танки та інші броньовані цілі на відстанях до 4000 м., а піхоту противника на відстанях до 2000 м.

2-3. *БТР-70, БТР-80* – бойові колісні плаваючі машини, мають озброєння, броньований захист та високу маневреність. Чотиривісні, восьмиколісні, з усіма ведучими колесами.

БТР озброєний баштовою кулеметною установкою, де встановлені спарені кулемети КПВТ 14,5-мм і ПКТ 7,62-мм. Озброєння БТР-70 і БТР-80

дозволяє ефективно знищувати (легкоброньовані цілі та піхоту противника) на відстанях до 2000 м. (та повітряні цілі на висоті до 1500 м. та дальності до 2000 м.)

Для постановки димових завіс БТР має систему пуску димових гранат.

БТР-3ДА оснащений бойовим модулем «Штурм», що дозволяє екіпажу БТР-3ДА знищувати будь-яку бронетехніку противника та його піхоту.

Бойовий модуль «Штурм» оснащений: 30-мм автоматичною гарматою ЗТМ-1; 7,62-мм кулеметом КТ-7,62; 30-мм автоматичним гранатометом КБА-117; комплекс керованого озброєння «Бар'єр» з чотирма ракетами. На башті встановлені по три одиниці з кожної сторони 81-мм димові або аерозольні гранати «Хмара».

2-4. *Легкоброньований автомобіль (ЛБА) «Хамві» («Хамер»)* – високомобільний, багатоцільовий, колісний, транспортний засіб підвищеної прохідності, з колісною базою 4х4. На ЛБА установлено кулемет ДШК, 12,7-мм.

2-5. *Легкоброньований автомобіль (ЛБА) «Спартан» – багатофункціональний,* колісний транспортний засіб підвищеної прохідності, з колісною базою 4х4. На ЛБА установлено кулемет НСВ, 12,7-мм.

2-6. *Багатоцільовий транспортер легкоброньований МТ-ЛБ* – гусеничний, плаваючий транспортний засіб підвищеної прохідності. На *МТ-ЛБ в*становлена автоматична зенітна гармата (23-мм АЗГ).

2.2. Підрозділи (засоби) підсилення взводу (відділення)

2-7. Для забезпечення більшої самостійності, підвищення бойових можливостей, під час виконання бойових завдань, взводу (відділенню) можуть бути придані або виділятись для підтримки їхніх дій підрозділи (вогневі засоби) інших родів військ.

Взводу можуть придаватися гранатометне, протитанкове відділення, а іноді мінометний взвод (82-мм М), інженерно-саперне відділення (саперні пари), підрозділ ППО. Придані підрозділи підпорядковуються командиру взводу і виконують поставлені ним завдання.

Гранатометне і протитанкове відділення, які можуть бути придані взводу, організаційно входять до складу взводу вогневої підтримки роти.

Бойовий і чисельний склад гранатометного відділення: особового складу-5 ос.; головний сержант – командир відділення; старший навідник; номер обслуги – 2 ос.; водій; автофургон або КРАЗ – 1 од.; автоматичний гранатомет станковий (30-мм АГС-17) або станковий протитанковий гранатомет (СПГ-9М) – 2 од.

Гранатометне відділення, яке має на озброєнні АГС-17,призначене для ураження живої сили та вогневих засобів противника. Прицільна дальність стрільби з АГС-17 складає 1700 м.

Для стрільби з АГС-17 застосовуються постріли ВОГ-17М або постріли ВОГ-17 з уламковою гранатою. Стрільба ведеться настильною або навісною траєкторією, короткими (до п'яти пострілів), довгими (до десяти пострілів)

чергами та безупинно. Мінімальний темп стрільби складає 50 –100 пострілів на хвилину, максимальний темп – 350-400 пострілів на хвилину.

Гранатометне відділення, яке озброєно СПГ-9М (СПГ-9ДМ, СПГ-9МН, СПГ-9ДМН), призначене для ураження танків, інших броньованих цілей, живої сили та вогневих засобів противника. Прицільна дальність стрільби прямою наводкою з СПГ-9М складає 1300 м.

Для стрільби з СПГ-9М застосовуються постріли ПГ-9В і ОГ-9В, бойова скорострільність – до шести пострілів на хвилину. Постріл ПГ-9В складається з кумулятивної гранати ПГ-9. Вночі стрільба з СПГ-9М з приладом нічного бачення ведеться на відстань до 500 м.

Бойовий і чисельний склад протитанкового відділення: особового складу – 5 чол.; головний сержант – командир відділення; старший навідник; номер обслуги – 2 чол.; водій; автофургон; ПТРК – 2 од.

Протитанкове відділення, яке має на озброєнні ПТРК призначене для ураження танків та інших броньованих цілей противника. Дальність ураження цілі від 100 до 5000 м Час польоту ракети на дальність 5000 м не більше 25 секунд. Прицільна скорострільність під час стрільби без переносу – не менше двох пострілів на хвилину. Бронепробиття за динамічним захистом не менше 800 мм.

Конструктивно виріб складається з: керованої ракети Р-2С (Р-2ИС); транспортно-пускового контейнера ТПК-2С; стартового двигуна СД-2С. Калібр керованої ракети Р-2С – 130-мм Пуск ракети Р-2С проводиться з транспортно-пускового контейнеру ТПК-2С, изо установлений на пусковій установці комплексу. Система керування ракетою Р-2С – автоматична, з телеорієнтуванням у лазерному промені.

Типовий бойовий і чисельний склад *мінометного взводу 82-мм мінометів* мінометної батареї батальйону: особового складу – 16; командир взводу – 1, головний сержант-командир міномета – 1, командир міномета – 2, старший навідник - 1, старший водій – 1, навідник – 2, номер обслуги – 6, водій – 2; 82-мм. міномети – 3, автофургон - 3.

Міномет – це ефективний вогневий засіб підтримки десантних підрозділів у ближньому бою. Вони прості щодо влаштування, мають стрімку траекторію, невелику вагу і дозволяють застосовувати фугасні, осколкові та осколково-фугасні міни.

Мінометний взвод застосовується для знищення живої сили і вогневих засобів противника.

Інженерно-саперне відділення має бойовий і чисельний склад: особового складу – 6; командир відділення – 1, старший сапер – 1, сапер-2, водій – 1; КрАЗ – 1. Інженерно-саперне відділення застосовується для ведення інженерної розвідки противника і місцевості, влаштування та утримання мінно-вибухових загороджень, прорублення проходів у загородженнях противника.

Зенітно-ракетне відділення зенітно-ракетного взводу батальйону має бойовий і чисельний склад: особового складу – 4; командир відділення – 1, стрілець-зенітник – 2, водій – 1; ПЗРК «ІГЛА» – 3, КрАЗ – 1. Зенітно-ракетне відділення застосовується командиром взводу для знищення повітряного противника на гранично малих і малих висотах.

2.3. Обов’язки особового складу взводу (відділення)

2-8. Кожен військовослужбовець-десантник взводу (відділення) зобов'язаний:

знати штатну зброю (озброєння) відділення;

знати матеріальну частину закріпленої за ним повітрянодесантної техніки, правила її укладання, збереження, експлуатації, транспортування та заповнення паспортів;

знати і розуміти поставлене йому завдання на бій;

вміти впевнено і сміливо здійснювати стрибки з парашутом вдень і вночі в різних умовах обстановки;

мати високу психологічну і фізичну готовність десантуватися в тил противника;

знати порядок десантування і збору;

вміти орієнтуватися в повітрі під час зниження на парашуті і на незнайомій місцевості, рухатися за азимутом вдень і вночі;

вміти вести розвідку противника і місцевості, постійно вести спостереження, вчасно виявляти та уражати противника;

знати розміри, обсяг, послідовність і терміни обладнання фортифікаційних споруд;

вміти швидко обладнувати окопи й укриття, здійснювати їх маскування;

стійко і завзято діяти в обороні, сміливо і рішуче в наступі в районі бойових дій і в тилу противника;

проявляти хоробрість, ініціативу і спритність у бою, надавати допомогу товаришу;

вміти вести вогонь по літаках, вертольотах і інших повітряних цілях, що діють на малих висотах, зі стрілецької зброї;

знати способи захисту від ЗМУ і високоточної зброї противника;

уміло використовувати захисні та маскувальні властивості місцевості та місцевих предметів, засоби індивідуального захисту і захисні властивості машин;

вміти долати загородження, перешкоди і зони зараження, встановлювати і знешкоджувати протитанкові і протипіхотні міни; проводити спеціальну обробку;

без дозволу командира не залишати свого місця в бою;

у разі поранення або ураження радіоактивними, отруйними речовинами, біологічними засобами, а також запалювальною зброєю вживати необхідних заходів само і взаємодопомоги та продовжувати виконання завдання; якщо буде наказано убути до медичного пункту, взяти із собою особисту зброю; у разі неможливості убути на медичний пункт – відповзти зі зброєю в укриття (місце збору поранених) та чекати санітарів;

вміти готувати озброєння і боєприпаси до бойового застосування, швидко і спритно споряджати патронами обойми, магазини, стрічки; стежити за витратою боєприпасів, доповідати своєму командиру про витрати 0,5 і 0,75 запасу боєприпасів;

вміти користуватися радіотехнічними та іншими засобами збору на місцевості.

Кожен сержант і солдат зобов'язаний захищати командира в бою, у разі його поранення або загибелі бути готовим брати на себе командування підрозділом.

2-9. Командир десантно-штурмового (парашутно-десантного, аеромобільного) взводу зобов'язаний:

знати завдання роти і взводу;

знати обстановку, вчасно приймати рішення, ставити завдання, наполегливо вимагати їх виконання і вчасно доповідати командиру роти про виконання поставленого завдання;

вміло керувати взводом під час виконання поставлених завдань;

вміло використовувати вогневі засоби взводу, а також результати вогневого ураження противника, уміти викликати і коригувати вогонь артилерії;

вчасно організувати технічне обслуговування техніки і озброєння, а у разі їх пошкодження – доповідати командиру роти та організувати ремонт;

знати повітрянодесантну техніку роти, правила її експлуатації та підготовки до десантування і мати допуск на право проведення контрольного та передполітного огляду підготовленої до десантування техніки;

знати Керівництво з повітрянодесантної служби;

утримувати в постійній готовності до застосування повітрянодесантну техніку взводу;

керувати підготовкою особового складу і бойової техніки до десантування, ретельно контролювати всі етапи укладання парашутів та багатокупольних парашутних систем;

особисто перевіряти парашути і готовність особового складу взводу до виконання стрибка із парашутом перед посадкою в літак (вертоліт);

вміти виконувати обов’язки випускаючого;

знати засоби зв'язку взводу, вміти ними користуватися і навчати своїх підлеглих роботі на них;

стежити за витратою боєприпасів, пального, продовольства і води, своєчасно доповідати своєму командиру щодо використання 0,5 і 0,75 носимого (возимого) запасу боєприпасів і заправки пальним, уживати заходів щодо їх поповнення;

бути для підлеглих прикладом активності, хоробрості, витривалості і розпорядливості, особливо у важкі хвилини, за будь яких умов;

підтримувати ініціативу, заохочувати героїзм, самовідданість, військову хитрість і кмітливість своїх підлеглих;

стежити за утриманням екіпірування сержантів і солдатів та правильним його використанням;

вживати заходи щодо своєчасного укриття поранених (тих, які отримали важкі бойові та психологічні травми) військовослужбовців і вести їх облік;

вживати заходи щодо своєчасного збирання, винесення, впізнання та евакуації тіл загиблих (померлих) військовослужбовців у випадку відсутності

можливості своєчасно евакуювати загиблих,позначати місця їх розташування з позначенням прізвища ім’я та по батькові;

доповідати за командою про кожного загиблого (померлого) з позначенням місця, часу та обставин загибелі військовослужбовця.

2-10. Командир відділення зобов’язаний:

знати тактику дій відділення в різних видах бою, досконало володіти основними видами зброї (озброєння) та військової техніки відділення;

стежити за наявністю і правильною експлуатацією, обслуговуванням і збереженням зброї (озброєння), техніки, спорядження, речового та іншого майна відділення;

з повагою ставитись до підлеглих, вживати заходів щодо згуртування військового колективу;

стежити за утримуванням екіпірування солдатів та правильним його використанням;

знати військове звання, прізвище, ім'я та по-батькові, анкетні дані (дати народження рядового складу відділення, віросповідання, ділові якості, захоплення, рід занять перед військовою службою, родинний стан, адресу батьків (рідних), морально-психологічний стан, успіхи й недоліки);

піклуватись про підлеглих, знати їхні потреби та порушувати перед командиром взводу питання про їх задоволення, дбати про їхнє здоров’я;

підтримувати постійну бойову готовність і високу злагодженість відділення для ведення бою;

уміло командувати відділенням у бою і наполегливо вимагати виконання поставленого завдання;

підтримувати постійну бойову готовність і високу злагодженість відділення;

бути для підлеглих прикладом активності, хоробрості, витривалості і розпорядливості, особливо у важкі хвилини бою, постійно піклуватися про своїх підлеглих, про забезпеченість їх усім необхідним для успішного ведення бою;

уміло використовувати прилади спостереження, особисто вести спостереження за противником, сигналами командира взводу і діями сусідів;

постійно підтримувати засоби зв'язку справними, готовими до використання, вміти працювати на них, підтримувати стійкий зв'язок із командиром взводу;

вміти робити вивірку та приводити зброю відділення до нормального бою, водити БМД (БТР), вести влучний вогонь зі зброї відділення, озброєння БМД (БТР), орієнтуватися на будь-якій місцевості, користуватися навігаційною апаратурою і топографічною картою, визначати положення цілей, наносити їх на карту (схему) і передавати отримані дані командиру взводу;

знати і утримувати в справному стані БМД (БТР), вчасно організовувати їх технічне обслуговування, а у разі пошкодження доповідати командиру взводу та організувати ремонт;

знати матеріальну частину людських десантних парашутів, парашутно-десантної тари і правила їх експлуатації, вміти готувати бойову техніку

відділення (розрахунку, екіпажу) до десантування;

вміти проводити підгонку зброї та спорядження для стрибка, виконувати стрибки із парашутом зі зброєю та спорядженням;

надавати допомогу особовому складу відділення в підгонці парашутів, зброї та спорядження перед посадкою в літаки (вертольоти) та виконувати обов'язки випускаючого;

стежити за витратами боєприпасів і пального, доповідати командиру взводу про використання 0,5 і 0,75 носимого (возимого) запасу боєприпасів і заправки пального, вживати заходів щодо їх поповнення;

дотримуватися вимог законодавства і питань охорони державної таємниці;

на час своєї відсутності, для виконання обов'язків командира відділення залишати замість себе одного старшого солдата.

2-11. Навідник-оператор БМД зобов'язаний:

знати озброєння БМД, прилади прицілювання і спостереження, постійно утримувати їх у бойовій готовності;

знати правила пуску протитанкових керованих ракет, стрільби з гармати і спареного з нею кулемету (користування комплексом управління озброєння) і вміти вести влучний вогонь;

знищувати виявлені цілі за командою командира відділення або самостійно;

під час дій відділення в пішому порядку постійно підтримувати його вогнем зброї БМД;

систематично перевіряти стан озброєння, прицільних приладів, механізмів заряджання і наведення, проводити їх технічне обслуговування, негайно усувати виявлені несправності і доповідати командиру відділення;

вміти оглядати, готувати боєприпаси до стрільби та укладати їх;

вміти працювати з радіостанцією і переговорним пристроєм.

2-12. Механік-водій БМД (водій БТР) зобов'язаний:

знати будову, технічні можливості, правила експлуатації та обслуговування БМД (БТР), утримувати машину в постійній готовності до дій; уміло водити її за будь-яких умов обстановки, у будь-яку пору року та час доби із дотриманням заходів безпеки;

вміти готувати машину до подолання водних перешкод, переправ, інших складних ділянок місцевості та впевнено їх долати;

знати місце прибуття і шлях руху до нього або напрямок дій свого підрозділу; безвідлучно бути біля машини в зазначеному місці (пункті);

знати і точно виконувати команди, сигнали регулювання та управління;

вміти користуватися схемою маршруту та орієнтуватися на місцевості, вибирати укрите місце, проводити обладнання окопу, маскувати його і машину, обладнувати захист від ВТЗ;

після виявлення несправності (пошкодження) машини негайно доповідати командиру і вживати заходів щодо її усунення;

знати і дотримуватися норми завантаження БМД (БТР), правил посадки і перевезення особового складу, вміти готувати до буксирування і буксирувати

озброєння та техніку;

знати сорти, норми витрати пального і мастильних матеріалів, не допускати їх перевитрати, своєчасно доповідати командиру за використання 0,5 і 0,75 заправки;

володіти особистою зброєю, застосовувати її для самозахисту, в разі необхідності для захисту боєздатності машини і за будь-яких умов не допускати її захопленню.

2-13. Гранатометник, кулеметник (навідник кулемету), старший стрілець (стрілець – помічник гранатометника) зобов'язані:

знати свою зброю, утримувати її в справному стані і вміти вести з неї влучний вогонь, спостерігати за результатами вогню і вміло коригувати його;

постійно спостерігати за полем бою і доповідати командиру відділення про виявлені цілі, за командою командира та самостійно знищувати їх вогнем;

вміти користуватися приладами і механізмами, що розташовані в десантному відділенні БМД (БТР);

допомагати навіднику-оператору в підготовці та укладанні боєприпасів і технічному обслуговуванні озброєння, а механіку-водію (водію) – у проведенні технічного обслуговування і ремонту БМД (БТР).

Стрілець - радіотелефоніст зобов’язаний: знати засоби зв’язку взводу (відділення) та вміти ними користуватися; у разі загрози захоплення засобів зв’язку противником, знищити запрограмовані параметри, у тому числі ключі, дані користувача та файли налаштування, а у разі неможливості, – знищити засоби зв’язку.

2-14. Стрілець-санітар відділення може призначатись зі складу солдат без медичної освіти, який пройшов курс допідготовки в навчальному центрі за спеціальністю санітар, але повинен бути навченим надавати невідкладну допомогу особовому складу, що виходить за межу самодопомоги.

Стрілець-санітар відділення зобов’язаний:

вміти застосовувати основні лікарські засоби та препарати першої медичної допомоги;

мати медичну сумку та утримувати її у належній комплектації;

легкопоранених, після надання їм необхідної допомоги, направляти у свої підрозділи;

надавати посильну невідкладну допомогу важкопораненим на місці поранення або в найближчому укритті.

2-15. Бойовий медик – посадова особа молодшого складу, яка пройшла підготовку з надання домедичної допомоги.

Бойовий медик взводу підпорядковується безпосередньо командиру взводу, а з спеціальних питань виконує вказівки начальника медичного пункту батальйону.

Бойовий медик взводу зобов’язаний:

знати завдання взводу, наявність поранених і хворих у взводі, місце розташування медичного пункту батальйону (МПБ) і порядок його переміщення;

своєчасно виявляти хворих, надавати їм домедичну допомогу й

відправляти до МПБ;

організувати надання домедичної допомоги на полі бою;

організувати розшук, вивіз (винос) поранених з поля бою і вживати заходів щодо евакуації їх на МПБ;

проводити санітарно-гігієнічні та протиепідемічні заходи у взводі та у районі його розташування;

перевіряти виконання особовим складом правил особистої гігієни;

здійснювати пропаганду гігієнічних знань та здорового способу життя особового складу; навчати особовий склад взводу та стрільців-санітарів прийомам надання домедичної допомоги;

отримувати на МПБ медичне майно і поповнювати аптечки медичні загальновійськові індивідуальні та лікарські засоби профілактики особовому складу взводу;

доповідати командиру взводу і начальнику МПБ щодо кількості поранених і хворих та про допомогу, яка необхідна для організації медичного забезпечення взводу.

Екіпірування б*ойового медика* взводу: сумка медична військова (наплічник медичний); лямка медична носильна – 2 од.; лямка медична спеціальна (Ш-4) – по одній на дві одиниці техніки; ключ для відкриття люків БМД.

3. ПЕРЕСУВАННЯ ВЗВОДУ (ВІДДІЛЕННЯ)

3.1. Загальні положення

3-1. Підрозділ може пересуватися своїм ходом (маршем) або перевезенням різними видами транспорту.

3-2. *Марш* – організоване пересування підрозділів своїм ходом колонами дорогами і колонними шляхами з метою виходу у район **(AREA)** призначення (на вказаний рубіж) в призначений термін у готовності до виконання бойового завдання.

3-3. *Перевезення* – це переміщення підрозділів з одного району (пункту) до іншого з використанням залізничного, повітряного, морського (річкового) транспорту або колісними тягачами на трейлерах.

Залежно від обставин, пересування може здійснюватися комбінованим способом: перевезенням (із використанням зазначених видів транспорту) та маршем своїм ходом.

3-4. Особовий склад **(PS)** та ОВТ взводу (відділення) повинні завжди бути у готовності до здійснення маршу своїм ходом або до перевезення в умовах загрози застосування противником будь-яких засобів ураження, систем дистанційного мінування, авіації, десантів, ДРГ, НЗФ, РХБ зараження, руйнування доріг і переправ, а також протидії руху колон з боку вороже налаштованого місцевого населення та діяти за вказівками командира роти. Незалежно від способу та умов маршу і пересування взвод (відділення) повинен здійснювати їх організовано, з дотриманням заходів прихованості, високими

темпами та за короткий термін. В усіх випадках командир повинен забезпечити прибуття взводу (відділення) у призначений район **(AREA)** або на вказаний рубіж своєчасно, у повному складі і в готовності до виконання подальших завдань.

Це вимагає ретельної підготовки ОВТ та особового складу **(PS)** до маршу (перевезення), та вишкілу особового складу.

3-5. Незалежно від способу пересування командир, взводу (відділення) зобов'язаний здійснювати належний контроль за особовим складом **(PS)** та виконанням заходів безпеки, підтримувати високий рівень маршової дисципліни, організовувати чітке управління підрозділом, постійно займатися виховною роботою з особовим складом **(PS)**, а за наявності часу – організовувати вивчення особовим складом керівних документів з підготовки до перевезень (маршу) та експлуатації ОВТ, інструкцій з безпеки під час здійснення перевезень (маршу), пам'яток щодо дій у районі призначення тощо.

3.2. Взвод (відділення) на марші

3-6. Взвод (відділення) здійснює марш, як правило, у складі роти (взводу).

За напрямком марш може здійснюватися до фронту, вздовж фронту або від фронту в тил.

У всіх випадках марш здійснюється приховано, зазвичай, вночі або за інших умов обмеженої видимості, а в бойовій обстановці та в тилу своїх військ – і вдень.

3-7. Основним способом пересування взводу (відділення) є марш. Марш може здійснюватися у передбаченні вступу в бій, або поза загрозою зіткнення з противником.

Марш у передбаченні зустрічі з противником здійснюється у районі бойових дій, під час висування з місць постійної дислокації або районів збору по тривозі. У таких умовах під час організації маршу передбачається забезпечення постійної бойової готовності, а у разі зустрічі з противником – швидке розгортання підрозділів у бойовий порядок та вступ в бій з ходу.

Марш поза загрозою зіткнення з наземним противником, зазвичай, можливий у тилу своїх військ.

3-8. Взвод (відділення) може здійснювати марш у пішому порядку з середньою швидкістю 4-5 км/год., або на лижах – 5-7 км/год. Для підрозділів, які здійснюють марш у пішому порядку, привали призначаються зазвичай через кожні 50 хвилин руху на 10 хвилин (додаток 9 до цього Тимчасового БС).

3-9. У разі здійснення маршу на штатній техніці, середня швидкість руху дорогами складає: автомобільної колони 30-40 км/год., змішаної – 25-30 км/год. У горах, лісах, взимку, вночі та за інших несприятливих умов швидкість руху може зменшуватись.

Дистанції між машинами в колоні повинні бути 25-50 м. Під час руху на відкритій місцевості з підвищеною швидкістю, а також у складних умовах і за обмеженої видимості дистанції між машинами збільшуються і можуть становити до 100-150 м (додаток 10 до цього Тимчасового БС).

3-10. Рух колони здійснюється по правій стороні дороги, дотримуючись встановленого порядку та швидкості руху, дистанцій між машинами та підрозділами, заходів безпеки та маскування.

Рух колон по залізничним переїздам, мостам, тунелям та іншим важко прохідним ділянкам маршруту здійснюється з дотриманням підвищених заходів безпеки. Небезпечні ділянки маршрутів позначаються покажчиками.

3-11. Привали призначаються через 3-4 години руху тривалістю до 1 години, а в другій половині добового переходу може призначатися один привал тривалістю до 2 годин, а денний (нічний) відпочинок – в кінці кожного добового переходу.

На привалах проводиться: контрольний огляд техніки; усунення виявлених несправностей; постановка машин, які відстали на марші, на свої місця в колоні; дозаправка техніки (за необхідності); прийом їжі та відпочинок особового складу **(PS).**

3-12. Для привалів обираються рівні ділянки доріг, зазвичай, перед підйомами та біля джерел води. У руслах висохлих річок, на водостоках, крутих підйомах і скатах, у тунелях, а також над обривом або під ним зупинки колон забороняються.

3-13. На привалах побудова колони не порушується, машини зупиняються на правому узбіччі дороги не ближче 10 м одна від одної. В бойових машинах залишаються спостерігачі, чергові кулеметники (навідники-оператори), а в командирських машинах – чергові на радіозасобах. Вогневі засоби, які призначені для відбиття нападу повітряного противника, знаходяться в готовності до ведення вогню.

3-14. Для захисту від ВТЗ противника в ході руху і на привалах максимально використовуються поля радіолокаційної невидимості, утворені складками місцевості й місцевими предметами. Райони пожеж і руйнувань на маршруті руху долаються на максимальній швидкості.

3-15. За сигналом оповіщення про повітряного противника колона взводу продовжує рух, дистанція між машинами збільшується. Вогневі засоби, що виділені для ведення вогню по повітряним цілям, готуються для відкриття вогню. Особовий склад **(PS)** переводить протигази в положення "напоготові".

Напад повітряного противника відбивається вогнем за командою командира взводу (відділення).

Для спостереження за наземною та повітряною обстановкою під час здійснення маршу визначаються спостерігачі у кількості 2-4 військовослужбовця за рішенням командира підрозділу. Кожен спостерігач чергує 0,5-1 години, згідно графіку визначеного командиром. У разі дії повітряного противника за встановленим сигналом засобами зв’язку або голосом оповіщається особовий склад взводу (відділення). Колона продовжує рух, дистанція між машинами збільшується. Вогневі засоби, що виділені для ведення вогню по повітряним цілям, готуються для відкриття вогню.

Напад повітряного противника відбивається вогнем із стрілецької зброї за цілевказанням від командира підрозділу, а також наявними засобами ППО.

3-16. За сигналом оповіщення про радіоактивне, хімічне **(С)** та бактеріологічне зараження колона продовжує рух. У бойових машинах перед подоланням зон зараження закриваються люки, двері, бійниці і жалюзі, вмикається система захисту від зброї масового ураження. Колона долає зону зараження з максимальною швидкістю.

3-17. У випадку здійснення маршу у лісі і під час руху у місті дистанції між машинами у колоні скорочуються.

Під час руху відкритими ділянками маршруту не допускається скупчення машин і зупинка колон, швидкість руху і дистанції між машинами збільшуються.

3-18. Взвод (відділення) може здійснювати марш у складі головних сил роти (батальйону) або у похідній охороні.

В головних силах роти взвод може здійснювати марш у голові колони, або у середині чи у хвості колони.

3.2.1. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки маршу

3-19. Процедура управління підрозділами (**TLP**) у взводі під час підготовки маршу починається після отримання бойового наказу **(OPORD)** або попереднього бойового розпорядження **(WARNO)**.

Для виконання процедури управління підрозділами (TLP) у взводі *під час підготовки маршу* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділі 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей дій при здійсненні маршу*.

Далі викладаються особливості підготовки маршу.

3-20. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) командир взводу в ході усвідомлення завдання повинен зрозуміти: мету маршу, завдання роти, взводу; місце в похідному порядку роти; маршрут (напрямок) руху, пункти (рубежі) регулювання і час їх проходження, середню швидкість руху, дистанції між машинами, місця привалів (відпочинку); до яких дій бути готовим після прибуття в пункт призначення.

У ході оцінювання обстановки (факторів **METT-TC**) командир взводу вивчає: маршрут руху, характер місцевості і умови здійснення маршу; під час підготовки маршу в умовах передбачення зустрічі з противником і вступу у бій, крім того, – можливі місця зустрічі з ним.

3-21. НА ТРЕТЬОМУ ЕТАПІ (вироблення замислу бою (дій)) у *замислі дій на марш* командир взводу визначає: побудову похідного порядку взводу, порядок дій при зустрічі з дрібними групами або розвідкою, переважаючими силами противника та нальоті його авіації.

3-22. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) *у бойовому наказі* **(**стаття 1-16**)** *на марш* під час постановки завдань

відділенням та приданим підрозділам командир взводу вказує: маршрут руху, райони **(AREA)** і час привалів; район зосередження **(АА)** (пункт призначення), час прибуття в нього (виходу на зазначений рубіж); місце в колоні роти, швидкість руху, дистанцію між машинами порядок застосування засобів зв'язку; порядок ведення спостереження і дій у разі зустрічі з противником.

3-23. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *після віддання бойового наказу* **(OPORD)** командир взводу віддає командирам підлеглих підрозділів вказівки з взаємодії, управління та всебічного забезпечення.

3-24. *Під час організації взаємодії* командир взводу вказує порядок дій відділень і приданих підрозділів: між собою та з сусідніми підрозділами, які діють попереду (позаду); під час пересування ділянками маршруту; під час подолання зон зараження, пожеж, руйнувань, мінних полів, що встановлені дистанційно; під час відбиття нападу противника; під час застосуванні ним ЗМУ і ВТЗ; з прибуттям у район зосередження (**АА**) (пункт призначення).

3-25. *Під час організації управління* командир взводу: встановлює порядок спостереження за сигналами старшого командира та роботи на засобах зв'язку під час маршу і на привалах; доводить сигнали управління, оповіщення, взаємодії і порядок дій за ними; вказує своє місце і заступника.

3-26. *Під час організації всебічного забезпечення* командир взводу визначає основні заходи щодо бойового, морально-психологічного, технічного, тилового та медичного забезпечення, послідовність і терміни їх виконання та які сили і засоби для цього залучати.

Під час організації всебічного забезпечення командир взводу визначає: порядок маскування машин та спостереження у ході маршу і на привалах (зупинках, стоянках); заходи щодо захисту особового складу **(PS)** у випадку застосування противником ЗМУ та порядок охорони на привалах (зупинках, стоянках); порядок інженерного обладнання місця розташування взводу на привалах (районах **(AREA)** відпочинку) і в районі **(AREA)** зосередження (пункті призначення) тощо.

3-27. Під час *організації технічного, тилового і медичного забезпечення* командир взводу визначає: час, місце, порядок і обсяг технічного обслуговування та ремонту ОВТ, розміри і строки створення запасів боєприпасів, пального, продовольства, води, медичного майна та інших матеріальних засобів до початку маршу; під час здійснення маршу - порядок евакуації ОВТ у разі необхідності, порядок надання медичної допомоги пораненим і хворим, а також порядок їх евакуації; місця, час і порядок поповнення боєприпасів, дозаправлення пальним та організацію харчування **(SUST)** особового складу **(PS)**.

3-28. *Командир відділення,* отримавши бойовий наказ **(OPORD)** на марш, повинен: усвідомити завдання; оцінити обстановку (фактори **METT-TC**); прийняти рішення; віддати бойовий наказ **(OPORD)**, здійснити підготовку відділення до маршу.

3-29. *Під час усвідомлення завдання на марш* командир відділення повинен зрозуміти завдання взводу, місце і завдання відділення; порядок і термін виконання завдання відділенням; час готовності до маршу.

3-30. *Під час оцінки обстановки* (факторів **METT-TC**) командир відділення повинен: з'ясувати де знаходиться противник і характер його дій. вивчити місцевість, її захисні і маскуючи властивості, вигідні підступи, загородження і перешкоди; умови спостереження і ведення вогню.

3-31. *У рішенні* командир відділення визначає порядок дій відділення під час руху і на привалах, при відбитті нападу противника і подоланні перешкод (зон зараження, пожеж, руйнувань); місце і завдання кожного військовослужбовця відділення.

3-32. *Командир відділення* у бойовому наказі на марш *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-25) під час визначення завдань особовому складу відділення та приданих вогневих засобів *додатково вказує*:

механіку-водію – швидкість руху, порядок подолання небезпечних ділянок;

навіднику-оператору (*навіднику кулемета, гармати*), *черговому вогневому засобу* – порядок спостереження, відкриття і ведення вогню;

пішим дозорним – порядок огляду місцевості (об'єктів), дії при зустрічі з противником;

решті особового складу – сектори спостереження і порядок дій під час руху, на привалах, при зустрічі з противником.

Після віддання бойового наказу **(OPORD)** командир відділення перевіряє розуміння отриманого завдання особовим складом **(PS)**, знання сигналів управління, оповіщення і порядку дій по ним.

У встановлений час командир відділення доповідає командиру взводу про готовність до маршу.

3-33. *Підготовка взводу (відділення) до маршу* складається з підготовки особового складу **(PS)**, ОВТ і військового майна **(SUST)**.

Підготовка особового складу включає: прийом особового складу **(PS)**, що прибув на доукомплектування; організацію харчування та відпочинку особового складу.

Особливої уваги вимагає підготовка до маршу водіїв (механіків-водіїв). З ними необхідно провести заняття щодо підготовки транспортних засобів до маршу з врахуванням особливостей маршруту та обстановки. Оскільки під час здійснення маршу основне фізичне навантаження лягає на водіїв (механіків-водіїв), то перед маршем за наявності часу, їм необхідно забезпечити відпочинок.

Підготовка ОВТ включає: доукомплектування підрозділів ОВТ та майном **(SUST)**; поповнення боєкомплекту, дозаправлення техніки пально-мастильними матеріалами та охолоджувальною рідиною; перевірку бою озброєння та приведення його до нормального бою; перевірку засобів зв'язку.

Підготовка майна включає: доукомплектування майном екіпіровки особового складу **(PS)** до встановлених норм.

3-34. Підготовка взводу (відділення) до *маршу в особливих умовах* вимагає від командира взводу (відділення) виконання додаткових заходів:

взимку – організувати заходи з забезпечення особового складу **(PS)** взводу (відділення) засобами обігріву на привалах і на марші з метою

недопущення його переохолодження та обмороження; організувати підготовку ОВТ до роботи в умовах низьких температур та перевірити справність засобів підігріву двигунів машин;

у горах – вжити заходи щодо забезпечення кожної машини необхідним спеціальним устаткуванням для запобігання їх скочування під час зупинок на підйомах та спусках. Особлива увага приділяється перевірці справності ходової частини та механізмів управління машин і гальм;

у лісі – організувати заходи з забезпечення бойових машин засобами підвищення прохідності; довести до водіїв (механіків-водіїв), що під час руху у лісі дистанції між машинами у колоні скорочуються;

у місті (населеному пункті) – провести інструктаж водіїв (механіків-водіїв) щодо особливостей пересування колон через міста (населені пункти), зокрема, наголосити на тому, що під час руху у містах (населених пунктах) дистанції між машинами у колоні скорочуються;

вночі – вжити заходів щодо забезпечення кожної машини необхідними приладами нічного бачення для дотримання режиму світломаскування; довести до водіїв (механіків-водіїв), що під час руху вночі на ділянках, які проглядаються противником, і в світлу ніч машини рухаються з повністю виключеним світлом і увімкненими приладами нічного бачення.

3-35. *Контроль готовності взводу (відділення) до маршу* проводиться з метою своєчасної та якісної підготовки до виконання завдання. Командир взводу (відділення) перевіряє: знання особовим складом **(PS)** бойового завдання, сигналів оповіщення, управління, взаємодії і порядку дій за ними; справність ОВТ, засобів захисту і пожежогасіння, приладів нічного бачення, засобів зв’язку і світломаскування, наявність засобів спеціальної обробки; заправку пальним; кріплення засобів десантування; наявність і правильність укладки бойового комплекту, шанцевого інструменту та засобів підвищення прохідності машин. У разі необхідності приймає негайні заходи для усунення виявлених недоліків.

У встановлений час командир взводу (відділення) доповідає командиру роти (взводу) щодо готовності до маршу.

3.2.2. Здійснення маршу

3-36. Марш здійснюється приховано, приховано в темний час доби та інших умов обмеженої видимості з максимально можливою за даних умов швидкістю руху. Управління взводом на марші здійснюється встановленими сигналами. Під час управління підрозділами на марші використання радіозасобів максимально обмежується, вони працюють тільки на прийом. Передача команд здійснюється встановленими сигналами. У разі зустрічі з противником з початком бою радіозв’язок використовується без обмежень.

3-37. Безперешкодний рух головних сил роти (батальйону) забезпечує похідна охорона, яка призначається з метою не допустити раптового нападу наземного противника і проникнення наземної розвідки та ДРГ, а також для створення вигідних умов для вступу головних сил в бій.

Взвод у похідній охороні на марші може діяти як головна похідна застава (ГПЗ), бокова похідна застава (БПЗ) або тильна похідна застава (ТПЗ).

ГПЗ у складі взводу для охорони висилається у напрямку руху колони роти (батальйону) на відстань 5-10 км; БПЗ, ТПЗ висилаються на загрозливі фланги й у тил на відстань до 5 км.

Особливу загрозу для ГПЗ (БПЗ) становлять можливі засідки противника. Основою контрзасідкових дій є тренованість особового складу **(PS)** взводу (відділення) та його готовність до активних дій у разі неочікуваного нападу противника із засідки.

3-38. Командир взводу, призначеного у ГПЗ, для безпосередньої охорони, а також для огляду місцевості у напрямку руху висилає *дозорне відділення*, яке здійснює спостереження за прилеглою місцевістю і противником.

Дозорне відділення висувається на таку відстань від ГПЗ, яка дозволяє командиру взводу спостерігати за ним, щоб у випадку зустрічі дозорного відділення з противником, підтримати його вогнем взводу.

3-39. Під час привалу колони, яка охороняється, головна (бокова, тильна) похідна застава, зайнявши вигідну позицію, продовжує виконувати завдання, діючи як сторожова охорона.

3-40. Під час здійснення маршу ГПЗ у встановлений час проходить вихідний пункт (рубіж) і рухається вказаним маршрутом з установленою швидкістю. Командир взводу знаходиться в голові колони ГПЗ, відслідковує маршрут руху за картою, стежить за діями дозорного відділення і доповідає командиру, який вислав охорону, про зустріч із противником, про виявлення загороджень і заражених ділянок на маршруті, а також про проходження рубежів регулювання на маршруті руху.

Тіснини, тунелі, мости та інші вузькі місця ГПЗ проходить безупинно. Під час руху по мостах, залізничних переїздах, тунелях та інших небезпечних ділянках маршруту вживаються заходи, які забезпечують безпеку руху, виключають затори на маршруті та загазованість тунелів. Зруйновані мости, замінновані або заражені ділянки маршруту обходяться, позначаючи напрямок обходу покажчиками.

3-41. *Дозорне відділення* просувається в напрямку, що йому вказується, від укриття до укриття, спостерігає за прилеглою місцевістю, не затримуючи рух колони взводу. Особливої уваги вимагають небезпечні ділянки маршруту, де можливі засідки противника.

За необхідності дозорне відділення висилає піших дозорних, які діючи бойовими групами під прикриттям БМД (БТР), ретельно оглядають закриті ділянки місцевості, окремі будівлі, узлісся, входи в ущелини і тунелі, де можливе приховане розташування противника і його раптовий напад із засідок, а також вузькі проходи, мости та інші об’єкти. Під прикриттям відділення дозорні приховано наближаються до об’єкта, старший дозорний пересувається за дозорним у готовності підтримати його вогнем. У разі дій у складі відділення групи дозорних використовують складки місцевості та прикривати один одного, по черзі просуваються до об’єкту і здійснюють його огляд. Про все виявлене на маршруті руху і про зустріч із противником командир дозорного відділення негайно доповідає командиру взводу.

У разі виявлення засідки противника, дозорне відділення доповідає про це командиру взводу, вступає в бій і забезпечує висування та вступ взводу у бій.

3-42. БПЗ висувається паралельним маршрутом на рівні голови колони, що охороняється.

Дрібні групи противника, які з'явилися на фланзі колони, що охороняється, БПЗ знищує і продовжує виконувати завдання. У випадку загрози нападу переважаючих сил противника вона займає вигідну позицію, вогнем всіх засобів наносить йому ураження, стримує і не допускає раптового нападу противника на колону, що охороняється з флангу.

3-43. ТПЗ висувається за колоною, що охороняється, на дистанції, яка встановлена командиром, що його вислав. ТПЗ знищує дрібні групи противника, які з'явилися в тилу колони, діючи з вогневих засідок. У разі загрози нападу противника, сили якого переважають, вона займає вигідну позицію і неспо'діваним вогнем усіх засобів завдає ураження противнику, затримує його і не допускає нападу на колону, після чого відходить на інший рубіж.

ТПЗ може ставитися завдання щодо руйнування переправ, мостів, доріг, обладнання завалів і встановлення мінно-вибухових загороджень для затримки просування противника.

3-44. ГПЗ (БПЗ, ТПЗ, дозорне відділення) у випадку зустрічі з дрібними групами противника знищує їх, а зразки озброєння, топографічні карти та інші документи захоплює і продовжує виконувати завдання.

У випадку зустрічі з рівним за силою противником, командир взводу вживає заходи щодо його знищення.

У разі зустрічі з переважаючим противником, ГПЗ займає вигідну позицію, зосереджує вогонь усіх засобів по противнику, забезпечуючи дії головних сил.

3.3. Перевезення взводу (відділення)

3-45. Перевезення військових підрозділів здійснюється: залізничним або водним транспортом – військовими ешелонами, повітряним транспортом – військовими командами, колісними тягачами на трейлерах – однією колоною.

Перевезення підрозділів зберігає сили особового складу **(PS)**, забезпечує виграш часу у разі пересування на великі відстані та дозволяє економити моторесурси ОВТ та пальне незалежно від стану погоди, пори року і доби.

3-46. Для організованого перевезення підрозділу призначається вихідний район **(AREA)** перед завантаженням і район зосередження (**AA**) після розвантаження, а також вказується місце завантаження (посадки) і розвантаження (висадки) – станція, порт (пристань), аеродром (площадка).

Безпосередньо перед завантаженням (посадкою) підрозділи, що перевозяться одним ешелоном чи командою (на одному судні, літаку, вертольоті), виходять у райони **(AREA)** очікування, а після розвантаження (висадки) у райони **(AREA)** збору, що призначаються на відстані 3-5 км від

місця завантаження (розвантаження). Якщо вихідний район **(AREA)** за умовами місцевості знаходиться на відстані менш 10 км від місця завантаження (посадки), район **(AREA)** очікування може не призначатися.

Час перебування в районі очікування використовується для завершення підготовки до завантаження (посадки) і подальших дій.

3-47. Висування підрозділів з району **(AREA)** очікування до місця завантаження (посадки) здійснюється у порядку і терміни, встановлені старшим командиром.

Завантаження ОВТ та посадка особового складу **(PS)** проводяться суворо в зазначений час, приховано, з дотриманням заходів безпеки.

В першу чергу завантажуються ОВТ, запаси ракет, боєприпаси та інші матеріально-технічні засоби **(MAT)**. У цьому разі боєприпаси і пально-мастильні матеріали завантажуються в різні вагони (на різні судна, у різні літаки, вертольоти), а ОВТ розміщуються з урахуванням черговості їх розвантаження.

3-48. Посадка особового складу **(PS)** у вагони (на судна), літаки (вертольоти) проводиться після закінчення завантаження ОВТ і майна безпосередньо перед відправленням військового ешелону (команди) або виходом судна в море, але не пізніше ніж за **10 хв.** до відправлення.

ОВТ та інші матеріальні засоби **(MAT)**, які завантажені на рухомий склад (судна, літаки, вертольоти), надійно закріплюються, а машини, крім того, ставляться на гальмо і нижчу передачу. Поворотні пристрої башт бойових машин застопорюються, а стопори пломбуються.

3-49. Під час перевезення взвод (відділення) завжди повинен бути готовим до розвантажування (висадки) у непідготовленому місці і здійснення пересування маршем до місця призначення або вступу в бій.

З прибуттям до кінцевого пункту перевезення взвод (відділення) швидко розвантажується (висаджується) і виходить у район (**AREA**) збору в готовності до виконання отриманого (нового) завдання.

3-50. Розрахунки на пересування підрозділів, що здійснюють марш і перевозяться різними видами транспорту, повинні бути узгоджені між собою за часом так, щоб взвод у складі роти зосередився у призначеному районі **(AREA)** одночасно.

3.3.1. Перевезення залізничним (морським, річним) транспортом

3-51. *Залізничний транспорт* найбільш розповсюджений вид транспорту, який забезпечує велику швидкість переміщення військових частин, підрозділів незалежно від стану погоди, часу доби та пори року, економить моторесурси ОВТ та пальне і зберігає сили особового складу **(PS)**; використовується для перевезень на досить великі відстані.

Перевезення військових частин і підрозділів залізничним транспортом здійснюється за умов наявності достатнього часу на їх підготовку до бойового застосування. При цьому обсяг залізничних перевезень залежить, насамперед, від обстановки і стану залізниці на напрямках та їх пропускної спроможності,

від наявної кількості рухомого складу на формування ешелонів для перевезення особового складу **(PS)** та ОВТ, а також від кількості завантажувально-розвантажувальних станцій, які можуть виділятися.

3-52. *Водний транспорт (морський чи річковий)* може використовуватися для перевезення військових частин, підрозділів на приморських напрямках; за наявності судноплавних річок – по річкам. Складність перевезення військ водним транспортом пов'язана із забезпеченням надійності оборони та проведенням суден до портів розвантаження, великою імовірністю руйнування портів противником, недостатньою кількістю механізмів для завантаження (розвантаження) важкого ОВТ. У цьому разі використання річок для перевезень обмежується сезонністю навігації та напрямком їх течії.

Перевезення військових частин і підрозділів морським транспортом застосовується на приморських напрямках з метою їх доставки (евакуації) із приморських районів чи на (з) острови за умови наявності достатнього часу на їх підготовку до бойового застосування (евакуації).

3-53. Розрахунок щодо перевезення залізничним або водним транспортом складається з врахуванням зберігання організаційної цілісності підрозділів і забезпечення їх готовності до ведення бою після вивантаження (висаджування). Вихідними даними для розрахунку щодо перевезення є: кількісний склад підрозділів, маса техніки і вантажів, які перевозяться; норми розміщення людей **(PS)**, ОВТ і вантажів на рухомій (ому) платформі (вагоні); допустима довжина і маса потягу з військовим ешелоном.

3-54. У випадку перевезення підрозділів залізничним або водним транспортом у кожному військовому ешелоні наказом командира військової частини призначається начальник військового ешелону, його заступник, помічник з забезпечення, начальник зв'язку, лікар (фельдшер). Для несення внутрішньої і вартової служб призначається добовий наряд.

3-55. Під час організації перевезення командир взводу (відділення) повинен: уточнити час початку і закінчення завантаження ОВТ та майна і посадки особового складу; уточнити розподіл особового складу **(PS)**, ОВТ і майна по вагонах, платформах (суднах або суднових приміщеннях); встановити черговість завантаження (посадки) і порядок висування до місць завантаження (посадки); поставити завдання підлеглим щодо підготовки до завантаження, вказати способи завантаження та кріплення ОВТ на рухомому складі (судні); встановити порядок здійснення охорони, дій за сигналами оповіщення і управління; довести вимоги безпеки під час завантаження (розвантаження) і перевезення.

3-56. Вогневі засоби, виділені для прикриття військового ешелону (судна) на шляху руху, займають зазначені місця на платформах (верхніх палубах). Вони повинні бути в постійній готовності до ведення вогню.

Для спостереження за повітряним противником і прилеглою місцевістю (акваторією) у військовому ешелоні (на судні) виставляються спостерігачі, які у разі виявлення повітряного противника оповіщають особовий склад військового (судна) встановленим сигналом та діють за вказівками командира взводу (відділення).

3-57. Під час здійснення перевезення особовий склад **(PS)** взводу (відділення) може залучатись до забезпечення охорони та оборони ешелону під час зупинок (несення вартової служби тощо).

3-58. Оповіщення про повітряного противника, РХБ зараження здійснюється сигналами, встановленими на транспорті.

У разі нападу повітряного противника під час перевезення двері, вікна (ілюмінатори) і люки вагонів (судових приміщень) закриваються, засоби індивідуального захисту переводяться в положення "напоготові". Вогневі засоби, які виділені для відбиття повітряного противника, відкривають вогонь за командою начальника військового ешелону (капітана судна), а у разі раптового нападу – самостійно.

3-59. У випадку РХБ зараження місцевості на шляху перевезення особовий склад **(PS)** використовує засоби індивідуального захисту. Після проходження зони зараження за вказівкою начальника військового ешелону (капітана судна) проводиться часткова спеціальна обробка підрозділів. Повна спеціальна обробка підрозділів та повна санітарна обробка особового складу **(PS)** взводу (відділення) проводиться після розвантаження.

3.3.2. Перевезення повітряним транспортом

3-60. *Повітряний транспорт* забезпечує високу швидкість перевезення підрозділів і військових частин та виграш у часі, що особливо відчутно якщо відстані більше 500 км. Повітряний транспорт використовується для термінового перевезення військ як на великі, так і на короткі відстані у будь-якому напрямі (зокрема, у тил противника, у важкодоступні райони, через зони з високими рівнями радіації тощо).

Для перевезення військових частин і підрозділів до району **(AREA)** дій (у призначений район) найбільш характерним буде спосіб перекидання повітрям з використанням літаків військово-транспортної авіації ПС або вертольотів армійської авіації СВ.

3-61. Під час підготовки до перевезення повітряним транспортом уточнюється: типи літаків (вертольотів), що залучаються до перекидання; маса і габарити вантажів, які плануються до перекидання повітряним транспортом; розраховується необхідна кількість літаків (вертольотів) для перекидання особового складу **(PS)**, ОВТ, ракет, боєприпасів, пального та інших МТЗ **(MAT)**; списки особового складу **(PS)** військових команд на кожен літак (вертоліт).

У разі перекидання підрозділів повітряним транспортом наказом командира військової частини (до складу якої входять зазначені підрозділи) призначається начальник команди.

3-62. Під час організації перевезення командир взводу (відділення) повинен: уточнити час початку та закінчення завантаження ОВТ і майна та посадки особового складу **(PS)**; уточнити бортові номери літаків (вертольотів) та їх розподіл для завантаження (посадки) ОВТ, майна і особового складу **(PS);** встановити черговість завантаження (посадки) і порядок висування до місць

завантаження (посадки); поставити завдання підлеглим щодо підготовки до завантаження, вказати способи завантаження та кріплення ОВТ на літаках (вертольотах); довести вимоги безпеки під час завантаження (розвантаження) і перевезення; встановити порядок здійснення охорони, дій за сигналами оповіщення і управління.

3-63. З отриманням наказу на перевезення повітряним транспортом визначаються маршрути виходу підрозділів до аеродрому та місць стоянок літаків (вертольотів).

4. РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ

4.1. Загальні положення

4-1. *Розташування на місці* – організоване розміщення підрозділів у визначеному районі зосередження, у вихідному районі, районі відпочинку, вихідному районі для десантування, базовому районі (таборі) та в інших визначених районах з метою підготовки до бою (бій), або відновлення боєздатності після бою. Взвод (відділення) розташовується на місці, як правило у складі роти (взводу).

Райони для розташування на місці взводу (відділенню) визначаються вздовж (в напрямку) маршруту можливого висування. Схема розташування десантно-штурмового взводу в районі зосередження (додаток 11 до цього Тимчасового БС).

4-2. Місце розташування взводу (відділення) повинне забезпечувати розосереджене і приховане розміщення особового складу та ОВТ, зручні умови розміщення і відпочинку особового складу, швидкий збір і переміщення в інший район, виконання заходів щодо підготовки до бою (дій), перевезення, захист від засобів ураження і розвідки противника, проведення маневру підрозділом, сприятливі умови в санітарно-епідемічному відношенні.

4-3. Місця розміщення особового складу і бойової техніки ретельно маскуються, очищаються від хмизу, сухої трави та інших легкозапалювальних матеріалів.

Особовому складу забороняється розведення багать, кидати (лишати) недопалки, залишати рештки їжі та сміття, що свідчать про перебування підрозділу і несуть демаскуючий характер, пересуватися без дозволу командира взводу та в нічний час використовувати ліхтарі і засоби освітлення. Пересування у районі розташування обмежується, у разі потреби здійснюється тільки за встановленими напрямками командира взводу.

4-4. Відпочинок і обігрів особового складу організовуються у складі взводу (відділення) у наметах (бліндажах), пунктах обігріву, укриттях із тентів бойових машин, також використовуються спальні мішки і ковдри. В умовах суворої зими або тривалої непогоди взвод (відділення) може розташовуватися у населеному пункті. У цьому випадку взводу (відділенню) для розташування виділяється, якщо можливо, один будинок або споруда. З метою маскування, опалювання приміщень проводиться тільки у нічний час (в умовах обмеженої

видимості), при цьому проводяться заходи світлового маскування. Вхід в будинок та вікна перекриваються мішками з піском або землею з метою надійного захисту особового складу від застосування противником стрілецької зброї та гранатометів. При розташуванні особового складу в будівлі, в обов'язковому порядку обладнуються бліндажі або укриття для захисту особового складу при застосуванні противником артилерії, також з цією метою може використовуватись підвал будівлі.

4-5. Під час розташування на місці взвод (відділення) повинен перебувати у постійній готовності до відбиття нападу наземного і повітряного противника, знищення його ДРГ та НЗФ.

У кожному підрозділі організовується безпосередня охорона, яка здійснюється спостерігачами, у нічний час секретами і добовим нарядом.

Для негайного відбиття нападу противника призначаються чергові вогневі засоби.

4.2. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки розташування на місці

4-6. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки розташування на місці починається після отримання бойового наказу **(OPORD)** або попереднього бойового розпорядження **(WARNO)**.

Для виконання процедури управління підрозділами (TLP) у взводі *під час підготовки розташування на місці* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділі 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей дій при розташуванні на місці*.

Далі викладаються особливості підготовки розташування на місці.

4-7. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) командир взводу під час усвідомлення бойового завдання повинен зрозуміти: у якому районі розташовується рота і місце розміщення взводу в ньому; обсяг і терміни інженерного обладнання району розташування; порядок охорони і оборони, які органи безпосередньої і сторожової охорони виділяються від взводу; до яких дій бути готовим; положення та завдання сусідів і порядок взаємодії з ними; час зайняття району.

4-8. НА ТРЕТЬОМУ ЕТАПІ (вироблення замислу бою (дій)) *у замислі дій* командир взводу визначає: порядок зайняття району розташування й місця відділень; порядок дій при нападі повітряного й наземного противника; порядок залишення взводом займаного району у випадку необхідності.

4-9. НА **П'ЯТОМУ ЕТАПІ (проведення рекогносцировки (RECON))** *під час проведення рекогносцировки* командир взводу вказує (призначає) командирам відділень орієнтири та уточнює на місцевості: положення противника, можливі шляхи його висування (напрямки його нападу); місця розташування відділень; місце КСП; місця, які займаються штатними та приданими підрозділами взводу при нападі противника; місце розміщення боєприпасів; маршрути виходу з району у випадку необхідності.

4-10. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) під час віддання бойового наказу (стаття 1-16 цього Тимчасового БС)*, у третьому пункті бойового наказу на розташування на місці* командир взводу вказує:

відділенням та приданим підрозділам – місця розташування, місця обладнання окопів, укриттів для техніки і озброєння; порядок здійснення охорони і дій у разі нападу противника, спостереження за наземним і повітряним противником, сигналами старшого командира;

місця розміщення; основні і запасні (тимчасові) позиції БМД (БТР), їх сектори обстрілу з кожної позиції.

Крім звичайних питань, вказується час зайняття району розташування, готовність щодо здійснення охорони і терміни інженерного обладнання району розташування.

4-11. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *після віддання бойового наказу* **(OPORD)** командир взводу віддає командирам відділень та приданих підрозділів вказівки з взаємодії, управління та всебічного забезпечення.

4-12. *Під час організації взаємодії командир взводу вказує:* порядок дій взводу (відділень) при нападі противника; сигнали оповіщення, управління, взаємодії та порядок дій за ними.

Організація взаємодії відпрацьовується на макеті місцевості, виготовленого з підручних засобів або на карті, схемі.

4-13. *Під час організації управління командир взводу вказує:* порядок користування засобами зв'язку; сигнали оповіщення, управління, взаємодії; місце і час розгортання КСП взводу; порядок спостереження за сигналами старшого командира.

4-14. *Під час організації всебічного забезпечення* командир взводу вказує:

з розвідки – порядок і способи ведення розвідки, завдання спостерігачам, сектор ведення розвідки, за чим спостерігати, що встановити, на що звертати особливу увагу, порядок доповіді;

з охорони – порядок здійснення охорони; скільки мати чергових вогневих засобів і де; чатових у місцях відпочинку особового складу і біля бойових машин, а вночі – постів підслуховування; порядок спостереження за сигналами командира взводу (роти), місцевістю, повітрям і доповіді про обстановку; порядок дій під час раптового нападу противника, а також пропуск на добу;

з тактичного маскування – завдання з маскування позицій, озброєння і техніки, терміни їх виконання; порядок використання табельних засобів і місцевих матеріалів; заходи щодо забезпечення режиму таємності і протидії розвідці противника, включаючи засоби повітряної розвідки (БПЛА);

з інженерного забезпечення – характер, черговість і терміни фортифікаційного обладнання місць розташування, а також завдання на добу; окреслення, довжину, глибину і профіль окопів, траншеї і ходів сполучення; місця розташування відділень, приданих підрозділів, основних і запасних позицій БМД (БТР) та інших вогневих засобів; ділянки розчищення місцевості для секторів спостереження і ведення вогню, перекритих щілин (бліндажів);

місце розташування КСП взводу; які місцеві матеріали використовувати при фортифікаційному обладнанні, місця їх заготівлі; місця установки мінно-вибухових і невибухових загороджень, за допомогою яких матеріалів, де і як їх улаштовувати; які переносні загородження для боротьби з противником виготовити і де їх розташувати; заходи щодо забезпечення захисту особового складу і техніки від ЗМУ і ВТЗ; де, коли і скільки отримати інструменту і матеріалів, хто виділяється для виконання робіт і час готовності;

з радіаційного, хімічного і біологічного захисту – завдання з радіаційної, хімічної розвідки і спостереження; порядок організації радіаційного контролю і розподілу дозиметрів; сигнали оповіщення про радіоактивне, хімічне і біологічне зараження і порядок дій за ними; порядок використання засобів індивідуального і колективного захисту, захисних властивостей місцевості та інших об'єктів; порядок застосування засобів аерозольної протидії, місце і час технічної перевірки протигазів і проведення спеціальної обробки;

з морально-психологічного забезпечення – які заходи, де, з ким в який час провести роботу з особовим складом;

з технічного забезпечення – порядок підготовки озброєння і техніки до бойового застосування, поповнення ракет і боєприпасів, місце розміщення запасу боєприпасів взводу;

з тилового забезпечення – порядок дозаправлення техніки пальним, отримання речового майна і миючих засобів, інших матеріальних засобів, забезпечення гарячою їжею і питною водою, миття особового складу;

з медичного забезпечення – порядок надання само - і взаємодопомоги у разі отримання поранень і травм; збору, охорони і підготовки до евакуації поранених і хворих та їх евакуації; а також місця розташування медичного посту роти і медичного пункту батальйону, санітарно-протиепідемічні заходи.

4-15. Командир відділення, отримавши бойовий наказ **(OPORD),** повинен: усвідомити завдання; оцінити обстановку (фактори **METT-TC**); прийняти рішення; віддати бойовий наказ **(OPORD)**; здійснити підготовку відділення до дій.

Під час усвідомлення бойового завдання командир відділення повинен зрозуміти: завдання взводу, місце і завдання відділення, сусідів; порядок і терміни виконання завдання; час готовності до дій.

Під час оцінки обстановки (факторів **METT-TC**) командир відділення повинен вивчити де противник і характер його дій; вивчити місцевість, її захисні і маскуючи властивості, вигідні підступи, загородження і перешкоди; умови спостереження і ведення вогню.

У рішенні командир відділення визначає порядок розташування особового складу і завдання кожного військовослужбовця відділення.

4-16 *Командир відділення* у бойовому наказі на розташування на місці *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-25 цього Тимчасового БС) під час визначення завдань особовому складу відділення та приданих вогневих засобів *додатково вказує*:

усьому особову складу відділення – місце розташування; порядок інженерного обладнання місць розташування місце обладнання відкритої або перекритої щілини; місце для БМД (БТР); порядок спостереження за наземним і повітряним противником, а також за сигналами командира взводу; порядок дій у разі раптового нападу противника;

механіку-водію (водію), крім того, маршрут виходу.

4-17. Після віддання бойового наказу командир відділення контролює завершення підготовки до дій особового складу, ОВТ та майна, керує обладнанням і маскуванням місць розміщення для особового складу,окопу (укриття) для БМД (БТР); перевіряє знання особовим складом сигналів оповіщення, управління і взаємодії та порядку дій за ними.

4.3. Розташування на місці

4-18. Взвод (відділення) на місці, розташовуються розосереджено в залежності від умов місцевості, уздовж маршруту висування, використовуючи захисні та маскувальні властивості місцевості (різні канави, ями, зворотні схили висот, насипи, виїмки, яри).

4-19. Район розташування складається з місць розташування відділень, місць БМД (БТР), КСП, місць розміщення запасу боєприпасів.

Відділення розташовується в місцях, які вказані командиром взводу, на відстані 25-50 м одне від іншого. БМД (БТР) розташовується під кронами дерев, у ярах, у радіолокаційній тіні від місцевих предметів на відстані до 100 м один від одного.

Для БМД (БТР) обладнуються окопи, для екіпажів – укриття, для особового складу відділень – щілини.

Командир взводу розташовується на КСП у такому місці, звідки зручніше керувати підлеглими, спостерігати за місцевістю і сигналами командира роти.

Місце розміщення запасу боєприпасів взводу обладнується на відстані до 50 м від КСП взводу.

Ходи сполучення відриваються від місць відділень до окопів для БМД (БТР), КСП командира взводу, укриттів для особового складу і боєприпасів.

Ходи сполучення при нападі противника зобов’язані забезпечувати прихований маневр і ведення бою з противником, створення кругової оборони, евакуацію поранених, подачу боєприпасів.

4.3.1. Дії у складі головних сил при розташуванні на місці

4-20. Розміщуючись на місці, взвод займається обладнанням району, в постійній готовності до відбиття нападу наземного й повітряного противника, знищення його ДРГ і НЗФ, виходу з під удару противника, здійснення маневру до нового району.

4-21. При нападі противника на район розташування батальйону (роти), взвод по встановленому сигналу приймає учать у його відбитті.

4.3.2. Дії у сторожовій охороні

4-22. Сторожова охорона створюється з метою: не допустити проникнення розвідки противника до підрозділів, які охороняються; завчасно виявити появу наземного і повітряного противника, попередити про нього війська, які охороняються; відбиття (утримання) противника на занятих позиціях до розгортання головних сил. Сторожова охорона здійснюється сторожовими загонами, заставами, постами і секретами.

4-23. Для дій в якості сторожової застави взводу вказується смуга охорони шириною до 2 км. У цій смузі застава займає зручний для оборони рубіж і обладнує основні, а при наявності часу й запасні позиції, з яких перекривається вогнем вся смуга охорони. Віддалення рубежу оборони від підрозділів, які охороняються може бути до 5 км.

Для посилення сторожової застави взводу може придавитися протитанкове або гранатометне відділення.

4-24. Бойовий порядок взводу складається з бойових порядків відділень, групи управління, підрозділів посилення, які залишаються у безпосередньому підпорядкуванні командира взводу.

4-25. Для своєчасного виявлення противника на позиції кожного відділення та БМД (БТР) безперервно ведеться спостереження. У нічний час та в інших умовах обмеженої видимості у взводі організовується підслуховування і ведеться спостереження з використанням приладів нічного бачення. Проміжки між позиціями відділень і фланги прикриваються вогнем.

Сторожовий пост, який призначений для охорони батальйону, що розміщується на місці, або від сторожового загону у складі роти, може бути призначено відділення. Сторожовий пост у складі відділення займає і обладнує позицію на відстані до 1500 м від підрозділу, який охороняється, або секрет на прихованих підступах на віддаленні до 400 м.

Секрет у складі бойової групи (2-3 солдати, один з яких старший) приховано займає та обладнує визначене місце і веде безперервне спостереження за наземним та повітряним противником і місцевістю. Старший секрету встановлює порядок спостереження і підтримує зв’язок із командиром взводу.

Для огляду скритих ділянок місцевості від сторожової охорони можуть висилатися піші дозорні. Для огляду місцевості між позиціями відділень і на відкриті фланги висилаються патрулі.

4-26. На кожну добу дій встановлюються пароль (пропуск і відгук). Пароль повідомляється безпосередньому командиру для організації взаємодії, усно особовому складу охорони і розвідки, а також особам, які посилаються за межі підрозділу, а вночі й у межах розташування свого підрозділу. Пароль повідомляється командирам підрозділів роти (взводу), а також особам, які посилаються для передачі усних наказів.

Пропуск запитується у всіх осіб, які проходять через рубіж охорони і пересуваються у розташуванні підрозділу вночі, відгук – в осіб, які здійснюють охорону. Вдень вимагається пароль (пропуск і відгук) тільки у осіб яких не впізнано.

Пароль вимовляється тихо. Усі особи, які не знають пароль, затримуються. Затриманих командир взводу направляє під конвоєм до командира, який вислав охорону.

4-27. Командир взводу, *призначеного у сторожову заставу,* з отриманням бойового наказу, виконує заходи, які викладено у підрозділі 1.2 цього Тимчасового БС. (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей дій у сторожовій заставі*.

4-28. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі починається після отримання бойового наказу **(OPORD)** або попереднього бойового розпорядження **(WARNO)**.

Далі викладаються заходи та положення які відносяться до особливостей підготовки дій у сторожовій заставі.

4-29. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) *під час усвідомлення бойового завдання командир взводу має зрозуміти*: завдання роти і свого взводу; порядок дій старшого командира в інтересах сторожової застави; завдання сусідніх органів охорони і порядок взаємодії та організації зв'язку з ними; час зайняття позиції і готовності системи вогню.

4-30. НА ТРЕТЬОМУ ЕТАПІ (вироблення замислу бою (дій)) *у замислі дій* командир взводу визначає спосіб дій у сторожовій заставі та порядок спостереження.

4-31. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) під час віддання бойового наказу на дії у сторожовій заставі, *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-16) командир взводу вказує:

відділенням – завдання охорони; їх позиції, смуги вогню і додаткові сектори обстрілу; основні і запасні вогневі позиції БМД (БТР), основні і додаткові сектори обстрілу з кожної позиції;

сторожовому посту – склад, завдання, місце обладнання позицій (несення служби), сектор спостереження; порядок несення служби і підтримання зв'язку; порядок дій при виявленні наземного та повітряного противника і відході; порядок зміни;

секретам – склад, завдання, місце, порядок несення служби, підтримання зв'язку і пароль;

патрулям (пішим дозорним) – склад, завдання, маршрут (напрямок) руху; порядок несення служби і підтримання зв'язку; дії у разі виявлення наземного та повітряного противника.

4-32. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *під час організації взаємодії* командир взводу визначає порядок, дій відділень, засобів посилення, сигнали оповіщення, управління і взаємодії та порядок дій за ними, відкриття і ведення вогню по наземному та повітряному противнику.

4-33. *Під час організації управління* командир взводу доводить радіодані і порядок користування сигнальними та радіозасобами зв'язку, порядок доведення сигналів управління і оповіщення, вказує своє місце і заступника.

4-34. *Під час організації всебічного забезпечення* дій сторожової застави командир взводу вказує: які заходи з видів забезпечення і до якого часу виконати; завдання з розвідки, охорони, тактичного маскування, інженерного

забезпечення, РХБ захисту, від ВТЗ і запалювальної зброї, противника; порядок виконання заходів з морально-психологічного, технічного, тилового і медичного забезпечення.

4-35. На схемі охорони сторожової застави вказуються: орієнтири, їхні номери, найменування та відстані до них; положення противника; позиція та смуга охорони взводу; позиції охорони відділень, їхні смуги вогню та додаткові сектори обстрілу; основні та запасні вогневі позиції БМД (БТР), та їх основні і додаткові сектори обстрілу з кожної позиції; ділянки зосередженого вогню взводу; рубежі відкриття вогню з БМД (БТР), стрілецької зброї; місця сторожових постів, секретів, маршрути патрулів (дозорних); загородження та фортифікаційні споруди; місце КСП.

4-36. Командир взводу здійснює контроль готовності відділень, ОВТ до виконання завдань у сторожовій заставі.

4-37. В установлений час командир взводу доповідає про готовність взводу до дій у сторожовій заставі командиру роти (батальйону).

4-38. Командир відділення*, отримавши бойовий наказ* **(OPORD),** зобов'язаний: усвідомити завдання; оцінити обстановку (фактори **METT-TC**); прийняти рішення; віддати бойовий наказ; здійснити підготовку відділення у визначений наказом час. Порядок і зміст роботи командира відділення відповідає роботі при переході відділення до оборони в умовах відсутності зіткнення з противником

4-39. В умовах відсутності противника особовий склад сторожової застави, розташовуючись на позиціях, веде спостереження за місцевістю у визначеній смузі і за сигналами сторожових постів (секретів, патрулів, дозорних).

Вдень при чіткій видимості до несення служби залучається до третини особового складу застави, до третини особового складу дозволяється відпочивати (спати). Вночі та в інших умовах обмеженої видимості службу несе не менше половини особового складу. Здійснюється підслуховування і спостереження із використанням приладів нічного бачення в пасивному режимі.

4-40. *Секрет* несе службу беззмінно протягом встановленого часу скрито, нічим себе не виявляючи, нікого не затримує і не опитує. Про появу одиночних солдатів (цивільних осіб) і груп противника, а також прольоту БПЛА та авіації старший секрету негайно доповідає командиру взводу. При нападі противника на секрет він відкриває вогонь і відходить, продовжуючи вести спостереження. Після закінчення встановленого терміну несення служби або по команді (сигналу) командира особовий склад секрету повертається на сторожову заставу.

4-41. *Патрульні*, просуваючись по вказаному маршруту, уважно оглядають навколишні місцеві предмети і складки місцевості в готовності до взаємної підтримки вогнем і діями.

При наближенні невідомих осіб патрульні, приховано розташовуючись, підпускають їх на близьку відстань, після чого старший патрульний вимагає назвати пароль. Осіб, які правильно назвали пароль, не зупиняють, що не

знають пароль – патрульні затримують і доставляють командиру взводу. Одиночних солдатів противника патрульні захоплюють в полон або знищують.

4-42. *Командир взводу,* з отриманням даних про дії противника, приводить сторожову заставу в готовність до бою та висилає спостереження. Командир взводу доповідає про дії противника командиру роти (батальйону).

Дрібні групи противника, які намагаються проникнути, захоплюються в полон або знищуються. З переважаючим противником застава вступає у бій і утримує визначений рубіж.

У випадку обходу противником сторожової застави взвод переходить до кругової оборони і стійко утримує позицію, до підходу основних сил (підрозділів, які охороняються), або до отримання наказу (сигналу) на відхід.

5. ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) В НАСТУПІ

5.1. Загальні положення

5-1. *Наступальний бій* **–** вид загальновійськового бою. Він проводиться з метою розгрому (знищення) противника і оволодіння важливими районами (рубежами, об’єктами) місцевості. Сутність наступу полягає в ураженні противника всіма наявними засобами, рішучій атаці переднього краю його оборони, стрімкому просуванні у глибину його бойового порядку, знищенні та взяття у полон живої сили, захопленні ОВТ і матеріальних засобів, оволодінні визначеним районом (рубежем) місцевості, об’єктом.

Взвод (відділення) повинен вести наступальний бій з повним напруженням сил, безупинно, у високому темпі, вдень і вночі, у будь-яку погоду, пору року у тісній взаємодії з іншими підрозділами з метою знищення противника, який обороняється. Це досягається вмілим застосуванням усіх наявних сил і засобів, своєчасним використанням результатів ВУП, швидким подоланням загороджень і захопленням з ходу рубежів (об’єктів), широким застосуванням маневру вогнем і підрозділами з використанням особливостей місцевості для швидкого виходу на фланги та в тил противнику, проведенням рішучих атак, своєчасним і постійним уточненням (постановкою) завдань підлеглим і забезпеченням їх дій у ході ведення наступального бою.

5-2. *Взвод (відділення) може наступати на противника*, який обороняється, наступає або відходить. Наступ на противника, який наступає, здійснюється шляхом ведення зустрічного бою, на противника, який відходить, – переслідуванням. Наступ на противника, який обороняється, здійснюється з ходу або з положення безпосереднього зіткнення з ним.

5-3. *Наступ з ходу* починається висуванням з вихідного району. Для забезпечення організованого висування, розгортання у передбойовий і бойовий порядок з метою одночасної атаки противника призначаються: маршрут висування; вихідний пункт; рубежі (пункти) розгортання; рубіж переходу в атаку, а за умов атак у пішому порядку – рубіж спішування.

Рубіж (пункт) розгортання у взводні колони призначається на відстані 2-3 км від переднього краю оборони противника. Із досягненням ротою рубежу

розгортання у взводні колони взвод без зупинки виходить на свій напрямок і стрімко продовжує просування до рубежу переходу в атаку.

Рубіж переходу в атаку – рубіж, з якого підрозділи переходять в атаку переднього краю оборони противника у тому бойовому порядку, який визначено командиром в рішенні і вказано у бойовому наказі. Вихід на передній край оборони противника здійснюється у встановлений час ‘‘**Ч**’’. Рубіж переходу в атаку призначається на віддаленні до 600 м від переднього краю оборони противника, а іноді і далі.

Рубіж спішування призначають під час наступу з ходу, коли бойовий порядок підрозділу при переході в атаку в наказі командира визначено у пішому порядку. На цьому рубежі здійснюється спішування особового складу з БМД (БТР) і продовжується рух у пішому порядку на рубіж переходу в атаку.

Для недопущення ураження підрозділів, які наступають, призначається *рубіж безпечного віддалення від розривів снарядів своєї артилерії.* Безпечне віддалення для особового складу, який атакує противника у пішому порядку, вважається 400 м, для БМ – 300 м.

5-4. *Наступ з положення безпосереднього зіткнення з противником* починається заздалегідь у створеному бойовому порядку з вихідного положення для наступу, яке для взводу складається з ділянки траншеї, прилеглих до неї ходів сполучення, вогневих позицій БМД (БТР) і приданих вогневих засобів на вихідній позиції роти. Рубіж переходу в атаку призначається по рубежу першої траншеї.

Вихідне положення для наступу займається після необхідного перегрупування підрозділів або зміни підрозділів.

5-5. *Перегрупування* – це організоване переміщення по фронту підрозділів, які знаходяться у в безпосередньому зіткненні з противником, з метою створення бойового порядку і зайняття вихідного положення для наступу.

У ході перегрупування особовий склад взводу роти першого ешелону траншеями і ходами сполучення приховано переміщується на свою ділянку у вихідній позиції роти і займає вихідне положення для наступу у першій траншеї. БМ взводу займають вогневі позиції поруч зі своїми відділеннями або за ними на відстані до 50 м.

Взвод, що діє у складі роти другого ешелону батальйону або у якості загальновійськовий резерв батальйону, займає вихідне положення для наступу у другій або третій траншеї.

5-6. *Зміна підрозділів* – це організований вихід підрозділу з глибини оборони на напрямок майбутнього наступу з метою зміни підрозділу, який там обороняється, і зайняття вихідного положення для наступу.

Командир взводу приймає від командира підрозділу, який здає опорний пункт, схему опорного пункту і всі дані щодо противника. Під час передачі смуги відповідальності – облікові документи передачі (прийому).

Перегрупування (зміна) підрозділів проводиться приховано у ніч або за інших умов обмеженої видимості з виконанням заходів введення противника в оману. Про зайняття вихідного положення для наступу командир взводу доповідає командиру роти.

Під час переходу противника у наступ зміна підрозділів припиняється і здійснюється відбиття атаки. У цьому випадку боєм керує командир підрозділу, що змінюється, йому підпорядковуються і підрозділи, які прибули для зміни.

У вихідному положенні для наступу підрозділи суворо виконують встановлений раніше режим поведінки і знаходяться в готовності до відбиття можливого наступу противника.

5-7. *Атака* – це етап наступального бою, стрімкий і невпинний (безперервний) рух підрозділів у бойовому порядку в поєднанні з вогнем найвищої напруженості усіх вогневих засобів з рубежу переходу в атаку до виходу на передній край оборони противника (або до смуги розміщення об'єктив противника, наприклад блокпост).

Атака в пішому порядку може проводитись одночасно або послідовно. У разі одночасної атаки всі відділення взводу (весь особовий склад відділень) наступає в одну лінію. Послідовна атака застосовується у випадку дій підрозділу в дві лінії.

5-8. *Атака у броньованому бойовому порядку (на БМ)* застосовується на доступній для бойових машин місцевості під час наступу на противника, який поспішно перейшов до оборони і не чинить організованого опору, а також коли його оборона надійно подавлена зі знищенням більшої частини протитанкових засобів**.**

Взвод наступає на фронті до 300 м, а відділення в пішому порядку до 50 м. Взводу (відділенню) в наступі вказуються об'єкт атаки і напрямок продовження наступу.

Об'єктом атаки взводу (відділення), як правило, є жива сила в окопах або в інших фортифікаційних спорудах, а також танки, гармати, протитанкові ракетні комплекси, кулемети й інші вогневі засоби противника, які розташовані в першій траншеї та у найближчій глибині перед фронтом наступу взводу (відділення).

В окремих випадках, коли перед фронтом наступу противник не розвіданий, під час постановки бойового завдання по радіо, у випадку наступу в лісі, а також за інших особливих умов взводу (відділенню, танку) може бути вказаний тільки напрямок атаки або напрямок продовження наступу.

Напрямок продовження наступу взводу (відділення) визначається за таким розрахунком, щоб забезпечувалось виконання найближчого завдання роти (оволодіння об'єктом атаки взводу).

З оволодінням визначеним об'єктом атаки взвод (відділення) продовжує невпинний наступ у зазначеному напрямку, під час якого йому ставиться нове бойове завдання.

5.2. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступу

5-9. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступу починається після отримання бойового наказу **(OPORD)** або попереднього бойового розпорядження **(WARNO)**.

Для виконання процедури управління підрозділами (TLP) у взводі *під час підготовки наступу* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділі 1.2 цього Тимчасового БС (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей наступального бою*.

Далі викладаються особливості підготовки наступального бою.

5-10. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) *командир взводу під час усвідомлення бойового завдання* повинен зрозуміти: мету майбутніх дій і замисел старшого командира; завдання свого взводу (під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником – місце взводу в бойовому порядку роти, ділянку взводу на вихідній позиції роти і час її зайняття, засоби посилення, об'єкт атаки і напрямок продовження наступу, хто підтримує; під час наступу з висуванням із глибини (з ходу), крім того, маршрут висування, рубіж розгортання у взводні колони і час його проходження, рубіж переходу в атаку і час виходу на нього, під час атаки в пішому порядку – й рубіж спішування); завдання, які виконуються силами і засобами старшого командира на напрямку наступу взводу; завдання сусідів, порядок взаємодії з ними; час готовності до виконання завдання.

У результаті усвідомлення завдання командир взводу повинен визначити першочергові заходи щодо підготовки до бою, розрахувати наявний час на підготовку взводу і зорієнтувати підлеглих до майбутніх дій.

Під час оцінювання обстановки командир взводу вивчає: склад, положення і можливий характер дій противника, місця розташування його вогневих засобів перед фронтом наступу, на флангах та у найближчій глибині; положення і характер дій сусідів і умови взаємодії з ними; характер місцевості, її захисні і маскувальні властивості, вигідні підступи до переднього краю противника, загородження і перешкоди, умови спостереження, ведення вогню і здійснення маневру.

5-11. НА П'ЯТОМУ ЕТАПІ (проведення рекогносцировки (RECON)) *під час проведення рекогносцировки* командир взводу вивчає місцевість **(T-TERRAIN)**, вказує (призначає) орієнтири та уточнює: накреслення переднього краю оборони противника та розташування його вогневих засобів, місця і характер загороджень, перешкод, а також цілі, що уражаються засобами старшого командира; бойові завдання відділень і приданих вогневих засобів; рубежі переходу в атаку та спішування; місця проходів у загородженнях і переходів через перешкоди; цілі (об'єкти) які уражаються засобами старшого командира на напрямку наступу взводу, а також завдання сусідів. Під час наступу з ходу він, крім того, уточнює маршрут висування, рубежі розгортання, пропуску через бойові порядки підрозділів, які обороняються попереду, рубіж спішування, а під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником – вихідне положення для наступу (ділянку взводу на вихідній позиції роти), маршрути виходу БМД (БТР) до взводу (відділень).

5-12. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) під час віддання бойового наказу на наступ*, у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-16 цього Тимчасового БС) командир взводу вказує:

відділенням – завдання щодо знищення противника; місце у бойовому порядку; порядок і способи переходу в атаку, подолання загороджень та атаки; об’єкт атаки і цілі на знищенні, яких зосередити основні зусилля, напрямок продовження наступу; рубіж переходу в атаку і спішування (під час наступу з безпосереднього зіткнення з противником – ділянку взводу на вихідній (очікувальній) позиції роти (батальйону);

санітарному інструктору – завдання і місце у бойовому порядку взводу.

5-13. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *під час організації взаємодії* командир взводу вказує: порядок відкриття та ведення вогню за періодами бою; сигнали оповіщення, управління, взаємодії та порядок дій за ними.

Питання взаємодії командир взводу, за необхідності, може відпрацьовувати на макеті місцевості виготовленим з підручних засобів.

Під час організації управління командир взводу вказує: своє місце в бойовому (похідному) порядку; способи доведення сигналів управління та оповіщення, порядок спостереження за сигналами старшого командира; радіодані і порядок використання засобів зв’язку під час підготовки і в ході ведення наступу; способи і терміни надання доповідей; порядок цілевказання і коректування вогню; радіодані та порядок користування радіо і сигнальними засобами зв’язку.

Під час організації бойового забезпечення командир взводу вказує:

щодо розвідки – порядок і способи ведення розвідки, завдання елементам бойового порядку на період підготовки до наступального бою і в ході його ведення (сектор ведення розвідки, об'єкт спостереження, на що звертати особливу увагу, порядок доповіді);

щодо охорони – завдання охорони, скільки мати спостерігачів, чергових вогневих засобів, чатових, порядок спостереження за місцевістю і повітрям під час підготовки до наступу, порядок дій під час раптового нападу противника; порядок спостереження і доповіді щодо обстановки в ході бою;

щодо тактичного маскування – завдання з маскування ділянки взводу на вихідній позиції (у вихідному районі), ОВТ, терміни їх виконання; порядок використання табельних засобів, місцевих матеріалів і маскувальних властивостей місцевості; заходи щодо забезпечення режиму таємності і протидії розвідці противника під час підготовки і в ході ведення наступу;

щодо інженерного забезпечення – обсяг і терміни інженерного обладнання місця розташування взводу у вихідному районі (ділянки взводу на вихідній позиції); способи, час і місце пророоблення проходів у своїх загородженнях і перед переднім краєм оборони противника, порядок їх позначення і способи подолання; які місцеві матеріали використовувати у разі фортифікаційному обладнанні, місця їх заготівлі; інженерні заходи щодо забезпечення захисту від ЗМУ і ВТЗ;

щодо радіаційного, хімічного і біологічного захисту – завдання з радіаційної, хімічної розвідки і спостереження; порядок організації радіаційного контролю і розподілу дозиметрів; сигнали оповіщення про РХБ зараження і порядок дій за ними; порядок використання засобів

індивідуального і колективного захисту; порядок застосування термодимової **(S)** апаратури бойових машин і аерозольних (димових) засобів до і під час наступу; місце і час технічної перевірки протигазів і проведення спеціальної обробки.

5-14. *У вказівках з виконання заходів інших видів всебічного забезпечення* командир взводу вказує:

щодо морально - психологічного забезпечення – які заходи, де, з ким і в який час проводяться до початку наступу; порядок бойового інформування, протидії інформаційно-психологічному впливу противника в ході бою;

щодо технічного забезпечення – порядок підготовки ОВТ до бойового застосування, поповнення ракет і боєприпасів, ремонту пошкоджених зразків ОВТ або передачі їх ремонтним підрозділам старшого командира;

щодо тилового забезпечення – порядок дозаправлення техніки пальним, отримання запасів матеріальних засобів, забезпечення особового складу гарячою їжею і питною водою до і під час наступу;

з медичного забезпечення – порядок відправлення в лікувальні установи поранених і хворих до початку наступу; порядок надання само - і взаємодопомоги у разі отримання поранень і травм у ході бою, збору і охорони поранених, а також місця розташування і напрямок переміщення медичного посту роти і медичного пункту батальйону.

Під час оформлення бойових документів командир взводу веде робочу карту, на якій відображається: накреслення траншей і ходів сполучення противника, розташування його вогневих засобів перед фронтом наступу і на флангах на глибину бойового завдання взводу, можливий характер дій противника; вихідна позиція взводу, об’єкт атаки і цілі, на знищенні яких необхідно зосередити зусилля взводу; цілі, які уражаються засобами старшого командира; місце і номер проходу в мінно-вибухових загородженнях, а під час наступу з висуванням із глибини – маршрут висування, вихідний пункт, пункт (рубіж) розгортання у взводні колони, рубіж переходу в атаку і рубіж спішування (під час атаки у пішому порядку) та інші дані (додатки 2, 3, 4 до цього Тимчасового БС).

5-15. Командир відділення у бойовому наказі на наступальний бій *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-25 цього Тимчасового БС) під час визначення завдань особовому складу відділення та приданих вогневих засобів *додатково вказує*:

всьому особовому складу – об’єкт атаки і напрямок продовження наступу; цілі для ураження і порядок ведення вогню; способи дій під час зближення з противником і в ході атаки, номер танку за яким буде діяти відділення; крім того, бойовим групам, – склад і старшого групи, завдання щодо знищення противника; у разі дій у пішому порядку – місце кожного військовослужбовця у бойовій лінії відділення, місце і порядок спішування та подолання загороджень;

екіпажу бойової машини – місце у бойовому порядку взводу; завдання щодо підтримки дій особового складу (груп); цілі для ураження і порядок ведення вогню; крім того, механіку-водію (водію),– напрямок руху атаки, порядок подолання загороджень, за необхідності – місця посадки і спішування особового складу.

5.3. Ведення наступального бою

5-16. *Наступ з ходу здійснюється по етапах*: висування і розгортання у передбойовий і бойовий порядок; атака переднього краю оборони противника; оволодіння об’єктом атаки; розвиток наступу у глибину оборони.

Наступ із положення безпосереднього зіткнення з противником здійснюється по етапах: атака переднього краю оборони противника; оволодіння об’єктом атаки; розвиток наступу у глибину оборони.

5.3.1. Дії у складі головних сил в наступі

5-17. *Взвод може наступати*: у складі роти – в першому ешелоні; у бойовому порядку батальйону може діяти в резерві батальйону, у складі бойового розвідувального дозору (розвідувального дозору).

Взводу (відділенню) в наступі вказуються об’єкт атаки і напрямок продовження наступу.

Напрямок продовження наступу взводу (відділення) визначається з таким розрахунком, щоб забезпечувалось виконання найближчого завдання роти (оволодіння об’єктом атаки взводу).

Після оволодіння визначеним об'єктом атаки взвод (відділення) продовжує невпинний наступ у зазначеному напрямку, під час якого йому ставиться нове бойове завдання.

5-18. *Бойовий порядок взводу, що наступає на БМ,* складається з бойової лінії БМ з інтервалом між ними до 100 м і засобів посилення (додаток 12 до цього Тимчасового БС).

Бойовий порядок взводу, який наступає в пішому порядку може будуватися в одну або дві лінії. У разі дій в одну лінію він складається з бойових порядків відділень (бойових груп) з інтервалами між ними до 50 м і засобів посилення (якщо вони придані) (додаток 13 до цього Тимчасового БС).

5-19. Під час наступу в дві лінії одне з відділень діє за бойовими порядками відділень першої лінії на віддаленні до 50 м і виконують завдання щодо підтримки (прикриття) відділень першої лінії під час подолання загороджень, атаці противника і в ході наступу, знищення противника в траншеї, відбиття раптового нападу противника з флангу.

5-20. *Бойовий порядок відділення, яке наступає в пішому порядку* складається з бойової лінії з інтервалом між солдатами 6-8 м (8-12 кроків), та БМ, яка може діяти за бойовою лінією відділення, на її фланзі або безпосередньо в бойовій лінії (додаток 13 до цього Тимчасового БС).

5-21. Для ведення бою в траншеях, ходах сполучення, під час виконання завдань у глибині оборони противника, а також для кращої взаємодії у відділенні, перед наступом можуть завчасно створюватися бойові групи (“двійки” та “трійки”). У цьому разі інтервал між бойовими групами (“двійками” та “трійками”) може бути 15-20 м, а між солдатами – 3-5 м (пропоную снайпера за бойовими порядками своїх відділень до 200 м). Під час ведення наступу на місцевості, яка забезпечує вогневу підтримку між бойовими

групами, вони переміщаються по черзі під прикриттям вогню бойових груп, які вже висунулися на вказаний командиром відділення рубіж. Після зайняття рубежу бойова група готується для ведення вогню і прикриває висування групи (“двійки”, “трійки”), яка залишилася. БМД (БТР) діє за відділенням на відстані до 300 м. безпосередньо в центрі бойових порядків відділень, залежності від обстановки використовувати БМД (БТР) як укриття для особового складу, у проміжках бойових порядків або на одному з його флангів.

5-22. З метою підвищення ефективності виконання завдань у наступі відділення може поділятись на *тактичні групи*, які за своїм призначенням можуть бути *маневреними або вогневими*.

Маневрена група призначена для оволодіння об’єктом атаки, знищення противника в траншеї (очищення траншеї), здійснення маневру для виходу у фланг і тил противника, закріплення досягнутого рубежу і виконання інших завдань. У деяких випадках вона може пробляти проходи у мінно-вибухових і невибухових загородженнях, виконуючи функції групи розгородження. Командиром групи, як правило, призначається старший стрілець (найбільш підготовлений військовослужбовець).

Вогневу групу очолює командир відділення. Вона призначена для: створення вогневої переваги на визначений ділянці (об’єкті) атаки; прикриття дій маневреної групи; знищення живої сили і вогневих засобів противника на об'єкті атаки і на його флангах; заборони підходу (маневру) противника до об'єкту, який атакується; позбавлення противника можливості надання допомоги вогнем тим, хто обороняється, та атаки противника на вказаному об'єкті спільно з маневреною групою.

5-23. Під час наступу відділення тактичними групами вони можуть діяти в одну лінію, уступом вправо (вліво) або в дві лінії (одна за одною). У всіх випадках інтервал між групами може бути 25-30 м, дистанція 30-50 м, а солдати в групі діють на відстані 3-5 м між собою. БМД (БТР) може діяти за тактичними групами на відстані до 300 м, у проміжках між ними, на одному з флангів відділення або входити до складу однієї з груп.

5-24. *Наступ взводу із положення безпосереднього зіткнення з противником у пішому порядку.* Отримавши сигнал до наступу від командира роти, командир взводу командує: **„Взвод – ПРИГОТУВАТИСЯ ДО АТАКИ”,** після чого подає команду: **„Взвод, в атаку – ВПЕРЕД”.** За цією командою особовий склад залишає траншею (окопи) і прискореним кроком або бігом атакує противника, рухаючись у напрямку проходів у загородженнях. БМД (БТР), рухаючись за своїми відділеннями, вогнем підтримують атаку особового складу.

З переходом в атаку командир взводу уточнює положення противника, а за необхідності бойові завдання відділенням і порядок подолання загороджень.

Командир взводу діє за бойовою лінією взводу на віддаленні до 50 м.

Подолання загороджень перед переднім краєм оборони противника здійснюється через прорублений прохід під прикриттям вогню артилерії, БМД (БТР).

5-25. Під час підходу взводу до мінного поля за командою командира взводу: **„Взвод, в напрямку ...** *(місцевого предмета, орієнтира)***, в колону по два (по три), направляюче – перше відділення, у прохід, бігом – РУШ”** – відділення на ходу займають у встановленому порядку місця в колоні взводу. БМД (БТР) під час руху вогнем із коротких зупинок знищують вогневі засоби противника, які перешкоджають взводу долати загородження.

Після подолання загороджень взвод за командою командира взводу **„Взвод, у напрямку предмета, до бою – ВПЕРЕД”** або **„Взвод, за мною, до бою – ВПЕРЕД”** бігом, у встановленому порядку розгортається у бойову лінію, відкриває вогонь зі своєї зброї і стрімко атакує противника. Наблизившись до траншеї противника на 25-40 м, за командою командира взводу **„Взвод, гранатами – ВОГОНЬ”** особовий склад закидає противника гранатами і точно у встановлений час **„Ч”** вривається на передній край оборони.

Для очищення траншеї і ходу сполучення від противника, що залишився, командир взводу призначає одне відділення. Виконавши завдання, відділення продовжує наступ у вказаному напрямку або у другій лінії взводу. Якщо взвод діє вздовж ходу сполучення, тоді два відділення наступають праворуч і ліворуч від нього, знищуючи своїм вогнем і багнетами живу силу і вогневі засоби противника, одне з відділень (відділення другої лінії) очищує від противника хід сполучення.

Після знищення противника і оволодіння об’єктом атаки командир взводу терміново доповідає командиру роти про виконання завдання, про склад, положення і характер дій противника на напрямку наступу взводу, втрати в особовому складі, озброєнні і техніці, про використання ракет і боєприпасів, про прийняте рішення, уточнює завдання відділенням і продовжує наступ у глибину.

5-26. Під час наступу взводу в дві лінії за командою командира взводу особовий склад відділень першої лінії вистрибує з траншеї (окопу) і стрімко атакує противника, рухаючись у напрямку проходів у загородженнях. З виходом атакуючих відділень на відстані до 50 м від вихідного положення за командою командира взводу особовий склад другої лінії швидко вистрибує з траншеї (окопу) і діє за першою лінією на дистанції до 50 м, прикриваючи її вогнем (додаток 14 до цього Тимчасового БС).

З підходом особового складу першої лінії до загороджень за командою командира взводу, відділення у встановленому порядку долають загородження, швидко розгортаються в бойову лінію, відкривають вогонь зі своєї зброї і стрімко атакують противника.

Відділення другої лінії з вогневих позицій, перед загородженнями, прикривають підрозділи першої лінії в період подолання ними загороджень, знищуючи своїм вогнем противника на передньому краї і в найближчій глибині.

У подальшому долають загородження відділення другої лінії. Після подолання загороджень вони своїм вогнем підтримують атаку відділень першої лінії.

У випадку значного віддалення вихідного положення (позиції) від переднього краю оборони противника можливе призначення рубежу переходу в атаку та рубежу спішування поблизу переднього краю оборони противника.

5-27. *Наступ взводу із положення безпосереднього зіткнення з противником на БМД (БТР).* Під час наступу на БМД (БТР) посадка в них особового складу взводу здійснюється під час вогневої підготовки атаки у вихідному положенні для наступу. Бойові машини за командою (сигналом) командира взводу приховано висуваються до своїх відділень, використовуючи складки місцевості, і роблять зупинку. Особовий склад за командою командира взводу **„Взвод – ДО МАШИН", „ПО МІСЦЯХ"** швидко проводить посадку в машини і здійснює підготовку для ведення вогню з ходу, а з переходом в атаку відкриває вогонь (додаток 15 до цього Тимчасового БС).

Взвод, подолавши мінне поле, у встановлений час „**Ч**" стрімко вривається на передній край оборони противника слідом за розривами снарядів своєї артилерії, знищує його вогневі засоби і, використовуючи результати вогневого ураження, швидко і невпинно наступає у глибину.

5-28. Виявивши відхід противника, командир взводу негайно доповідає про це командиру роти та за його наказом організовує переслідування.

Під час переслідування взвод вміло використовує складки місцевості, діючи в похідному порядку на БМД (БТР), обходить противника паралельними маршрутами, виходить на шляхи його відходу, сковує його дії і знищує рішучою атакою у фланг і тил.

5-29. *Наступ відділення із положення безпосереднього зіткнення з противником у пішому порядку.* У наступі з положення безпосереднього зіткнення із противником перед атакою в пішому порядку *командир відділення* за командою (сигналом) командира взводу подає команду **„Відділення – ПРИГОТУВАТИСЯ ДО АТАКИ",** далі подає команду **„Відділення, в атаку – ВПЕРЕД".** За цією командою особовий склад відділення швидко вистрибує з траншеї (окопу) і, використовуючи складки місцевості і місцеві предмети, прискореним кроком або бігом атакує противника під час підтримки вогнем БМ.

Під час атаки особовий склад відділення своїм вогнем знищує вогневі засоби противника, в першу чергу протитанкові. Командир відділення, просуваючись у бойовій лінії, на ходу уточнює (ставить) завдання кулеметнику, гранатометнику і стрільцям (бойовим групам).

Мінне поле відділення долає проробленими проходами бігом, у складі взводу. Під час підходу до мінного поля командир відділення (після команди командира взводу або самостійно) командує: **„Відділення, за мною, у колону по одному (по два), у прохід, бігом – РУШ"**. За цією командою кулеметник першим висувається до проходу, долає його, а потім, обравши зручну позицію, вогнем прикриває рух відділення. Решта солдатів із наближенням до проходу поступово скорочують між собою інтервал до 1 м**,** перешиковуються в колону і стрімким кидком, під прикриттям вогню бойової машини і кулемету, долають мінне поле.

Подолавши мінне поле, відділення знову розгортається в бойову лінію і за командою командира відділення **„Відділення в напрямку _____, направляючий _____, до бою – ВПЕРЕД" або „Відділення, за мною – ДО БОЮ"** стрімко атакує противника і вривається на передній край оборони противника.

Відділення, не затримуючись, просувається вперед. Виявивши відхід противника, командир відділення негайно доповідає про це командиру взводу та за його наказом організовує переслідування.

5-30. *Під час наступу відділення бойовими (тактичними) групами* – „двійками" та „трійками", перехід в атаку здійснюється у визначеному бойовому порядку. У цьому разі бойові „двійки" та „трійки" діють з інтервалами 15-20 м, а тактичні групи – 25-30 м.

Двійки та трійки переміщуються по черзі, прикриваючи одне одного вогнем.

Тактичні групи під час наступу за своїм призначенням можуть бути маневреними і вогневими.

Варіанти дій тактичних груп можуть бути такими:

маневрена група відділення діє в безпосередній близькості за бойовою машиною і веде вогонь уздовж лівого борту БМД (БТР), знищуючи живу силу і протитанкові засоби ближнього бою безпосередньо перед ним;

вогнева група відділення діє на відстані 5-10 м за бойовою машиною і своїм вогнем знищує живу силу і вогневі засоби праворуч від БМ.

Не виключено подолання загороджень тільки маневреною групою під прикриттям вогневої групи і бойової машини.

Під час наступу відділення тактичними групами, вони можуть діяти в одну лінію, уступом вправо (вліво) або в дві лінії (одна за одною). У всіх випадках інтервал між групами може бути 25-30 м, дистанція – 30-50 м, а солдати в групі діють на відстані 3-5 м між собою. БМД (БТР) може діяти за тактичними групами на відстані до 300 м, у проміжках між ними, на одному з флангів відділення або входити до складу однієї з груп.

5-31. *Наступ відділення із положення безпосереднього зіткнення з противником на БМД (БТР)*. Під час наступу на БМД (БТР) посадка в них особового складу відділення здійснюється з підходом БМД (БТР) до вихідної позиції. Відділення за командою командира **„ДО – МАШИНИ", „ПО – МІСЦЯХ"** швидко здійснює посадку, готується до ведення вогню.

Відділення, подолавши прохід на БМД (БТР), у подальшому діє у бойовій лінії взводу, атакуючи передній край оборони противника. Противник знищується вогнем зброї БМД (БТР) та вогнем відділення на ходу через бійниці.

Відділення оволодіває об'єктом атаки та продовжує наступ у вказаному напрямку. У разі виявлення відходу противника відділення у складі взводу переходить до його переслідування.

5-32. Противник може застосувати ЗМУ. Для захисту від неї особового складу, техніки і озброєння використовуються складки місцевості, укриття, інженерні споруди. Надійний захист особового складу відділення досягається вмілими та енергійними діями командира і особового складу та використанням захисних якостей техніки, місцевості, індивідуальних засобів захисту, санітарної обробки особового складу, дегазації і дезактивації обмундирування, ОВТ.

5-33. *Під час наступу з ходу на БМД (БТР)* командир відділення з початком розгортання взводу в бойовий порядок виводить БМД (БТР) на свій напрямок, уточнює навіднику-оператору (кулеметнику БМД (БТР)) і механіку-водію (водію) об'єкт атаки (цілі), напрямок продовження наступу (напрямок наступу), місце і номер проходу в загородженнях і управляє вогнем відділення.

Під час атаки на БМД (БТР) відділення після розгортання взводу в бойову лінію продовжує висування до переднього краю оборони противника, знищує його протитанкові та інші вогневі засоби вогнем зі зброї бойової машини і стрілецької зброї через бійниці (поверх борту).

Рубіж переходу в атаку взводу може призначатися на віддаленні до 600 м від переднього краю оборони противника.

Під час атаки у пішому порядку з виходом БМД (БТР) до встановленого місця спішування особовий склад відділення за командою свого командира **„ДО – МАШИНИ"** швидко вискакує з машини (спішується) і за командою **„Відділення в напрямку _____, направляючий _____, до бою – ВПЕРЕД"** або **„Відділення, за мною – ДО БОЮ"** розгортається в бойову лінію і прискореним кроком або бігом, ведучи інтенсивний вогонь з ходу, продовжує атаку.

Атаку переднього краю оборони противника і розвиток наступу в глибині відділення здійснює в такому ж порядку, як і під час наступу з положення безпосереднього зіткнення з противником (додаток 16 до цього Тимчасового БС).

5-34. У випадку пошкодження і зупинки БМД (БТР) екіпаж (навідник кулемету) продовжує вогнем із місця знищувати противника, димовими гранатами чорного диму імітує запалювання, вживаючи одночасно заходи щодо усунення пошкодження, доповідає про пошкодження командиру взводу (відділення) або його заступнику. Якщо машину самостійно відновити неможливо, тоді необхідно дочекатися підходу ремонтних (евакуаційних) засобів. У разі виникнення пожежі в машині екіпаж вживає заходів щодо її гасіння, а якщо це неможливо, або у разі загрози вибуху, екіпаж залишає її, забираючи закріплену за ним зброю, у тому числі спарений кулемет, боєприпаси, гранати, і приєднується до свого відділення, доповідає командиру відділення причину залишення машини.

5-35. Щодо результатів бою командир відділення доповідає командиру взводу. В доповіді вказуються: результати виконання бойового завдання; місце (рубіж) втрати особового складу, знаходження, а за можливості, місця перебування поранених і вбитих; втрати та пошкодження ОВТ; витрати ракет і боєприпасів; пального та інших матеріальних засобів; морально-психологічний стан особового складу; інші питання.

5.3.2. Особливості ведення наступального бою взводами (відділеннями), на озброєнні яких перебувають різні види бойових машин (БМД, БМП, БТР, МТ-ЛБ)

5-36. На озброєнні підрозділів ДШВ знаходяться різні види бойових машин: БМД, БМП, БТР, МТ-ЛБ, а також легкоброньовані автомобілі

(«Хамер», «Спартан»), які озброєні різними зразками озброєння.

В ході наступу стрільба з ПТРК БМД-2, БМП-2 здійснюється безпосередньо з бойових машин. Під час відбиття контратак противника стрільба з ПТРК можлива поза бойовими машинами.

5-37. Взвод під час атаки на БМД-2, БМП-2 у бойовому порядку, використовуючи результати вогневого ураження, стрімко вривається на передній край оборони противника, знищує живу силу і вогневі засоби та швидко і невпинно просувається вглиб його оборони.

В ході атаки вогонь із БМД-2, БМП-2 здійснюється з короткочасних зупинок та з ходу із зброї бойової машини та із автоматів через бійниці. Для знищення живої сили та вогневих засобів противника можуть застосовуватися ручні осколкові гранати, які кидають через люки бойових машин.

5-38. Під час атаки на бронетранспортерах знищуються визначені або заново виявлені цілі в опорних пунктах противника на передньому краї і у найближчій глибині оборони, руйнуються його оборонні споруди. Командир взводу веде спостереження за діями противника і цілями, які підлягають ураженню на напрямку наступу взводу. Після знищення противника та оволодіння об’єктом атаки взвод продовжує наступ у вказаному напрямку.

Для маневру використовуються складки місцевості, проміжки в бойових порядках та відкриті фланги противника, з метою маскування можуть застосовуватися аерозолі (дими).

5-39. Багатоцільовий транспортер легкоброньований МТ-ЛБ уході ведення наступального бою застосовується для знищення живої сили, легкоброньованої техніки, вогневих засобів противника, а також для знищення повітряних десантів.

5-40. Легкоброньовані автомобілі (ЛБА) «Хамер», «Спартан» у ході ведення наступального бою застосовуються для знищення живої сили, легкоброньованої техніки, вогневих засобів противника. Вони мають високу маневреність і спроможні до швидкого виходу на фланг та тил противника для нанесення йому ефективного ураження.

5.3.3. Застосування підрозділів (засобів) вогневої підтримки в наступі

5-41. *Гранатометне відділення, яке озброєне АГС-17* призначається для ураження живої сили та вогневих засобів противника. Командир гранатометного відділення після ураження цілей або з підходом наступаючих підрозділів до рубежу безпечного віддалення від розривів гранат АГС-17 переносить вогонь в глибину по цілях, що виявлено

Найбільш вигідні моменти відкриття вогню в наступі, коли ціль добре видно; ціль наблизилась до орієнтира (місцевого предмету), за яким установки прицілу уточнені у ході ведення бою.

5-42. *Гранатометне відділення, яке озброєне СПГ,* призначається для ураження танків, інших броньованих цілей, живої сили та вогневих засобів противника. У ході наступу вогневі позиції повинні бути на відстані не менші 300 м від бойових порядків рот першого ешелону.

5-43. *Протитанкове відділення (обслуга), яке озброєне ПТРК* призначається для ураження рухомих і нерухомих броньованих цілей, а також малорозмірні цілі (довгочасних або тимчасових вогневих споруд, окремих вогневих засобів, які розміщуються в будинках і т.п.) противника у ході наступального бою, діючи в бойових порядках, або в проміжках між ними, з вогневих позицій, які займає послідовно, знищує рухомих і нерухомих броньованих цілей, а також малорозмірні цілі (довгочасних або тимчасових вогневих споруд, окремих вогневих засобів, які розміщуються в будинках і т. і.) противника, які перешкоджають просуванню підрозділів в ході наступу.

5-44. *Гранатометне або протитанкове відділення (обслуга), яке придане взводу*, передається у повне підпорядкування командира взводу. Командиру взводу необхідно знати час і місце прибуття цих підрозділів до взводу.

Командир взводу зобов'язаний у рішенні визначити, а у бойовому наказі вказати: командиру гранатометного (протитанкового) відділення (обслуги) – цілі для ураження в період вогневої підготовки, атаки, і з початком атаки, можливі рубежі у ході наступу, напрямок стрільби і порядок переміщення в ході бою.

У ході наступального бою командир взводу керує діями гранатометного (протитанкового) відділення (обслуги).

5.3.4. Ведення наступу в особливих умовах

5-.45. *Наступ у місті (населеному пункті)*. Місто (населений пункт) є важкодоступним вузлом опору і складним об'єктом для наступаючих. Місто (населений пункт) із міцними кам'яними (цегляними) будівлями і розгалуженими підземними та наземними спорудами може бути легко перетворюється противником у сильний вузол оборони, підготовлений до тривалого і наполегливого утримування.

5-46. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на наступ у місті (населеному пункті),* виконує заходи, зазначені у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (**TLP**) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступального бою) *і низку додаткових заходів*.

Під час оцінки противника командир повинен додатково пильно вивчити характер об'єкту, який атакує і захоплює; противника, який обороняє об'єкт і його можливості.

Під час оцінки місцевості командир повинен додатково вивчити ширину вулиці, стан будівель у напрямку наступу.

Під час організації взаємодії командир повинен додатково погодити способи дій на період висування і захоплення об'єкту.

Висування до об'єкту, взвод (відділення) здійснює, як правило, на БМ, стрімко, найкоротшим маршрутом однією з вулиць. У разі сильного опору противника особовий склад спішується і просувається уздовж вулиці, використовуючи проломи в стінах, підземні комунікації та інші приховані підступи.

Рух БМ (танків), здійснюється за протилежними боками вулиці у шахматному порядку позаду відділень.

Екіпажам визначаються напрямки спостереження і ведення вогню по амбразурах оборонних споруджень та вікнам будинків на протилежному боці вулиці по маршруту просування. Активними наступальними діями взвод (відділення) захоплює об'єкт і виконує поставлене завдання.

5-47. *Наступ вночі.* Нічні умови суттєво впливають на ведення наступу, особливо на використання вогневих засобів і можливість здійснення маневру. Вночі ускладняється спостереження й орієнтування на місцевості, внаслідок чого зменшується дальність спостереження цілей, погіршуються умови для точного прицілювання і коректування вогню, що веде до зниження ефективності вогню із стрілецької зброї та інших вогневих засобів.

Успіх взводу у нічному бою залежить від ретельної його підготовки, ступеня натренованості особового складу під час дій вночі, а також від умілого використання приладів нічного бачення і засобів освітлення.

5-48. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на наступ вночі* виконує заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступального бою) *з урахуванням особливостей нічних умов та дій вночі* цього Тимчасового БС.

Командир взводу *під час підготовки наступу вночі повинен додатково* визначити і вказати підлеглим командирам: наступні питання видимі вночі орієнтири; азимут напрямку наступу відділення, яке буде задавати напрямок наступу; завдання зі знищення і подавлення приладів нічного бачення та засобів світлового забезпечення противника; порядок позначення досягнутого рубежу; порядок застосування приладів нічного бачення; порядок освітлення місцевості і способи позначення проходів у загородженнях; порядок забезпечення взводу освітлювальними і сигнальними засобами, набоями з трасуючими кулями.

Взвод вночі наступає в пішому порядку, при цьому БМ діють у бойовій лінії своїх підрозділів.

Напрямок наступу в ході бою позначається світовими орієнтирами (створами), а досягнутий підрозділами рубіж – сигнальними ракетами або іншими сигналами, які добре видно.

У ході наступу взводу необхідно: точно витримувати вказаний напрямок; установленим порядком позначати своє положення на досягнутих рубежах; виконувати заходи забезпечення безпеки під час подолання важкопрохідних ділянок; вміло використовувати прилади нічного бачення і засобів освітлення місцевості.

Виконуючи поставлене завдання на наступ вночі, взвод знищує (захоплює) об'єкт атаки та продовжує наступ у вказаному напрямку.

5-49. *Наступ взимку.* Характерними особливостями наступу взимку є: обмежена кількість доріг, низька температура повітря, можливі різкі коливання температури, снігопади, снігові бурі і завірюхи, глибока снігова покрівля і рихлий сніг. Ці особливості суттєво впливають на підготовку і ведення наступу взимку.

5-50. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на наступ взимку* виконує заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (**TLP**) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступального бою) *з урахуванням особливостей зимових умов та бойових дій взимку* цього Тимчасового БС.

Під час оцінки противника **(E-ENEMY)** командир повинен вивчити підготовленість противника до оборони в суворих умовах взимку і можливість його маневру під час бою.

Під час оцінки свого підрозділу **(T-TROOPS)** командир повинен додатково оцінити можливості підготовки особового складу, озброєння, військової техніки і засобів індивідуального захисту до використання в умовах низьких температур, до дій на місцевості з глибоким сніговим покровом. Визначити заходи щодо попередження переохолодження та обмороження особового складу та забезпечення його маскувальними костюмами.

Під час оцінки місцевості **(T-TERRAIN)** командир повинен додатково оцінити глибину снігового покрову, наявність доріг на підступах до об’єкту та в обхід нього.

Під час постановки завдань у бойовому наказі командир взводу, за необхідності, може указати азимути наступу відділень.

Під час підготовки взводу (відділення) до виконання бойового завдання **(M-MISSION)** особлива увага командирів відділень (приданих підрозділів) приділяється ретельній підготовці ОВТ через низьку температуру. З метою маскування техніка фарбується у білий колір. Засоби індивідуального захисту готуються до використання в умовах низьких температур. Виконуються заходи щодо попередження переохолодження й обмороження особового складу.

Взвод починає висування до рубежу переходу в атаку за можливості на БМД (БТР). Атака підрозділів противника, які прикривають визначений об’єкт захоплення, здійснюється у тому бойовому порядку, який прийнятий командиром для бою. Знищивши підрозділи прикриття, наступаючий взвод (відділення) захоплює визначений об’єкт.

5.51. *Наступ у лісі.* Ліс є серйозною перешкодою для підрозділів, що наступають. Наявність у лісі дерев, завалів та інших важкодоступних ділянок, обмеженість і поганий стан доріг, значно ускладнюють дії взводу (відділення). У лісі ускладняються спостереження, цілевказання, коректування вогню, управління взводом (відділенням), підтримання безперервної взаємодії і ведення наступу особовим складом і БМД (БТР). Ліс дозволяє противнику створювати на дорогах і інших доступних для наступу напрямках завали у поєднанні з мінно-вибуховими й іншими загородженнями. Після дощу погіршується прохідність лісових доріг. Разом із тим ліс створює сприятливі умови для маскування, прихованого підходу і несподіваної атаки противника, просочування взводу (відділення) в глибину оборони противника та атаки його з флангу і в тилу.

5-52. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на наступ в лісі* виконує заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (**TLP**) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP)

у взводі під час підготовки наступального бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Під час оцінки місцевості **(T-TERRAIN)** командир повинен додатково вивчити: підступи до об'єкту; можливість здійснення його обходу; місця можливих завалів; характер дерев; наявність доріг, просік у напрямку дій.

Під час організації взаємодії командир повинен додатково погодити порядок знищення снайперів (стрільців), які ведуть вогонь з дерев. Установити порядок дійна випадок пожежі.

Під час постановки завдань у бойовому наказі командир взводу (відділення) повинен указати азимути наступу відділень (особового складу).

Взвод (відділення) у наступі у лісі, під час захоплення таких важливих об'єктів як пункт управління, склад, база матеріальних засобів діє у складі роти (батальйону). Взвод (відділення) у наступі у лісі діє звичайно у пішому порядку, маючи скорочені інтервали між відділеннями і особовим складом. Взвод (відділення) наступає, уздовж дороги, чи просіки визначеним азимутом. Напрямки наступу дотримуються за азимутами і визначеними орієнтирами. Командир взводу просувається за направляючим відділенням.

БМД (БТР) пересуваються за бойовою лінією взводу (відділення) доступною для них місцевістю і підтримують взвод (відділення) вогнем.

У ході наступу у взводі (відділенні) ведеться кругове спостереження. Противник, що веде вогонь з дерев, знищується снайперами і спеціально призначеними кулеметниками та автоматниками. Для безпосередньої охорони взводу (відділення) висилаються дозорні.

Лісові завали та інші загородження взвод (відділення), як правило, обходить.

Взвод (відділення) у взаємодії з іншими підрозділами, маневром у фланг і тил, знищує противника, що обороняє об'єкт, і захоплює визначений об'єкт.

5-53. *Наступ у горах.* Під час наступу у горах підрозділи спроможні успішно вести наступальні дії, але для цього необхідно враховувати особливості гірської місцевості та характер оборони противника.

Гірська місцевість характеризується: пересіченістю рельєфу, яка обмежується кількістю доріг та їх низькою якістю, це створює складність просування поза дорогами; наявністю гірських перевалів, вузьких долин; можливістю утворення противником гірських обвалів та завалів.

Взвод (відділення) у наступі у горах, під час захоплення таких важливих об'єктів як гірський перевал або гірській прохід, діє у складі роти (батальйону).

Під час захоплення домінуючої висоти, яка прикриває гірський перевал (прохід), взвод може діяти самостійно. Об'єктом атаки буде противник, який обороняє висоту, а об'єктом захоплення – висота.

В ході наступу в горах взвод може бути виділений для обходу противника, який обороняється. Взвод, здійснюючи обхід, використовуючи приховані підступи і проміжки в обороні противника, рішуче проникає в глибину оборони, на фланги і в тил противника, який обороняється, і у взаємодії з іншими підрозділами або самостійно атакує і захоплює об'єкт (рубіж).

Для захоплення перевалу взвод висаджується безпарашутним способом безпосередньо на нього або на площадки (площадку) поблизу перевалу, де забезпечується скритність, і є зручні підходи до перевалу. Захоплює прилеглі до перевалу панівні висоти, у подальшому виходить у фланг і в тил противнику, який обороняє перевал, і знищує його.

Для захоплення гірського проходу взвод висаджується, зазвичай, у входу або виходу з нього, у подальшому захоплює прилеглі до нього панівні висоти (висоту), з яких прострілюється гірський прохід. Захоплює дорожньо-мостові споруди і не дає можливості противнику здійснити руйнування, осипи і обвали, підрив мостів і тунелів. Одночасно частина сил взводу, просувається по прилеглим до його позицій висот або відрогів хребта, надаючи підтримку підрозділам, які ведуть бій за прохід, поки не оволодіють протилежним виходом з нього.

5-54. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на наступ в горах* виконує заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступального бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Під час оцінки противника **(E-ENEMY)** командир взводу повинен додатково вивчити характер оборони об’єкту противника, можливість багатоярусного розташування його живої сили і вогневих засобів та систему вогню.

Під час оцінки місцевості **(T-TERRAIN)** командир повинен додатково вивчити підступи до об’єкту, можливість здійснення його обходу, місця можливих завалів, обвалів, каменепадів.

Під час атаки висоти з багатоярусним розташуванням противника його вогневі засоби та жива сила придушуються одночасно на всіх ярусах. Під час атаки першого ярусу частина вогневих засобів взводу (відділення) веде вогонь по противнику на наступних ярусах і по його вогневих засобах, які ведуть фланговий вогонь. У цьому разі, під час ведення вогню по наступним ярусам слід пам’ятати, що вища ціль відносно тих, хто стріляє, – вимагає більшої витрати боєприпасів. Командир взводу (відділення) повинен постійно стежити за витратою (залишком) боєприпасів.

БМД (БТР) діють на доступній для них місцевості та підтримують взвод вогнем.

Взвод (відділення) може діяти у складі загону (роти), що робить обхід противника. Взвод (відділення), використовуючи приховані підступи і проміжки в обороні противника, виходить на фланг та у тил противника і взаємодіючи з іншими підрозділами роти, що наступають із фронту, спільно рішуче атакують противника й оволодівають об’єктом.

5-55. *Наступ у ході оволодіння укріпленим районом (дії взводу у штурмовій групі).* Під час штурму населеного пункту (укріпленого району) десантно-штурмовий взвод може діяти у складі роти як атакуюча група, група прикриття і закріплення, загальновійськовий резерв, а іноді як штурмова група.

Штурмова група призначена для блокування і знищення противника у довготривалих вогневих (польових фортифікаційних) та інших важливих спорудах.

Взводу під час дій у штурмовій групі можуть придаватись танки, гармати (переважно самохідні), міномети, ПТРК, гранатомети й інші вогневі засоби, а також підрозділ інженерних військ із підривними зарядами.

Атакуючим підгрупам штурмової групи видається збільшена кількість боєприпасів, особливо ручних гранат, аерозольних (димових), запалювальних і сигнальних засобів, а також пристосування для штурму будівель і подолання загороджень (штурмові драбини, кішки, канати, перехідні містки та інші пристосування).

5-56. Бойовий порядок штурмової групи у складі посиленого взводу, зазвичай, включає декілька підгруп захоплення, підгрупу управління і вогневої підтримки, підгрупу розгородження. В окремих випадках, за наявності сил і засобів, може створюватись підгрупа прикриття і закріплення.

5-57. Командир взводу *з отриманням бойового завдання на дії у штурмовій групі* в наступі під час оволодіння укріпленим районом, виконує заходи визначені у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (**TLP**) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступального бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Під час організації бою командир взводу по карті великого масштабу (плані) і особистим спостереженням досконало вивчає характер оборони противника і об’єкт атаки, особливо систему вогню і загороджень; можливість ведення флангового вогню із сусідніх довготривалих вогневих споруд; ділянки, що не прострілюються, і найбільш зручні підступи до об’єкту; враховує тип довготривалої вогневої споруди, розташування вогневих точок, амбразур, перископів, броньованих башт і вогневих засобів противника що прикривають підступи до споруди.

Під час прийняття рішення командир взводу щодо способу дій у складі штурмової групи додатково визначає порядок виходу до об’єкту атаки та дій підгруп під час штурму довготривалої вогневої споруди.

Під час постановки завдань командир взводу вказує:

підгрупам захоплення – бойовий склад, об’єкт атаки, рубіж переходу в атаку і напрямок продовження наступу, старшого групи;

підгрупі управління і вогневої підтримки – бойовий склад, цілі для ураження в період вогневої підготовки і з початком штурму, а також завдання щодо заборони підходу противника до об’єкту з глибини, місце у бойовому порядку і порядок переміщення, старшого групи;

підгрупі розгородження – склад, завдання, місце у бойовому порядку та порядок переміщення, старшого групи.

Крім того, командир взводу вказує підгрупам маршрут висування до об’єкту атаки, вихідне положення для штурму і порядок його зайняття.

5-58. З початком вогневої підготовки атаки підгрупа управління і вогневої підтримки веде вогонь по амбразурах довготривалої вогневої споруди (укріпленої будівлі), що атакується, і по вогневих засобах. У призначений час підгрупа розгородження пророблює проходи у загородженнях противника і позначає їх. Командир взводу веде спостереження за результатами ВУП і уточнює завдання підгрупам.

Після підривання споруди (будівлі) особовий склад підгруп захоплення вривається до об'єкту штурму, закидає приміщення ручними гранатами, знищує живу силу (гарнізон споруди) і здійснює зачищення від противника. Підгрупа управління і вогневої підтримки прикриває дії підгруп захоплення і не допускає підходу противника до об'єкту ззовні. Підгрупа захоплення може діяти самостійно або спільно з підгрупою прикриття та закріплення, яка знищує окремі осередки опору та дрібні групи противника, що залишилися.

Командир взводу негайно доповідає старшому командиру про оволодіння об'єктом, а також про витрати боєприпасів, вибухових речовин і втрати, яких зазнав підрозділ. Після чого діє за його вказівками.

5-59. *Особливості підготовки та ведення наступального бою із форсуванням водної перешкоди.*

Форсування водної перешкоди – подолання військами, що наступають, в одної перешкоди, протилежний берег якої обороняється противником. Форсування здійснюється, як правило, з ходу. Якщо форсування з ходу не вдалося або це є неможливим за умовами обстановки, воно здійснюється із положення безпосереднього зіткнення з противником після додаткової підготовки, яка проводиться у вихідному районі або з розгортанням основних сил батальйону (роти) біля водної перешкоди.

Взвод здійснює форсування водної перешкоду, як правило, у складі роти, а під час дій у бойовому розвідувальному дозорі або ГПЗ – самостійно. Під час форсування водної перешкоди основними силами батальйону (роти) з ходу взвод може призначатись для дій як (у складі) ГПЗ, а у разі розгортання основних сил біля водної перешкоди – для ведення вогню прямою наводкою.

5-60. Для організованого форсування водної перешкоди батальйону (роті) призначаються: вихідний рубіж для форсування за 1-2 км від водної перешкоди, а під час зайняття вихідного району для форсування безпосередньо біля водної перешкоди – за 100-300 м від урізу води; район посадки (завантаження) на самохідні переправно-десантні засоби на відстані 5-6 км від водної перешкоди, а під час зайняття вихідного району біля водної перешкоди – і ближче.

Взводу, який *діє* у складі основних сил батальйону, призначається переправа, яка обладнується за планом старшого командира. Вид переправи визначається характером водної перешкоди, наявності переправних засобів і встановленого порядку переправи батальйону (роти).

Завданням взводу, що діє у ГПЗ, є знищення противника на підступах до водної перешкоди, форсування її з ходу та оволодіння рубежем на протилежному березі, що забезпечує форсування водної перешкоди з ходу основними силами.

5-61. *Під час організації форсування*, крім звичайних питань, командир взводу визначає: порядок знищення об'єктів противника на підступах до водної перешкоди і на протилежному березі; спосіб подолання водної перешкоди, вид та місце переправи; розподіл переправних засобів між штатними і доданими підрозділами взводу; порядок підготовки особового складу, ОВТ до форсування; маршрут і порядок висування до водної перешкоди; послідовність переправи.

Під час постановки завдань підпорядкованим підрозділам командир взводу додатково вказує: завдання щодо знищення противника під час підходу до водної перешкоди, форсування, а також на протилежному березі; місце переправи, засоби для переправи; місця посадки особового складу і завантаження ОВТ на засоби для переправи; вихідний рубіж для форсування та час його проходження.

Підготовка взводу здійснюється перед виходом до водної перешкоди. При цьому особлива увага звертається на працездатність радіостанції і переговорного пристрою; щільність закриття люків, бійниць, дверей бойових машин, а також на справність відкачувальних насосів, наявність і щільність закриття водозливних пробок. Особовий склад, розміщений у машинах, одягає рятувальні жилети.

5-62. *Форсування водної перешкоди починається* і здійснюється на вибраних ділянках усіма підрозділами першого ешелону основних сил батальйону (роти) одночасно.

Початком форсування ("**Ч**") вважається момент відчалювання від свого берега підрозділів першого ешелону. Сигнал на початок висування до водної перешкоди подається старшим командиром, виходячи з установленого часу початку форсування ("**Ч**") і часу, що необхідний для подолання відстані від місця посадки (завантаження) підрозділу до урізу води.

З наближенням до водної перешкоди командир взводу вказує (уточнює) відділенням місце і спосіб переправи, порядок ведення вогню під час форсування і завдання на протилежному березі. Взвод у складі роти стрімко висувається до водної перешкоди й у встановлений час виходить на вихідний рубіж для форсування.

Взвод з виходом до водної перешкоди, використовуючи результати вогню і під прикриттям аерозолів (димів), форсує її на плаваючих бойових машинах і переправно-десантних засобах або захопленими мостами і переправами. З виходом на протилежний берег він безупинно розвиває наступ у вказаному напрямку.

5.4. Зустрічний бій

5-63. *Зустрічний бій можливий в різних умовах бойової обстановки*: у ході маршу, під час ведення оборони та наступу, а також під час ведення рейдових дій. Метою зустрічного бою є розгром противника, захоплення ініціативи в короткі терміни та створення вигідних умов для подальших дій.

Він характеризується: різкою зміною обстановки і швидкоплинністю бойових дій; швидким зближенням сторін, вступом їх у бій з ходу; напруженою боротьбою за виграш часу; захоплення й утримання ініціативи та створення вогневої переваги над противником; наявністю в бойових порядках сторін значних проміжків і відкритих флангів, які допускають свободу маневру.

Найбільш часто зустрічний бій виникає на марші. Взвод на марші може бути призначеним у ГПЗ або діяти у складі роти в головних силах батальйону. Командир взводу, призначений у ГПЗ, з отриманням бойового наказу старшого командира усвідомлює бойове завдання, склад приданих підрозділів, маршрут руху та порядок дій у разі зустрічі з противником. ГПЗ (взвод) здійснює рух по маршруту головних сил.

5-64. Зустрічний бій передового загону починається боєм ГПЗ, яка у випадку зустрічі з розвідкою та підрозділами охорони противника вогнем і рішучими діями з ходу знищує їх і продовжує виконувати поставлене завдання. Зустрівши противника, який переважає за силою, ГПЗ займає вигідний рубіж, вогнем та активними діями сковує його головні сили. Утримуючи рубіж, який вона зайняла, ГПЗ забезпечує маневр і розгортання головних сил батальйону, а з переходом їх в атаку – наступає у вказаному їй напрямку.

5-65. Виявивши відхід противника, взвод негайно переходить до переслідування, знищує підрозділи прикриття, стрімко прориває ться до його головних сил і у взаємодії з підрозділами, які ведуть переслідування, знищує противника.

Взвод, який діє у боковій похідній заставі, у разі зустрічі з противником вогнем і активними діями на вигідних рубежах сковує його і забезпечує головним силам батальйону можливість маневру для виконання поставленого завдання.

6. ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) В ОБОРОНІ

6.1. Загальні положення

6-1. *Оборонний бій* - вид загальновійськового бою і здійснюється для відбиття ударів переважаючого противника, нанесення йому максимального ураження, утримання важливих районів (рубежів) місцевості, виграшу часу, економії сил і створення необхідних умов для переходу в наступ або інших подальших дій. Залежно від бойового завдання, наявності сил і засобів, а також від характеру місцевості оборона може бути позиційною і маневреною.

Позиційна оборона ведеться шляхом завдання максимальних втрат противнику в ході стійкого утримання підготовлених до оборони районів місцевості. Позиційна оборона застосовується там, де втрата території неприпустима.

Маневрена оборона застосовується з метою завдання противнику втрат, виграшу часу і збереження своїх сил шляхом послідовних оборонних боїв на завчасно намічених і ешелонованих в глибину рубежах у поєднанні з короткими контратаками. Вона допускає залишення деякої частини території.

Підрозділи можуть переходити до оборони навмисно або вимушено, завчасно або під час бою.

Умови переходу підрозділів до оборони: в умовах відсутності зіткнення з противником або в умовах безпосереднього зіткнення з ним.

6-2. Десантні підрозділи можуть переходити до оборони у разі посилення охорони Державного кордону для відсічі збройної агресії; відбиття раптових атак переважаючих сил противника внаслідок несприятливих умов в обстановці що склалася при наступі; ведення десантно-штурмових, рейдових дій; десантування та невдалого розвитку наступального бою, утримання важливого об'єкту (рубежу) до підходу своїх військ.

6-3. *Взвод обороняє* опорний пункт до 400 м по фронту і до 300 м у глибину.

Опорний пункт – це ділянка місцевості, яка підготовлена в інженерному відношенні і зайнята взводом для виконання поставленого бойового завдання.

6-4. *Відділення обороняє* позицію до 100 м по фронту, на якій особовий склад відділення розташовується так, щоб усі підступи до неї перед фронтом і на флангах були під дієвим вогнем.

Проміжки між опорними пунктами взводів можуть бути до 300 м, а між позиціями відділень – до 50 м.

6-5. Взвод може вести оборонний бій у першому або другому ешелоні роти, складати загальновійськовий резерв батальйону, призначатися у бойову охорону, вогневу засідку, частиною сил, або у повному складі входити до бронегрупи батальйону (роти). Крім цього, у випадку виходу з бою (з оточення) і відходу він може призначатися до складу підрозділів прикриття.

Взвод першого ешелону роти призначається для нанесення ураження та значних втрат противнику в живій силі і техніці вогнем усіх вогневих засобів самостійно та у взаємодії із сусідами під час переходу його підрозділів в атаку, відбиття атаки і утримання опорного пункту, який займає.

Взвод другого ешелону роти призначається для підтримки вогнем взводів першого ешелону зі свого опорного пункту, знищення противника, що прорвався в опорний пункт роти, відбиття його наступу, утримання опорного пункту.

Взвод, який складає загальновійськовий резерв батальйону призначається для посилення (заміни) підрозділів першого ешелону у випадку втрати ними боєздатності, боротьби з повітряними десантами, що висадилися, ДРГ противника у глибині району оборони батальйону, а також виконання інших завдань.

Взвод, який діє у бойовій охороні призначається для раннього виявлення розвідувальних органів, передових підрозділів противника, нанесення ним ураження, введення противника в оману відносно накреслення переднього краю оборони. Командир взводу повинен доповідати про дії противника командиру, який призначив його у бойову охорону.

Взвод, який діє у вогневій засідці призначається для завдання противнику максимального ураження раптовим вогнем прямою наводкою, кинджальним вогнем і застосуванням мінно-вибухових загороджень.

Взвод, який діє у якості бронегрупи призначається для закриття проломів, які утворилися у результаті вогневих ударів противника, нанесення йому ураження з вогневих рубежів і вирішення інших завдань.

Взвод, який діє у складі (якості) підрозділу прикриття, призначається для прикриття основних сил батальйону (роти) під час виходу з бою, а також прикриття флангів коридору виходу під час прориву батальйону (роти) з оточення.

6-6. Для успішного виконання поставленого бойового завдання **(MISSION)** в обороні у взводі *створюється побудова оборони взводу*. Побудова оборони взводу повинна забезпечити наростаючу протидію противнику, відбиття його атаки і утримання опорного пункту. *Побудова оборони взводу включає*: бойовий порядок взводу, опорний пункт взводу і систему вогню.

6-7. *Бойовий порядок взводу* складається з бойових порядків відділень, групи управління, бойових порядків приданих підрозділів (вогневих засобів), які залишаються у безпосередньому підпорядкуванні командира взводу.

Бойовий порядок відділення – позиція відділення. Позиція відділення повинна мати звивисте окреслення. На позиції відділення обладнуються траншея (хід сполучення), основні і запасні вогневі позиції для БМД (БТР), кулемета, гранатомета, вогневих засобів, перекрита щілина на відділення.

Група управління – командир взводу. Командир взводу знаходиться на КСП взводу (додаток 17 до цього Тимчасового БС).

6-8. *Опорний пункт взводу* – елемент побудови оборони взводу. В опорному пункті взводу позиції відділень розміщуються в одній траншеї з інтервалом до 50 м між ними. Під час побудови бойового порядку взводу у дві лінії позиція одного з відділень може облаштовуватися у глибині опорного пункту (на другій лінії) на відстані 100-200 м від першої лінії.

Вогневі позиції БМД (БТР) можуть обладнуватися в центрі позиції відділень, на фланзі або позаду позиції на відстані до 50 м.

Перша траншея є переднім краєм оборони і обороняється відділеннями взводів першого ешелону. Вона повинна забезпечувати добре спостереження за противником, найкращі умови для створення зони суцільного багатошарового вогню всіх видів зброї перед переднім краєм і на флангах та маскування від розвідки противника та засобів повітряної розвідки противника БПЛА.

Перші траншеї переднього краю оборони можна обладнувати під кутом 45 градусів, таким чином сили та засоби наших підрозділів будуть менше уразливими від всіх видів зброї противника та забезпечить ускладнення для противника отримати точну інформацію про реальний склад та положення переднього краю оборони.

Ходи сполучення створюються від позицій відділень до окопів для БМД (БТР), інших вогневих засобів, КСП командира взводу, укриттів для особового складу. Ходи сполучення повинні забезпечувати ведення флангового та перехресного вогню, прихований маневр і розосередження вогневих засобів, ведення бою з противником, що вклинився в оборону, створення кругової оборони, евакуацію поранених, подачу боєприпасів і доставку їжі. Прямолінійне прокладання траншеї і ходів сполучення не допускається.

6-9. *Система вогню* в обороні є організоване сполучення вогню з усіх видів зброї (озброєння).

Система вогню взводу в обороні включає: ділянки зосередженого вогню взводу, які підготовлені перед переднім краєм оборони; зони протитанкового вогню БМД (БТР), протитанкових засобів і суцільного багатошарового вогню штатних і приданих вогневих засобів взводу перед переднім краєм, у проміжках, на флангах і в глибині оборони; підготовлений маневр вогнем БМД (БТР) та інших вогневих засобів на напрямки, яким загрожують.

Система вогню будується з урахуванням вогневих можливостей і узгоджених дій усіх видів зброї взводу і приданих йому вогневих засобів, і у поєднанні з інженерними загородженнями та природними перешкодами. Вона повинна забезпечувати ураження противника, у першу чергу його танків та інших броньованих машин, на підступах до оборони, перед переднім краєм, на флангах й у глибині оборони, можливість ведення ефективного фронтального, флангового і перехресного вогню, а також кругову оборону опорного пункту. Усі вогневі засоби, що включені в систему вогню, повинні бути готові до ведення вогню і здійснення маневру вночі та в інших умовах обмеженої видимості.

Безпосередньо перед переднім краєм оборони на відстані до 400 м створюється *зона суцільного багатошарового вогню* **(ЕА ROCK)** всіх штатних і приданих взводу вогневих засобів. Зазначена зона перекривається дійсним вогнем взводу, а мертві простори – вогнем артилерії, гранатометів і прикриваються інженерними загородженнями, підступи до яких повинні прострілюватися вогнем усіх видів. Під час організації системи вогню взводу і відділенню вказуються: смуга вогню; додатковий сектор обстрілу; а взводу, крім того, – одна-дві ділянки зосередженого вогню. Смуги вогню (сектори обстрілу) сусідніх підрозділів (вогневих засобів) на стиках повинні взаємно перекриватися.

БМД (БТР), ПТРК, ручним протитанковим гранатометам, вогнеметам і кулеметам призначаються основні і запасні вогневі позиції (для чергових вогневих засобів - тимчасові) на кожен вогневий засіб, вказуються основний і додатковий сектори обстрілу з кожної позиції на дальність їх дійсного вогню.

Готовність системи вогню визначається зайняттям БМД (БТР), та іншими вогневими засобами вогневих позицій, підготовкою даних для стрільби, а також наявністю боєприпасів.

6.2. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою

6-10. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою починається після отримання бойового наказу (OPORD) або попереднього бойового розпорядження (WARNO).

Для виконання процедури управління підрозділами (TLP) у взводі *під час підготовки оборонного бою* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділі 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей ведення оборонного бою* цього Тимчасового БС.

Далі викладаються особливості підготовки оборонного бою.

6-11. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) командир взводу *під час усвідомлення бойового завдання* повинен уяснити: який опорний пункт зайняти; завдання щодо відбиття наступу противника; смугу вогню, додаткові сектори обстрілу і ділянки зосередженого вогню взводу; завдання, які виконуються засобами старших командирів в інтересах взводу; місця і завдання сусідів; час зайняття оборони, готовності системи вогню; терміни та обсяг інженерного обладнання опорного пункту.

Під час оцінювання обстановки (факторів **METT-TC**) командир взводу вивчає: склад і положення противника; стан, забезпеченість, можливості взводу, приданих підрозділів; склад, положення, завдання сусідів; умови взаємодії з ними; характер місцевості, захисні та маскувальні властивості, прохідність перед переднім краєм; умови спостереження і ведення вогню.

6-12. НА П'ЯТОМУ ЕТАПІ (проведення рекогносцировки (RECON)) *під час проведення рекогносцировки* командир взводу вказує (призначає) командирам відділень орієнтири та уточнює: положення, найбільш імовірний напрямок наступу противника, рубежі його розгортання і переходу в атаку, місця розміщення вогневих засобів; накреслення переднього краю оборони роти, розташування опорного пункту взводу і сусідів; позиції відділень; смуги вогню роти, взводу і відділень; основні та запасні вогневі позиції, основні та додаткові сектори обстрілу БМД (БТР); рубежі відкриття вогню з БМД (БТР), протитанкових й інших вогневих засобів, місце КСП; рубежі, ділянки, по яких готується вогонь засобами старших командирів; місця і характер інженерних загороджень перед фронтом оборони взводу та на флангах, місце розміщення боєприпасів і місце збору поранених.

6-13. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD) *під час віддання бойового наказу, у третьому пункті бойового наказу на оборону командир взводу вказує:*

відділенням – склад, завдання щодо відбиття атаки противника і його знищення; бойові позиції, смуги вогню та додаткові сектори обстрілу; основні і запасні вогневі позиції БМД (БТР), їх основні та додаткові сектори обстрілу з кожної позиції, ділянки зосередженого вогню взводу та ділянки вогню відділень в них;

приданим підрозділам (вогневим засобам) – основні і запасні вогневі позиції, основні та додаткові сектори обстрілу з кожної позиції;

бойовому медику – місце знаходження, порядок розшуку, збору (винесення, виведення) поранених до місця збору, надання їм першої медичної допомоги, порядок евакуації їх на медичний пост роти;

крім звичайних питань, вказується час зайняття оборони, готовність системи вогню, черговість та терміни інженерного обладнання опорного пункту.

6-14. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *під час організації взаємодії командир взводу вказує:*

порядок дій взводу (відділень) під час знищення противника у ході його розгортання для атаки, у ході відбиття атаки танків і піхоти перед переднім краєм та у випадку виходу їх на фланги і в тил;

порядок ведення вогню по ділянкам зосередженого вогню, по повітряним цілям противника зі стрілецької зброї, озброєння БМД (БТР);

рубежи відкриття вогню з БМД (БТР), протитанкових та інших вогневих засобів;

порядок дій чергових вогневих засобів;

сигнали оповіщення, управління, взаємодії та порядок дій за ними.

6-15. *Під час організації управління командир взводу вказує:* порядок користування засобами зв'язку до початку бою та з початком бою; позивні командирів, робочу та запасну частоту.

6-16. *Під час організації всебічного забезпечення командир взводу вказує:*

щодо розвідки – порядок і способи ведення розвідки, завдання спостерігачам (сектор ведення розвідки, об'єкт спостереження, що встановити, на що звертати особливу увагу, порядок доповіді);

щодо охорони – порядок здійснення охорони; скільки і де мати чергових вогневих засобів, чатових у місцях відпочинку особового складу і біля бойових машин, а вночі – постів підслуховування; порядок спостереження за сигналами командира взводу (роти), місцевістю, повітрям і порядок доповіді про обстановку; порядок дій під час раптового нападу противника, а також пропуск на добу;

щодо тактичного маскування – завдання з маскування позицій, озброєння і техніки, терміни їх виконання; порядок використання табельних засобів і місцевих матеріалів; заходи щодо забезпечення режиму таємності і протидії розвідці противника;

щодо інженерного забезпечення – характер, черговість і терміни фортифікаційного обладнання опорного пункту (позиції), а також завдання на добу; окреслення, довжину, глибину і профіль окопів, траншеї і ходів сполучення; ділянки розчищення місцевості для секторів спостереження і ведення вогню; місце розташування КСП взводу; які місцеві матеріали використовувати під час фортифікаційного обладнання, місця їх заготівлі; місце установки мінно-вибухових і невибухових загороджень, за допомогою яких матеріалів, де і як їх улаштовувати; які переносні загородження для боротьби з противником у траншеї виготовити і де їх розташувати; заходи щодо забезпечення захисту особового складу і техніки від ЗМУ і ВТЗ; де, коли і скільки отримати інструменту і матеріалів, хто виділяється для виконання робіт і час готовності;

щодо радіаційного, хімічного і біологічного захисту – завдання з радіаційної, хімічної розвідки і спостереження; порядок організації радіаційного контролю і розподілу дозиметрів; сигнали оповіщення про радіоактивне, хімічне і біологічне зараження і порядок дій за ними; порядок використання засобів індивідуального і колективного захисту, захисних властивостей місцевості та інших об'єктів; порядок застосування засобів аерозольної протидії; місце і час технічної перевірки протигазів і проведення спеціальної обробки;

щодо морально - психологічного забезпечення – які заходи, де, з ким і коли провести;

щодо технічного забезпечення – порядок підготовки озброєння і техніки до бойового застосування, поповнення ракет і боєприпасів, місце розміщення запасу боєприпасів взводу;

щодо тилового забезпечення – порядок дозаправлення техніки пальним, отримання речового майна і мийних засобів, інших матеріальних засобів, забезпечення гарячою їжею і питною водою, миття особового складу;

з медичного забезпечення – порядок надання само- і взаємодопомоги у разі отримання поранень і травм; збору, охорони і підготовки до евакуації поранених і хворих та їх евакуації; місця розташування медичного посту роти і медичного пункту батальйону, санітарно-протиепідемічні заходи.

Організація взаємодії відпрацьовується на макеті місцевості, виготовленого з підручних засобів.

Під час оформлення документів оборонного бою командир взводу додатково розробляє схему опорного пункту взводу, на якій вказуються: напрямок на одну із сторін горизонту; орієнтири, їх номери, назви і відстані до них; положення противника; смуга вогню взводу і додаткові сектори обстрілу; бойові позиції відділень, їх смуги вогню і додаткові сектори обстрілу; основні і запасні (тимчасові) вогневі позиції БМД (БТР), кулеметів і ручних протитанкових гранатометів, вогневих засобів, які забезпечують проміжки і фланги, їх основні і додаткові сектори обстрілу з кожної позиції; район розміщення групи бойових машин; рубежі відкриття вогню з БМД (БТР) протитанкових й інших вогневих засобів; ділянка зосередженого вогню взводу і місце відділень на ній; ділянка зосередженого вогню роти і місце взводу на ній; позиції вогневих засобів старшого командира, які розташовані в опорному пункті взводу і на його флангах, їх сектори обстрілу; загородження і фортифікаційні споруди; позиції сусідніх підрозділів і межі їхніх смуг вогню на флангах взводу; місце КСП взводу (додаток 18 до цього Тимчасового БС).

Схема опорного пункту взводу відпрацьовується в двох примірниках, один з яких надається старшому командиру.

6-17. Командир відділення у бойовому наказі на оборонний бій *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-25 цього Тимчасового БС) під час визначення завдань особовому складу відділення та приданих вогневих засобів *додатково вказує*:

всьому особовому складу – позицію, смугу вогню і додатковий сектор обстрілу; порядок спостереження і ведення вогню по наземним і повітряним цілям; місця відділень в ділянках зосередженого вогню взводу; черговість і терміни інженерного обладнання позицій;

кулеметнику, гранатометнику, стрільцям – основні та запасні (тимчасові) вогневі позиції (стрільцям – місця для стрільби), основні і додаткові сектори обстрілу з кожної позиції; завдання щодо відбиття атаки противника та знищення противника, який увірвався на бойову позицію або обходить; порядок обладнання позицій (місць); порядок зміни позицій (місць) в ході бою;

бойовим групам (якщо вони створюються) – склад, старшого групи, місце (основне і запасне) на позиції відділення, смугу вогню і додатковий сектор обстрілу з кожного; порядок обладнання міст і зміни в ході бою;

екіпажу БМД (БТР) – основна та запасна (тимчасова) вогневі позиції для бойової машини, основний і додатковий сектори обстрілу з кожної з них; укриття; завдання щодо відбиття атаки противника і знищення його броньованих цілей; порядок обладнання позицій; маршрут виходу на запасну (тимчасову) вогневу позицію; порядок спостереження і коректування вогню.

Крім звичайних питань, вказується: завдання стрільцю-санітару; час зайняття оборони та готовність системи вогню.

Під час підготовки оборонного бою командир відділення відпрацьовує картку вогню відділення (додаток 19 до цього Тимчасового БС).

6.3. Ведення оборонного бою

6-18. В обороні взвод перебуває в постійній готовності до відбиття атаки противника. Особливістю дій підрозділу ДШВ при переході до оборони в тилу противника є готовність до кругової оборони.

Дрібні, окремі групи противника, які намагаються вести розвідку, прорублювати проходи в загородженнях знищуються вогнем чергових вогневих засобів, особовий склад яких знаходиться в постійній готовності до негайного відкриття вогню із запасної або тимчасової вогневої позиції.

З початком вогневої підготовки атаки противника особовий склад взводу за командою командирів, знаходиться в щілинах, сховищах, бліндажах, БМД (БТР), на дні окопів і траншей в готовності швидко зайняти свої місця на позиціях для відбиття атаки. Командир взводу, спостерігачі і стрільці чергових вогневих засобів ведуть спостереження з метою своєчасно виявити момент переходу противника в атаку.

У випадку знищення противником під час вогневої підготовки частини вогневих засобів, командир взводу негайно уточнює завдання решті особового складу з метою відновлення системи вогню.

З переходом противника в атаку за командою (сигналом) командира особовий склад негайно займає свої вогневі позиції в готовності до бою. Вогонь по противнику відкривається з наближенням його на відстань дійсного вогню зброї.

Атака танків і піхоти противника на броньованих машинах без спішування відбивається шляхом зосередження вогню БМД (БТР) і протитанкових засобів взводу по танках та інших броньованих машинах, які атакують, щоб змусити піхоту спішитися. Піхота, яка спішилась, відсікається вогнем зі стрілецької зброї від танків і знищується.

Атака танків і піхоти, яка за ними наступає в пішому порядку, відбивається вогнем з БМД (БТР) і протитанкових засобів взводу по танках противника і одночасно вогнем із стрілецької зброї по піхоті, що спішилась з метою відсікання її від танків і знищення.

Під час наближення противника до переднього краю оборони вогонь доводиться до найвищої напруги. В усіх випадках взвод повинен прагнути зірвати атаку противника до його виходу до переднього краю оборони.

Як тільки буде визначене місце прооблення противником проходу в загородженнях перед переднім краєм взводу, командир взводу організовує маневр на цей напрямок протитанкових засобів для більш ефективного ураження танків, які долають загородження.

6-19. Противник, що увірвався до опорного пункту взводу, знищується вогнем впритул, гранатами та у рукопашній сутичці. Танки противника, які пройшли через траншею, знищуються з тилу і флангів вогнем із протитанкових гранатометів і реактивними кумулятивними гранатами. Одночасно вогнем зі стрілецької зброї знищується піхота, яка наступає за танками. Взвод за підтримки вогневих засобів старшого командира повинен утримати опорний пункт і не допустити розвитку наступу противника.

Під час вклинення противника на позиції сусідів взвод, продовжуючи обороняти свій опорний пункт, виділяє частину вогневих засобів для стрільби у фланг і тил противнику, який вклинився, та вживає заходів щодо посилення оборони на загрозливому напрямку.

У разі обходу противником опорного пункту взвод переходить до кругової оборони і, продовжуючи стійко утримувати зайняті позиції, знищує противника вогнем з усіх видів зброї з основних і запасних позицій.

6-20. *Взвод другого ешелону роти* з вклиненням противника в оборону і під час виходу його бойових машин і піхоти до рубежу відкриття вогню, БМД (БТР), протитанкові та інші вогневі засоби взводу відкривають по них вогонь, не допускаючи виходу противника до свого переднього краю.

У разі прориву противником переднього краю оборони взвод стійко утримує опорний пункт. За наказом командира роти взвод, або частиною сил, здійснює маневр і, використовуючи траншеї і ходи сполучення, займає позицію для посилення оборони на найбільш загрозливому напрямку наступу противника.

6-21. *Взвод, призначений у резерв батальйону*, займає опорний пункт в готовності до відбиття атаки противника, що вклинився в оборону, знищення його повітряних десантів, диверсійно-розвідувальних груп, які висадилися у глибині батальйонного району оборони, посилення (заміни) підрозділів першого ешелону в разі втрати ними боєздатності та для вирішення інших завдань, які раптово виникають.

6-22. Після відбиття атаки командир взводу повинен: перевірити бойовий стан взводу (бойовий і чисельний склад, стан запасів боєприпасів і інших матеріальних засобів); вжити заходів щодо надання медичної допомоги пораненим, винесення важкопоранених, розшуку загиблих (померлих) з метою їх подальшої евакуації і поховання; відновити систему вогню, зруйновані фортифікаційні споруди та інженерні загородження, поповнити запаси боєприпасів, привести до порядку зброю і військово-технічне майно, у разі потреби провести зміну вогневих позицій БМД (БТР), і інших вогневих засобів і підготуватися до відбиття наступних атак. Про результати бою командир взводу доповідає командиру роти.

6-23. *Відділення в обороні* перебуває в постійній готовності до відбиття нападу противника. До переходу противника в наступ на позиції відділення

постійно несуть службу спостерігачі не менше 2-х військовослужбовців в денний час та не менше 50% відділення в нічний час. Для відбиття раптового нападу противника і знищення його дрібних груп, які ведуть розвідку або намагаються прорублювати проходи в загородженнях, призначається черговий вогневий засіб БМД (БТР), кулеметник, снайпер або стрілець, який розташовується на запасній (тимчасовій) вогневій позиції. Решта особового складу, залежно від обстановки, проводить інженерне дообладнання позиції, технічне обслуговування БМД (БТР), стрілецької зброї або відпочиває.

Дрібні підрозділи противника та окремих військовослужбовців відділення знищує вогнем чергових вогневих засобів.

З початком вогневої підготовки атаки противника особовий склад відділення укривається, за командою командира на дні окопу, щільно в готовності швидко зайняти свої місця на позиції для відбиття атаки. Командир відділення, спостерігач, черговій вогневий засіб ведуть спостереження з метою своєчасно виявити момент переходу противника в атаку.

З переходом противника в атаку за командою (сигналом) командира **«Відділення – ДО БОЮ»,** відділення негайно готується до бою, займає вогневі позиції, в готовності до відкриття вогню. Вогонь по противнику відкривається з наближенням його на відстань дійсного вогню зброї відділення.

З підходом противника до переднього краю оборони першими відкривають вогонь з БМД (БТР), після з кулеметів, а з дистанції 400 м – усією зброєю відділення, і вогонь доводиться до найвищої напруги. Танки й інші броньовані машини противника знищуються вогнем БМД, гранатометів і реактивними протитанковими гранатами, а піхота, що спішилася, – загороджувальним і зосередженим вогнем і вогнем кулеметів і автоматів відсікається від танків і знищується.

З підходом піхоти противника до позиції відділення на відстань 30-40 м відділення закидає його гранатами. Якщо противник увірветься на позицію, відділення знищує його вогнем впритул, гранатами і в рукопашному бою. Якщо противник увірветься на позицію сусіднього відділення, відділення надає допомогу сусіду вогнем.

6-24. БМД (БТР) веде вогонь за командами (сигналами) командира відділення і самостійно. У разі обходу або вклинення противника в оборону БМД (БТР) під прикриттям вогню відділення займає запасну вогневу позицію і знищує його вогнем у фланг і в тил.

У разі пошкодження БМД (БТР) навідник-оператор (навідник кулемета) доповідає про це командиру взводу (заступнику командира взводу, командиру відділення) і за можливості продовжує знищувати противника вогнем. Якщо машину власними силами відновити неможливо – очікується підхід ремонтних (евакуаційних) засобів старшого командира. Екіпаж має право залишити БМД, якщо машина горить, після чого вжити заходи для гасіння. У випадку коли всі вжиті для гасіння пожежі заходи виявилися безрезультатними, у разі загрози вибуху з метою захисту особового складу та техніки здійснюється зміна позиції на безпечну відстань .

6-25. Після відбиття атаки противника командир відділення зобов'язаний перевірити стан особового складу і зброї відділення; поповнити запаси боєприпасів і підготувати відділення до відбиття повторних атак; вжити заходи щодо винесення поранених; вжити заходи щодо відновлення позиції відділення і окопу БМД (БТР), поновити систему вогню, доповісти командиру взводу про результати бою (втрати особового складу, ОВТ, наявність боєприпасів, пально-мастильних матеріалів і інших матеріальних засобів).

6.4. Особливості ведення оборонного бою взводами (відділеннями), на озброєнні яких перебувають різні види бойових машин (БМД, БМП, БТР, МТ-ЛБ, бронеавтомобілі типу СПАРТАН, HMMWV HUMMER)

6-26. У зв'язку з тим, що на озброєнні взводу (відділення) знаходяться різні види бойових машин (БМД, БМП, БТР, МТ-ЛБ, бронеавтомобілі типу СПАРТАН, HMMWV HUMMER) з різними видами озброєння командир взводу (відділення) зобов'язаний вміло їх застосовувати в оборонному бою.

Вогневі засоби БМП-2 і БМД-2 відділення і взводу призначені для боротьби з танками та іншими броньованими цілями знищення піхоти противника.

Стрільба з ПТРК БМД-2 і БМП-2 в обороні може здійснюватися з бойової машини або поза бойовою машиною. У разі стрільби з ПТРК поза бойовою машиною, позиція для стрільби повинна обладнуватися на рівній площадці (з креном не більше 5^0). У напрямку стрільби, за можливості, не має бути природних або штучних перешкод, що зважають польоту ракети. Треба враховувати, що у випадку пуску ПТКР збоку і позаду пускової установки утворюється небезпечна зона, де немає бути особового складу, боєприпасів і горючих речовин.

Командир взводу у ході підготовки оборонного бою повинен правильно вибрати і під час постановки завдання вказати: основні і запасні вогневі позиції для БМД-2 (БМП-2), основні і запасні сектори обстрілу з кожної позиції.

У ході ведення оборонного бою командир взводу (відділення) ставить (уточнює) бойові завдання навіднику-оператору бойових машин, у т. ч. на постановку димової завіси.

6-27. Під час організації оборони відділенням з БТР-70 та БТР-80 слід врахувати, що озброєння даних зразків броньованої техніки не достатньо ефективне у випадку боротьби з танками противника.

У ході ведення оборонного бою, якщо противник здійснив обхід або вклинення в оборону, за командою (сигналом) командира відділення, БТР під прикриттям вогню відділення займає запасну вогневу позицію і знищує його вогнем у фланг і тил.

За необхідності, командир взводу (відділення) повинен ставити завдання навіднику кулемету БТР на постановку димової завіси.

БТР-3ДА за своїми вогневими можливостями значно переважає БТР-70 і БТР-80. Командир взводу (відділення) повинен вміло використовувати міць озброєння БТР-3ДА. Доцільно основні та запасні вогневі позиції БТР-3ДА вибирати на танкодоступному напрямку наступу противника.

6-28. *Легкоброньований автомобіль (ЛБА) «Хамві» («Хамер»)* у ході ведення оборонного бою застосовується для знищення живої сили, легкоброньованої техніки, вогневих засобів противника, з ефективністю ураження на відстанях до 1500 м.

6-29. *Легкоброньований автомобіль (ЛБА) «Спартан»* у ході ведення оборонного бою застосовується для знищення живої сили, легкоброньованої техніки, вогневих засобів противника, з ефективністю ураження на відстанях до 2000 м.

6-30. *Багатоцільовий транспортер легко броньований МТ-ЛБ* у ході ведення оборонного бою застосовується для знищення засобів повітряного нападу на висотах до 1500 м, на відстанях до 2500 м. Успішно застосовується для знищення живої сили, легкоброньованої техніки, вогневих засобів противника.З ефективністю ураження на відстанях до 1500 м, може успішно застосовуватися для знищення повітряних десантів.

Існує другий варіант озброєння: на МТ-ЛБ встановлено автоматичний гранатомет АГС-17 або великокаліберний кулемет (НСВ).

6.5. Застосування підрозділів (засобів) вогневої підтримки в обороні

6-31. До підрозділів (засобів) вогневої підтримки взводу відносяться гранатометні, протитанкові, артилерійські (мінометні) та танкові підрозділи. За наявності в десантно – штурмових підрозділах танкових рот десантно-штурмовий взвод (відділення) може посилюватись танком.

Також десантно-штурмовому взводу може бути придане гранатометне або протитанкове відділення (обслуга) на оборонний бій, закріплене у бойовому наказі командира роти.

Гранатометне або протитанкове відділення є підрозділи взводу вогневої підтримки роти.

6-32. *Гранатометне відділення (обслуга), яке озброєне АГС-17* призначене для ураження живої сили та вогневих засобів противника.

Найбільш вигідні моменти відкриття вогню в обороні, коли: ціль можна уразити несподівано; ціль добре видно; ціль наблизилась до орієнтира (місцевого предмета), за яким установки прицілу уточнені стрільбою.

6-33. *Гранатометне відділення (обслуга), яке озброєне СПГ-9М (СПГ-9)* призначене для ураження танків, інших броньованих цілей, живої сили та вогневих засобів противника.

Вогневу позицію для СПГ-9М не слід вибирати поблизу місцевих об’єктив, які значно виділяються на місцевості, і також на гребні височини. Під час стрільби і заряджанні позаду СПГ-9М на відстані до 30 м і у секторі 90˚ не повинен знаходитись особовий склад, боєприпаси, вибухові та пальні речовини, на відстані до 7 м не повинно бути вертикальної стінки.

6-34. *Протитанкове відділення (обслуга), яке озброєне ПТРК* призначене для ураження рухомих і нерухомих броньованих цілей, а також малорозмірні цілі (довгочасних або тимчасових вогневих споруд, окремих вогневих засобів, які розміщуються в будинках і т.п.) противника.

Позиції для протитанкового відділення (вогневого засобу) *ПТРК* необхідно вибирати на танкодоступному напрямку. Позиції вибираються з таким розрахунком, щоб забезпечувались: спостереження за противником, ефективне застосування комплексу на граничну дальність, безпека підрозділів, які займають оборону попереду (додаток 20 до цього Тимчасового БС).

6-35. Гранатометне, протитанкове відділення (вогневий засіб), танк який приданий взводу, поступають у повне підпорядкування командира взводу. Командир взводу має знати час і місце прибуття приданих підрозділів (вогневих засобів). Ці підрозділи (вогневі засоби) доцільно мати у безпосередньому підпорядкуванні командира взводу.

Командир взводу зобов'язаний у рішенні визначити, а у бойовому наказі вказати: командиру гранатометного (протитанкового) відділення (обслуги) – місце у бойовому порядку взводу; завдання; основну і запасну вогневу позицію, смуги вогню та додаткові сектори обстрілу з цих позицій.

Протитанкове відділення (ПТРК) необхідно розташовувати з урахуванням можливості спостереження за противником та використання на максимальну дальність, а гранатометне відділення (вогневий засіб) – в проміжках між позиціями відділень або на фланзі опорного пункту взводу.

У ході оборонного бою командир взводу керує діями гранатометного (протитанкового) відділення (обслуги) по радіо, суворо дотримуючись правил ведення переговорів.

6.6. Взвод у бойовій охороні

6-36. Взвод в обороні в умовах відсутності безпосереднього зіткнення з противником може призначатись в бойову охорону з метою недопущення несподіваного нападу противника на батальйон, ведення ним наземної розвідки, завдання ураження, а також введення його в оману щодо нарису переднього краю.

6-37. Оборона взводу в бойовій охороні будується на основі позицій відділень, які перехоплюють можливі напрямки дій противника. Для цього бойові позиції відділень повинні бути до 100 м по фронту. Вогневі позиції БМД (БТР) повинні забезпечити швидкий маневр, ведення вогню на максимальну відстань і прикриття вогнем позицій, відділень і флангів, тому вони розміщуються за відділеннями не ближче 100–150 м.

У бойовій охороні взвод обороняє позицію до 500 м по фронту, між позиційний простір (в глибину) від переднього краю оборони батальйону складає до 2 км.

На позиції обладнуються основні і запасні позиції для відділень, вогневі позиції для БМД (БТР) і приданих вогневих засобів, КСП і бліндаж на взвод.

Для спостереження за проміжками, сусідами і прихованими підступами до позиції командир взводу висилає секрети і дозорних.

Система вогню будується з таким розрахунком, щоб взвод міг уражати противника з найбільшої відстані, а також підтримувати вогневий зв'язок з сусідньою бойовою охороною.

Розвідка противника в інтересах дій бойової охорони може здійснюватися спостережною засідкою, що виділяється від взводу.

Перед позицією взводу і на флангах обладнуються загородження. Для підтримки бою бойової охорони командир батальйону виділяє частину вогневих засобів.

6-38. Дрібні групи противника бойова охорона захоплює в полон або знищує раптовим вогнем.

Під час підходу переважаючих сил противника бойова охорона уражає його вогнем, починаючи з граничної дальності. Командир взводу особистим спостереженням визначає сили і напрямок дій противника, доповідає про це командиру батальйону і продовжує вести бій.

Взвод може залишити займану позицію і відійти тільки за наказом командира батальйону. Отримавши команду (сигнал) на відхід, командир взводу підсилює вогонь і починає відхід. Відхід може здійснюватися перекатами з використанням складок місцевості, загороджень і аерозолів (димів) або одночасно під прикриттям вогню БМД (БТР) і вогневих засобів командира батальйону, послідовно ведучи бій з противником на визначених рубежах.

Під час відходу поранені та вбиті повинні бути винесені (вивезені) разом з їх зброєю.

Якщо взводу вдалося відірватися від противника, він швидко проводить посадку на БМД (БТР) і висувається в заздалегідь підготовлений опорний пункт в другому ешелоні батальйону або виходить у зазначений район. Командир взводу доповідає про виконання завдання, втрати в особовому складі, озброєнні та техніці; організовує поповнення запасів боєприпасів, дозаправлення пально-мастильними матеріалами і підготовку взводу до подальших дій.

6.7. Вогнева засідка

6-39. Вогнева засідка в обороні полягає в завчасному і прихованому розміщенні взводу (відділення) на вірогідних напрямках руху (наступу) противника з метою нанесення йому максимального ураження з близької відстані раптовим вогнем прямою наводкою, кинджальним і перехресним вогнем і застосуванням мінно-вибухових загороджень.

Успіх дій взводу (відділення) у вогневій засідці досягається: дотриманням прихованості під час висування в район вогневої засідки і ретельним її маскуванням; вмілою організацією системи вогню; відсутністю шаблонів в організації і способах дій відділень, БМД (БТР); постійним веденням розвідки; правильним визначенням моменту відкриття вогню з гранично близької дистанції (впритул); застосуванням несподіваних і раптових дій; чіткою організацією взаємодії у взводі і з підтримуючими засобами і батальйоном (ротою), від якого вислано вогневу засідку; проявленням особовим складом витримки, сміливості й ініціативи, застосуванням хибних дій.

6-40. Вогнева засідка організовується в місцях, які ускладнюють противнику швидке розгортання і проведення маневру для виходу з-під вогню.

Вона може бути обладнана перед переднім краєм підрозділів, які обороняються, в опорних пунктах рот (районах оборони батальйону) на їх флангах і в проміжках, на вірогідних маршрутах висування, можливих рубежах розгортання і напрямках наступу противника, особливо його танків й інших бойових машин.

Для дій у вогневій засідці взводу (відділенню) призначається позиція, яка повинна забезпечувати приховане розташування взводу (відділення), мати гарні умови для спостереження, ведення вогню і шляхи відходу.

6-41. Побудова бойового порядку взводу (відділення) повинна забезпечити знищення противника. У залежності від віддалення місця засідки, умов місцевості і характеру дій противника вона може бути: лінійною (односторонньою фланговою, двосторонньою), розосередженою, кутом назад та іншої побудови.

Особовий склад залежно від обстановки може діяти на БМД (БТР) або в пішому порядку виконуючи завдання спостереження за противником і знищення противника вогнем. Відділення може діяти бойовими групами (“двійками”, “трійками”).

Для підготовки вогневої засідки відриваються окопи (вогневі позиції). Усі фортифікаційні споруди ретельно маскуються, позиції прикриваються інженерними загородженнями. Сліди гусениць висування на місце засідки необхідно маскувати.

Бойові машини і особовий склад розміщуються так, щоб противник уражався впритул.

Система вогню під час дій у засідці будується у поєднанні з мінно-вибуховими загородженнями, які влаштовуються на шляхах можливого виходу противника, танкодоступних напрямках перед фронтом вогневої засідки та на її флангах. Для їх обладнання можуть застосовуватись комплекти керованого мінного поля.

Для ведення розвідки противника на ймовірних маршрутах його висування від взводу виставляються спостерігачі (дозорні).

6-42. Знаходячись у вогневій засідці, взвод (відділення) нічим себе не виявляє до підходу противника. Про підхід противника спостерігачі встановленим сигналом попереджають командира взводу (відділення). Розвідка і органи похідної охорони противника можуть пропускатися, одночасно призначаються засоби для їх знищення і доповідається командиру, що вислав засідку. Якщо противник рухається в колоні, то вогонь відкривається раптово за командою командира взводу (відділення) з підходом головної машини противника до наміченого рубежу (пункту) із близької відстані. В першу чергу уражаються машини, які висуваються в голові і хвості колони, потім знищуються інші машини й їх екіпажі (десант).

Взвод (відділення) відкриває і веде вогонь по противнику на ураження, деморалізує його і перешкоджає йому розвернутися в бойовий порядок.

У разі активних дій противника командир взводу (відділення) посилює вогонь по ньому і під прикриттям групи забезпечення, димів розпочинає відхід взводу в район збору (відділення – до місця посадки на бойову машину). Група

забезпечення відривається від противника останньою і стрімко виходить до взводу, який знаходиться в готовності підтримати її вогнем.

У кожному окремому випадку характер дій із засідки повинен визначатись за результатами оцінки обстановки, що склалася (факторів **METT-TC**).

З місця збору взвод, використовуючи захисні властивості місцевості і під прикриттям вогню підрозділів першого ешелону відходить встановленим маршрутом за передній край у вказаний район.

Про виконання завдання командир взводу (відділення) доповідає командиру, що його вислав, і надалі діє відповідно до його наказу.

6.8. Ведення бою в оточенні, вихід з оточення

6-43. *Бій в оточенні* – це оборона в умовах, коли противник знаходиться одночасно перед фронтом, на флангах і в тилу підрозділу, що обороняється.

Під час бою в оточенні підрозділ повинен стійко утримувати район, який займає, не втрачаючи безпосереднього контакту з противником і не допускаючи зосередження своїх сил і засобів на малому просторі, де вони можуть отримати ураження від вогневих ударів противника, а також не допускаючи розчленування підрозділу. Із врахуванням усіх вимог взводу необхідно намагатися утримувати район оточення.

6-44. Для досягнення успіху під час бою в оточенні необхідно: перейти до кругової оборони; вогнем БМД (БТР) та інших вогневих засобів швидко і рішуче уражати противника, який намагається стиснути фронт оточення або розчленувати підрозділ; зосередженим вогнем знищувати противника, що вклинився. При цьому для досягнення успіху бою в оточенні вирішальне значення мають ініціатива і рішучість командирів, високий моральний і психологічний стан, стійкість, упертість, несподіваність і активність дій особового складу.

6-45. Початком бою в оточенні рахується момент виходу переважаючих сил противника на фланги і тил підрозділу і перехоплення усіх шляхів руху, тобто момент створення фронту оточення.

Умови ведення бою в оточенні будуть найбільш складними, коли противник одночасно з оточенням буде намагатись розчленувати взвод і знищити його частинами. Це можливо у випадках, коли взвод утримує важливий район або вузол місцевості і не дозволяє противнику використати їх для розвитку успіху.

Атака противника відбивається вогнем усіх засобів взводу, продовжуючи стійко утримувати зайняті позиції.

Якщо противник перейшов до наступу одночасно на декількох напрямках, то успіх бою в оточенні буде залежати від швидкого маневру вогнем, а також силами і засобами.

У разі вклинення противника в оборону, командир взводу вживає всіх заходів, щоб зупинити його подальше просування, нанесенням йому максимальних втрат вогнем усіх видів зброї.

Якщо бойовий порядок взводу в результаті дій противника розчленували, то командир організовує дії розрізнених груп взводу з метою знищення противника, який вклинився між ними, і об'єднання цих груп.

Взвод веде бій в оточенні стільки, скільки це необхідно або доцільно відносно умов тактичної обстановки, що складається. Вихід з оточення може здійснюватися з дозволу (за наказом) старшого командира.

Воєнна наука та досвід подібних дій раніше затверджений, що вихід з оточення дрібними групами і без бойової техніки недопустимий.

Взвод може бути у складі сил, які призначені для прориву фронту оточення або у складі підрозділів прикриття, з метою забезпечувати планомірний вихід сил з району оточення.

Взвод, який діє у складі сил, які призначені для прориву фронту оточення, бере участь у нанесені удару противнику на обраному напрямку і розвитку наступу аж до самого з'єднання з силами, які діють зовні.

Взвод, який діє у складі підрозділів прикриття, стійко утримує позиції, які займає, забезпечуючи дії сил, які прориваються фронт оточення. Відхід підрозділів прикриття можливий тільки за наказом старшого командира.

6.9. Ведення оборонного бою в особливих умовах

6-46. *Оборона взводу (відділення) в місті (населеному пункті)* – це, насамперед, бій за міцні кам'яні будівлі (споруди), які вигідні в тактичному відношенні і перетворені на опорні пункти. Бій ведеться в будівлях, між ними, в підвалах і підземних спорудах, на верхніх поверхах і дахах (горищах) будівель. Взводу доводиться діяти у складній обстановці, яка швидко змінюється, в багатьох випадках ізольовано від сусідів.

Враховуючи обмежені можливості, БМД (БТР) в місті (населеному пункті), найбільшу роль у боротьбі з танками і іншими броньованими машинами противника відіграють протитанкові гранатомети і реактивні кумулятивні гранати.

6-47. У місті (населеному пункті) взвод обороняє опорний пункт, який включає один-два будинки або декілька невеликих будівель (споруд), частину будівлі або її поверх, проміжок між будівлями, який входить в опорний пункт роти, а відділення може обороняти невеликий будинок (споруду), поверх будинку або проміжок між будинками.

6-48. Бойовий порядок взводу повинен забезпечити ведення кругової оборони протягом тривалого часу, за відсутності тактичної взаємодії із сусідами. Він будується у лінію або може мати ярусне розміщення. Більша частина сил і засобів взводу, які обороняють будинок, розміщується на нижніх поверхах і напівпідвалах. На верхніх поверхах встановлюються окремі вогневі засоби і розташовуються снайпери. Протитанкові засоби розташовуються переважно на нижніх поверхах із таким розрахунком, щоб забезпечувалася можливість ведення вогню уздовж вулиць і майданів. Під час ведення бою в будинках, підвалах і підземних комунікаціях відділення, як правило, діє бойовими групами.

6-49. Опорний пункт в місті (населеному пункті) створюється так, щоб підступи до нього прострілювалися фланговим і перехресним вогнем зі всіх видів стрілецької зброї та БМД (БТР).

Опорний пункт поза будинками повинен перекривати вулиці, у цьому випадку на вулицях будуються барикади з обладнаними бійницями і місцями для ведення вогню вогневими засобами. Підступи до барикад повинні прострілюватися фланговим і перехресним вогнем.

6-50. Готуючи будинок до оборони, необхідно закласти вікна і двері цеглою або мішками з піском (землею), обладнати бійниці й амбразури для стрільби зі стрілецької зброї, оглядові щілини з метою забезпечення ведення кругової оборони, закласти зайві переходи на поверхах, проробити ходи у міжповерхових перекриттях і на даху, обладнати підвал мурованого будинку під сховище, створити запаси боєприпасів, особливо реактивних кумулятивних гранат, продовольства, медичного майна і питної води, вилучити з будівлі й інших споруд горючі речовини, підготувати засоби пожежогасіння, засипати дерев’яну підлогу піском (землею). Сходові клітини барикадуються (мінуються) або руйнуються.

Для зв’язку між поверхами у стелях улаштовуються люки і готуються приставні драбини. Коридори в середині будівлі барикадуються і готуються для ведення вогню. Виходи із підземних комунікацій прикриваються вогнем або охороняються.

Дрібні будівлі, якими пожежа може перекинутися на сусідні будинки, руйнуються.

Для маневру підрозділами в місті (населеному пункті) обладнуються проходи і проїзди в середині кварталів, пристосовуються підземні комунікації і обладнуються ходи сполучення між будівлями.

Вогнева позиція БМД (БТР) може обладнуватися за мурованою стіною з влаштованою амбразурою для спостереження і ведення вогню, а також за іншими міцними спорудами.

Командир взводу управляє боєм з КСП, який обирається у такому місці, звідки проглядаються підступи до будинку.

Система вогню будується на сполученні фронтального, флангового і перехресного вогню з усіх видів зброї взводу й організовується таким чином, щоб будинки знаходилися у вогневому зв'язку між собою. У багатоповерхових будівлях вогонь готується в кілька ярусів.

6-51. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на оборону у місті (населеному пункті),* виконує заходи які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 6.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Під час оцінки обстановки (факторів **METT-TC**) він додатково визначає: якими вулицями, скверами, майданами, дворами, будівлями буде діяти противник і які способи дій буде застосовувати; можливість використання взводом підземних споруд для укриття і здійснення маневру; наявність у місті (населеному пункті) цивільного населення, інших осіб і об'єктів, які знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права.

У рішенні командир додатково визначає: утримання якої будівлі (декількох споруд) забезпечить виконання поставленого завдання; способи боротьби з противником на підступах до будівлі, який увірвався в будівлю та необхідні заходи щодо відновлення втраченого положення.

Під час рекогносцировки він додатково вказує, які комунікації використовувати для здійснення маневру і порядок їх охорони.

Під час організації взаємодії він додатково вказує: порядок дії відділень (окремих груп), які розташовані в одному будинку на різних поверхах, під час підходу і відбиття атаки; порядок знищення дрібних груп противника, які увірвалися в будинок або в опорний пункт взводу.

Під час організації всебічного забезпечення командир додатково вказує: заходи щодо боротьби з пожежами (скільки, де і які засоби пожежогасіння мати; які матеріали, що швидко спалахують, видалити з будинку; склад позаштатної пожежної команди; порядок дій особового складу під час гасіння пожежі); як підготувати вікна, двері для ведення оборони.

6-52. Атака противника відбивається вогнем усіх засобів, при цьому вогневі засоби, що розташовані на верхніх поверхах знищують противника безпосередньо перед будинком і ведуть вогонь по цілях, що розташовані у глибині бойового порядку противника, забороняючи підхід його резервів. Противник, який підійшов до стін будинку, закидається гранатами і знищується вогнем впритул. Під час ведення бою в середині будинку й у підземних комунікаціях противник знищується вогнем впритул і в рукопашній сутичці, а також ручними гранатами.

Відділення (особовий склад), ведучи бій в середині будинку, повинно виявляти особливу рішучість і завзятість, вміло використовувати в ближньому бою свою зброю і ручні гранати, стійко обороняти кожен поверх і кожне приміщення.

6-53. *Оборона вночі.* Нічні умови суттєво впливають на ведення оборони і особливо, на використання вогневих засобів, і можливість здійснення маневру. Вночі ускладнюється спостереження й орієнтування на місцевості, внаслідок чого зменшується дальність спостереження цілей, погіршуються умови для точного прицілювання і коректування вогню, що веде до зниження ефективності вогню зі стрілецької зброї і інших вогневих засобів.

Під час переходу до оборони вночі командир взводу повинен вибрати зручні позиції для відділень, вогневі позиції для БМД (БТР), та організувати систему вогню з урахуванням особливостей ведення бою (дій) вночі. У темряві значно знижується продуктивність інженерних робіт, ускладняються умови і збільшується час їх виконання. Противник отримує можливість приховано підійти до оборони і раптово атакувати, а також просочитися через проміжки в глибину оборони. Крім цього, ускладнюються управління взводом і підтримка безперервної взаємодії, а у разі ведення вогню збільшується витрата боєприпасів.

Оборона вночі може бути продовженням денних дій. У цьому випадку командир взводу повинен: підсилити спостереження за противником і своїми загородженнями перед переднім краєм і на флангах; організувати

підслуховування і охорону місць відпочинку особового складу, БМД (БТР) на вогневих позиціях, велику частину особового складу взводу тримати в постійній готовності до відбиття атак противника.

Командир взводу повинен враховувати вплив негативних факторів на організацію і ведення оборонного бою вночі і добиватися ослаблення їх дій з проведенням ряду заходів ще під час організації оборони.

Під час організації системи вогню в обороні вночі командир взводу організовує її таким чином, щоб була можливість максимально використовувати вогневі можливості всіх видів зброї взводу особливо вогневих засобів із використанням нічних прицілів, їх тісну взаємодію у поєднанні з інженерними загородженнями і природними перешкодами для відбиття атаки противника, знищення його у випадку вклинення в опорний пункт або коли він намагається його обійти, прикриття флангів і проміжків між опорними пунктами взводів, а також загороджень і перешкод. При цьому необхідно ретельно визначити місця розміщення вогневих засобів, смуг вогню і секторів їх обстрілу, особливо тим, що мають нічні приціли. Зони протитанкового вогню і вогню зі стрілецької зброї призначаються, виходячи з характеристик приладів нічного бачення і умов видимості. Кордони секторів і смуг вогню, ділянок зосередженого і загороджувального вогню вказуються відносно предметів, які виразно спостерігаються в темряві. З кожної вогневої позиції ще в світлий час необхідно перевірити можливість і зручність спостереження і ведення вогню.

6-54. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на оборону вночі* виконує заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 6.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Командир взводу додатково повинен визначити і вказати підлеглим командирам: добре видимі вночі орієнтири; завдання щодо підготовки озброєння, техніки і вихідних даних для ведення вогню вночі. Порядок спостереження і підслуховування; по яких ділянках місцевості перед переднім краєм і на флангах додатково підготувати вогонь; порядок застосування приладів нічного бачення і засобів освітлення місцевості, а також завдання щодо знищення засобів освітлення противника та засліплення його особового складу і вогневих засобів. Додаткові заходи щодо забезпечення проміжків і флангів; від кого і коли виділити додаткові чергові вогневі засоби, їх тимчасові вогневі позиції і завдання; які вогневі засоби і коли висунути на тимчасові позиції або ближче до переднього краю.Склад і місце посту освітлення, порядок освітлення місцевості противника під час бою; який запас освітлювальних засобів, трасуючих снарядів і патронів з трасуючою кулею мати, як використовувати освітлення місцевості, що здійснюється артилерією і авіацією; розпізнавальні знаки своїх військ; порядок відпочинку особового складу, сигнали бойової тривоги і порядок дій за ними.

6-55. Для освітлення місцевості вночі у взводі із спеціально підготовленого особового складу може призначатися пост освітлювання. Він складається, як правило, із двох солдатів, один з яких призначається старшим.

На посту мають бути прилади спостереження і засоби освітлення місцевості.

Завдання посту освітлення командир взводу ставить на тому місці, звідки вестиметься освітлення. При цьому він вказує: склад поста, хто старший; відомості про противника (де знаходиться, що робить і звідки очікується його поява); розташування передових підрозділів своїх військ; основні і запасні місця для поста освітлення і як їх обладнати, а також сектор освітлення; де і скільки отримати засобів освітлення, порядок освітлення місцевості і противника; початок, кінець освітлення та порядок дій після виконання завдання.

Пост освітлення для найбільш ефективного використання доцільно розташовувати в центрі бойового порядку взводу в першій траншеї або в проміжках між позиціями відділень. Для нього необхідно призначити основне і два-три запасні місця розміщення, на яких обладнуються прості укриття і пристосування для запускання освітлювальних засобів.

6-56. В обороні вночі взвод знаходиться в постійній готовності до відбиття раптових атак противника, знищення його розвідки і груп, які намагаються прорobляти проходи в загородженнях або просочитися в глибину оборони.

Вночі дві третини особового складу кожного відділення повинні знаходитися на позиції у готовності до ведення вогню (члени екіпажу БМД, БТР, в кількості, яка дозволяє вести вогонь з озброєння бойової машини).

Особовий склад, який відпочиває, розташовується в укриттях (бліндажах) і в траншеях поблизу вогневих засобів у готовності зайняти свої місця за тривогою. В місцях відпочинку особового складу і у бойових машин виставляються спостерігачі, які охороняють їх, знаходяться в постійній бойовій готовності до відбиття нападу противника і встановленим сигналом оповіщають тих хто відпочиває, і викликають їх на позиції.

6-57. Дрібні групи противника, які намагаються проникнути в глибину оборони методом просочування, знищуються черговими вогневими засобами.

Атака противника відбивається з відстані, яка забезпечує ефективне ведення вогню усіма вогневими засобами.

Під час наближення противника до переднього краю оборони вогонь доводиться до найвищої напруги з метою недопущення його виходу на передній край оборони.

6-58. *Оборона взимку*. Взимку місцевість характеризується обмеженою кількістю і поганим станом доріг, значним сніжним покривом, змерзлим ґрунтом. Погодні умови характеризуються низькими температурами.

Ці показники взимку ускладнюють дії танків та іншої бойової техніки поза дорогами, що змушує противника наступати уздовж доріг і сприяє створенню оборони на більш широкому фронті та меншими, ніж в звичайних умовах, силами, а також вимагає організації кругової оборони та надійного прикриття флангів і проміжків.

Під час обладнання фортифікаційних споруд узимку широко застосовуються вибухові речовини. При мерзлому, скальному ґрунті, на болотистій місцевості фортифікаційні споруди можуть зводитися насипного

типу, для цього використовується камінь, дерен, мох, мішки з землею, сніг і лід. За незначної глибини снігу окопи, траншеї та інші споруди відриваються в ґрунті і маскуються снігом. За глибокого снігового покрову широко застосовується влаштування снігових траншей, ходів сполучення з брустверами із утрамбованого снігу, у тому числі хибних, а також снігових валів.

Ділянки доріг у важкодоступних місцях, на підступах до оборони, укриття перед переднім краєм руйнуються або мінуються. Перед переднім краєм, в глибині опорного пункту і на флангах влаштовуються мінно-вибухові загородження, завали і перешкоди.

В умовах бездоріжжя і танення снігу на позиціях, в окопах і укриттях обладнуються водостоки. З метою запобігання розмивів та обвалів стінки окопів, траншей і інших фортифікаційних споруд укріплюються, БМД (БТР) встановлюються на лежні.

Взимку взвод (відділення) може обороняти опорний пункт (позицію), який перекриває напрямок, доступній для дій противника.

Взимку значно ускладняються умови підготовки оборони підрозділами.

6-59. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на оборону взимку* виконує заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 6.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Під час організації системи вогню командир взводу повинен додатково забезпечити кругову оборону і особливо можливість ураження противника на напрямках, де є дороги. Зона суцільного багатошарового вогню створюється на дорогах і прилеглих до них ділянках місцевості, просіках і на інших доступних для противника напрямках.

Під час підготовки взводу до бою в обороні взимку командир взводу додатково повинен визначити і вказати підлеглим: порядок застосування озброєння і військової техніки в умовах низьких температур; заходи щодо забезпечення особового складу засобами проти обмороження, теплими речами, і засобами для обігріву (печами); необхідність перевірити справність засобів підігрівачів двигунів машин, готовність застосування озброєння і техніки в умовах низьких температур; механікам-водіям (водіям) про заходи із запобігання розморожування систем охолодження двигунів; порядок обладнання пункту обігріву особового складу, порядок опалення печей і просушування обмундирування і взуття; порядок забезпечення особового складу зимовими маскувальними костюмами.

Командир взводу (відділення) особливу увагу в обороні взимку приділяє частішу зміну спостерігачів і чергових вогневих засобів, особливо вночі, у заметіль і снігопад.

6-60. Атака противника відбивається ефективним веденням вогню усіма вогневими засобами, намагається змусити противника якомога скоріше зійти з доріг і рухатися цілиною по снігу, примусити його залягти на відкритій місцевості і якомога довше перебувати на морозі і зірвати атаку.

У випадку вклинення противника в опорний пункт, взвод повинен зосередженим вогнем не допускати його закріплення.

6-61. *Оборона в лісі*. Лісова місцевість вже сама є перешкодою. Наявність у лісі дерев, важкодоступних ділянок, обмеженість і поганий стан доріг значно перешкоджають діям військ, зменшують видимість, знижують дальність спостереження, радіозв'язку і ефективність вогню, ускладнюють орієнтування, цілевказання і коректування вогню, а також управління і взаємодію.

Ці умови лісу створюють значні труднощі своїм підрозділам під час підготовки і ведення оборони.

6-62. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на оборону в лісі* виконує заходи які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 6.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою) *і низку додаткових заходів.*

Під час організації системи вогню командир взводу повинен додатково організувати її так, щоб всі дороги, просіки, проходи на заболочених ділянках, мости через водні перешкоди, а також галявини і вирубки перебували під фланговим і перехресним вогнем. Виступи лісу використовуються для влаштування засідок, організації флангового, перехресного і кинджального вогню. На напрямках, по яких можливий підхід і наступ противника, готується зосереджений вогонь.

Під час інженерного обладнання позиції командир взводу повинен додатково урахувати: на місцевості з високим рівнем ґрунтових вод окопи і ходи сполучення обладнуються напівзаглибленого або насипного типу. На тих ділянках, де немає необхідності створювати ходи сполучення, шляхи руху в тил позначаються покажчиками або знаками на деревах.

Під час підготовки взводу у літній час командир взводу повинен додатково забезпечити особовий склад засобами захисту від гнусу, комарів та інших комах.

Під час організації розвідки командир взводу повинен додатково збільшити кількість спостерігачів, ніж у звичайних умовах.

6-63. Атаку противника взвод (відділення) відбиває всіма вогневими засобами із широким застосуванням гранат.

Бій у лісі ведеться на близьких дистанціях. При цьому широко застосовуються дії невеликих груп із засідок, кинджальний вогонь, маневр у фланг і тил противника, який наступає.

6-64. *Оборона в горах*. Гірська місцевість характеризується різким пересічним рельєфом і кам'янистим ґрунтом, мережею важкодоступних доріг і складністю руху поза ними, швидкою течією річок і різким коливанням рівня води в них; великою кількістю прихованих підступів і мертвого простору; утворенням завалів і обвалів; наявністю гір та гірських хребтів і крутими схилами, які частково переходять у скелі і скелясті обриви, а також лощинами і поглибленнями, які розташовані між гірськими хребтами; сильними лавинами, каменепадами і селями.

Для більшості гірських районів характерні: суворий клімат; значне зниження температури вночі; складність орієнтування, спостереження і ведення

вогню, а також підтримка зв’язку і виконання робіт з інженерного обладнання місцевості.

Ці умови в горах значно перешкоджають дії противника у наступі та створюють значні труднощі своїм підрозділам під час підготовки і веденні оборони.

6-65. Оборона взводу в горах може бути на більш широкому фронті, перехоплюючи найбільш доступній напрямок для дій противника. Взвод іноді може обороняти опорний пункт в горах у відриві від інших взводів роти.

6-66. Командир взводу, з отриманням бойового наказу *на оборону в горах* виконує заходи які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 6.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки оборонного бою) *і низку додаткових заходів* цього Тимчасового БС.

Під час оцінки місцевості командир взводу додатково повинен вивчити і вибрати позиції для відділень в місцях, які виключають можливість обвалів, зсувів та затоплень, з таким розрахунком, щоб забезпечувалось ураження противника багатоярусним фланговим, перехресним і кинджальним вогнем.

Під час організації системи вгоню командир взводу повинен додатково забезпечити щоб не було мертвих просторів і прихованих підступів перед переднім краєм оборони, на флангах і в проміжках між позиціями відділень. Для цього вогневі засоби розташовуються ярусами, система вогню відділень організовується таким чином, щоб вони знаходилися у вогневому зв’язку між собою, забезпечували кругову оборону і можливість зосередження вогню основних засобів на загрозливому напрямку у стислі терміни.

Під час інженерного обладнання опорного пункту фортифікаційні споруди в кам’янистих і скельних ґрунтах облаштовуються напівзаглибленого і насипного типу з використанням каміння та мішків із піском (землею). Попереду позицій крім звичайних загороджень готуються обвали та зсуви, дороги (стежки) готуються до руйнування і мінуються.

Розвідка противника і місцевості організовується більшою, ніж у звичайних умовах, кількістю спостерігачів.

Під час підготовки особового складу додатково організовується забезпечення особового складу теплими речами, засобами для обігріву вночі і запасом питної води.

6-67. Атаку противника взвод (відділення) відбиває всіма вогневими засобами із широким застосуванням гранат при цьому необхідно змушувати противника наступати знизу вгору, танки противника найбільш доцільно знищувати під час подолання ними підйомів, особливо на серпантинах.

Під час обходу противником опорного пункту взвод переходить до кругової оборони й уражає його вогнем у фланг і тил.

7. ДІЇ ВЗВОДУ (ВІДДІЛЕННЯ) У СКЛАДІ ПОВІТРЯНОГО ДЕСАНТУ

7.1. Загальні положення

7-1. Підрозділи, які призначено у повітряний десант, десантуються літаками (вертольотами) військово-транспортної, армійської авіації парашутним, комбінованим, посадковим та безпарашутним способами.

7-2. Десантування можна проводити в будь-який час року, доби, в простих і складних метеорологічних умовах, що забезпечують нормальну роботу засобів десантування і безпечне приземлення парашутистів.

Підрозділи можуть десантуватися безпосередньо на *об'єкт захоплення, поблизу об'єкту або на деякому віддаленні від об'єкту.*

7-3. Десантування взводу (відділення) в тил противника здійснюють у складі роти, а в окремих випадках і самостійно, одним або декількома літаками (вертольотами), на одну площадку приземлення (аеродром).

Розміри площадки приземлення можуть бути до 5 км по довжині і до 2 км по ширині. На випадок різкої зміни ситуації в районі десантування призначають запасну площадку приземлення. Під час десантування враховують наявність засобів ППО противника на площадці приземлення.

7-4. Для підготовки повітряного десанту, військово-транспортної, армійської авіації до десантування і бою призначають *вихідний район для десантування*. Він включає основні і запасні аеродроми (посадкові площадки), райони зосередження **(АА)** і райони очікування.

Район зосередження **(АА)** призначають для прихованого розташування підрозділів і підготовки їх до десантування і бою.

Район очікування призначають для прихованого розміщення підрозділів і завершення підготовки до десантування і бою. Коли десантування проводять вертольотами, райони очікування не призначають.

Район очікування включає: місця для розміщення особового складу **(PS),** ОВТ, повітрянодесантної та іншої техніки, та матеріальних засобів; площадки для перевірки парашутів і підготовки ОВТ і матеріальних засобів **(МАТ)** до десантування.

Аеродром (посадкову площадку) призначають для завершення підготовки до десантування, частин військово-транспортної авіації, вертолітних частин, навантаження в літаки (вертольоти) ОВТ і матеріальних засобів **(МАТ),** посадки особового складу **(PS)** і зльоту літаків (вертольотів) для десантування. Посадкові площадки для вертолітних підрозділів, зазвичай, призначають безпосередньо в районах зосередження підрозділів, які десантуються.

7-5. Для організованого виходу до літаків (вертольотів), швидкого завантаження техніки і вантажів, проведення контрольного огляду, одягання парашутів та одночасної посадки особового складу **(PS)** в літаки (вертольоти) в зазначений час, за можливості, в укритих місцях, призначають *вихідне положення.*

7-6. Взводу (відділенню) під час постановки бойового завдання на захоплення (знищення) об'єкту вказують: об’єкт атаки і напрямок подальшого наступу, місце у бойовому порядку роти (взводу).

Об’єктом атаки взводу (відділення) є: особовий склад, вогневі засоби, ОВТ противника та об'єкт, який необхідно захопити (знищіти).

Напрямок подальшого наступу взводу визначають з розрахунку забезпечення виконання найближчого завдання роти.

Об’єктами захоплення (знищення) взводу (відділення) можуть бути: засоби ядерного нападу (ракети, пускові установки, гармати), елементи пунктів управлення, вузлів зв’язку, аеродромів, складів, залізничних станції, гідротехнічних та інших споруд, радіотехнічні пристрої, насосні станції, трубопроводи, переправи на водних перешкодах, мости і підрозділи, які охороняють і обороняють їх, а також вигідні ділянки і місцевості на шляхах висування противника.

7-7. Об’єкти захоплюють з метою знищення (захвату) або утримання на певний час. Під час захвату об’єкту основні зусилля зосереджують на оволодінні елементами його живучості. А під час захвату рубежу – на оволодінні і утриманні панівних ділянок місцевості та важливих місцевих предметів (доріг, мостів, будівель тощо).

7-8. *Вихідне положення для наступу (пункт збору)* призначають, як правило, в складках місцевості, що вкривають підрозділ від спостереження і ведення вогню з боку противника, на площадки приземлення або на деякому віддаленні від них, на напрямку висування підрозділів до об'єкту захоплення і може позначатися радіотехнічними та сигнальними засобами.

7.2. Підготовка взводу (відділення) до десантування і бою

7-9. Підготовка взводу (відділення) до десантування і бою проводять на основі попереднього бойового розпорядження (вказівок із підготовки десантування і бою) **(WARNO)** командира роти (взводу).

7-10. За підготовку взводу (відділення) до десантування та бою відповідає командир взводу (відділення). Безпосереднє керівництво підготовкою озброєння, бойової та повітрянодесантної техніки, запасів матеріальних засобів **(МАТ)** до десантування здійснює заступник командира роти з повітрянодесантної підготовки.

7-11. У районі зосередження **(АА)** проводять: видачу особовому складу **(PS)** боєприпасів, засобів індивідуального захисту і медичної допомоги, сухих пайків; екіпування особового складу; дозавантаження боєприпасів у бойові машини; перевірку укомплектованості засобів десантування швартувальними деталями згідно з призначенням; перевірку стану, а за необхідності і переукладання парашутів і парашутних систем; технічне обслуговування машин; постановку завдань підрозділам на марш у районі очікування і формування колони.

7-12. У районі очікування проводять: швартування озброєння, бойової техніки і вантажів на платформи; перевірку правильності укладання парашутів, підгонку зброї і спорядження до стрибка; передстрибкове тренування.

7-13. З прибуттям у район очікування: насамперед силами екіпажів усувають несправності; проводять технічне обслуговування, дозаправку пальним і мастильними матеріалами техніки, яку десантують; парашутні платформи розвантажують з автомобілів і причепів та розміщують згідно порядкових номерів літаків і положення для десантування; проводять укомплектування швартувальними деталями, за необхідності, виконують додаткове кріплення агрегатів і вузлів машин.

Підготовку до десантування бойової техніки на парашутно-реактивних і парашутних безплатформених системах проводять, зазвичай, в місцях її розміщення, а озброєння і техніки на парашутних платформах – по підрозділам в придатних для цих цілей місцях її розміщення або уздовж доріг з дотриманням вимог її розосередженого розміщення, маскування і захисту від високоточної зброї.

Всі роботи з підготовки озброєння, військової техніки та матеріальних засобів **(МАТ)** до десантування виконують екіпажами під керівництвом командира взводу. Контроль за підготовкою ОВТ та матеріальних засобів **(МАТ)** до десантування здійснює командир взводу та посадові особи повітрянодесантної служби.

Монтаж радіотехнічної апаратури «Збір» на бойові машини здійснюється командирами відділень (екіпажів).

7-14. Роботу по завершенню підготовки ОВТ і матеріальних засобів **(МАТ)** до десантування вважають закінченою, коли: ОВТ і вантажі зашвартовано на парашутні платформи; проведено монтаж парашутних (парашутно-реактивних, безплатформених) систем, автоматичні пристрої встановлено на об'єкти; проведено перевірку всіх робіт з швартування, оформлено документацію, парашутні платформи з зашвартованим на них озброєнням, бойовою технікою і вантажами зачеплено за автомобілі-тягачі і все це готове до транспортування на аеродром (до літаків).

Екіпування особового складу визначає командир взводу (відділення) і включає: індивідуальну зброю з боєприпасами; приймач апаратури "Збір"; продовольство; засоби індивідуального захисту; комплект індивідуальної медичної допомоги; прилади нічного бачення, компас, засоби індивідуального бронезахисту, бронешолом та інші засоби, які необхідні для виконання бойового завдання **(M-MISSION)**.

7.3. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки десантування і бою

7.15. Процедуру управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки десантування і бою *починають після отримання бойового наказу* **(OPORD)** *або попереднього бойового розпорядження* **(WARNO)**.

Для виконання процедури управління підрозділами (TLP) у взводі *під час підготовки десантування і бою* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділі 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей підготовки і здійснення десантування та ведення бою (дій) в тилу противника* до цього Тимчасового БС.

Далі викладають особливості підготовки десантування і бою.

7-16. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) командир взводу віддає бойовий наказ **(OPORD)**, перед виходом на аеродром (посадкову площадку) або безпосередньо на аеродромі (посадковій площадці) на макеті місцевості або по великомасштабній карті (схемі).

Під час віддання бойового наказу на десантування і бій*, у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-16 цього Тимчасового БС), командир взводу вказує*:*

відділенням – місце у бойовому порядку взводу, завдання (об'єкт захвату та напрямок подальшого наступу), пункт збору після виконання завдань;

приданим підрозділам – місце у бойовому порядку, завдання, напрямок дій.

7-17. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *під час організації взаємодії* командир взводу вказує: дії відділень, приданих підрозділів (вогневих засобів); порядок десантування, пункт збору після десантування; дії під час десантування на запасну площадку приземлення, порядок знищення противника в районі площадки приземлення та висування до рубежу переходу в атаку; дії відділень, приданих підрозділів та з сусідами; порядок і спосіб захоплення (знищення) об'єкту; порядок виходу в пункт збору і порядок дій у ньому (відбиття контратак противника, ведення вогню по повітряних цілях і захисту від високоточної зброї противника).

7-18. *Під час десантування вночі* командир взводу додатково вказує: порядок використання приладів нічного бачення; порядок освітлення місцевості і об'єкта захоплення та позначення проходів в загородженнях, порядок позначення досягнутого положення підрозділами; сигнали взаємного впізнання, цілевказання і взаємодії.

7-19. *Під час організації управління командир взводу вказує:* своє місце в бойовому порядку; способи доведення сигналів управління та оповіщення; порядок спостереження за сигналами; радіодані і порядок використання засобів зв'язку у ході десантування та бою; способи і терміни надання доповідей; порядок цілевказання і корегування вогню; радіодані та порядок користування сигнальними засобами зв'язку.

7-20. *Під час організації всебічного забезпечення* командир взводу вказує: порядок РХБ захисту, захисту від ВТЗ противника; порядок виконання заходів з морально-психологічного, технічного, тилового і медичного забезпечення; порядок поповнення запасів боєприпасів та інших матеріальних засобів в ході бою; місце знаходження пункту боєпостачання і медичного поста роти.

7-21. Командир відділення у бойовому наказі на десантування і бій, *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-25 цього Тимчасового БС), під час визначення завдань особовому складу відділення та приданих вогневих засобів *додатково вказує*:

всьому особовому складу – об'єкт, який необхідно захопити (знищити) і напрямок подальших дій; цілі для ураження та порядок ведення вогню; способи дій під час зближення з противником, який охороняє об'єкт, в ході атаки і захоплення об'єкту; місце кожного військовослужбовця у бойовій лінії відділення;

екіпажу БМД (БТР) – місце у бойовому порядку взводу; завдання щодо підтримки дій особового складу; порядок ведення вогню; механіку-водію (водію), крім того – напрямок руху, порядок подолання загороджень.

7.4. Десантування та ведення бою в тилу противника

7-22. Під час польоту особовий склад уважно стежить за сигналами та командами, які подає командир екіпажу, штурман літака (вертольоту), випускаючий та точно їх виконує.

В усіх випадках будь-кому заборонено втручатись в дії екіпажу літака та залишати своє місце без дозволу випускаючого.

7-23. *Під час десантування взводу (відділення) парашутним способом з літаків (вертольотів)* десантники по сигналу (команді) **"ПРИГОТУВАТИСЯ"** встають зі своїх місць та готуються до стрибків, а за сигналом (командою) **"ПІШОВ",** не затримуючись, відділяються від літака (вертольоту) встановленим для цього літака (вертольоту) порядком.

7-24. *Під час десантування безпарашутним способом* за допомогою КЗБО «Адаптер-М1» («Канат-1») з вертольоту на важкодоступну місцевість, обмежені площадки приземлення, на значній відстані від району, за командою випускаючого **"ПРИГОТУВАТИСЯ ДО ДЕСАНТУВАННЯ"** десантники встають зі своїх місць та очікують наступної команди.

За командою **"ВИКОНАТИ ДЕСАНТУВАННЯ"** десантники не затримуючись підходять до обрізу рампи вертольоту, взявшись за канати, виконують спуск**.**

7-25. *Десантування посадковим способом здійснюють* на аеродром або площадку, які захоплені та утримаються підрозділами розвідки і передовими загонами своїх військ. Після приземлення літака (вертольоту) механіки-водії (водії) та навідники-оператори розвантажують та приводять у готовність до бою ОВТ і матеріальні засоби.

Розвантаження ОВТ і матеріальних засобів з літаків (вертольотів) повинно проводитися в мінімально короткий термін.

Після розвантаження підрозділи збираються в пункті збору і приступають до виконання поставлених завдань.

7-26. *При десантуванні взводу (відділення) безпосередньо на об'єкт захоплення (знищення.)* командир взводу (відділення), перебуваючи в повітрі, орієнтується, розпізнає об'єкт (елементи об'єкта) захоплення, визначає розташування живої сили і вогневих засобів противника, по можливості встановлює зв'язок з командирами відділень і по радіозасобах уточнює їм бойові завдання в повітрі або відразу після приземлення (додатки 20, 21 до цього Тимчасового БС).

7-27. Після приземлення командир взводу (відділення) керує боєм взводу (відділення) шляхом постановки вогневих завдань і подачі команд, зосереджуючи вогонь взводу (відділення) по найбільш важливим цілям.

Особовий склад **(PS)** взводу (відділення) вступає в бій з повітря, вогнем і гранатами знищує живу силу і вогневі засоби противника на землі.

7-28. Після приземлення особовий склад **(PS)** взводу (відділення) швидко звільняється від підвісної системи парашута, приводить свою зброю в готовність до бою, діючи самостійно або окремими групами, проявляючи сміливість та ініціативу, вогнем і стрімкою атакою знищує противника і захоплює важливі елементи об'єкта.

Механіки-водії та навідники-оператори, розрахунки вогневих засобів відшукують своє озброєння і бойові машини, приводять їх у готовність до бою і вогнем з місця приземлення знищують найбільш важливі цілі або займають вигідні вогневі позиції і підтримують дії взводу (відділення).

7-29. Після захопленням (знищення) об'єкту командир взводу (відділення) виводить взвод (відділення) в пункт збору, доповідає командиру роти (взводу) про результати виконання бойового завдання і стан взводу (відділення).

7-30. *При десантуванні поблизу об'єкту захоплення* командир взводу (відділення) після приземлення уточнює на місцевості напрямок висування до об'єкту захоплення; встановлює радіозв'язок з командирами відділень, бойовими машинами та приданими підрозділами; особисто веде спостереження за діями противника; уточнює бойові завдання відділенням і приданим підрозділам; організовує збір і розгортання особового складу в бойовий порядок, управляє діями по захопленню (знищенню) об’єкта.

7-31. Особовий склад **(PS)** взводу (відділення) після приземлення і збору, коли позиції противника розташовані у межах дальності вогню стрілецької зброї, займає бойовий порядок, виходить на рубіж переходу в атаку і по сигналу командира взводу (відділення), у пішому порядку атакує противника, який обороняє об’єкт у фланг і тил.

Бойові машини з максимальною швидкістю висуваються на напрямки дій своїх відділень, ведучи вогонь по живій силі і вогневим засобам противника.

7-32. Якщо з площадки приземлення атакувати противника з ходу недоцільно, особовий склад і механіки-водії швидко приводять свою зброю та бойову техніку в готовність до бою, орієнтуються на місцевості і з максимальною швидкістю висуваються в вихідне положення для наступу.

За командою (сигналом) командира взводу (відділення), підрозділ швидко висувається на рубіж переходу в атаку і здійснює захоплення (знищення) об'єкта.

Коли атаку передбачають на бойових машинах, то посадку особового складу на бойові машини здійснюють у вихідному положенні для наступу.

Після захоплення і знищення об'єкту командир взводу (відділення) виводить взвод (відділення) в пункт збору доповідає командиру роти (взводу) про результати виконання бойового завдання і стан взводу (відділення).

7-33. *Під час десантування взводу (відділення) на деякому віддаленні від об'єкту захоплення (знищення)* командир взводу (відділення) після приземлення орієнтується на місцевості, встановлює зв'язок по радіозасобам з командирами відділень (механіками-водіями, навідниками-операторами бойових машин), приданих підрозділів, старшим командиром, визначає і уточнює напрямок і порядок виходу у вихідне положення для наступу (пункту збору) (додаток 22 до цього Тимчасового БС).

7-34. У вихідному положенні для наступу (пункті збору) командир взводу (відділення) організовує кругове спостереження і безпосередню охорону, перевіряє наявність особового складу, озброєння, бойової техніки, їх стан, доповідає старшому командиру про результати десантування і уточнює бойове завдання підлеглим, здійснює посадку особового складу в бойові машини і доповідає командиру роти (взводу) про готовність до виконання поставленого завдання.

Перебування взводу в вихідному положенні для наступу (пункті збору) має бути короткочасним.

7-35. У разі десантування взводу (відділення) або окремих десантників за межами призначеної площадки приземлення особовий склад об'єднується в групи, знищує противника в місцях приземлення, встановлює зв'язок з командиром роти (взводу) і надалі діє за вказівкою старшого командира.

За будь-яких умов обстановки необхідно вийти в район дій (**AREA**) свого підрозділу.

7-36. До підходу до рубежу переходу в атаку командир взводу (відділення) уточнює бойове завдання на місцевості.

Під час уточнення завдань на місцевості командирам відділень (особовому складу) командир взводу (відділення) зазвичай вказує: орієнтири, уточнені дані про противника і характер його дій, об'єкт (елементи об'єкту) захоплення, характер його охорони і оборони та місця розташування вогневих засобів і далі ставить завдання:

командирам відділень (особовому складу) – напрямок дій, спосіб висування і рубіж переходу в атаку, цілі для ураження; час і сигнал початку атаки, а під час спішування, крім того, і рубіж (місце) спішування; порядок подолання загороджень і місця проходів в них;

приданим вогневим засобам – місця вогневих позицій, цілі для ураження, напрямок і порядок переміщення (місце в бойовому порядку).

7-37. Перед атакою засобами старшого командира наносять вогневе ураження, в ході якого знищують (придушують) живу силу і вогневі засоби противника, що обороняють (охороняють) об'єкт захоплення.

7-38. Атака на об’єкт, залежно від обстановки, за рішенням командира може бути на *бойових машинах або у пішому порядку*. Рубіж переходу в атаку обирають якомога ближче до призначеного об'єкту захоплення (знищення) зазвичай за складками місцевості, що закривають особовий склад взводу (відділення) від вогню противника (додаток 23 до цього Тимчасового БС).

Для захисту особового складу **(PS)** від осколків снарядів і мін своєї артилерії, зближення з противником може здійснюватися під прикриттям бойових машин відділення.

З виходом відділення на рубіж, який дозволяє вести ефективний вогонь по противнику, по команді командира відділення розгортається в бойовий порядок і атакує противника продовжує рух до об’єкту захоплювання.

7-39. Подолання загороджень перед переднім краєм оборони противника здійснюється під час підтримки вогнем артилерії, бойових машин і стрілецької зброї.

Взвод, подолавши загородження, стрімко вривається на передній край та знищує противника. В подальшому захоплює і знищує об'єкт та виконує поставлене завдання.

Після захоплення об'єкта командир взводу (відділення) організовує його знищення (виведення з ладу) після чого виводить взвод (відділення) в пункт збору.

7-40. Переміщення відділень в ході захоплення об'єкту проводить одночасно або послідовно («перекатами») під взаємним вогневим прикриттям. Після спішування особового складу БМД(БТР) займають зазначені місця в бойових порядках відділень і, переміщаючись від укриття до укриття, виконують вогневі завдання в інтересах бойових груп самостійно або за командами командирів відділень.

7-41. Опорні пункти (позиції, окремі вогневі точки), де противник чинить опір, взвод обходить і атакує його у фланг або в тил. Для маневру використовують складки місцевості, проміжки в бойових порядках або відкриті фланги противника. Для приховування маневру застосовують аерозольні завіси. Маневр, залежно від умов обстановки і місцевості, може здійснювати взвод в повному складі або частиною сил, в бойовому або перед бойовому порядку.

7-42. Відділення, не відхиляючись від напрямку наступу, використовуючи складки місцевості, швидко виходять у фланг або в тил противнику і рішучою атакою знищує його. На окремих ділянках спосіб пересування (прискореним кроком, бігом, перебіжками, переповзанням) визначає командир відділення, враховуючи рельєф місцевості і інтенсивність вогню противника. Вогонь у відділенні ведуть на ходу і з коротких зупинок, водночас командир відділення зобов'язаний встановити такий порядок просування та ведення вогню, щоб не припинявся рух відділення в цілому: одна бойова група веде вогонь, а інша - просувається вперед, займає позицію відкриває вогонь, забезпечуючи просування іншої бойової групи.

7-43. В пункті збору командир взводу (відділення) організовує спостереження, безпосередню охорону, уточнює втрати особового складу, озброєння, витрати боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів, пошкодження озброєння і військової техніки.

Доповідає командиру роти (взводу) про результати виконання завдання і стан взводу (відділення). У доповіді вказує: результати виконання бойового завдання, місце знаходження підрозділу; втрати особового складу, пошкодження озброєння і військової техніки, витрата та наявність ракет і боєприпасів, пального та інших матеріальних засобів, морально-психологічний стан особового складу та інші питання.

7-44. *Особливості застосування взводу (відділення) у повітряному десанті в горах.* Взвод (відділення), призначений для захоплення перевалу, який займає противник, висаджується посадковим способом на площадки (площадку) поблизу перевалу або по-штурмовому з зависанням, де забезпечується скритність і є зручні підходи до перевалу. Захоплює поблизу перевалу панівні висоти, у подальшому виходить у фланг і в тил противника, який обороняє перевал і знищує його.

Для захоплення гірського проходу взвод (відділення) висаджується біля входу та/або виходу з нього, захоплює прилеглі до нього ділянки місцевості, з яких прострілюється гірський прохід. Захоплює дорожньо-мостові споруди і не дає можливості противнику утворити руйнування, обсипання, обвали та/або здійснити підривання мостів і тунелів. За умов обстановки (факторів **МЕТТ-ТС**) частина сил взводу просувається по прилеглим висотам або відрогах хребта, знищує противника та надає підтримку підрозділам, які ведуть боротьбу за прохід, до оволодіння протилежним виходом з нього.

8. ВЕДЕННЯ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ДІЙ

8.1. Загальні положення

8-1. *Десантно-штурмові дії* – це сукупність узгоджених та взаємопов'язаних за метою, завданнями, місцем та часом дії військових частин і підрозділів ДШВ у взаємодії з армійською авіацією щодо десантування та виконання бойових завдань в тилу противника.

Десантно-штурмові дії характеризуються рішучістю мети, високою динамічністю, широким застосуванням маневру, раптовістю і стрімкістю ударів по противнику з різних напрямків.

Глибина десантно-штурмових дій обмежують розмірами об'єкту, який захоплюють, або глибиною розташування підрозділів, які його обороняють. Десантно-штурмові дії – це бойові дії десантів в тилу противника для одночасного або послідовного виконання найбільш важливих тактичних завдань. Десантно-штурмові дії можна проводити в усіх збройних конфліктах, незалежно від місцевості, пори року та часу. У цьому випадку такі дії мають бути наступально-диверсійного характеру з обов'язковим швидким маневром в інші райони або поверненням на свою територію.

Успіх десантно-штурмових дій досягають надійним знищенням об'єктів наземної протиповітряної оборони противника та використанням максимальних бойових можливостей вертольотів і підрозділів ДШВ.

Головні принципи десантно-штурмових дій: маневр-удар і знову маневр, нешаблонні способи дій, точна відповідність обстановці, забезпечення прихованості та введення противника в оману. Удари, які наносять по об'єктах противника, мають бути стрімкі, короткі, а зіткнення з противником – недовготривале.

8-2. *Основними способами десантно-штурмових дій є:*

десантно-ударні дії – дії десантно-штурмових загонів і груп у тактичній та оперативній глибині з метою виведення із ладу розвіданих координатних об'єктів противника. Тривалість ведення десантно-ударних дій визначають часом перебування у повітрі вертольотів, вона складає до 2 годин. Удар по об'єкту набуває значної могутності за рахунок дій десанту, який висадився і діє у тактичній взаємодії з ударами вертольотів. Принцип ведення: десантування–

удар – маневр (повернення у вихідний район);

десантно-рейдові дії – дії десантно-штурмових загонів і груп у тактичній та оперативній глибині з метою розвідки і послідовного виведення з ладу об'єктів противника у визначеній смузі (напрямку). Тривалість ведення десантно-рейдових дій визначають часом, необхідним для виконання поставлених десанту завдань та тривалістю застосування вертольотів на день і зазвичай триває до 12 годин. Принцип ведення дій: пошук і розвідка – висадження десанту – швидкий короткий удар – маневр в інший район – пошук – висадження десанту – удар – маневр (повернення). Враховуючи раптовість і швидкоплинність такого способу, удари наносять з ходу, здебільшого без залучення додаткових сил та засобів старшого начальника, тільки силами десантів і вертольотів. Завершенням цих дій може бути захоплення та утримання важливих районів (рубежів) десантом до підходу своїх військ з поверненням авіації або з поверненням всього десанту у вихідний район.

8-3. *Залежно від способу десантно-штурмових дій, взвод (відділення) може діяти* у складі десантно-штурмової групи і виконувати відповідні завдання або діяти у складі роти як десантно-штурмовий загін.

Десантно-штурмові загони створюються від військових частин Десантно–штурмових військ у складі посиленого батальйону (роти), а десантно-штурмові групи – у складі посиленого взводу.

Десантно-штурмові загони (групи) включають: сили і засоби підрозділів ДШВ, вертольоти авіації СВ та інші засоби підсилення. З метою успішного виконання завдань десантно-штурмові групи можуть підсилювати вогневими підрозділами (мінометною обслугою, гранатометним та протитанковим відділенням) і саперним підрозділом. Дії десантно-штурмових груп підтримують вогнем транспортно-бойових (бойових) вертольотів.

8-4. Взводу, зазвичай, можуть придавати 1-2 транспортні вертольоти армійської авіації, мінометна обслугу, відділення ПТКР, кулеметне, гранатометне відділення (або окремі вогневі засоби), 2-3 сапери, 2-3 хіміки-розвідники. Дії взводу може підтримувати 2-4 вертольоти вогневої підтримки, які будуть перебувати у безпосередньому підпорядкуванні командира роти або батальйону.

Весь особовий склад взводу разом з приданими підрозділами складають десантно-штурмову групу, де командиром групи є командир десантно-штурмового взводу, який несе безпосередню відповідальність за виконання бойового завдання особовим складом десантно-штурмової групи.

8-5. *Висадження штурмової групи здійснюють* посадковим способом (без вимикання двигунів вертольотів) під прикриттям бойових вертольотів. Якщо місцевість чи стан ґрунту не гарантують безпеку приземлення вертольотів, десантування групи можна здійснювати «по штурмовому» (на ходу) – з висоти 1,5-2 м при швидкості польоту вертольотів 10-15 км/год. або безпарашутним десантуванням за допомогою комплекту знімного бортового обладнання (КБЗО) «Адаптор-М1».

Час висадження встановлюють з урахуванням прогнозу погоди, тривалості дня і ночі та візуальної видимості. Найбільш доцільно проводити висадження зранку, щоб використати темний час доби для перельоту. Для ведення бою вночі, висадку необхідно проводити під час заходу сонця.

Під час ведення десантно-штурмових дій обов'язково передбачають виконання правил тактичного маскування з дотриманням заходів світлової, звукової дисципліни та радіомаскування.

8-6. *Район висадження* **(AREA)** вибирають з урахуванням важливих тактичних властивостей місцевості: наявності укриття, прихованих шляхів підходу до об'єкта атаки, панівних висот, стану доріг, умов організації протитанкової оборони та бути якомога ближче до об'єкта. Район висадження має забезпечити прийом найбільшої кількості одночасно прибулих вертольотів у тому ж бойовому порядку, в якому вони здійснювали політ.

Площадка для вертольоту має бути з достатньо твердим покриттям. Мінімальний діаметр площадки залежно від типу вертольоту, 50-75 м, нахил поверхні площадки не має бути більше 15 градусів.

8-7. *Під час ведення десантно-штурмових дій* за виконання завдань в повному обсязі (від зльоту вертольотів для виконання завдань до їх повернення) відповідають командири десантно-штурмових загонів та груп, які діють на вертольотах.

8-8. *Маршрути вертолітних підрозділів* під час ведення ДШД планують кожен раз різні і ніколи не повторюють. На кожне завдання планують основний і запасний маршрут. Політ вертольотів під час ведення ДШД здійснюються на мінімальної висоті, використовуючи складки місцевості для маскування та захисту від вогню противника.

8-9. *Вогневе ураження під час ведення ДШД* здійснюють тактичною авіацією ПС, вертольотами армійської авіації, приданими або підтримуючими артилерійськими підрозділами по об'єктам противника довкола району висадження.

8-10. *У ході виконання завдання* під час захоплення призначених об'єктів і знищення противника у районі десантно-штурмових дій підрозділу потрібно бути готовим до відбиття контратак танків (бойових машин) та вертольотів противника. Відбиття контратак проводити штатними протитанковими засобами і підрозділами бойових вертольотів.

8-11. *Бойові і транспортно-бойові вертольоти* під час виконання десантом бойового завдання перебувають в районі ведення десантно-штурмових дій. Основним їх завданням є знищення танків та інших броньованих цілей противника. Частина бойових і транспортно-бойових вертольотів може проводити патрулювання району ДШД на найбільш ймовірних маршрутах підходу резервів противника, діяти із засідок або перебувати на площадках базування, які можна визначати на віддаленні **6-8 км.** Для охорони та оборони вертольотів на площадках базування призначають підрозділи охорони.

8-12. *Розвідку* до висадження десанту ведуть у смузі прольоту і у районі десантно-штурмових дій силами та засобами старшого командира, а після

висадження десанту своїми розвідувальними органами.

Повітряну розвідку ведуть спеціально підготовлені екіпажі вертольотів, наземну розвідку – розвідувальні і бойові розвідувальні дозори та дозорні відділення.

8.2. Підготовка взводу (відділення) до десантно-штурмових дій

8-13. *Підготовку підрозділу до десантно-штурмових дій* проводять на основі попереднього бойового розпорядження (вказівок із підготовки десантно-штурмових дій) **(WARNO)** командира роти (взводу).

Порядок, зміст, послідовність та методи роботи щодо підготовки підрозділу до десантно-штурмових дій визначають обстановкою, характером поставленого завдання та встановленим терміном готовності до десантування і ведення десантно-штурмових дій. Для ведення бойових дій у тилу противника десантно-штурмові групи забезпечують збільшеними запасами боєприпасів, особливо протитанкових і зенітних ракет.

8-14. *Підготовка взводу до ведення десантно-штурмових дій включає:*

зосередження у вихідному районі для десантування **(AREA);**

підготовку до десантування озброєння, бойової техніки та матеріальних засобів;

поповнення запасів матеріальних засобів;

екіпування особового складу;

завантаження озброєння, техніки, матеріальних засобів;

поповнення запасів матеріальних засобів, екіпування особового складу, відповідно до завдання.

8.3. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки десантно-штурмових дій

8-15. Процедуру управління підрозділами (**TLP**) у взводі під час підготовки десантно-штурмових дій починають після отримання бойового наказу **(OPORD)** або попереднього бойового розпорядження **(WARNO).**

Для виконання процедури управління підрозділами (TLP) у взводі *під час підготовки десантно-штурмових дій* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділах 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) та 5.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки наступального бою) *з урахуванням особливостей ведення десантно-штурмових дій* цього Тимчасового БС.

Далі викладено особливості підготовки десантно штурмових дій.

8-16. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) *під час усвідомлення бойового завдання* **(MISSION)** командир взводу має зрозуміти завдання роти та взводу, по яких об’єктах (цілях) на напрямку дій взводу здійснюють вогневе ураження засобами старших командирів, завдання сусідів та порядок взаємодії з ними, чим підсилюється взвод, порядок та

терміни виконання бойового завдання, з якої посадкової площадки здійснюють десантування, бортовий номер вертольоту, час готовності до десантно-штурмових дій.

8-17. *Під час оцінювання обстановки* (аналізу факторів **METT-TC)** *командир взвод*у крім звичайних питань має вивчити об’єкт захоплення, характер його охорони та оборони, склад, положення та можливий характер дій противника на об’єкті та на підступах до нього, місця розташування його вогневих засобів, його сильні та слабкі сторони, найбільш вірогідні напрямки дій танків, літаків та вертольотів на малих та гранично малих висотах, можливі місця влаштування засідок, систему загороджень, охорони та оборони об’єктів противника на напрямку дій взводу, напрямки можливого відходу противника з об’єкта; стан, забезпеченість та можливості взводу, приданих вогневих засобів.

8-18. НА ТРЕТЬОМУ ЕТАПІ (вироблення замислу бою (дій)) *у замислі дій командир взводу визначає спосіб дій десанту.* У способі дій десанту командир взводу визначає: на чому зосередити основні зусилля взводу; порядок десантування (з яких посадкових площадок, якими вертольотами, на яку площадку приземлення та яким способом здійснювати десантування); порядок ураження противника під час підльоту до району десантування, під час висадки і в ході виконання бойового завдання; бойовий порядок; заходи щодо введення противника в оману.

8-19. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) під час віддання бойового наказу на десантно-штурмові дії*, у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-16 цього Тимчасового БС), командир взводу вказує:

відділенням – місце у бойовому порядку взводу, завдання (об’єкт захвату та напрямок подальшого наступу); пункт збору після виконання завдань;

приданим підрозділам – місце у бойовому порядку, завдання, напрямок дій.

8-20. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *під час організації взаємодії* командир взводу вказує: маршрут, час та порядок виходу підрозділів на посадкові площадки, порядок завантаження техніки і посадки особового складу у вертольоти, сигнали початку та закінчення завантаження і посадки; порядок, черговість та час зльоту, сигнали оповіщення, взаємного розпізнавання і цілевказання; порядок десантування (у якому складі, на яку площадку і коли висаджуються), порядок їхніх дій після висадження; вказує порядок вогневого ураження противника, який обороняє об'єкти захоплення, напрямки висування підрозділів до об'єкта захоплення та порядок їхніх дій за умови авіаційної та артилерійської підтримки атаки, відбитті контратак противника; порядок та пункт збору після виконання найближчого завдання; повідомляють сигнали перенесення, припинення вогню, цілевказання, виклику, взаємного розпізнавання з армійською авіацією; порядок посадки особового складу у вертольоти та повернення у ВРД (або порядок висування для виконання завдань із захоплення та знищення наступного об’єкта).

8-21. *Під час організації управління* командир взводу вказує: своє місце в бойовому порядку; способи доведення сигналів управління та оповіщення; порядок спостереження за сигналами; радіодані і порядок використання засобів зв'язку у ході десантування та бою; способи і терміни надання доповідей; порядок цілевказання і корегування вогню; радіодані та порядок користування сигнальними засобами зв'язку.

8-22. *Під час організації всебічного забезпечення* командир взводу вказує: порядок РХБ захисту, захисту від ВТЗ противника; порядок виконання заходів з морально-психологічного, технічного, тилового і медичного забезпечення; порядок поповнення запасів боєприпасів та інших матеріальних засобів в ході бою; місце знаходження пункту боєпостачання і медичного поста роти.

8-23. *Командир відділення* у бойовому наказі на десантно-штурмові дії, *у третьому пункті бойового наказу* (стаття 1-25 цього Тимчасового БС), під час визначення завдань особовому складу відділення та приданих вогневих засобів *додатково вказує* об'єкт, який необхідно захопити (знищити) і напрямок подальших дій, порядок ведення вогню, місце кожного військовослужбовця у бойовій лінії відділення.

8.4. Ведення десантно-штурмових дій взводом (відділенням)

8-24. *Десантно-штурмовий взвод під час перельоту на десантування* веде спостереження через ілюмінатори вертольоту, за командою командира веде вогонь по наземних цілях. Безпосередньо перед висадженням головних сил, якщо передовий (підрозділ прикриття) висаджується на підступах до району ведення десантно-штурмових дій, по об'єктах противника **(EN)** в районі ведення десантно-штурмових дій наносять удари бойовими вертольотами з групи подавлення засобів ППО противника.

8-25. *Після висадження десантно-штурмовий взвод негайно займає кругову оборону*. Першими здійснюють висадження кулеметники. Командир взводу та його заступник висаджуються окремо, для того щоб виключити ймовірність одночасного ураження вогнем противника. Під час зайняття оборони, кожному відділенню призначають смугу вогню, а військовослужбовцям – сектори спостереження та ведення вогню. Особовий склад **(PS)** взводу залишається на позиціях до підйому вертольоту. У разі вогню противника взвод негайно відкриває вогонь на придушення та атакує позиції противника. Якщо немає змоги атакувати противника, командир взводу створює оборонний периметр довкола району висадження для забезпечення висадження головних сил.

В нічний час або під час висадження взводу особовий склад має зберігати цілковиту тишу та залишатись на своїх позиціях протягом п'яти хвилин після відльоту вертольоту. Це дає змогу адаптуватись до місцевості, а командиру взводу – краще оцінити обстановку (фактори **METT-TC**).

8-26. *Під час відльоту вертольоту* взвод за командою командира взводу прикриває його відхід з загрозливого напрямку. Надалі командир взводу орієнтується, встановлює зв'язок із командиром роти, уточнює бойові завдання командирам відділень та приданих підрозділів.

Під час уточнення бойових завдань командир взводу вказує: об’єкт захоплення, характер охорони та оборони, місця розташування його вогневих засобів; напрямок висування та рубіж переходу в атаку, рубіж безпечного віддалення, сигнал та час початку атаки, порядок подолання загороджень та місця проходів у них; порядок захоплення об’єкту; завдання відділенням та приданим вогневим засобам; пункт збору після виконання бойового завдання (посадкову площадку).

Взвод у передбойовому порядку під прикриттям вогню бойових вертольотів та артилерії висувається до рубежу переходу в атаку, розгортається у бойовий порядок та атакує об’єкт. Атаку можуть проводити у складі бойових груп. Командир взводу керує боєм, підтримує зв'язок з командиром роти, стежить за діями сусідів, ставить завдання особовому складу взводу на знищення противника. Окремі вогневі точки, де противник чинить опір, взвод обходить і атакує їх з флангу і тилу. Для маневру використовують складки місцевості і відкриті фланги противника, для маскування застосовують дими.

Противника **(EN),** що контратакує, взвод знищує вогнем усіх засобів з вигідного рубежу. Після нанесення вогневого ураження противнику взвод стрімкою атакою, у взаємодії з іншими підрозділами, завершує його знищення, у визначений час виходить у пункт збору. У пункті збору командир взводу доповідає про виконання бойового завдання та стан взводу. За командою командира особовий склад здійснює посадку у вертоліт. Першими завантажують поранених, останніми посадку здійснюють військовослужбовці групи прикриття.

У ході подальших дій, під час ведення десантно-рейдових дій, якщо передбачають оволодіння рубежем або об’єктами противника у новому районі **(AREA),** розташованому на значному віддаленні від району десантування, десантно-штурмова група здійснює перекидання на вертольотах.

9. ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) ПІД ЧАС ВЕДЕННЯ РЕЙДОВИХ ДІЙ

9.1. Загальні положення

9-1. *Рейдові дії (рейд)* – форма тактичних дій Десантно–штурмових військ для виконання завдань у тилу противника.

Рейдові дії являють собою сукупність узгоджених та взаємопов’язаних за метою, завданням, місцем та часом дій військових підрозділів. Їх проводять за єдиним замислом і планом, з метою послідовного захоплення та знищення (виведення з ладу) раніше визначених або знову виявлених об’єктів противника, дезорганізації управління військами і роботи тилу, порушення комунікацій, а також для оволодіння важливими рубежами (районами).

Виконання завдань рейдових дій досягають раптовістю, швидкістю, прихованістю маневру, активністю та рішучістю. У підрозділів для ведення рейдових дій за своїм складом і засобам підсилення має бути можливість самостійно виконувати завдання, які на них покладено.

9-2. Взвод здійснює рейд у складі роти або самостійно у розвідувальному (бойовому розвідувальному) дозорі, у бойовій рухомій охороні, як підрозділ прикриття. У ході рейду взвод може здійснювати нальоти, влаштовувати вогневі засідки, форсувати водні перешкоди, вести розвідувально-диверсійні дії та виконувати інші завдання.

Під час рейду взвод (відділення) виконує завдання: захоплення та знищення (виводу з ладу) засобів високоточного озброєння, пунктів управління, вузлів зв'язку, аеродромів, засобів протиповітряної оборони, матеріально-технічних засобів (**MAT**), важливих промислових і енергетичних споруд, залізничних вузлів (станцій), трубопроводів та інших об'єктів.

Взвод починає рейдові дії після виконання найближчого завдання батальйоном (ротою) в тилу противника. Рейдові дії можна проводити, коли проведення десантування підрозділів у район об'єктів противника (**ENEMY**) не можливе.

9-3. Взвод під час ведення рейду може діяти у похідному або у бойовому порядку.

Похідний порядок взводу − колона. Колона взводу, зазвичай, складається: з відділень та приданих підрозділів (вогневих засобів), які перебувають в безпосередньому підпорядкуванні командира взводу. Побудова похідного порядку взводу в колону для ведення рейдових дій у тилу противника, має відповідати умовам обстановки та забезпечувати: швидке розгортання у бойовий порядок для виконання завдань; дії в високому темпі, можливість маневру, стійку взаємодію та управління, а також готовність до відбиття ударів повітряного і наземного противника.

Місця приданих підрозділів (вогневих засобів) в колоні взводу визначають порядком їх вступу в бій під час зустрічі з противником, відповідно до замислу бою. Командир взводу перебуває у голові колони взводу. Пересування відбувається з максимально можливою швидкістю.

Управління взводом під час ведення рейдових дій здійснюють по радіо короткими розпорядженнями по радіостанції, командами і сигналами.

9-4. Підготовка рейдових дій включає: процедуру управління підрозділами (**TLP**) у взводі; підготовку взводу до рейдових дій; контроль готовності взводу до рейдових дій.

Підготовку рейдових дій взводу (відділення), зазвичай, здійснюють у вихідному районі для десантування під час підготовки взводу до десантування в тил противника або під час бойових дій в тилу противника для виконання знову поставленого завдання на рейд. Залежно від конкретної обстановки, завдання взводу може бути поставлено у формі бойового наказу усно старшим командиром або у формі бойового розпорядження по радіо.

9-5. Під час підготовки взводу (відділення) до рейдових дій здійснюють: доукомплектування особового складу (**PS**) і підготовку його до рейду; підготовку ОВТ і майна (поповнення боєприпасів, пального і продовольства) до встановлених норм (**SUST**), перевірку бою озброєння та приведення його до нормального бою; перевірку готовності особового складу (**PS**), озброєння і бойової техніки до виконання завдання.

Про готовність взводу до дій командир взводу доповідає командиру батальйону (роти).

9-6. Під час підготовки рейдових дій вночі ретельно вивчають місцевість в районі майбутніх дій, за видимими орієнтирами визначають маршрут (азимут) руху і місця відділень під час руху та розгортання; встановлюють порядок освітлення місцевості, противника і його об'єктів; призначають необхідні сигнали управління, взаємодії і взаємного впізнавання, визначаються заходи щодо світломаскування.

Якщо рейдові дії вночі є продовженням денних дій, командир взводу (відділення) уточнює завдання відділенням (особовому складу) і порядок їх виконання до настання темряви.

9.2. Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі під час підготовки рейдових дій

9-7. Процедуру управління підрозділами (**TLP**) у взводі під час підготовки рейдових дій *починають з отриманням бойового завдання* **(OPORD)** *або попереднього бойового розпорядження* **(WARNO)**.

Для виконання процедури управління підрозділами (**TLP**) у взводі *під час підготовки рейдових дій* необхідно виконати заходи, які викладено у підрозділі 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі), *з урахуванням особливостей рейдових дій* цього Тимчасового БС.

Далі викладено особливості підготовки рейдових дій.

9-8. НА ПЕРШОМУ ЕТАПІ (аналіз завдання та оцінка обстановки) *командир взводу* в ході усвідомлення завдання повинен зрозуміти: мету рейду; завдання роти, взводу; місце в похідному порядку роти; умови, в яких відбувається рейд; місця можливої зустрічі з противником.

У ході оцінювання обстановки (факторів **METT-TC**) *командир взводу* вивчає: маршрут руху і характер місцевості; склад, положення, можливий характер дій противника; стан погоди, пору року, час доби та їхній вплив на підготовку і ведення рейду.

9-9. НА ТРЕТЬОМУ ЕТАПІ (вироблення замислу бою (дій)) *у замислі* на рейдові дії визначає: порядок дій при зустрічі з розвідкою або дрібними групами, переважаючими силами противника

9-10. НА СЬОМОМУ ЕТАПІ (підготовка та віддання бойового наказу (OPORD)) *у бойовому наказі* (стаття 1-16 цього Тимчасового БС) *на рейдові дії* під час постановки завдань відділенням та приданим підрозділам командир взводу вказує: маршрут руху; рубіж переходу до рейдових дій; завдання дозорному відділенню та другим відділенням (засоби підсилення, місця у похідному порядку, завдання під час зустрічі з противником) (додаток 6 до цього Тимчасового БС).

9-11. НА ВОСЬМОМУ ЕТАПІ (організаторська робота) *після віддання бойового наказу* **(OPORD)** командир взводу віддає командирам підлеглих підрозділів вказівки з взаємодії, управління та всебічного забезпечення.

9-12. *Командиру взводу під час підготовки дії у бойовій рухомій охороні* необхідно виконати заходи, які викладено для взводу під час підготовки рейдових дій.

9-13. *Отримавши завдання на проведення нальоту*, командир взводу приховано висуває взвод до об'єкту, організовує розвідку об'єкту, уточнює його систему охорони і оборони, способи знищення (виводу з ладу), приховані шляхи відходу; приймає (уточнює) рішення організовує взаємодію всебічне забезпечення, управління; віддає бойовий наказ;

9-14. *Роботу з організації вогневої засідки* командир взводу (відділення) проводить на місцевості.

Отримавши бойове завдання, командир взводу приховано виводить взвод у призначене місце. Під час висування він вивчає і усвідомлює отримане завдання. З прибуттям в призначене місце командир взводу (відділення): організовує його розвідку, спостереження і безпосередню охорону; завершує оцінку обстановки (аналіз факторів **МЕТТ-ТС)**; приймає рішення; віддає бойовий наказ; організовує зайняття вибраної позиції, її фортифікаційне устаткування і маскування, систему вогню; організовує взаємодію, бойове забезпечення і управління; порядок спостереження і зв'язку, відкриття і ведення вогню по повітряних цілях; завершує підготовку взводу (відділення), перевіряє його готовність до бою і у встановлений час доповідає старшому начальнику.

9.3. Дії взводу (відділення) у рейді

9-15. *Взвод, призначений у бойову рухому охорону,* що діє перед головними силами за напрямком руху, у встановлений час проходить вихідний пункт і рухається по зазначеному маршруту з установленою швидкістю.

Для безпосередньої охорони, а також для огляду місцевості, від бойової рухомої охорони висилають дозорне відділення на віддалення, що забезпечує спостереження за ним і підтримку його вогнем.

Командир взводу перебуває в голові колони, стежить по карті за маршрутом руху, діями дозорного відділення, особисто веде розвідку противника і місцевості. Тіснини, мости й інші вузькі місця взвод проходить невпинно. Зруйновані мости, заміновані чи заражені ділянки на маршруті бойова рухома охорона обходить, позначаючи напрямок обходу покажчиками.

У бойовій рухомій охороні і дозорному відділенні здійснюють спостереження за наземним і повітряним противником, призначають спостерігачів для прийому сигналів від дозорного відділення і підтримують постійну готовність до відбиття нападу противника з будь-якого напрямку.

Дрібні групи противника бойова рухома охорона (дозорне відділення) знищує з ходу на бойових машинах. Під час зустрічі з противником, що переважає дозорне відділення займає вигідну позицію (рубіж), вогнем бойових машин та приданих вогневих засобів наносить йому поразку і забезпечує вступ у бій свого взводу. Після знищення противника бойова рухома охорона продовжує виконувати завдання. Під час зустрічі бойовою рухомою охороною противника, що переважає вона займає вигідний рубіж та забезпечує маневр, розгортання і вступ у бій головних сил батальйону (роти). Після знищення противника бойова рухома охорона продовжує виконувати завдання.

9-16. *Взвод, призначений у бойову рухому охорону, що діє на фланзі батальйону*, рухається на рівні голови колони головних сил батальйону.

Дрібні групи противника, які з’явились на фланзі колони, взвод знищує; якщо виникла погроза нападу переважаючих сил противника, він займає вигідний рубіж і, утримуючи його, а також діями з засідок, улаштуванням загороджень і перешкод приданими саперами, затримує просування противника на колону, яку охороняють з флангу.

Про виявлені засоби високоточного озброєння, пункти управління, вузли зв'язку й інші важливі об'єкти противника, командир взводу негайно доповідає командиру.

9-17. *Взвод, який призначено у бойову рухому охорону для прикриття батальйону з тилу*, висувається за колоною. Дрібні групи противника взвод знищує вогнем із засідок. Якщо виникає загроза виходу переважаючих сил противника до колони, він займає вигідну позицію (рубіж) і вогнем усіх засобів завдає удару противнику, затримує його просування і не допускає виходу на фланг і в тил батальйону.

З метою затримки противника командир взводу за наказом командира, що вислав охорону, організовує руйнування переправ, мостів і ділянок доріг. Руйнування об’єктів здійснюють силами охорони або приданими саперами.

Під час привалів і зупинок колони бойова рухома охорона займає вигідний рубіж. Командир взводу вказує відділенням позиції, смуги вогню, сектори обстрілу і порядок дій під час нападу противника.

9-18. *Під час проведення нальоту взвод (відділення)* приховано висувається до визначеного об'єкту. Командир взводу (відділення) організовує розвідку, уточнює систему охорони і оборони, визначає способи знищення (виводу з ладу) його і приховані шляхи відходу, вказує завдання сусідніх підрозділів і порядок взаємодії з ними.

Для виконання завдання взвод (відділення) приховано займає вихідне положення і за командою (сигналом) командира взводу (відділення) раптово уражує противника вогнем усіх засобів. Приданий взводу (відділенню) інженерно-саперний підрозділ (сапери) пророблює проходи в інженерних загородженнях (здійснює перевірку місцевості на наявність вибухонебезпечних предметів) на напрямку атаки взводу та знищує (виводить з ладу) об'єкт. Противник, якій залишився живим, захоплюють в полон. Документи, виявлені під час огляду убитих, вилучають. Нові зразки озброєння і бойової техніки, якщо є можливість, забирають і передають командиру роти. Знищення (виведення з ладу) об'єкту здійснюють шляхом підриву, підпалу, механічного чи ушкодження зосередженим вогнем взводу (відділення).

Наліт на слабко захищені об'єкти взвод (відділення) здійснює безшумно, знищує живу силу противника в рукопашному бою. У цьому разі зі складу взводу (відділення) можуть призначатися десантники для знищення охорони (вартових) об'єкта.

Після нальоту взвод (відділення) відходить у вказаний пункт і продовжує діяти відповідно до поставленого йому завдання.

9-19. *Під час проведення вогневої засідки взвод (відділення)* приховано розташовується на вірогідному маршруті руху противника і завдає йому раптове ураження вогнем. Успіх засідки залежить від правильного вибору місця розташування підрозділу, витримки, раптового відкриття вогню, умілих і рішучих дій особового складу.

Взвод приховано займає вказані позиції, маскують бойову техніку і сліди її руху, готуються до ведення вогню, за наявності часу проводять інженерне обладнання позицій. Якщо за умовами місцевості приховане розташування взводу на позиціях не можна забезпечити, підрозділи можуть перебувати в укриттях і приховано висуватись на позиції тільки з підходом противника на дальності дійсного вогню його зброї.

З наближенням противника **(ENEMY)** до місця засідки за сигналом (командою) командира взводу особовий склад одночасно відкриває вогонь зі всіх видів зброї і знищує противника.

Після виконання завдання за сигналом командира, взвод пересувається на пункт збору, командир взводу доповідає про виконання поставленого завдання.

9-20. *Під час ведення розвідувально-диверсійних дій взвод (відділення)* у складі роти або самостійно розвідує і знищує (виводить з ладу) засоби високоточного озброєння, пункти управління, радіотехнічні засоби, лінії зв'язку і електропередачі, трубопроводи і насосні станції, споруди на шосе і залізницях, пункти постачання, колони противника на марші, військові ешелони та інші об'єкти. Взводу можуть надавати до відділення саперів з підривними зарядами, мінами і вибуховими речовинами, фахівців і засоби радіо і радіотехнічної розвідки. Для ведення бойових дій взводу (відділенню) видаються додатково боєприпаси, ручні гранати, вибухові і запальні засоби.

Під час виконання бойових завдань взвод (відділення) діє раптово, швидко і рішуче. Об'єкти противника знищують вогнем із гармат бойових машин і протитанковими керованими ракетами на граничній дальності стрільби, мінуванням, підривом та іншими способами.

9-21. *Форсування водної перешкоди бойовою рухомою охороною здійснюють* за даними розвідки і звичайно проводять з ходу.

Підготовку бойових машин до форсування водної перешкоди проводять в призначеному пункті (районі збору) на відстані 3-4 км від берегової лінії урізу води. Вихідний пункт (рубіж) для форсування може бути призначено у безпосередній близькості від водної перешкоди.

Під час підготовки бойових машин до подолання водної перешкоди перевіряють наявність і щільність закриття водозливних пробок, щільність закриття люків, бійниць, наявність чохлів на курсових кулеметах, справність водовідкачувальних насосів, водометних рушіїв і приводів керування ними, а також відкриття клапана забору повітря для живлення двигуна і люка видачі протитанкових керованих ракет.

Особовий склад (PS) взводу (відділення) перед форсуванням водної перешкоди на бойових машинах одягає рятувальні жилети.

Командир взводу (відділення) керує підготовкою бойових машин і особового складу до дій на плаву, особисто перевіряє готовність кожної бойової

машини до подолання водної перешкоди і про готовність взводу доповідає командиру роти.

Взвод (відділення) за командою командира роти (взводу) швидко виходить до водної перешкоди за підтримки вогню артилерії і бойових машин. Не затримуючись з ходу форсує її на бойових машинах. Неглибокі річки взвод (відділення) долає вбрід.

Після виходу на протилежний берег взвод (відділення), використовуючи результати вогню артилерії, разом з іншими підрозділами знищує противника і продовжує виконання поставленого завдання.

Придані вогневі засоби після виходу до водної перешкоди займають вогневу позицію на захопленому березі і підтримують вогнем форсування десантно-штурмовими (парашутно-десантними) підрозділами водної перешкоди і їх бій на протилежному березі. Придані вогневі засоби форсують водну перешкоду за командою (сигналом) свого старшого начальника. Після виходу на протилежний берег вони здійснюють підтримку підрозділів, що атакують.

Форсування водної перешкоди взводу (відділенням) можна здійснювати вночі. Для форсування вночі потрібна особливо ретельна підготовка відділень і техніки, уміла організація інженерного забезпечення, широке застосування приладів нічного бачення. Розвідку водної перешкоди необхідно проводити в світлий час доби. Всі бойові машини обладнуються світломаскувальними пристроями.

9-22. Взвод (відділення) після виконання завдань рейду може розташовуватись в районі зосередження (**AREAS**) батальйону або в пункті збору роти для підготовки до виконання нових завдань, відновлення боєздатності і відпочинку особового складу (**PS**).

10. ВИХІД З БОЮ ТА ВІДХІД

10.1. Загальні положення

10-1. *Вихід з бою і відхід* – це вид бойових дій, який здійснюють з метою перегрупування військ, зайняття ними більш вигідного рубежу або виводу військ з під можливих ударів противника. Вихід з бою і відхід має бути ретельно організований, не перетворюватися на втечу, його необхідно здійснювати вночі, або в умовах обмеженої видимості і тільки за наказом старшого командира.

Необхідність виходу з бою та відходу зазвичай виникає у ході оборонного бою або у зустрічному бою, який невдало склався. Вихід із бою і відхід застосовують з метою переміщення підрозділів з положення безпосереднього зіткнення з противником у глибину і зайняття більш вигідного рубежу.

Усі заходи щодо виходу з бою і відходу проводять приховано у короткий термін і без порушення попереднього режиму діяльності особового складу, особливо підрозділів першого ешелону. Водночас велику увагу приділяють забезпеченню виходу з бою, прикриттю відходу, організації регулювання руху на маршруті, встановленню загороджень, завалів і засідок на шляхах руху противника.

10-2. Порядок виходу з бою і відхід залежить від характеру дій противника, отриманого наказу на вихід з бою і відхід та інших умов ситуації. Вихід з бою і відхід можна здійснювати тоді, коли наступ противника зупинено або в умовах його активних дій. Під час виходу з бою в умовах безпосереднього зіткнення з противником взвод (відділення) може діяти у складі головних сил або у складі підрозділу прикриття.

10-3. *Командир взводу, отримавши бойовий наказ на дії у складі підрозділу прикриття*, виконує заходи, які викладено у підрозділі 1.2 (Процедура управління підрозділами (TLP) у взводі) *з урахуванням особливостей оборонного бою та дій підрозділу прікриття* цього Тимчасового БС.

10-4. *Взвод, який є підрозділом прикриття* може виконувати бойове завдання у раніше зайнятому для оборони положенні або із зайняттям іншого рубежу.

Командир взводу прикриття, який виконує бойове завдання у раніше зайнятому для оборони положенні може розпорядженням лише незначно уточнити завдання відділенням.

Командир взводу прикриття, який одержав бойове завдання на зайняття і прикриття іншого рубежу у глибині, має діяти як під час переходу до оборони в умовах безпосереднього зіткнення з противником.

10.2. Вихід з бою

10-5. Під час виходу з бою головних сил, взвод (відділення), який є підрозділом прикриття, займає своє положення, підтримує пружний режим вогню з знищення противника, створюючи видимість ведення тих бойових дій, які вели до виходу з бою і вводить противника в оману.

Своїми діями взвод (відділення) на своєму напрямку має не допустити проникнення розвідки противника і переходу його до переслідування.

Підрозділи прикриття своїм вогнем та активними діями зобов’язані затримати наступ противника і забезпечити відрив головних сил.

Дії підрозділів прикриття підтримують вогнем артилерії старших командирів. Вихід з бою підрозділів головних сил починають не раніше того часу, коли підрозділи прикриття займуть рубежі, які їм визначено.

Підрозділи головних сил приховано залишають свої позиції і виходять з бою.

10.3. Відхід

10-6. Відхід підрозділи здійснюють в складній обстановці. Противник, розкривши наш відхід, буде намагатися зірвати його ударами артилерії і авіації, активними діями військ. У тилу і на флангах підрозділів, які відходять, можуть висаджуватися ТакПД та діяти ДРГ противника.

10-7. *Взвод (відділення) у складі головних сил*, залишивши свої позиції, виходить у місце, яке приховано від спостереження противника, здійснює

посадку особового складу на БМД (БТР) і взводною колоною висовується до рубежу формування ротної колони.

З моменту формування ротної колони взвод може висуватися у колоні роти або у похідній охороні (ГПЗ). У цій обстановці взвод (відділення) діє як викладено у п. 3.2 “Взвод (відділення) на марші” цього Тимчасового БС. Взвод (відділення) та інші підрозділи виходять у визначений район.

10-8. *Взвод (відділення) у складі сил прикриття* залишається на займаних позиціях у термін, який йому визначено, веде оборонний бій і не допускає виходу противника на передній край.

Після проходження головних сил через рубіж, який займають підрозділи прикриття, за наказом старшого командира, ці підрозділи прикриття відводять з займаних позицій.

Підрозділи прикриття відходять раптово, зазвичай, усіма силами одночасно. Якщо противник виявив вихід цих підрозділів з бою, він почне переслідування. В якому разі підрозділи прикриття відходять скачками від одного пункту (рубежу) до другого, Надалі підрозділи прикриття приєднуються до головних сил.

11. ЗАСТОСУВАННЯ ПРИДАНИХ І ПІДТРИМУЮЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ (ВОГНЕВИХ ЗАСОБІВ) АРТИЛЕРІЇ ТА АВІАЦІЇ

11.1. Загальні положення

11-1. *Вогневе ураження противника* (ВУП) при веденні бою (дій) взводом (відділенням) ДШВ – процес узгодженого вогневого впливу сил і засобів ближнього бою та активного захисту, артилерії та авіації на об'єкти, групи об'єктів та підрозділи противника задля досягнення мети бою (дій). Ураження противника вогнем артилерії, ударами і вогнем авіації (АА) являються складовими ВУП.

Вогневе ураження противника поділяється на *загальне* та *безпосереднє***.**

Загальне ВУП здійснюється згідно з планом старшого командира (начальника) в інтересах всього бою (дій) та всіх підрозділів в цілому. До участі у загальному ВУП залучаються, перш за все, артилерійські підрозділи, які безпосередньо підпорядковані старшому командиру (начальнику). Артилерійські підрозділи, які придані підрозділам ДШВ, можуть залучатись до загального ВУП, а також для ураження найважливіших цілей (об'єктів) противника з їх виявленням.

Безпосереднє ВУП здійснюється за рішенням командира підрозділу ДШВ в інтересах бою (дій) свого підрозділу (підрозділів) на визначеній ділянці, смузі або напрямку дій.

ВУП вогнем артилерії планується та здійснюється *по періодах вогневого ураження*, які встановлюються відповідно до виду бою (дій) та умов обстановки (факторів **METT-TC**).

Бойові завдання, які виконує артилерія в ході бою (дій), можуть бути *вогневими* та *тактичними***.** Завдання артилерійських підрозділів (вогневих

засобів), що виконуються стрільбою з гармат (мінометів, ПТРК, бойових машин) є *вогневими*, а шляхом маневру вогнем та підрозділами (вогневими засобами) артилерії – *тактичні*.

11-.2. Артилерійські підрозділи призначені для:

вогневого ураження об'єктів противника: засобів зброї масового ураження (ЗМУ); наземних елементів систем високоточної зброї (ВТЗ); пускових установок тактичних ракет; артилерійських (мінометних) батарей (взводів), підрозділів реактивних систем залпового вогню (РСЗВ), протитанкових засобів; пунктів управління (ПУ) військами та зброєю; танків, бойових машин піхоти (БМП) та інших броньованих об'єктів; літаків, вертольотів на аеродромах і площадках; бойових кораблів і транспортних суден на приморських напрямках; живої сили та вогневих засобів на позиціях і в районах зосередження; засобів протиповітряної оборони (ППО), розвідки, радіоелектронної боротьби (РЕБ);

руйнування фортифікаційних та інших споруд;

виконання завдань щодо: дистанційного мінування місцевості, світлового забезпечення, постановки димових завіс тощо.

Протитанкові артилерійські підрозділи призначені для знищення танків, іншої броньованої техніки противника, протитанкових засобів, а також вони можуть залучатись до руйнування фортифікаційних та інших споруд.

Підрозділи артилерійської розвідки призначені для здобування розвідувальних даних про місцевість і противника з метою його ураження, а також для обслуговування стрільби артилерії.

11-3. *Артилерійська (протитанкова артилерійська) батарея* – вогневий і тактичний підрозділ артилерії[1]. Вона може одночасно уражати одну-дві цілі не прямим вогнем *(стрільбою з закритої вогневої позиції)* або декілька цілей прямим вогнем *(стрільбою прямим наведенням)*.

Вогневий (протитанковий) взвод – вогневий і тактичний підрозділ, який виконує вогневі завдання у складі батареї або самостійно.

Вогневий засіб – гармата[2], міномет, ПТРК з обслугою, танк з екіпажем, які виконують вогневі завдання та діють у складі взводу або самостійно. Особовий склад, який безпосередньо обслуговує гармату (міномет, ПТРК) є *обслугою*.

11-4. *Приданий підрозділ (вогневий засіб)* – це підрозділ (вогневий засіб), який переданий у повне підпорядкування командира підрозділу ДШВ на термін ведення бою (дій) та виконує визначені ним бойові завдання. За необхідністю вони можуть залучатися до виконання завдань загального вогневого ураження противника за рішенням вищестоящого командира (начальника).

Взводу ДШВ може бути приданий артилерійський (мінометний) взвод або окремий вогневий засіб. Відділенню можуть придаватись окремі вогневі засоби артилерії.

11-5. *Підтримуючий підрозділ (вогневий засіб)* – підрозділ (вогневий

---

[1] Підрозділ гаубичної, гарматної, реактивної, протитанкової артилерії, мінометів, протитанкових керованих комплексів, далі - артилерійський підрозділ

[2] Гаубиця, пушка, гаубиця-пушка, пушка-гаубиця (самохідна або на буксирі).

засіб), який залишаючись у підпорядкуванні вищестоящого командира (начальника), може також виконувати бойові завдання, які визначені йому командиром підрозділу ДШВ в межах виділеного ресурсу (час застосування, кількість боєприпасів, етап бою (дій).

11-6. Придані та підтримуючі підрозділи (вогневі засоби) можуть вести вогонь прямим (напівпрямим) наведенням або вогонь із закритих вогневих позицій.

Вогнева позиція – ділянка місцевості, яка зайнята або підготовлена до зайняття вогневими взводами батареї (взводом, гарматою, міномето́м) для ведення вогню. Вогневі позиції можуть бути закритими або відкритими.

Закритою називається вогнева позиція, на якій гармати (міномети, бойові машини) під час ведення вогню закриті від наземного спостереження противника.

Вогонь прямим (напівпрямим) наведенням (прямий (напівпрямий) вогонь) – вогонь, який ведеться по цілях (рубежах), що спостерігаються безпосередньо через прицільні пристрої вогневого засобу.

Вогонь із закритих вогневих позицій (не прямий вогонь) – вогонь, який ведеться по цілях, (рубежах) що не спостерігаються з вогневої позиції.

11-7. Командир взводу ДШВ вказує артилерійському командиру місце КСП та райони вогневих позицій *приданого* артилерійського підрозділу (вогневого засобу).

Райони вогневих позицій *підтримуючих підрозділів* визначаються рішенням вищестоящого командира (начальника) і залишаються в його підпорядкуванні.

11-8. Артилерійські підрозділи (вогневі засоби) для ведення вогню із закритих вогневих позицій розташовуються за межами опорного пункту взводу (позиції відділення). Мінімальне віддалені району вогневих позицій від переднього краю своїх підрозділів: для мінометів калібру 82-мм – 1 км, калібру 120-мм – 1…1,5 км; гаубиць, пушок, бойових машин реактивної артилерії середнього калібру – 2…8 км.

Для ведення вогню прямим (напівпрямим) наведенням придані артилерійські підрозділи (вогневі засоби) можуть розташовуватися в межах опорного пункту взводу між бойовими позиціями відділень або за ними.

11-9. *Ціль* – об'єкт противника, який прийнятий до ураження артилерійським підрозділом (вогневим засобом). Цілі поділяються: за складом і структурою – *одиночні* та *групові*; відповідно до умов спостереження – *спостережні* та *неспостережні*;

Одиночні цілі – об’єкти, які неможливо поділити на складові частини не порушивши їх здатності самостійно виконувати завдання за призначенням (танк, гармата, протитанковий ракетний комплекс – ПТРК, снайпер, кулемет, радіолокаційна станція тощо).

Групові цілі – сукупність одиночних цілей (жива сила і вогневі засоби в опорному пункті, артилерійська батарея (взвод), командний пункт тощо) обєднаних в групу за функціональною ознакою.

Спостережені цілі (рубежі) – цілі (рубежі), які спостерігаються з наземних пунктів або технічними засобами розвідки.

Неспостережені цілі – цілі, координати яких відомі, проте спостерігати за результатами виконання вогневого завдання (стрільби на ураження) немає можливості.

Планові цілі (рубежі) – це цілі (рубежі), по яких ведення вогню планується при підготовці бою. Планові цілі (рубежі) уражаються за графіком (планом) вогневого ураження або за викликом.

Непланові цілі (рубежі) – це цілі (рубежі), які виявлені (розвідані) в ході бою (дій) або ж виникає необхідність в їх ураженні під час бою згідно до обставин, що склалися.

11-10. Відповідно до умов обстановки вогневі завдання виконуються з метою унеможливлення виконання завдань противником шляхом: *знищення, руйнування, придушення цілей*; *дезорганізації, виснаження, осліплення, задимлення* об'єктів противника тощо.

Окрім того, артилерійські підрозділи можуть виконувати завдання: *дистанційного мінування місцевості, світлового забезпечення, постановки димових завіс, цілевказання, розповсюдження агітаційного матеріал*у тощо.

11-11. *В межах свого району (смуги, сектору) ведення бойових дій* (АО) командир взводу (відділення) може застосовувати будь-які вогневі засоби для ведення вогню прямим (напівпрямим) наведенням чи ведення вогню з закритих вогневих позицій, не отримуючи для цього додаткового дозволу від старшого командира за винятком *трьох виключень:*

по-перше, підрозділ не може використовувати спеціальні боєприпаси в межах своєї АО без отримання відповідного дозволу, якщо результат застосування цих боєприпасів поширюється за межі його АО. Наприклад, якщо підрозділ хоче використати димові боєприпаси, його дія не повинна перетинати межі іншої АО, якщо це не погоджено з сусіднім підрозділом;

по-друге, вищестояще командування може напряму обмежити використання певних боєприпасів в межах району виконання бойового завдання (**АО**) або його окремих частинах (напрямках), наприклад: застосування артилерії визначеного калібру або снарядів з готовими елементом ураження;

по-третє, старший командир може застосовувати *обмежувальну систему заходів з координації вогневої підтримки* в межах АО з метою захисту визначених засобів і сил або об'єктів.

Ця система заходів з координації вогневої підтримки, як правило, є лінійною в суміжних районах бойових дій, в той час як ці заходи є більш імовірними районами в несуміжних АО.

11-12. *Заходи координації вогневої підтримки* **(FSCM)** старшого командира мають дозвільний або забороняючий характер. FSCM доводяться до підрозділів за допомогою повідомлень та/чи оверлеїв.

Дозвільні заходи координації вогневої підтримки:

CFL – *рубіж координованого вогню*. Це рубіж за межі якого звичайні наземні засоби вогневої підтримки можуть вести вогонь будь-коли в межах

розмежувальних ліній без додаткового узгодження. CFL зазвичай встановлюється бригадою і вище або батальйоном, який діє самостійно. Рубіж не обов'язково розміщують на легко ідентифікованій місцевості (лінія на мапі).

FSCL – *рубіж координації вогневої підтримки***.** Це рубіж, що встановлює вимогу на обов'язкову координацію ведення вогню з іншими підрозділами з метою забезпечення безпеки своїх військ. Встановлюється та змінюється відповідними командирами в межах їх розмежувальних ліній за рекомендаціями вищих, підпорядкованих, та підтримуючих командирів. Рубіж встановлюється лише на землі, але застосовується для всього вогню повітряними, наземними, морськими системами озброєння з використанням будь-якого виду боєприпасів. FSCL не є прямою лінією, за можливості повинен відповідати чітко визначеному рельєфу місцевості та забезпечувати виявлення з повітря. Використання FSCL не є обов'язковим. Сили, що планують ураження цілей поза межами рубежу повинні вчасно повідомити всіх командирів, яких це стосується, з метою недопущення ураження дружніх сил як у повітрі, так і на землі. Встановлення FSCL не створює району необмеженого ведення вогню поза межами цього рубіжу. Коли цілі вражаються поза межами рубіжу координації вогневої підтримки, залучення елементів підтримки не повинно створювати негативних ефектів для рубіжу та його тилу.

FFA – *район необмеженого ведення вогню*. Це особливий район, в якому сили та засоби мають дозвіл на самостійне застосування будь якої зброї проти противника без додаткового узгодження (координації). FFA може встановлюватись лише старшим військовим командиром, що має повноваження діяти в цьому районі (зазвичай, командир бригади чи вище).

Забороняючи заходи координації вогневої підтримки:

NFA – *район заборони ведення вогню*. Це район, визначений відповідним командиром, в якому і по якому заборонено вести вогонь, наприклад: призначення району абсолютної заборони вогню навколо табору, де розташовані цивільні переселенці. Існує два винятки:

коли засновник обмежень спеціальним рішенням погоджує вогонь в районі заборони з урахуванням поставленої задачі;

коли сили противника в межах району заборони ведення вогню вступають у бій з дружніми силами та командир вирішує, що виникла потреба у негайному захисті та надає відповідь з мінімальними силами для захисту підрозділу.

Підрозділ будь-якого рівня може встановити район заборони ведення вогню. За можливості, NFA повинен встановлюватись на місцевості, що піддається ідентифікації. Він також може визначатись по сітці координат чи радіусом від центральної точки.

RFA – *район обмеження вогню*. Район, в якому встановлюються певні обмеження та в який не можна вести вогонь, що перевищує ці обмеження без узгодження із засновником обмежень. RFA встановлює батальйон чи вищий ешелон. Зазвичай, район обмеження вогню "прив'язується" до місцевості, що піддається розпізнаванню, та позначається на сітці координат або за радіусом від центральної точки. Для посилення швидко змінюваних операцій можуть

використовуватись райони обмеження вогню за першою вимогою. Розміри, місцеположення та обмеження району плануються заздалегідь.

RFL – *рубіж обмеження вогню*. Рубіж, що встановлюється між дружніми військами, що зближуються, забороняє ведення вогню за межи цієї лінії без узгодження з протилежним дружнім підрозділом. RFL встановлює командир підрозділів, що зближуються. Він, за можливості, встановлюється на місцевості, що піддається ідентифікації. Цей рубіж зазвичай розташовується ближче до підрозділів що розташовані стаціонарно (обороняються) для забезпечення максимальної свободи дій підрозділу, що наближається, та силам і засобам вогневої підтримки.

11-13. Вогневі завдання артилерійським підрозділам (вогневим засобам) подаються засобами зв'язку (іншим засобам управління) командами або розпорядженнями через коректувальника артилерійського вогню (КАВ) або особисто командиром підрозділу ДШВ. Планові вогневі завдання можуть ставитись також письмово у вигляді витягів з таблиці вогню. На підставі таблиці вогню для командира підрозділу ДШВ може розроблятись графік (план) вогневого ураження противника.

Командами (сигналами) здійснюються також виклик, коректування, перенесення або припинення вогню. Команди подаються, дотримуючись встановлених правил, а розпорядження – у довільній формі.

Дозволяється змінювати порядок команд, якщо це не затримує виконання вогневого завдання.

11-14. *Тактичними завдання* артилерії можуть бути:

в обороні: ураження противника, який готується до наступу, на підступах до оборони, при його висуванні та на рубежах розгортання; підтримка підрозділів, які обороняють смугу забезпечення (передову позицію); участь у відбитті атаки противника; ураження противника при його проникненні в оборону; прикриття вогнем фланги і проміжків між підрозділами; заборона просування противника в глибину і в сторони флангів; участь у боротьбі з тактичними повітряними (аеромобільними) десантами противника; прикриття флангів підрозділів і проміжків між ними; прикриття проломів, які утворилися внаслідок ядерних, хімічних ударів та масованого застосування противником ВТБ; підготовка та підтримка контратаки другого ешелону (резерву); забезпечення виходу з оточення підрозділу ДШВ; прикриття підрозділу ДШВ при виході з бою та відході; участь в ураження другого ешелону (резерву) противника тощо;

у наступі: прикриття перегрупування підрозділів ДШВ при наступі з положення безпосереднього зіткнення з противником; прикриття висування та розгортання підрозділів ДШВ у бойовий порядок при наступі з ходу; проведення підготовки і підтримки атаки підрозділів ДШВ; участь у завоюванні вогневої переваги над противником; проведення підготовки і підтримки введення в бій другого ешелону (резерву); участь у відбитті контратаки противника; підтримка підрозділів під час прориву проміжних оборонних рубежів та вглибині оборони противника; прикриття відкритих флангів та проміжків між підрозділами; участь у забезпеченні прольоту, підготовки

висадження і підтримка дій тактичного повітряного десанту (десантно-штурмові дії); участь у підготовці та підтримка дій підрозділу ДШВ при форсуванні водних перешкод і закріпленні їх на захопленому плацдармі; підтримка підрозділу ДШВ при закріпленні на досягнутому (захопленому) рубежі тощо;

при веденні стабілізаційних дій: сполучення тактичних завдань підрозділів артилерії в оборонному та наступальному боях з урахуванням установлених обмежень і заборон, норм міжнародного гуманітарного права, забезпечення безпеки мирного населення та збереження об'єктів інфраструктури.

11-15. *Види вогню артилерії* – це класифікація артилерійського вогню за кількістю артилерійських засобів, що залучаються, способами підготовки установок для стрільби, порядком ведення вогню, тактичним призначенням та іншими ознаками.

Під час вогневого ураження противника в інтересах взводу (відділення) десантно-штурмових військ артилерійські підрозділи можуть застосовувати такі *види вогню*: вогонь по окремій цілі, зосереджений вогонь, рухомий та нерухомий загороджувальний вогонь. Окремий вогневий засіб застосовує вогонь по одиночній цілі.

При виконанні завдань артилерійські підрозділи можуть самостійно застосовувати такі види вогню:

в обороні: вогонь по окремій цілі; зосереджений вогонь; нерухомий і рухомий загороджувальний вогонь; вогонь високоточними боєприпасами.

у наступі: вогонь по окремій цілі; зосереджений вогонь; для відбиття контратак противника – загороджувальний вогонь;

при веденні стабілізаційних дій: сполучення видів вогню в обороні та наступі згідно з завданням підрозділу ДШВ та обстановки, що складається.

11-16. *Вогонь по окремій (одиночній або груповій) цілі (ВОЦ)* – вогонь батареї, взводу або гармати (міномета, бойової машини, установки ПТРК), який ведеться самостійно із закритої ВП або прямим наведенням, у тому числі і високоточними боєприпасами (ВТБ).

Одиночною цілю називають об’єкт противника, який не може бути розділений на окремі складові без втрати їх функціонального призначення (БМП, БТР, ПТРК, снайпер, кулемет і т.п.).

Груповою цілю називають цілі, які включають декілька одиночних цілей (взводний опорний пункт, позиція відділення, КСП тощо).

11-17. *Зосереджений вогонь (ЗВ)* – вогонь, що ведеться одночасно декількома артилерійськими підрозділами (вогневими засобами) по одній цілі (об’єкту).

Застосовується для знищення і придушення: ЗМУ противника; артилерійських (мінометних) батарей (взводів); живої сили та вогневих засобів у районах зосередження, на маршрутах висування, рубежах розгортання і в ході бою (дій); пунктів управління, радіолокаційних засобів; вертольотів на посадкових площадках; наземних елементів ВТЗ та інших цілей.

11-18. *Загороджувальний вогонь (нерухомий та рухомий)* ведеться при підготовці бою на ймовірних напрямках атак (контратак) противника *(плановий)* або в ході бою відповідно до обстановки, що складається *(не плановий)*.

Нерухомий загороджувальний вогонь (НЗВ) – суцільна вогнева завіса, що створюється на одному (*одинарний НЗВ*) або одночасно на декількох (*глибокий НЗВ*) рубежах перед фронтом атакуючого (контратакуючого) противника або ймовірних напрямках його дій.

Ширину ділянки НЗВ призначають з розрахунку до 50 м на одну гармату (міномет). Умовні найменування рубежів НЗВ призначаються за назвами листвяних дерев, наприклад: **"Вишня", "Береза"** тощо.

Рухомий загороджувальний вогонь (РЗВ) – суцільна вогнева завіса, що створюється на одному (*одинарний РЗВ*) або одночасно на двох (*подвійний РЗВ*) рубежах на шляху руху танків (БМП, БТР) противника і послідовно переноситься на інші визначені рубежі з виходом основної маси (більше половини) атакуючих (контратакуючих) танків (БМП, БТР) із зони вогню.

Ширину ділянки РЗВ призначають з розрахунку до 25 м на одну гармату (міномет) калібру 120-мм і більше, умовні найменування рубежів РЗВ призначають за назвами хижаків, наприклад: **"Вовк", "Барс", "Тигр"** тощо, а кожному рубежу, починаючи з дальнього, свій порядковий номер, наприклад: **"Тигр-1", "Тигр-2"** тощо, відстань між рубежами РЗВ 400-600 м.

11-19. Артилерійські підрозділи самостійно або разом з іншими засобами застосовують такі *способи вогневого ураження*: вогневий мішок; вогневий коридор; вогневі тиски; вогневе блокування; вогневе окаймлення; вогневе прочісування.

Вогневий мішок - рубежі загороджувального або ділянки зосередженого вогню з трьох сторін по ділянці (району) місцевості, де знаходиться противник.

Вогневий коридор – рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню та вогонь батарей (взводів) по окремих цілях уздовж маршрутів руху військ на напрямках можливих дій (провокацій) противника.

Вогневі тиски – рубежі послідовного зосередження вогню та ділянки зосередженого вогню по флангах району розташування противника, що послідовно переносяться всередину даного району.

Вогневе блокування – рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню та вогонь батарей (взводів) по окремих цілях по периметру району розташування противника.

***Вогневе** окаймлення (ізоляція)* – рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню та вогонь батарей по окремих цілях навколо районів зосередження (ПУ, об'єктів тилу) своїх військ.

Вогневе прочісування – рубежі загороджувального, ділянки зосередженого вогню по місцях прихованого розташування живої сили противника перед фронтом дій своїх військ, які проводять прочісування, та з просуванням яких вогонь послідовно переноситься з одного рубежу на інший.

11-20 *Маневр вогнем артилерії* – це дії щодо зосередження вогню по найважливіших цілях (об’єктах) противника або розподілення вогню для

одночасного ураження декількох цілей (об’єктів), а також для підвищення своєчасності та ефективності ураження противника і застосовується в ході бою (дій) у комплексі з маневром підрозділів.

11.2. Основи застосування приданих і підтримуючих підрозділів (вогневих засобів) артилерії

11.21. *Командир артилерійського підрозділу* приданого підрозділу ДШВ або визначеного для його підтримки, бере участь у рекогносцировці, що проводиться командиром підрозділу ДШВ, та в організації взаємодії, погоджує вогневі завдання та розхід боєприпасів; райони ВП і КСП, час і порядок їх заняття, порядок переміщення в ході бою; термін готовності до відкриття вогню (дій); погоджує сигнали управління та оповіщення.

11.22. Артилерійський підрозділ здійснює *марш* у складі похідного порядку підрозділу ДШВ. Місце артилерійського підрозділу визначає командир підрозділу ДШВ.

Артилерійський підрозділ (вогневий засіб) приданий підрозділу ДШВ, що діє у складі головної похідної застави (бокової похідної застави), розміщується та здійснює марш у голові колони похідної охорони. Командир приданого артилерійського підрозділу рухається в голові колони свого підрозділу. Під час здійснення маршу в передбаченні вступу в бій він слідує разом з командиром підрозділу ДШВ.

11.23. Вогневі завдання у безпосередньому ВУП *в обороні* виконуються з метою постійної вогневої підтримки підрозділів ДШВ, що ведуть оборонний бій. Залежно від умов обстановки, вогневі завдання в обороні виконуються по періодах вогневого ураження: *артилерійської підготовки відбиття атаки противника; артилерійської підтримки підрозділів, що обороняються*. . Перехід від одного до іншого періоду ВУП в обороні здійснюється з виходом підрозділів противника на рубіж переходу в атаку.

Артилерійська підготовка відбиття атаки противника починається з виявленням висування підрозділів противника або з досягненням ними встановленого рубежу у разі переходу противника в наступ з положення безпосереднього зіткнення з початком вогневої підготовки атаки противника, але не пізніше початку висування його підрозділів з вихідного району (позиції) для наступу та *закінчується* з переходом противника в атаку

Під час артилерійської підготовки відбиття атаки противника підрозділ (вогневий засіб) артилерії вогнем по одиночних цілях, зосередженим вогнем уражає артилерійські та мінометні батареї (взводи, вогневі засоби) противника, колони підрозділів (груп) під час висування, ПУ, засоби розвідки, танкові та мотопіхотні підрозділи (групи) на рубежах розгортання. *З рубежу розгортання у взводні колони до рубежу переходу противника в атаку* зазвичай застосовується загороджувальний вогонь (рухомий та нерухомий).

Крім того, в обороні може *проводитись артилерійська підтримка військ, що обороняються на передовій позиції* (у смузі забезпечення).

Артилерійський підрозділ (вогневий засіб) в обороні може: бути підтримуючим або приданий підрозділу ДШВ, що обороняється на основній або передовій позиціях, діє у смузі забезпечення; включатись до складу підрозділів прикриття (ар'єргарду) або похідної охорони під час виходу з бою та відходу; придаватись підрозділу, який діє в протидесантному резерві; бути приданий або визначений для підтримки підрозділу ДШВ, який проводить контратаку.

Вогневі завдання під час проведення контратаки виконуються за періодами: *артилерійської підготовки контратаки, артилерійської підтримки контратаки***.**

Артилерійські підрозділи завчасно готують вогонь по розвіданих цілях, вузлах доріг, мостах і переправах на ймовірних напрямках висування противника, рубежах ймовірного його розгортання, перед передовою позицією, переднім краєм, підготовленими позиціями в глибині оборони, у проміжках між опорними пунктами, на флангах і напрямках нанесення контратак, виходячи з можливого характеру дій противника з урахуванням умов місцевості та можливостей спостереження визначених ділянок своїми засобами та коректувальниками артилерійського вогню.

11.24. *Особливості застосування* артилерійського підрозділу (вогневого засобу) *в різних умовах оборони*:

під час оборони передової позиції – готує рухомий і нерухомий загороджувальний вогонь на найбільш імовірних напрямках руху противника до передової позиції, а також зосереджений вогонь та вогонь по одиночних цілях у проміжках і на флангах опорного пункту (позицій відділень);

під час оборони водної перешкоди – уражає противника у разі підходу до неї, у вихідному районі для форсування, під час форсування і відбиття атаки на передній край; знищує танки та піхоту, що переправились; перешкоджає закріпленню противника на захопленому березі; не допускає переправи його подальших ешелонів і резервів, облаштування паромних і мостових переправ і руйнує обладнані переправи; підтримує контратаки другого ешелону (резерву); залучається до знищення повітряного десанту противника;

під час оборони морського узбережжя – перешкоджає веденню розвідки противником у прибережних водах і берегах, тралення, розмінування й зняття протидесантних загороджень; уражає кораблі та інші види транспорту, плаваючі танки і броньовані машини у разі їх підходу до берега; завдає ураження десантам і передовим підрозділам противника, не допускаючи висадки десантів на узбережжя; знищує танки, що дісталися до берега, піхоту, артилерійські та мінометні підрозділи (секції); прикриває вогнем проміжки між підрозділами та їх фланги; приймає участь в ураженні противника під час проведення контратак другим ешелоном (резервом); не допускає підхід і висадку подальших ешелонів десанту;

під час оборони міста та інших населених пунктів – застосовуються переважно для стрільби прямою (напівпрямою) наводкою;

в *оточенні* – вогневі позиції вибирають на танконебезпечних напрямках, наближають до переднього краю і ретельно маскують;

вночі – додатково застосовуються для виконання вогневих завдань світлового забезпечення бою (дій);

взимку – приділяють більше уваги заходам технічної підготовки та врахуванню метеорологічних і балістичних умов стрільби;

у лісі – готують зосереджений вогонь по перехрестях доріг і просіках, на підступах до переднього краю та проміжках між позиціями (опорними пунктами), загороджувальний вогонь на лісових галявинах та просіках;

у горах – готують вогонь для ураження противника на підступах до переднього краю оборони, на флангах і в проміжках між опорними пунктами, на спусках висот у напрямку до противника, по вузлах доріг, на виходах з ущелин, тунелів, гірських долин, тіснин, на зручних переправах через річки та в проходах через каньйони, а також на напрямках, які можуть бути використані противником для обходу;

у степовій місцевості – готує зосереджений вогонь по вузлах доріг та загороджувальний вогонь на відкритих флангах для ураження противника, який намагається обійти опорний пункт (позиції відділень);

під час зміни військ – необхідно забезпечити безперервну вогневу підтримку заміни підрозділів ДШВ шляхом ВУП, який намагатиметься перешкодити або зірвати зміну;

під час виходу з бою і відходу – забезпечується додатковим запасом боєприпасів; послідовно займає ВП на рубежах відходу, спільно з іншими вогневими засобами своїм вогнем стримує просування противника; веде вогонь по вузлах доріг, дефіле та переправах, ускладнюючи противнику просування, а також уражає колони, які намагаються обійти підрозділ прикриття; залишення району ВП здійснює за наказом командира підрозділу прикриття;

в оточенні та під час виходу з оточення – встановлюються жорсткі норми розходу боєприпасів, продовольства і пального та організовують, за можливості, їх прийняття; необхідно проявляти активність і стійкість; бути готовими раптово відкривати вогонь та широко застосовувати його маневр для безперервної підтримки підрозділів ДШВ; не допускається розміщення ВП на невеликій ділянці місцевості, де вогневі підрозділи можуть уражатися ударами та вогнем усіх видів зброї противника; для прориву кільця оточення більша частина артилерійських підрозділів (вогневих засобів) додається підрозділу ДШВ, що здійснює прорив, а решта розподіляється між підрозділами прикриття; з метою досягнення скритості та раптовості прориву, особливо вночі, артилерійська підготовка атаки може не проводитися (артилерія відкриває вогонь з початком атаки підрозділів ДШВ); зміну ВП та відхід на наступні рубежі здійснює за наказом старшого командира (начальника) під прикриттям вогню всіх видів зброї, аерозолів (димів) і ББМ, що діють в заслонах.

11-25. Вогневе ураження противника у *наступальному бою* організовується та проводиться на глибину бойового завдання підрозділу ДШВ по всій смузі наступу, а також за напрямками під час виконання окремих тактичних завдань.

Артилерійські підрозділи (вогневі засоби) можуть підтримувати підрозділи ДШВ, які діють у першому ешелоні, або придаватись підрозділу ДШВ, що діє у складі головних сил, рейдовому або передовому (обхідному, спеціальному) загоні, авангарді, штурмової групі.

Вогневі завдання ВУП, залежно від умов обстановки, виконуються за періодами: *артилерійська підготовка атаки; артилерійська підтримка підрозділів, що наступають*. Перехід від одного до іншого періоду ВУП у наступі здійснюється з виходом своїх підрозділів на рубіж переходу в атаку. У разі необхідності може проводитись *артилерійська підтримка висування і розгортання своїх підрозділів.*

Під час відбиття контратаки противника артилерійський підрозділ виконує завдання з ВУП за такими періодами: *артилерійська підготовка відбиття контратаки атаки противника; артилерійська підтримка військ, що обороняються.*

11-26. *Під час артилерійської підготовки атаки* планується виконання завдань з вогневого ураження: засобів ЗМУ, артилерії, живої сили і вогневих засобів (особливо протитанкових), радіоелектронних засобів противника, а також порушення його системи ППО та управління.

Артилерійська підтримка підрозділів, що наступають, під час переходу в наступ та заволодіння першою позицією проводиться з метою забезпечення атаки підрозділів у швидкому темпі, підтримання вогневої переваги над противником, ускладнення відновлення його порушеної системи вогню й управління та протидії маневру резервами. Вона починається із закінченням артилерійської підготовки атаки за сигналом старшого командира та продовжується до завершення ведення наступу або початку виконання наступного тактичного завдання у глибині оборони противника.

Під час виконання окремих тактичних завдань, таких як введення у бій другого ешелону, зазвичай, здійснюється артилерійська підготовка виконання визначеного завдання і його артилерійська підтримка. Під час закріплення на досягнутому рубежі та відбиття контратаки противника вогневе ураження здійснюється відповідно до порядку його ведення в оборонному бою.

У період артилерійської підготовки атаки та підтримки військ, що наступають, артилерійський підрозділ уражає цілі відповідно до витягу з таблиці вогню. До початку або під час артилерійської підготовки атаки на підставі останніх розвідувальних відомостей вогневі завдання можуть бути уточнені або частково змінені.

Вогонь по цілях відкривається за встановленим сигналом (командою) або у визначений час. Про відкриття вогню та виконання кожного вогневого завдання командир приданого артилерійського підрозділу доповідає відповідному командиру підрозділу ДШВ.

Під час артилерійської підтримки військ, що наступають, артилерійський підрозділ переносить вогонь на подальші рубежі (цілі) за командами (сигналами) командира підрозділу ДШВ, кому він приданий або кого підгримує, або за командою старшого командира (начальника), але не пізніше виходу підрозділу ДШВ на *рубіж безпечного віддалення*.

Безпечною відстанню від розривів своїх снарядів вважається: для підрозділів, що атакують у пішому порядку – 400 м, на БМП (БТР) – 300 м; для танкових підрозділів – 200 м.

11-27. *Особливості застосування* артилерійського підрозділу (вогневого засобу) у різних умовах наступу:

під час наступу у смузі забезпечення (зоні прикриття) противника або у випадку ведення ним маневреної оборони – зосередженим вогнем і вогнем по одиночних цілях уражає противника на стримуючих позиціях, застосовуючи різні види вогню; перешкоджає відходу і закріпленню противника на проміжних стримуючих позиціях; прикриває вихід підрозділів у фланг і тил силам прикриття противника;

під час дій у складі передового (рейдового, обхідного, спеціального) загону – бути постійно готовим до відбиття атак противника з будь-якого напряму, а також до висування і негайного розгортання у бойовий порядок для забезпечення розгортання і вступу у бій підрозділу ДШВ; з підходом підрозділів до визначеного рубежу (об'єкта) за наказом командира підрозділу ДШВ розгортається у бойовий порядок і виконує завдання з ВУП;

при форсуванні водної перешкоди – може діяти у складі передового загону або авангарду (головної похідної застави), а також у складі головних сил з урахуванням наступних особливостей:

у складі головних сил висувається до водної перешкоди за авангардом першого ешелону або в голові колони головних сил; перед початком форсування водної перешкоди приймає участь в артилерійській підготовці форсування, а під час форсування – артилерійській підтримці форсування й атаки;

у складі передового загону з підходом до водної перешкоди розгортається у бойовий порядок і зосередженим вогнем по одиночних цілях підтримує дії захоплення мостів, інших переправ, під час форсування ним водної перешкоди, захоплення плацдарму на протилежному березі й утримання його до підходу головних сил;

у складі авангарду (головної похідної застави) знищує противника, що прикриває підхід до водної перешкоди, а за сприятливих умов підтримує вогнем форсування її авангардом (головною похідною заставою) та розвиток наступу на протилежному березі. Якщо форсування водної перешкоди відразу не вдалося, артилерійські підрозділи своїм вогнем завдають ураження противнику і забезпечують її форсування головними силами;

у складі головних сил на напрямку дій передового загону (авангарду) переправляється на протилежний берег на переправах, розгортається в бойовий порядок і підтримує вогнем атаку загальновійськового підрозділу.

у складу головних сил виконує завдання на ділянці, де передовий загін (авангард) не діє перед форсуванням водної перешкоди відразу виконує завдання під час визначених періодів ВУП у наступі, при цьому частина гармат може застосовуватись для стрільби прямою наводкою зі свого берега;

вогневі засоби, які призначені *для ведення вогню прямою (напівпрямою) наводкою* з виходом до водної перешкоди займають вогневі позиції на своєму березі і завдають ураження противнику, підтримуючи форсування і бій підрозділів на протилежному березі; на протилежний берег переправляються, перш за все, підрозділи (вогневі засоби), які здатні долати водні перешкоди самостійно; придані взводу (відділенню) артилерійські підрозділи (вогневі засоби) переправляються на плаваючих машинах і переправно-десантних засобах з таким розрахунком, щоб забезпечувалась безперервність вогневої

підтримки підрозділів на протилежному березі; командир приданого або підтримуючого підрозділу (вогневого засобу) переправляється на протилежний берег одночасно з командиром підрозділу ДШВ; мінометний взвод переправляється услід за взводом першого ешелону на переправно-десантних засобах;

під час наступального бою задля заволодіння населеним пунктом – може посилювати штурмову групу; під час ведення наступу штурмовою групою всередині кварталу приданий взвод може бути розподілений окремими мінометами для посилення відділень (груп); при підході з підрозділу ДШВ до населеного пункту уражає живу силу і вогневі засоби противника в опорних пунктах; з виходом до околиць міста (населеного пункту) переноситься вогонь по будівлях та інших спорудах у глибину опорних пунктів і не дозволяє підхід резерву противника до об'єкту, що атакується;

при прориві укріпленого району – після потужної тривалої артилерійської підготовки, під час якої руйнуються, засліплюються і подавляються довготривалі вогневі споруди у смузі та на флангах підрозділів, що наступають, виконуються інші завдання ВУП, а також відпрацьовуються проходи у загородженнях;

під час наступу вночі – підрозділами (вогневі засоби) артилерії осліплюються спостережні пункти та вогневі засоби противника, уражаються його засоби освітлення, освітлюються місцевість та цілі (рубежі), а також позначаються світловими орієнтирами (створами) напрямки дій підрозділів ДШВ; переноситься освітлення об'єктів атаки і цілей у глибину за сигналом командира підрозділу ДШВ і з підходом підрозділу, що атакує до зони освітлення;

під час наступу взимку – артилерійські підрозділи діють з урахуванням важкопрохідної місцевості й обмеженої кількості доріг, труднощів завдань інженерного обладнання позицій, складності орієнтування і маскування, а також в умовах глибокого снігового покриву, низької температури та підвищеної стійкості дії отруйних речовин;

під час наступу у лісі – артилерійський підрозділ може придаватися повзводно (окремими вогневими засобами) взводам (відділенням) першого ешелону; придані артилерійські підрозділи (вогневі засоби) діють безпосередньо в бойових порядках підрозділу ДШВ і переміщаються переважно вздовж доріг і просік; КСП артилерійських підрозділів максимально наближають до підрозділів першого ешелону підрозділу ДШВ, більше застосовують бокові та передові СП на високих деревах і спеціальних вежах;

під час наступу у горах – артилерійські підрозділи (вогневі засоби) можуть придаватись або визначатись для підтримки підрозділів першого ешелону підрозділу ДШВ, які діють в обхідному загоні; при наступі підрозділів ДШВ окремими напрямками артилерійська підготовка атаки може розпочинатися одночасно або в різний час на кожному з напрямків і мати різну тривалість; основні зусилля зосереджуються на придушенні противника в опорних пунктах, що прилягають до доріг, а також на перевалах та зайнятих висотах; за відсутності доріг у смузі наступу з дозволу старшого командира (начальника) допускається переміщення артилерійських підрозділів у смузі дій сусідів;

під час наступу у степовій зоні – артилерійська підготовка наступу проводиться, зазвичай, по окремих осередках оборони противника та його опорних пунктах і може розпочинатись на кожному напрямку у різний час; у ході артилерійської підготовки атаки для ураження вогневих засобів противника широко застосовуються ПТРК і гармати, виділені для стрільби прямою наводкою.

11-28. При діях *у складі тактичного повітряного десанту* взвод (відділення) ДШВ може отримати для підсилення: мінометний взвод (міномет), протитанковий взвод (окремі установки) переносних ПТРК, коректувальника артилерійського вогню. Вогневе ураження противника організовується командиром, який призначає десант.

Під час висування, атаки та захоплення (знищення) об'єкта підрозділами ДШВ артилерійські підрозділи діють відповідно до положень дій у наступі з урахуванням факторів **METT-TC** бою (дій) в тилу противника.

Під час закріплення на захопленому об'єкті (рубежі) і переходу до кругової оборони артилерійські підрозділи (вогневі засоби) діють відповідно до положень дій в обороні з урахуванням факторів **METT-TC** бою (дій) в тилу противника.

Артилерійський підрозділ (вогневий засіб) підтримує дії підрозділу ДШВ вогнем з закритих вогневих позицій та вогнем прямою (напівпрямою) наводкою.

11-29. Командир підрозділу ДШВ *з прибуттям вертольоту* уточнює командиру підрозділу (вогневого засобу) артилерії розрахунок на десантування, порядок завантаження озброєння і посадки особового складу, площадки приземлення в основному та запасному районах десантування, порядок взаємодії під час висадки та район (точку) збору.

Командир мінометного взводу *під час польоту* в район десантування знаходиться разом з командиром взводу ДШВ, а командир міномету разом із обслугою міномету у вертольоті відділення ДШВ, якому приданий.

Після висадки вогневий взвод (обслуга) займає вогневу позицію на площадці приземлення або висуваються в район (точку) збору (наміченої вогневої позиції) та виконує вогневі завдання за викликом або відкривають вогонь по виявлених цілях.

Після виведення з ладу об'єкта разом із підрозділом ДШВ висувається до нового об'єкта або у вказаний район (пункт) збору.

При евакуації (завантаженні в пункті збору) завантаження мінометних підрозділів (обслуги) проводиться після завантаження поранених.

11.3. Виклик та коректування вогню артилерії[3]

11-30. *Виклик та коректування вогню* підрозділу (вогневого засобу) артилерії здійснюється через коректувальника артилерійського вогню (КАВ)

[3] Порядок і способи виклику та коректування вогню, які надано у дійсному підрозділі, повною мірою можливо застосовувати під час ведення вогню підрозділами (вогневими засобами) АГС-17 та СПГ-9 із закритої вогневої позиції з урахуванням особливостей, які оговорено в дійсному Бойовому статуті або відповідної Настанови зі стрілецької справи.

або самостійно командиром підрозділу ДШВ (рисунок 11.1, сторінка 132). Обов'язки КАВ може виконувати особисто командир приданого та (або) підтримуючого артилерійського підрозділу або призначений в розпорядження командира підрозділу ДШВ спеціально підготовлений КАВ **(FSO).**

Виклик вогню артилерії – команда (розпорядження, сигнал), яка містить інформацію для відкриття вогню артилерії по обраній цілі (рубежу).

Коректування вогню артилерії – здійснюється в ході пристрілювання та стрільби на ураження (ведення вогню по рубежу). Воно полягає у визначенні відхилення розриву (центру групи розривів) від центру цілі (рубежу) за дальністю (знаком) і напрямком, оцінці фронту розривів та внесення необхідних змін (коректур) в установки для стрільби в ході пристрілки та стрільби на ураження цілі (ведення вогню по рубежу).

Рисунок 11.1 – принципова схема виклику та коректування вогню артилерії командиром підрозділу ДШВ.

11-31. КАВ **(FSO)** в ході бою (дій) повинен постійно знаходитись біля командира підрозділу ДШВ з метою: надання, за необхідності, пропозиції та рекомендації щодо застосування приданої та підтримуючої артилерії з урахування факторів **METT-TC**; здійснення виклику та коректування вогню артилерії відповідно отриманого бойового завданнями, постійно , здійснювати виклик та коректування вогню артилерії за отриманими завданнями, постійного оновлення інформації про стан артилерійських підрозділів (вогневих засобів) та залишок артилерійських боєприпасів.

Для виклику вогню артилерії командир підрозділу ДШВ повинен *вказати КАВ **(FSO)*:**

по плановій цілі: позивний підрозділу артилерії (вогневого засобу); номер та характер цілі (для загороджувального вогню – найменування рубежу); виконавчу команду або встановлений умовний сигнал на відкриття вогню по плановій цілі, наприклад: **″Дніпро", ціль 101. Піхота укрита. Вогонь″; "Буг", НЗВ "Акація". Вогонь"; "Фара-29 ″Грім";**

по неплановій цілі: завдання стрільби; характер цілі та її розміри; положення цілі на місцевості, карті або фотодокументах з нанесеною координатною сіткою (цілевказання див. додаток 24 до цього Тимчасового БС).

11-32. *Завдання стрільби* для КАВ (FSO) командир підрозділу ДШВ вказує словами: **″Знищити", "Подавити", "Зруйнувати", "Підготувати нерухомий загороджувальний вогонь", "Поставити світлові орієнтири", "Освітити рубіж" "Засліпити", “Поставити димову завісу”** тощо.

Завдання стрільби на ураження можна не вказувати, якщо в команді розхід снарядів указана кількістю.

11-33. Кожний командир підрозділу ДШВ повинен бути готовим до самостійного виклику та коректування вогню приданого та/або підтримуючого підрозділу (вогневого засобу) артилерії будь-яким доступним йому та зрозумілим для артилерійського підрозділу (вогневого засобу) способом.

11-34. *Структурно-логічна схема команди* для самостійного виклику вогню артилерійського підрозділу (вогневого засобу) командиром підрозділу ДШВ надано на рисунку11.2 цього Тимчасового БС.

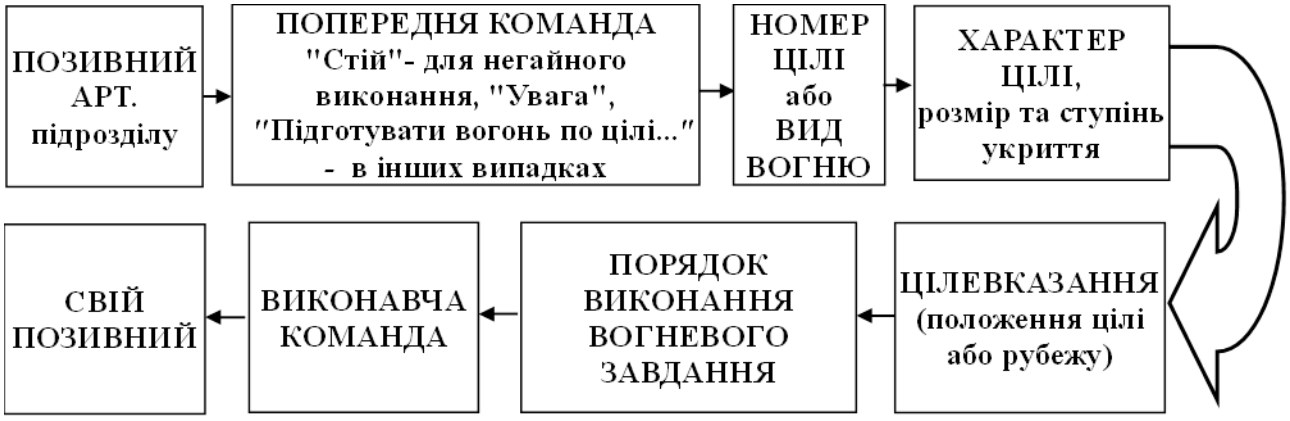
ПОЗИВНИЙ АРТ. підрозділу
ПОПЕРЕДНЯ КОМАНДА "Стій"- для негайного виконання, "Увага", "Підготувати вогонь по цілі..." - в інших випадках
НОМЕР ЦІЛІ або ВИД ВОГНЮ
ХАРАКТЕР ЦІЛІ, розмір та ступінь укриття
ЦІЛЕВКАЗАННЯ (положення цілі або рубежу)
ПОРЯДОК ВИКОНАННЯ ВОГНЕВОГО ЗАВДАННЯ
ВИКОНАВЧА КОМАНДА
СВІЙ ПОЗИВНИЙ

Рисунок 11.2 – струкутрно-логічна схема команди для самостійного виклику вогню артилерійського підрозділу (вогневого засобу) командиром підрозділу ДШВ.

Попередня команда **"Стій"** подається у тих випадках, коли потрібно припинити вогонь або негайно підготувати вогонь по новій цілі. За командою **"Стій"** підрозділи, до яких відноситься команда, припиняють ведення вогню або інші дії і негайно приступають до виконання отриманого вогневого завдання.

У всіх інших випадках, коли немає потреби у негайному відкритті вогню або є час на підготовку установок для відкриття вогню – коректувальник подає команду **"Увага″, ″Підготувати вогонь по цілі"** або іншу команду, яка чітко визначає намір коректувальника щодо застосування вогню артилерії (коли буде застосовано вогонь по цілі, що зробити).

11-35. *Номер цілі* – призначається особою, що викликає вогонь послідовно в межах наданого діапазону номерів цілей.

Вид вогню вказують *замість номеру і характеру цілі* у команді на підготовку або відкриття загороджувального вогню, світлового забезпечення та стрільби на задимлення. Для визначення виду вогню вказують: найменування рубежу (рубежів), ширину, за необхідності, та напрямок фронту рубежу (рубежів) загороджувального вогню, для РЗВ – додатково вказують кількість рубежів та інтервал між ними, наприклад: **"НЗВ "Акація", фронт 300, напрямок 35-00"; "РЗВ "Вовк", фронт 150, напрямок 44-00, рубежів три, інтервал 400".**

11-36. *Характер цілі* вказують коротким найменуванням цілі та її характерними ознаками, наприклад: **"...Ціль 110-а, установка ПТРК. Спостережна...".** Якщо ціль рухається, то додатково вказують: **“Рухома”** та дирекційний кут напрямку руху у поділках кутоміра, наприклад: **“Рухома, напрямок 17-40”.** Якщо цілі розташовані в окопах (сховищах), то вказують: **“Укрита”,** наприклад: **"... Ціль 101-а, Піхота. Укрита..."; "... Ціль 145-а, Міномет. Укритий...”.**

11-37. *Цілевказання* – коротке, чітке і зрозуміле вказування місця положення цілі (рубежу) на місцевості, карті або аерофотознімку (схемі) з нанесеною координатною сіткою (додаток 24 до цього Тимчасового БС).

11-38. Для визначення *порядку виконання вогневого завдання* вказується: спосіб пристрілювання установок для стрільби або коректування вогню на ураження; підрозділ (вогневий засіб), який залучається до ведення вогню; витрата (кількість) снарядів (мін) для ураження цілі (рубежу); темп стрільби (швидкій або методичний вогонь) для ураження, наприклад: **″Пристрілка за виміряними відхиленнями (із спостереженням за знаками розривів). Основному** *(гарматі, міномету)* **1** *(один)* **снаряд″ (″Взводу по 2** *(два)* **снаряди (міни) швидкій…″) ("Взводу по 4 снаряди, 2 снаряди швидкій, інші 10 секунд постріл…".**

11-39. *Виконавчу команду* на ВП вказують словами: **“Вогонь”, “Зарядити”, “Навести”, “Готовність о такій-то”, “Вогонь за сигналом таким-то”, “Записати”.**

Команду **″Вогонь″** подають коли вогонь по цілі потрібно відкрити негайно.

Команду “**Навести”** подають, якщо необхідно підготувати вогонь по цілі.

Команду **“Готовність о такій-то” (“Готовність о 08.30, вогонь за сигналом “Сніг”)** подають у тих випадках, коли вогонь повинен бути підготовлений до вказаного часу (або підготовлений до вказаного часу та відкритий за встановленим сигналом).

Команду **“Записати”** подають під час підготовки вогню по цілі заздалегідь. За цією командою визначають і записують установки для стрільби, порядок виконання вогневого завдання і спосіб обстрілу цілі. Команда “Записати” подається також для запису пристріляних установок по цілі (рубежу).

11-40. *Коректування вогню артилерії* здійснюється з метою підвищення ефективності вогню та скорочення витрати боєприпасів для виконання вогневого завдання. Воно виконується під час *пристрілювання та стрільби на ураження цілі* (додаток 25 до цього Тимчасового БС).

11.4. Виклик авіаційної підтримки та наведення авіації

11-41. *Авіаційна підтримка бою (дій)* підрозділу ДШВ – виконання бойових завдань (вогневих і тактичних) силами і засобами авіації в інтересах бою (дій) підрозділу ДШВ.

Складовими авіаційної підтримка є *вогнева підтримка авіацією* та *повітряне забезпечення бою (дій)* підрозділів ДШВ

Вогнева підтримка авіацією (ВПА) – складова вогневого ураження противника, яка реалізується шляхом виконання вогневих завдань щодо знищення наземних, головним чином, малорозмірних та рухливих об'єктів противника переважно на передньому краї та у тактичній глибині, знищення повітряних десантів противника, мінування місцевості з повітря та виконання інших завдань *із застосуванням ударних можливостей авіації*.

ВПА поділяється на з*агальну*, яка виконується в інтересах всіх учасників бою (дій) в цілому, та *безпосередню*, яка виконується в інтересах бою (дій) конкретного підрозділу ДШВ.

Повітряне забезпечення бою (дій) підрозділу ДШВ – виконання тактичних завдань щодо перекидання, десантування та (або) евакуації своїх підрозділів, ведення повітряної розвідки та виконання інших завдань *із застосуванням маневрених і транспортних можливостей авіації*.

11-42. Для виконання *безпосередньої авіаційної підтримки авіацією* командиру підрозділу ДШВ можуть надавати помічника від підтримуючого підрозділу – *передового авіаційного навідника* (**ПАН**) або *координатора авіаційної підтримки* від вищестоящого командування **(FAC).**

Виклик ВПА та наведення авіації на ціль (об'єкт) командир підрозділу ДШВ здійснює виключно через ПАН або FAC. В ході бою ПАН (**FAC**) має постійно перебувати біля командира підрозділу ДШВ та, за необхідності, надавати йому пропозиції та рекомендації щодо застосування виділеного ресурсу авіації, здійснювати виклик та наведення авіації на ціль відповідно до отриманого від командира роти запиту на ВПА.

Виклик авіаційної підтримки – це коротка, зрозуміла і чітка команда (розпорядження) командира підрозділу ДШВ передовому авіаційному навіднику (**FAC**) щодо *вогневої підтримки авіацією* або *повітряного забезпечення бою (дій*) підрозділу ДШВ. За відсутності ПАН **(FAC)** командир підрозділу ДШВ може здійснити *запит на авіаційну підтримку* через вищестоящого командира.

Запит на авіаційну підтримку бою (дій) – звернення до вищестоящого командира щодо підтримки підрозділу, що веде бій (дії), силами і засобами авіації з вказуванням інформації щодо характеру об'єкта ураження та його точного знаходження (цілевказання) або місця і часу застосування повітряного забезпечення бою (дій) підрозділу ДШВ.

У запиті на авіаційну підтримку командир підрозділу ДШВ надає *цілевказання* по об'єкту ураження *одним з доступних способів*: *курсовим (азимутальним) способом; від характерного орієнтиру біля цілі; по штучним візуальним маркерам; засобами позначення цілі; за допомогою квадратів кодованої сітки карти; відносно опорного орієнтиру; комбінованим способом.*.

Безпосередня ВПА поділяють на два види: *спланову*вану (планову) та *негайну*.

Спланована (планова) *безпосередня ВПА* - це удар з повітря, який сплановано заздалегідь і передбачає детальну координацію та планування виконання. Це завдання поділяють на ті, які виконують *за графіком* або *за викликом* (по запланованій цілі (об'єкту ураження авіацією)).

Негайна безпосередня ВПА – це вогневе завдання, яке виконується силами і засобами авіації за викликом (запитом) командира взводу (відділення) ДШВ відповідно обстановки, що складається в ході бою (дій).

11-43. Для *взаємного розпізнавання та позначення* позицій підрозділів ДШВ зі складу відділень призначаються спеціально підготовлені військовослужбовці для спостереження за сигналами взаємного розпізнавання та позначення переднього краю свого підрозділу. Командиру взводу (відділення) доповідаються: *єдиний перелік сигналів візуального розпізнавання;* порядок, способи і засоби позначення, оповіщення та доповіді про результати спостереження.

Основними сигналами для взаємного розпізнавання та позначення є сигнал **"Я свій літак", "Ми свої підрозділи"** та **"Тут передній край"**.

Сигнал **"Я свій літак" –** *основний сигнал для розпізнавання підрозділами ДШВ своєї авіації*. Він подається екіпажем у разі польоту над бойовими порядками свого підрозділу для надійного розпізнавання літака (вертольота) по запиту з землі. Сигнал може подаватися шляхом відстрілу ракет установленої кількості та кольору, мигання бортовими вогнями, встановленими маневрами літака (вертольоту) в повітрі та інші дії, які встановлені при організації взаємодії

Сигнал **"Ми свої війська"** подається підрозділами під час їх перебування на марші, у другому ешелоні або резерві, а також під час дій окремо від основних сил.

Сигналом **"Тут передній край"** позначається передова лінія своїх підрозділів і щойно зайняті позиції.

Засоби, якими можуть подаватися сигнали позначення та розпізнавання підрозділів ДШВ, поділяються на *візуальні* та *радіотехнічні*.

11-44. *Засоби для подання візуальних сигналів взаємного розпізнавання і позначення позицій* підрозділів ДШВ поділяються на: *піротехнічні, інфрачервоні, сигнальні, освітлювальні*.

До піротехнічних засобів належать пірофакели різного кольору та димові шашки.

До інфрачервоних засобів належать різні прожектори та пристрої інфрачервоного маркування цілей, які входять до складу штатних інфрачервоних приладів нічного бачення БМД (БТР), а також спеціалізовані інфрачервоні маяки.

До сигнальних засобів належать сигнальні ракети. Під час застосування сигнальні ракети потрібно відстрілювати перпендикулярно смузі фронту в напрямку противника під кутом 30-40 градусів до поверхні землі. Під час ведення бою (дій) у відриві від основних сил або в оточенні місце розташування свого підрозділу потрібно позначати по усьому периметру.

До освітлювальних засобів належать світлові імпульсні маяки, комплекти імпульсних вогнів, автомобільні фари. Необхідною умовою застосування цього способу є потреба у прикритті (маскуванні) світлових маяків від противника спеціальними козирками.

11-45. *Радіотехнічні засоби і способи взаємного розпізнавання і позначення позицій* підрозділів ДШВ визначаються окремими нормативними (регуляторними) документами і стандартами.

11-46. *Цілевказання курсовим (азимутальним) способом* передбачає наступні дії: командир підрозділу ДШВ в команді на виклик авіаційної підтримки через старшого командира повідомляє екіпажу азимут (магнітний) та дальність до цілі відносно свого місця розташування.

Наприклад: **«Граніт», я «Добрий». Від мене азимут 240, дальність 2000, ПТРК в окопі. Своє місце позначу двома зеленими ракетами».**

11-47. *Цілевказання від характерного орієнтиру біля цілі* передбачає повідомлення для авіації даних про положення цілі відносно характерних контрастних, добре видимих орієнтирів розташованих поблизу цілі (окремий будинок, озеро, дерево тощо). Орієнтири обираються на дальності, що перевищує дальність застосування екіпажами вертольотів засобів ураження з ходу, наприклад: *інформація про танковий взвод противника, що знаходиться в 500 м лівіше заводської труби, може бути передана наступним чином:* **«Рубін», я «Добрий». Від мене вправо 20 градусів заводська труба. На південь від труби 500 м, чотири танки»,** де 20^0 – азимут на орієнтир з місця командира підрозділу ДШВ.

11-48. *Цілевказання по штучним візуальним маркерам* передбачає наведення на них в умовах обмеженої видимості та вночі. При цілевказівці даним способом завчасно визначаються та приводяться в готовність засоби штучного візуального маркування. Напрямок на ціль може позначатися короткими чергами трасуючих набоїв або снарядів, прокладеними у напрямку цілі кольоровими димовими шашками, світловими маяками, пірофакелами тощо.

Для цього способу командир підрозділу ДШВ в команді на виклик авіаційної підтримки повинен вказати район виставлення штучних візуальних маркерів, характер штучних маркерів, відстань до цілі від крайнього маркеру та демаскуючі ознаки цілі, наприклад: **«Граніт», я «Добрий». Зліва 50 метрів два жовті дими. Ціль танк в окопі. Відстань 2100».**

Засоби цілевказання приводяться в дію спеціально виділеною групою за повідомленням старшого командира за 1,5-2 хвилини до підльоту вертольотів.

Цілевказання даним способом забезпечує розпізнавання цілі на відстанях, що визначаються метеорологічною видимістю, з боковим відхиленням від наміченої лінії заданого напрямку до 100 м, що дозволяє застосовувати засоби ураження з першого заходу.

Різновидом зазначеного способу можна назвати *цілевказання засобами позначення цілі.* Засоби позначення цілі застосовуються для позначення цілі або напрямку на неї. Ціль позначається димовими, запальними, освітлювальними мінами, а також розривами інших боєприпасів. Напрямок на ціль може

позначатися розгорнутими полотнищами «Т», трасами (перехрестям 2-3 трас) куль або артилерійських пострілів.

11-49. *Цілевказання за допомогою квадратів кодованої сітки карти* полягає в доповіді командиром підрозділу ДШВ вищому командиру закодованого квадрату карти, у якому розташовано ціль або координат Х та У, що знімаються з кодованої карти (аерофотознімку або схеми з координатною сіткою). Наприклад: **"Барвінок", я "Добрий", в квадраті 33 56 3 двійка 25-х"; "Шершень", я "Граніт". Яструб 16, двійка. Чотири 132-х"** або **"Спис", я "Рубін". Танковий взвод в квадраті 34 за "равликом" 1** *(одиниця)"* (де 25, 132–кодоване позначення типу цілі; Яструб 16, двійка, в квадраті 34 за "равликом" 1 – положення цілі (об'єкту ураження) за кодованою картою).

Цей спосіб застосовується, як правило, при підході атакуючих груп до району нанесення удару, для попереднього орієнтування екіпажу щодо місця знаходження цілей, а також у тих випадках, коли командир підрозділу ДШВ не спостерігає візуально об'єкт удару, але його положення відоме достовірно за результатами розвідки.

11-50. *Цілевказання відносно опорного орієнтиру*. Перед початком ведення бойових дій у районі їх ведення або в наміченій для дій смузі (напрямку) заздалегідь намічаються, нумеруються та погоджуються з підрозділом авіаційної підтримки опорні контурні точки (орієнтири, маркери або пікети), по яких знімаються точні координати (додаток 24 до цього Тимчасового БС).

Опорними орієнтирами виступають наземні орієнтири (маркери, пікети), які добре видимі з малих висот на дальності 5-7 км.

Через опорні орієнтири вибираються та наносяться на карту осьові маршрути. Усі орієнтири позначаються двозначними числами. Під час цілевказання спочатку вказують екіпажам район знаходження цілі, номер опорної контурної точки (КТ) та координати цілі відносно нього. Точність виходу вертольоту на ціль залежить від розміру бічного відхилення в момент проходу вертольоту опорного орієнтиру.

11-51. *Цілевказання комбінованим способом* потребує залучення для наведення підготовленого авіанавідника. Комбінований спосіб наведення складається з комбінації перелічених вище способів наведення. Під час використання цього способу екіпаж літака (вертольоту) може бути сповіщеним про номер квадрата кодованої сітки карти, в якому знаходиться ціль, її характеристики, позивний ПАН **(FAC)** та номер опорного орієнтира. При підльоті до району цілі екіпаж установлює радіозв'язок з ПАН **(FAC),** далі наведення може здійснюватися за допомогою опорних, характерних і штучних візуальних маркерів, орієнтирів.

Якщо наведення ПАН **(FAC)** буде здійснюватися безпосередньо азимутальним способом, то на дальності 8-12 км від району цілі екіпаж виконує гірку до Н=100-150 м, установлює радіозв'язок з ПАН **(FAC),** який подає йому команду **"Увімкнути "ТОН"** та за допомогою АРК–У2 знаходить напрямок на ПАН **(FAC).** За 5-6 км до ймовірного місця розташування ПАН **(FAC)** екіпаж вертольоту повторно виконує гірку до Н=70-100 м. За допомогою увімкнених

ПАН (FAC) засобів позначення знаходить його місце розташування та корегує свій курс таким чином, щоб він пролягав через місце розташування ПАН **(FAC).** У разі необхідності екіпаж вертольоту подає ПАН **(FAC)** команду на додаткове позначення цілі за допомогою візуальних штучних орієнтирів.

12. ВЗВОД (ВІДДІЛЕННЯ) У СТАБІЛІЗАЦІЙНИХ І СПЕЦИФІЧНИХ ДІЯХ ВІЙСЬК (СИЛ) ТА У СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЯХ

12.1. Дії взводу (відділення) у стабілізаційних діях

12-1. *Стабілізаційні дії військ (сил)* – це одночасні та послідовні дії, заходи і акції, які проводять війська (сили) для стабілізації обстановки, недопущення відновлення збройних сутичок, диверсій і терористичних актів, бойових дій у визначених операційних районах.

Під час участі у стабілізаційних діях військ взвод (відділення) може залучатись до виконання таких завдань як: посилення охорони державного кордону; ізоляція кризового району; протидиверсійна боротьба; охорона та оборона важливих об’єктів і комунікацій; підтримка безпеки на маршрутах руху колон; виконання режимних заходів; надання гуманітарної допомоги населенню.

12-2. *Для посилення охорони державного кордону* підрозділи передають в підпорядкування формуванням ДПС їх можуть залучати до виконання завдань з посилення відділів прикордонних загонів, участі у проведенні прикордонного пошуку і затриманні (знищенні) порушників кордону, ДРГ противника та НЗФ, сприяти підрозділам ДПС у проведенні обмежувальних заходів у прикордонній смузі, а також перебувати у резерві (у складі прикордонної маневреної групи).

Командир взводу (відділення) після отримання бойового завдання здійснює підготовку дій. У ході дій взвод (відділення) виконує отримане завдання.

12-3. *Ізоляцію кризового району* проводять з метою створення сприятливих умов для ведення стабілізаційних дій, блокування району збройного конфлікту, здійснення контрольно-перепускного режиму на шляхах і дорогах пересування у район і з району конфлікту та недопущення прориву ДРГ противника та НЗФ за межі району збройного конфлікту.

У зоні відповідальності та по периметру визначеного району за рахунок підрозділів, які безпосередньо залучають до ізоляції кризового району, можуть створюватися блок-пости та встановлювати рубежі військових загороджень. Ними перекривають шляхопроводи, дороги та магістралі, чим створюють зовнішню смугу ізоляції.

12-4. *Блокпост* – загороджувальний, укріплений контрольно-пропускний пункт, з озброєною охороною на дорогах, в’їздах у населені пункти тощо (на окупованій або тимчасово зайнятій території), здатний самостійно тримати кругову оборону.

Функціонування блокпосту забезпечує військовий підрозділ, зазвичай, у складі посиленого взводу, який призначено для несення служби на розгалуженнях важливих доріг, в'їздах (виїздах) до міст та населених пунктів, станцій; здійснення контролю за рухом транспорту, людей, їх перевірки та огляду, а головне – для зовнішньої ізоляції району дій НЗФ, своєчасного виявлення їх пересування, виявлення шляхів можливого виходу ДРГ противника та НЗФ із районів їх зосередження, їх ізоляції і позбавленні доступу до джерел постачання; перекриття шляхів поповнення, постачання боєприпасів і зброї та недопущення прориву через блокпост.

Блокпост забезпечують відповідною документацією та обладнують за правилами підготовки взводного опорного пункту до кругової оборони, а також інженерними засобами, засобами зв'язку і електропостачання, укриттям особового складу, місцем для перевірки документів та огляду транспорту, стоянкою для затриманого транспорту.

Блокпост прикривають мінно-вибуховими загородженнями, сигнальними мінами, на які складаються відповідні формуляри.

Для ускладнення підходу противника використовують матеріали: консервні банки, шифер, покрівельне залізо, хмиз та інші предмети, що створюють гуркіт.

Орієнтовна організація несення служби на блокпосту передбачає виділення, як мінімум: зміни огляду (на шлагбауми та на зони огляду) – 8 ос.; чергової вогневої зміни – навідник-оператор, механік-водій, командир БМП (БТР, БМД), п'ятеро стрільців – 8 ос.; зміни, що відпочиває 8 ос.; резерву – 8 ос.; пари саперів для утримання МВС (в керованому варіанті).

За умовами організації служби, блокпост здатний здійснювати огляд цілодобово. Зони огляду, шлагбаум, прилеглу територію контролюють за допомогою чергових вогневих засобів.

Організацію та несення служби на блокпосту здійснюють відповідно до документів, більшість яких розроблено у штабі військової частини і підписано начальником штабу та затверджено командиром.

На блокпосту має бути така документація: схема охорони та оборони блокпосту (її розробляє і підписує начальник блокпосту); бойовий розрахунок особового складу блокпосту; інструкція начальнику блокпосту та його помічнику; інструкція із заходів безпеки; табель постів; функціональні обов'язки групи огляду; функціональні обов'язки групи прикриття; функціональні обов'язки резервної групи; журнал огляду транспортних засобів; опис озброєння та боєприпасів; орієнтировки, фотографії осіб та автотранспорту, які перебувають у розшуку; схема організації зв'язку з таблицею позивних службових осіб; облік особового складу взводу. Начальник блокпосту несе особисту відповідальність за ведення (уточнення) та зберігання документації.

З отриманням даних про висування противника на блокпосту підсилюють спостереження, весь особовий склад готується до бою, надають доповідь старшому командиру, здійснюють оповіщення сусідів.

12-5. Під час *охорони та оборони важливих об'єктів і комунікацій* основними завданнями взводу (відділення) є недопущення проникнення ДРГ противника (НЗФ) до об'єктів та відбиття їх нападу.

Залежно від завдання, умов обстановки, а також характеру функціонування об'єктів (комунікацій) підрозділи ведуть охоронні, оборонні, сторожові, загороджувальні, патрульні дії.

Охорону організовують і здійснюють відповідно до положень підготовки та ведення сторожової охорони, оборону – відповідно до положень підготовки та ведення оборонного бою з урахуванням особливостей ведення стабілізаційних дій.

За розмірами об'єкти поділяються на: малі об'єкти (з довжиною периметру до 1 км) – склади, невеликі мости тощо; середні об'єкти (з довжиною периметру до 3 км) – заводи, великі мости тощо; великі об'єкти (з довжиною периметру більше 3 км) – аеродроми, базові райони тощо.

Залежно від розмірів та місця розташування об'єктів (всередині населеного пункту, на його околиці або поза населеним пунктом) на взвод можуть покладати завдання щодо охорони та оборони до трьох малих об'єктів або одного середнього, на відділення – одного малого об'єкту.

Виявлені ДРГ противника (НЗФ) на підступах до об'єкта блокують, сковують вогнем та знищують. У разі раптового нападу противника на об'єкт чергова зміна охорони, надалі – весь особовий склад, відбиває напад вогнем усіх засобів з метою недопущення проникнення противника до об'єкту.

12-6. *Підтримку безпеки на маршрутах руху колон* забезпечують охороною ділянок маршруту сторожовими заставами (постами) та супроводженням колон підрозділами, до складу яких можуть виділяти взвод (відділення).

Сторожові застави (пости) виставляють на ділянках місцевості, найбільш зручних для диверсій та нападу ДРГ противника (НЗФ). На кожній заставі (посту) призначають чергові сили і засоби, які перебувають у постійній готовності до виїзду на місце диверсії для відбиття нападу на колону. З цією метою організовують зв'язок між колоною, сторожовими заставами (постами), комендантськими постами, КПП та з базовим табором.

Супровід колон під час руху дорогами здійснюють підрозділи, сили і засоби яких розподіляють по колоні з розрахунку одна бойова машина на 5-10 автомобілів. Не допускається розміщення БМД (БТР) у колоні, що охороняється, між бензовозами та автомобілями, що перевозять вибухові речовини. На кожній машині супроводу організовується кругове спостереження, особовий склад знаходиться в готовності до негайного відкриття вогню.

У разі нападу противника на колону, БМД (БТР) приймають бойовий порядок "ялинка", піхота спішується, ставить димову завісу для прикриття колони і відбиває напад, а водії, не зупиняючи машин, виводять їх за межі зони ураження, водночас перша і остання БМД (БТР) продовжують супроводжувати колону. У разі неможливості подальшого руху колони організовують кругову оборону і відбивають напад противника до прибуття допомоги з боку

сторожових застав (постів).

Під час підходу до ділянок маршруту, де можливий напад противника з засідки, підрозділ охорони конвою висувається вперед, проводить огляд прилеглої місцевості, займає вигідний рубіж і прикриваючи колону з боку загрозливого напрямку, пропускає її через небезпечну ділянку, після чого займає своє місце у похідному порядку.

12.2. Дії взводу (відділення) у специфічних діях

12-7. *Специфічні дії військ (сил) ЗС України* – дії військових формувань в антитерористичних операціях (АТО), а також у ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Специфічні дії проводять у мирний час, в умовах надзвичайного стану та в особливий період на території України, а в окремих випадках і за її межами (під час участі в міжнародних АТО та в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки).

12-8. *Антитерористична операція* – комплекс скоординованих спеціальних заходів, які проводять за єдиним замислом під керівництвом Антитерористичного центру органами і підрозділами СБУ, МВС, ДСНС, ДПС, НГУ, ЗС, Управління державної охорони із залученням сил і засобів інших центральних органів виконавчої влади для попередження, запобігання та припинення злочинних дій, які здійснюють з терористичною метою, звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізації наслідків терористичного акту.

12-9. Взвод (відділення), який залучають до проведення АТО посилює охорону й оборону об’єктів; бере участь в ізоляції району терористичного акту, пошуку та затриманні (знищенні) терористичних груп (терористів), а також у ліквідації наслідків терористичного акту.

Під час участи в АТО взвод може вести десантно-штурмові дії (десантно-ударні, десантно-рейдові).

12-10. *Формами застосування взводу (відділення) у стабілізаційних діях* можуть бути: пошуково-ударні дії, ізоляційно-обмежувальні дії, патрульні дії на вертольотах.

12-11. *Надзвичайна ситуація* (НС) – порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об’єкті або території, викликане аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епіфітотією, епізоотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, які призвели чи можуть призвести до людських та матеріальних втрат.

Ліквідація наслідків НС – аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, які проводять у разі виникнення НС і які спрямовано на рятування життя та збереження здоров’я людей, зменшення розмірів шкоди довкіллю та матеріальних збитків, а також на локалізацію зон НС, припинення дії характерних для них небезпечних чинників.

12-12. Надзвичайна ситуація залежно від походження, поділяють на техногенні та природні.

Надзвичайна ситуація техногенного характеру – транспортні аварії (катастрофи), пожежі, неспровоковані вибухи або їх загроза, аварії з викиданням (загрозою викидання) небезпечних хімічних, радіоактивних, біологічних речовин, раптові руйнування споруд і будинків, аварії на інженерних системах і спорудах життєзабезпечення, гідродинамічні аварії тощо.

Надзвичайна ситуація природного характеру – небезпечні геологічні, метеорологічні, гідрологічні явища, деградація ґрунтів чи надр, природні пожежі, зміни стану повітряного басейну, інфекційні захворювання людей, сільськогосподарських тварин, ураження сільськогосподарських рослин хворобами та шкідниками, зміни стану водяних ресурсів та біосфери.

Залежно від обсягів наслідків, технічних і матеріальних ресурсів, необхідних для їх ліквідації, НС класифікують як ситуації державного, регіонального, місцевого або об'єктового рівнів.

12-13. Взвод (відділення) можуть залучати до виконання таких завдань:

під час *участі у ліквідації наслідків НС на вибухо та пожежонебезпечних військових об'єктах до* локалізації осередків та гасіння пожеж на початковій стадії їх виникнення, проведення першочергових аварійно-рятувальних робіт, ізолювання районів вибухів (пожеж), евакуації населення і матеріально-технічних засобів, проведення пошуково-рятувальних робіт, надання медичної допомоги потерпілим, очищення прилеглої території, проведення відновлювальних робіт;

під час *участі у ліквідації наслідків НС техногенного характеру на об'єктах атомної енергетики, хімічної промисловості, гідротехнічних спорудах* – проведення пошуково-рятувальних робіт та евакуацію потерпілих;

під час *участі у ліквідації наслідків у районах, які постраждали від стихійного лиха*, – ізоляції району стихійного лиха, проведення пошуково-рятувальних, інженерно-технічних робіт, евакуації потерпілих з небезпечних районів, надання медичної допомоги потерпілим;

під час *участі у ліквідації наслідків у зонах (районах) епідемії, епізоотії, епіфітотії* – надання медичної допомоги потерпілим,.

У всіх випадках взвод (відділення) можуть залучати до ізолювання зон (районів) виникнення НС, охорони й оборони об'єктів, забезпечення громадського порядку та виконання завдань правового режиму надзвичайного стану.

12.3. Дії взводу (відділення) у спеціальних операціях

12-14. *Спеціальна операція (СпО)* – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних за метою, завданнями, часом і місцем військових, оперативних (оперативно-тактичних), режимних, слідчих та інших заходів і бойових дій, які проводять за замислом та планом, під єдиним керівництвом з метою створення умов для досягнення поставлених завдань, відповідно до виду операції. Її проводять у тісній взаємодії з іншими військовими формуваннями, правоохоронними органами, органами управління територіальної оборони.

За *видами СпО* можуть бути: протидиверсійними, диверсійно-розвідувальними, з організації руху опору та інші.

СпО проводять в мирний час та в особливий період на своїй території, в тилу угрупувань військ (сил) противника, на його території, на території інших країн та у зонах (районах) відповідальності миротворчих контингентів ЗС України.

Основними принципами підготовки і ведення СпО є: цілеспрямований і безперервний вплив на противника; вибір найбільш уразливих (критичних) об'єктів противника; своєчасне та активне нарощування зусиль на напрямках (в районах) найбільшого успіху; сувора конспірація.

Основу угруповання військ (сил) для проведення СпО складають визначені військові частини і підрозділи ССпО.

Для забезпечення сил ССпО під час проведення ними протидиверсійних і диверсійно-розвідувальних операцій можуть залучати військові частини і підрозділи ДШВ.

12-15. *Протидиверсійна операція* – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних спеціальних бойових (спеціальних дій) військових частин і підрозділів ССпО, які проводяться самостійно або у взаємодії з іншими військовими частинами, підрозділами ЗС України, органами і військами ІВФ та ПрО з виявлення, блокування та нейтралізації (в умовах правового режиму воєнного стану – ліквідації) ДРГ противника (НЗФ).

Участь військових частин і підрозділів ДШВ у протидиверсійній операції полягає у виконанні важливих завдань з виявлення, блокування та нейтралізації (знищення) ДРГ противника (НЗФ).

Основними способами дій військових частин і підрозділів ДШВ у протидиверсійній операції можуть бути: пошукові (пошуково-ударні) дії з вертольотів, ведення пошуку, спостереження, ізоляція (блокування, оточення) виявлених ДРГ противника (НЗФ).

Підготовка взводу (відділення) до дій та участь у протидиверсійній операції відповідні розділам цього Бойового статуту.

12-16. *Диверсійно-розвідувальна операція* – це сукупність узгоджених і взаємопов'язаних спеціальних бойових (спеціальних дій)військових частин і підрозділів ССпО, які проводяться самостійно або у взаємодії з іншими військовими частинами, підрозділами ЗС України для сприяння силовому стримуванню збройного конфлікту, зниження можливостей противника щодо ведення воєнних (бойових) дій та створення сприятливих умов для застосування угруповань військ (сил) ЗС України, виведення з ладу важливих об'єктів угруповання військ (сил) і воєнно-економічного потенціалу противника.

Участь військових частин і підрозділів ДШВ у диверсійно-розвідувальній операції полягає у веденні бойових дій зі знищенням (виведенням з ладу) важливих об'єктів у тилу противника.

Основними способами дій військових частин і підрозділів ДШВ у диверсійно-розвідувальній операції є спеціальні дії (спеціальні заходи і акції) щодо знищення (виведення з ладу, пошкодження) об'єктів противника.

13. ВСЕБІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

13.1. Загальні положення

13-1. *Всебічне забезпечення* – комплекс заходів, які здійснюються з метою створення сприятливих умов успішної підготовки та ведення бою, ефективного застосування сил, збереження їх боєздатності та зниження ефективності застосування військ і зброї противника.

Видами всебічного забезпечення є: бойове, морально-психологічне, технічне, тилове та медичне забезпечення.

У взводі (відділенні) організовується бойове забезпечення та виконуються заходи морально-психологічного, технічного, тилового і медичного забезпечення бою (дій).

Командир взводу (відділення, танка) організовує виконання заходів всебічного забезпечення бою (дій) відповідно до вказівок старшого командира з видів забезпечення.

13.2. Бойове забезпечення

13-2. Бойове забезпечення організовується та здійснюється з метою недопущення раптового нападу противника, зниження ефективності його вогню (ударів), створення сприятливих умов для організованого вступу підрозділів у бій та успішного виконання ними бойового завдання.

У взводі (відділенні) організовується бойове забезпечення та виконуються такі заходи: розвідка, охорона, виконуються заходи тактичного маскування, інженерного забезпечення, РХБ захисту та забезпечення зв’язку.

Командир взводу (відділення) організовує виконання заходів бойового забезпечення бою (дій) відповідно до вказівок командира роти (взводу).

13.2.1. Розвідка

13-3. *Розвідка* – це найважливіший вид бойового забезпечення, який проводиться командирами всіх рівнів, штабами та військами з метою добування розвідувальних відомостей (даних) про противника та місцевість у районі майбутніх дій, необхідних для підготовки і успішного ведення операції (бою).

Мета розвідки – виключення раптових дій противника та забезпечення командування, штабу даними для ефективного застосування своїх сил і засобів, виконання бойового завдання у стислі терміни.

13-4. *Основними вимогами,* що ставляться до розвідки є: постійна висока бойова готовність розвідувальних підрозділів і органів розвідки; цілеспрямованість, безперервність, активність, своєчасність і оперативність; скритність та раптовість дій; достовірність та точність визначення координат розвідувальних об'єктів, цілей; організація постійної чіткої взаємодії та комплексне застосування сил і засобів розвідки різних видів; облік та використання морально-психологічного чинника; всебічне забезпечення дій

органів розвідки їх живучість та своєчасне виведення на відновлення боєздатності; стійке та безперервне управління підрозділами, органами розвідки, непохитність у досягненні мети розвідки, виконанні прийнятих рішень і поставлених завдань.

Цілеспрямованість розвідки полягає в суворому підпорядкуванні заходів щодо розвідки замислу бою, зосередженні її зусиль на найважливіших напрямках (районах, об'єктах) та забезпеченні виконання бойового завдання.

Безперервність розвідки полягає у постійному веденні її під час підготовки і в ході бойових дій, в усіх видах бойової діяльності військ (розташування на місці, пересування військ), цілодобово (вдень і вночі), в складних умовах тактичної обстановки, на будь-якій місцевості і за будь-якої погоди.

Активність розвідки полягає в постійному і наполегливому прагненні командирів та штабів, які організовують розвідку і підрозділів (органів), які її ведуть, а також особового складу органів розвідки всіма можливими способами виконати завдання розвідки (добути необхідні розвідувальні відомості, провести спеціальні заходи та дії) в будь-яких складних умовах обстановки.

Своєчасність і оперативність розвідки полягає у добуванні, обробці та доведенні необхідних достовірних розвідувальних даних до командирів, штабів і військ точно у встановлені терміни для негайного використання при схваленні рішень та застосуванні засобів вогневого ураження, своєчасному нарощуванні і перенесенні зусиль розвідки при зміні обстановки і завдань, що виконуються військами.

Скритність розвідки полягає у збереженні в таємниці всіх заходів з розвідки, введенні противника в оману відносно розташування та характеру дій своїх сил і засобів, напрямку зосередження основних зусиль. Скритність не повинна впливати на необхідну повноту та своєчасність доповіді розвідувальних відомостей та обміну розвідувальною інформацією.

Раптовість під час ведення розвідувально-бойових дій дозволяє виявити противника завчасно, створити умови в яких противник запанікує, паралізувати його волю до опору, дезорганізувати управління і створити сприятливі умови для досягнення перемоги навіть тоді, коли противник перевершує в силах і засобах.

Достовірність розвідки полягає у добуванні розвідувальних відомостей, що відповідають фактичній обстановці, виявленні та вірній оцінці істинних, демонстративних та хибних намірів, дій і об'єктів противника.

Точність визначення координат об'єктів розвідки і цілей полягає у встановленні їх місця розташування з мінімально допустимими помилками для забезпечення ефективного застосування засобів ураження.

Живучість органів розвідки полягає у захисті їх від ураження противником, виключення ураження своїми військами, а також підтримці діючих органів розвідки під час виконання ними бойових завдань.

13-5. Розвідка ведеться постійно, безперервно: при розташуванні на місці, пересуванні, в наступі та обороні, а також при виконанні специфічних завдань та боротьбі з НЗФ або диверсійно-розвідувальними групами (ДРГ).

Командир взводу відповідає за організацію розвідки у взводі. Від взводу для ведення розвідки призначатися спостережний пост, від відділення – спостерігач.

13-6. Спостережний пост складається з чотирьох - шести спостерігачів, один з яких призначається старшим. Для ведення розвідки пост використовує штатні засоби спостереження, для спостереження вночі в інших умовах обмеженої видимості спостережний пост оснащується приладами нічного бачення, тепловізійними приладами розвідки, радіолокації, та зв'язку. На спостережному посту має бути схема єдиних орієнтирів, великомасштабна карта або схема місцевості з координатною сіткою, журнал спостереження, компас, годинник, ліхтарик засоби подачі сигналів оповіщення, освітлення місцевості.

Спостережний пост може обладнуватись у бойовій машині, в будівлі, споруді, спеціально обладнаному замаскованому окопі відкритого типу або окопі з перекриттям та оглядовими вікнами, на дереві або в інших місцях, що забезпечують добрий огляд місцевості, противника, на найбільшу глибину. Ступінь інженерного обладнання спостережного посту залежить від завдання, місцевості, місця розташування спостережного посту і має забезпечувати, живучість, зручність роботи спостерігачів, їх укриття від спостереження та вогню противника, а також передбачати місце відпочинку.

Спостережний пост обладнується особовим складом посту, не припиняючи спостереження (один із спостерігачів веде спостереження, інші виконують роботи з обладнання).

13-7. Спостережному посту призначається сектор спостереження шириною від 1,5 км. до 4 км. при глибині спостереження 2 – 6 км. В свою чергу сектор спостереження розбивається на зони: ближню - до 400 м, середню - до 800 м та далеку - на глибину видимості.

В секторі спостереження призначаються орієнтири, в першу чергу старшого начальника (командира роти), які знаходяться у визначеному секторі, а потім – додаткові (командира взводу).

Спостерігач починає спостереження з детального вивчення місцевості і визначення відстаней до орієнтирів і характерних місцевих предметів у призначеному секторі.

Огляд місцевості та противника проводяться послідовно праворуч потім ліворуч від себе в бік противника. Спостереження за повітряним противником ведеться також послідовним оглядом повітряного простору, починаючи від горизонту. Дальність виявлення наземних об'єктів противника залежно від умов спостереження може складати 3-5 км вдень та 400 -500 м вночі.

Знайшовши об’єкт, спостерігач визначає її положення на місцевості щодо орієнтирів (характерних місцевих предметів) і доповідає командиру (старшому спостережного посту). Приклад форми доповіді про виявлені цілі: орієнтир №1, вправо (вліво) 00-60 ближче (далі) 200 метрів – міномет противника.

13-8. Десантно-штурмовий взвод може призначатись у розвідувальний (бойовий розвідувальний) дозор.

Розвідувальний дозор (РД) – орган військової розвідки, який призначається для розвідки противника і місцевості у визначеному районі, напрямку. Він висилається у складі десантно-штурмового взводу від батальйону (бригади) у всіх видах бою, а також від батальйону (роти), який діє в розвідувальному загоні. Взвод, який призначається у розвідувальний дозор за потреби може посилюватися інженерно-саперним підрозділом та хіміками-розвідниками.

Для ведення розвідки РД вказується напрямок або об'єкт. Він може вести розвідку ділянок місцевості у смузі шириною 2-3 км і виконувати завдання спостереженням, засідками, нальотами, а за необхідності й боєм. Для огляду місцевості і місцевих предметів від РД у напрямку руху виділяється дозорне відділення.

Віддалення РД від своїх військ може бути від батальйону – до 15 км, від розвідувального загону – до 10 км.

Бойовий розвідувальний дозор (БРД) – орган військової розвідки, який призначається для ведення розвідки під час бою та встановлення тактичного і вогневого контакту з противником у разі його втрати.

Десантно-штурмовий взвод у ході бою, за рішенням командира батальйону (роти), може бути призначений у бойовий розвідувальний дозор який діє перед фронтом або на одному з флангів батальйону (роти) на відстані, яка забезпечує спостереження за ним та підтримку його вогнем, а у разі відсутності безпосереднього зіткнення з противником – на відстані до 10 км від своїх підрозділів. Віддалення БРД під час дій в особливих умовах скорочується.

Основними завданнями БРД є: виявлення вогневих засобів (особливо протитанкових), опорних пунктів і прихованих підступів до них; своєчасне виявлення резервів противника, що висуваються; виявлення ділянок оборони, що слабо обороняються, розривів у бойових порядках противника, а також його загороджень і руйнувань.

БРД веде розвідку спостереженням, підслуховуванням і боєм, а також засідками і нальотами. Дозор вступає в бій у випадках, коли неможливо отримати необхідні відомості про противника шляхом спостереження. В ході вогневого контакту розкривається система вогню і розташування вогневих засобів противника.

Бойовому розвідувальному дозору вказується район розвідки. Діє БРД у бойовому порядку на бойових машинах або у пішому порядку. Інтервал між БМД (БТР), встановлюється з урахуванням характеру місцевості і часу, який необхідний на розгортання у бойовий порядок, і може складати 200 м і більше. Взводу, призначеному у БРД, може додаватись інженерно-саперне відділення (сапери), 1-2 хіміки з приладами спостереження і розвідки.

13.2.2. Тактичне маскування

13-9. *Тактичне маскування* організовується командиром взводу (відділення) відповідно до отриманого бойового завдання, вказівок з маскування командира роти (взводу) і обстановки, що склалася з метою

приховання від всіх видів і засобів розвідки противника розташування своїх підрозділів (особового складу), збереження їх боєздатності і забезпечення раптовості їх дій.

Виконання цих заходів досягається прихованим розташуванням та пересуванням особового складу, ОВТ взводу (відділення) шляхом вмілого застосування табельних та місцевих маскувальних засобів, димів, фарбуванням ОВТ під фон місцевості, використанням маскувальних властивостей місцевості, місцевих предметів, темного часу доби та інших умов обмеженої видимості, дотриманням заходів світлового та звукового маскування, особливо вночі, а також радіо дисципліни і правил радіообміну, суворим виконанням умов маскувальної дисципліни.

Тактичне маскування проводиться постійно, в усіх умовах обстановки силами взводу (відділення), у цьому випадку ОВТ маскуються в першу чергу. Відновлення порушень маскування та усунення демаскуючих ознак здійснюється негайно.

Організовуючи маскування командир взводу (відділення) вказує, які табельні засоби і місцеві матеріали використати для маскування, терміни його здійснення, порядок дотримання заходів маскування, порядок здійснення і підтримання маскування в ході бою.

13.2.3. Інженерне забезпечення

13-10. *Інженерне забезпечення* –комплекс заходів щодо інженерної підготовки військ (сил), об’єктів та місцевості, які здійснюються з метою інженерної підтримки мобільності своїх військ (сил), перешкоджання мобільності сил та засобів противника та сприяння у зменшенні уразливості своїх військ (як від засобів ураження противника так і від інших негативних впливів).

Інженерне забезпечення взводу (відділення) організовується та здійснюється з метою створення сприятливих умов для успішного виконання бойових завдань і захисту особового складу та бойової техніки від усіх засобів ураження.

Завданнями інженерного забезпечення взводу (відділення) є: інженерна підтримка мобільності своїх військ (сил) *(інженерна розвідка противника і місцевості (в інтересах підтримки мобільності військ (сил); прооблення проходів у міно-вибухових загородженнях, позначення замінованих районів (ділянок) та їхнє розмінуванн;прооблення проходів (обходів) у невибухових загородженнях*;

обмеження мобільності сил та засобів противника *(інженерна розвідка противника і місцевості (в інтересах обмеження мобільності сил та засобів противника); влаштування інженерних загороджень, як вибухових так і не вибухових);*

виконання інженерних заходів щодо підвищення живучості та безпеки військ (сил) і об’єктів *(інженерна розвідка противника і місцевості (в інтересах виконання інженерних заходів щодо підвищення живучості та*

безпеки військ (сил)); посилення загальновійськових підрозділів для фортифікаційного обладнання позицій та районів; проведення інженерних заходів безпеки операції (бою) щодо маскування та імітації; надання допомоги у розчистки зон (секторів) обстрілу;будівництво вогневих і захисних споруд та вибір елементів інфраструктури для ведення бойових дій і захисту);

загальна інженерна підтримка військ (сил) *(інженерна розвідка противника і місцевості (в інтересах загальної інженерної підтримки військ (сил));*

постачання електроенергії від військових електроустановок автономного живлення; пошук та знищення вибухонебезпечних предметів (додаток 26 до цього Тимчасового БС).

Для виконання завдань інженерного забезпечення взвод (відділення) використовують інженерні боєприпаси, шанцевий інструмент, табельне інженерне майно, а також місцеві матеріали.

Інженерне забезпечення організовується командиром взводу (відділення) відповідно до отриманих бойових завдань, вказівок командира роти (взводу) і обстановки, що склалася.

Командир взводу (відділення) організовуючи інженерне забезпечення вказує: під час наступу – місце проробленого проходу в загородженнях, його позначення і порядок подолання, порядок виведення з ладу (руйнування) об’єкту (під час десантування та захоплення об’єкту в тилу противника), під час подолання (форсування) водної перешкоди – маршрут виходу до річки кожної бойової машини; в обороні – послідовність, обсяги і строки інженерного обладнання опорного пункту взводу (позиції відділення) і його маскування, які табельні засоби і місцеві матеріали використати під час обладнання окопів в опорному пункті взводу (на позиції) (додаток 27 до цього Тимчасового БС).

13.2.4. Радіаційний, хімічний, біологічний захист

13-11. *Радіаційний, хімічний, біологічний захист* – це комплекс заходів, який організовується у підрозділах і здійснюється з метою запобігання або максимального зменшення втрат особового складу від зброї масового ураження, руйнувань радіаційно та хімічно небезпечних об’єктів, створення підрозділам сприятливих умов для виконання поставлених завдань за обстановки радіаційного, хімічного, біологічного (далі РХБ) зараження; посилення їх захисту від високоточної зброї, інших засобів ураження противника застосуванням аерозолів (димів); нанесення ураження противнику вогнеметною зброєю.

Радіаційний, хімічний, біологічний захист взводу (відділення) є одним із основних видів бойового забезпечення.

Основними завданнями РХБ захисту взводу (відділення) під час підготовки і веденні бою (дій) є: виявлення та оцінювання РХБ обстановки; підтримання живучості підрозділу в умовах РХБ зараження; ліквідацію РХБ зараження; маскування дій взводу (відділення) та об’єктів із застосуванням аерозолів (димів); ураження живої сили, ОВТ противника із застосуванням вогнеметної зброї та запалювальних засобів.

Радіаційний, хімічний, біологічний захист організовується постійно під час підготовці та ведення бою (дій), як в умовах застосування противником зброї масового ураження (ЗМУ) так і у разі застосування звичайної або високоточної зброї.

РХБ захист організовується командиром взводу на основі свого рішення і вказівок командира роти.

Під час організації та здійсненні РХБ захисту командир взводу зобов'язаний:

визначити завдання з радіаційної і хімічної розвідки; порядок використання засобів індивідуального і колективного захисту; розподіл індивідуальних вимірювачів доз (дозиметрів); місце, час і порядок проведення спеціальної обробки та використання табельних засобів спеціальної обробки; місце і час отримання засобів захисту і технічної перевірки протигазів. Під час організації РХБ захисту, командир взводу зобов'язаний: перевіряти готовність вмонтованих приладів радіаційної і хімічної розвідки; перевіряти наявність, і укомплектованість взводу засобами індивідуального і колективного захисту, спеціальної обробки, радіаційного контролю, димових засобів та навченість особового складу в користуванні ними;

стежити за справністю засобів індивідуального і колективного захисту; керувати проведенням спеціальної обробки; контролювати ступінь опромінення особового складу; щодоби доповідати командиру роти щодо дози опромінення, а у разі дози вище 100 рад – негайно.

Під час організації взаємодії та управління, командир взводу повинен відпрацювати питання застосування димових шашок, ручних димових гранат, запалювальних димових патронів, термічної димової апаратури БМП, довести до особового складу сигнали оповіщення про РХБ зараження і порядок дій за ними.

13-12. Виявлення та оцінка радіаційної, хімічної обстановки включає РХБ розвідку; радіаційний і хімічний контроль. Виконання заходів з виявлення та оцінки радіаційної, хімічної обстановки здійснюється з метою своєчасного отримання даних щодо зміни у фактичній радіаційній, хімічній обстановці (початку застосування противником ЗМУ, факту аварії на небезпечному об'єкті), оповіщення підрозділів щодо радіоактивного і хімічного зараження, прийняття рішення з захисту підпорядкованого особового складу та визначення найдоцільніших дій в обстановці, що склалася.

Радіаційна і хімічна розвідка проводиться спеціально підготовленими позаштатними розрахунками (спостерігачами) шляхом спостереження з використанням бортових (переносних) приладів радіаційної, хімічної розвідки та візуально для своєчасного виявлення радіаційного, хімічного зараження та оповіщення підрозділів. Вона встановлює наявність, характер і ступінь зараження об'єктів, місцевості, повітря і підрозділів радіоактивними і отруйними речовинами.

У взводі (відділенні) радіаційна, хімічна розвідка ведеться спеціально підготовленими спостерігачами.

Завдання спостерігачу ставить особисто командир взводу (відділення) безпосередньо на місці ведення спостереження. У цьому разі вказуються: орієнтири; відомості про противника (положення та імовірні напрямки підльоту авіації противника); місце для спостереження; сектор спостереження, на що звертати особливу увагу; порядок доповіді про результати спостереження (коли і яким способом доповідати).

В обороні і під час розташування на місці за рішенням командира роти від взводу може виділятися пост РХБ спостереження.

Пост РХБ спостереження складається з двох-трьох спостерігачів, один з яких призначається старшим. На посту мають бути прилади спостереження, прилади радіаційної, хімічної розвідки, засоби для подачі сигналів оповіщення про зараження, карта або схема місцевості, журнал спостереження, компас, годинник, засоби зв'язку.

Під час постановки завдання посту РХБ спостереження командир взводу вказує: склад, старшого поста; орієнтири; відомості щодо противника (положення та імовірні напрямки підльоту авіації противника); місце поста; сектор спостереження; на що звертати особливу увагу; порядок ведення РХБ розвідки, сигнали оповіщення; порядок доповідей результатів розвідки (коли і яким способом доповідати); час готовності.

Пост РХБ спостереження безперервно проводить спостереження у визначеному районі. У встановлений час та під час кожного артилерійського або авіаційного нальоту противника спостерігач вмикає прилади радіаційної, хімічної розвідки і стежить за їхніми показниками. У разі виявлення ознак радіаційного зараження старший поста доповідає командиру, який його виставив, і за його вказівкою подає сигнал "**Радіаційна небезпека**". У разі виявлення хімічного зараження старший посту негайно подає сигнал "**Хімічна тривога**" і доповідає командиру, який виставив пост. Результати спостереження заносяться до журналу спостереження.

На аеродромах під час завантаження техніки і посадки особового складу у літаки радіаційна та хімічна розвідка також здійснюється силами і засобами підрозділів аеродромно-технічного забезпечення, на маршруті польоту – силами і засобами військово-транспортної (армійської) авіації. Дані радіаційної та хімічної розвідки, отримані в польоті, командири екіпажів літаків (вертольотів) доповідають командирам підрозділів десанту.

Оцінка радіаційної та хімічної обстановки у взводі здійснюється за даними розвідки.

Радіаційний і хімічний контроль організовується з метою отримання даних для оцінювання боєздатності підрозділів, визначення потреби та обсягу спеціальної обробки, а також можливості зняття засобів індивідуального захисту після подолання зон зараження (забруднення) або спеціальної обробки. Радіаційний і хімічний контроль у підрозділі здійснюється шляхом контролю опромінювання особового складу та визначення ступеня радіоактивного і хімічного зараження (забруднення) особового складу, озброєння, техніки та матеріальних засобів, місцевості, а також води і продовольства. Залежно від покладених завдань контроль доз опромінення розподіляється на військовий і медичний.

Радіаційний контроль застосовується для отримання даних щодо дози опромінення груп військовослужбовців шляхом зняття показників із військових вимірювачів дози (ИД-1). Це дозволяє оперативно оцінювати боєздатність підрозділу за радіаційним показником. Він може проводитися колективним або індивідуальним методами. У цьому разі колективний метод застосовують для незначних за чисельністю підрозділів (відділення, обслуга, екіпаж), що перебувають в однакових умовах. Індивідуальний метод застосовують до офіцерів, прапорщиків, а також військовослужбовців, які діють окремо від підрозділу.

Медичний контроль необхідний для сортування поранених та уражених, а також для первинного діагностування радіаційних уражень за показниками вимірювачів доз (ИД-11), які видаються усім військовослужбовцям. Облік доз опромінення здійснюється в ротах (батареях) – для всього особового складу. Дози опромінення щодоби записуються у журналі обліку доз опромінення і періодично (один раз на місяць) переносяться із журналу до картки обліку доз опромінення кожного військовослужбовця у вигляді сумарного значення.

Відповідальними за організацію і правильність визначення та облік доз опромінення є командири взводів, рот під час військового контролю, та медичні установи під час індивідуального (медичного) контролю. Облік доз опромінення в роті веде старшина роти.

Контроль зараження (забруднення) РР передбачає обстеження особового складу, озброєння, техніки, матеріальних засобів, споруд. Головною умовою контролю є визначення ступеня зараженості та необхідності проведення їх спеціальної обробки, знезараження води, тари та продовольства. Він здійснюється за вказівкою безпосереднього командира, як правило, після виходу підрозділу із зон зараження (забруднення) або в різних укриттях і спорудах на зараженій місцевості.

Хімічний контроль здійснюється для визначення потреби й повноти дегазації екіпіровки особового складу, озброєння і військової техніки (ОВТ), матеріальних засобів, знезараження тари з продуктами харчування, для визначення моменту зняття засобів індивідуального захисту після дегазації, а також для визначення факту застосування противником невідомих ОР і НХР.

Організація радіаційного контролю в підрозділі передбачає: забезпечення засобами контролю доз опромінення; своєчасне зняття показників вимірювачів дози та їх перезаряджання; облік доз опромінення та подання відомостей про дози опромінення.

Зняття показників із військових вимірювачів доз та їх перезаряджання здійснюється після виходу (подолання) особовим складом зон зараження (забруднення), але не пізніше, ніж через 5 діб. Показники вимірювачів доз знімають у сержантів і солдат командири взводів.

Облік доз опромінення на кожного військовослужбовця ведеться персонально в картки обліку доз опромінення в роті – в журналі обліку доз опромінення. Величина дози, що занесена до картки обліку доз опромінення, після підпису командира взводу на руки кожному військовослужбовцю, з урахуванням зниження їх біологічної ефективності.

В установлені терміни щодобово подають командири взводів – доповідь про дозу опромінення, отриману кожним відділенням (екіпажем, обслугою), а також свою дозу опромінення.

Контроль радіоактивного зараження (забруднення) взводу організовується командиром роти та здійснюється спеціально підготовленим відділенням (військовослужбовцем) із використанням приладів радіаційної розвідки (ДП-5В, МКС-У, ИМД-1Р). Контроль радіоактивного зараження (забруднення) різноманітних об'єктів здійснюється в місцях їх розташування, на спеціальному майданчику в зоні зараження (забруднення), або після виходу із зони зараження (забруднення). У цьому разі великі зразки техніки повинні розташовуватися не ближче, ніж 15 м один від одного.

Під час проведення контролю в зоні зараження (забруднення) спочатку вимірюється гамма-фон, а потім зараженість (забрудненість) техніки.

Командир роти за даними контролю радіоактивного зараження (забруднення) приймає рішення щодо дезактивації тих або інших об'єктів, оцінює повноту їх обробки і визначає порядок їх подальшого використання, а також приймає рішення щодо вживання харчів і води.

Хімічний контроль підрозділів виконується спеціально підготовленим відділенням (військовослужбовцем) із використанням табельних приладів хімічної розвідки (ВПХР, ГСА-1) і засобів хімічного контролю (індикаторної плівки АП-1).

Основними завданнями хімічного контролю підрозділів (військового хімічного контролю) є:

ідентифікація ОР і основних інгаляційно небезпечних НХР;

виявлення та визначення зараження ОР озброєння, бойової техніки і табельних матеріальних засобів підрозділу;

визначення зараження ОР і небезпечними НХР повітря, місцевості та інженерних споруд у районі бойових дій (на маршруті) підрозділу.

13-13. Підтримання живучості особового складу взводу (відділення, танка) в умовах РХБ зараження досягається: своєчасним оповіщенням особового складу про РХБ зараження; застосуванням засобів індивідуального та колективного захисту; виконанням режимно-обмежувальних заходів під час дій на зараженій місцевості; проведенням спеціальної обробки ОВТ.

Оповіщення підрозділів про безпосередню загрозу застосування противником зброї масового ураження та РХБ зараження здійснюється за єдиним і постійно діючими сигналами оповіщення, які доводяться до всього особового складу.

За сигналами оповіщення щодо РХБ зараження особовий склад, який діє у пішому порядку або на відкритих машинах, не припиняючи виконання бойового завдання, одягає засоби індивідуального захисту, а особовий склад в БМД (БТР) – засоби захисту органів дихання, закриває люки, жалюзі, бійниці та вмикає систему захисту від ЗМУ. За сигналом **"Радіаційна небезпека"** особовий склад одягає респіратори (протигази), а за сигналом **"Хімічна тривога"** – протигази.

За необхідності спішитись або покинути техніку особовий склад, який знаходився в БМД (БТР) одягає індивідуальні засоби захисту шкіри.

Засоби захисту, захисні властивості озброєння, техніки та інших об’єктів використовуються особовим складом у випадку отримання встановлених сигналів оповіщення, а також самостійно при виявленні ознак ураження особового складу та зараження місцевості, озброєння, техніки та інших об’єктів радіоактивними, небезпечними хімічними речовинами та біологічними засобами.

Під час дій в зонах радіаційного забруднення в суху погоду в пішому порядку або на відкритих машинах особовий склад одягає респіратори (протигази) та засоби захисту шкіри, в сиру погоду – лише засоби захисту шкіри. Під час дій в зонах хімічного та біологічного зараження в пішому порядку або на відкритих машинах особовий склад надягає протигази та засоби захисту шкіри (у разі використання загальновійськового захисного комплекту одягає захисні плащі у вигляді комбінезонів).

Використання засобів індивідуального та колективного захисту організовується та здійснюється з метою збереження боєздатності взводу (відділення) і надання можливості діяти в умовах зараження.

Своєчасне і уміле використання засобів індивідуального і колективного захисту досягається: постійним контролем їхньої наявності і справності; завчасною підготовкою і тренуваннями особового складу в користуванні цими засобами в різноманітній обстановці; правильним визначенням часу переведенням засобів індивідуального захисту в «бойове» положення і їх зняття; визначенням режиму і умов експлуатації систем захисту бойової техніки від ЗМУ і порядку використання об'єктів, обладнаних фільтровентиляційними установками.

Зняття засобів індивідуального захисту та припинення роботи засобів колективного захисту здійснюється на основі даних РХБ розвідки (контролю зараження) за командою командира взводу. У разі необхідності довгострокового використання засобів захисту командир взводу визначає режим дій особового складу, порядок відпочинку та прийому їжі.

Виконання режимно-обмежувальних заходів на зараженій території організовується та здійснюється з метою зменшення ризику ураження особового складу в умовах РХБ зараження. Для цього командир взводу (відділення) повинен організувати застосування профілактичних засобів від впливу радіаційних, хімічних, біологічних факторів, контролювати дотримання особовим складом правил поведінки на зараженій території, заборонити вживати воду, їжу, палити без дозволу, необхідно уникати рух лісом, високою травою, і густим чагарником, а також торкатися заражених предметів без засобів індивідуального захисту.

В ході бойових дій зони з високими значеннями інтенсивності дози випромінювання, великою концентрацією отруйних та сильнодіючих речовин підрозділи обходять. У разі неможливості обходу цих зон вони долаються з максимальною швидкістю за напрямками, що забезпечують найменше зараження бойової техніки та ураження особового складу. Для визначення

шляхів обходу та подолання зон зараження можуть надсилатися спеціально підготовлені відділення на бойових машинах.

13-14. Ліквідація РХБ зараження організовується та здійснюється з метою відновлення боєздатності підрозділів і здійснюється шляхом проведення спеціальної обробки підрозділів, а за необхідності і часткової санітарної обробки особового складу.

Спеціальна обробка полягає в здійсненні дегазації, дезактивації, дезінфекції озброєння, військової техніки, боєприпасів, обмундирування, засобів індивідуального захисту та інших матеріальних засобів.

Дегазація – це процес знезараження (нейтралізації) або видалення отруйних речовин із заражених поверхонь (об'єктів).

Дезактивація – це процес видалення радіоактивних речовин із заражених поверхонь до допустимих величин зараження, безпечних для людини.

Дезінфекція – це процес знешкодження (знищення) хвороботворних мікробів і руйнування токсинів на заражених поверхнях (об'єктах).

Спеціальна обробка в залежності від обстановки та наявності часу виконується частково або у повному обсязі.

Часткова спеціальна обробка проводиться в ході виконання бойових завдань під керівництвом командира взводу (відділення):

у разі зараження отруйними речовинами – негайно, а якщо в момент зараження особовий склад знаходиться у протигазах і засобах захисту шкіри – після виходу із зони зараження в указаному командиром роти місці;

у разі забруднення радіоактивними речовинами, а також у разі зараження біологічними засобами – за першої нагоди, але якнайшвидше після зараження, зазвичай одразу після виходу із зони зараження в указаному командиром роти (взводу) місці. У випадку тривалого перебування на зараженій місцевості часткова спеціальна обробка може проводитися і в зоні зараження.

Часткова дегазація (дезінфекція) озброєння і техніки полягає в знешкодженні або видаленні отруйних речовин (хвороботворних мікробів і токсинів), а часткова дезактивація – у видаленні радіоактивних речовин із зараженої поверхні.

У разі зараження отруйними речовинами або біологічними засобами обробляються ті частини і поверхні озброєння і техніки, з якими особовий склад стикається під час виконання бойового завдання. У випадку зараження радіоактивними речовинами обробляється вся заражена поверхня.

Часткова дегазація (дезактивація, дезінфекція) бойової техніки проводиться за допомогою комплектів і пристроїв спеціальної обробки або протиранням ганчір'ям. Вона здійснюється протиранням щітками комплектів і пристроїв, ганчір'ям, що змочується дезактивуючим розчином, розчинниками, пальним, водою або обмітанням підручними засобами.

Під час часткової дегазації (дезінфекції) БМД (БТР) обробляється поверхня башти, кришки люків, верхній лобовий лист, верхні нахилені бортові листи, озброєння, інструмент і місця розташування особового складу. За часткової дезактивації обробляється вся заражена поверхня техніки.

Часткова дегазація (дезінфекція) індивідуальної зброї проводиться за допомогою індивідуальних дегазуючих пакетів, якими обробляється вся її поверхня. Після обробки дегазуючим розчином зброя протирається сухими тампонами і змащується. За першої можливості зброю необхідно розібрати, вичистити і змастити. За відсутності індивідуального дегазуючого пакета дегазація (дезінфекція) зброї може проводитися протиранням тампонами із ганчір'я, що змочується дезактивуючим розчином, розчинниками, пальним, водними розчинами миючих речовин, а також сухим ганчір'ям та іншими місцевими матеріалами зверху донизу, особливо ретельно в місцях сполучення, щілинах і пазах. Заражені зовнішні поверхні обробляються добре змоченими тампонами, а внутрішні – злегка віджатими. Обтирання снігом проводиться протягом 10 – 15 хв., залишки снігу видаляються ганчір'ям або шматтям.

Часткова дезактивація індивідуальної зброї проводиться протиранням тампонами з ганчір'я, що змочується дезактивуючими розчинами, водою, пальним або сухими тампонами. Для дезактивації вологими тампонами необхідно підготувати 3-5 тампонів із ганчір'я, поставити зброю у вертикальне або нахилене положення і обробити 2-3 рази. Після обробки вологими тампонами зброю потрібно протерти сухими тампонами, протирання всієї поверхні зброї проводиться зверху донизу. Дезактивація зброї сухими тампонами проводиться аналогічно обробці вологими тампонами. Під час обробки тампон необхідно весь час повертати, а разі його забруднення замінити новим. Після обробки сухим тампонами зброя за першої можливості повинна бути оброблена змоченими тампонами.

Дегазація (дезактивація, дезінфекція) окопу, траншеї і ходу сполучення без обшивки крутизни скосів проводиться шляхом зрізання зараженого ґрунту товщиною до 3 см, шару снігу товщиною 4-6 см (рихлого снігу у разі зараження отруйними речовинами – до 20 см). Спочатку зрізується заражений шар із берми, а потім з крутизни скосів (починаючи зверху) і з дна. Зрізаний ґрунт збирається лопатами у відра, ящики, мішки і відноситься вбік. Порушене маскування відновлюється. Окопи і траншеї з обшивкою крутизни скосів дегазуються (дезінфікуються) протиранням або розбризкуванням дегазуючих розчинів. Дезактивація може проводитися обмітанням гіллям, щітками, ганчір'ям, при цьому те ж саме місце обмітається двічі і більше.

Повна спеціальна обробка проводиться за дозволом старшого командира після виконання бойових завдань (виходу з бою).

Дії у разі ураження отруйними речовинами залежать від того, до якої групи ці речовини належать.

Першими ознаками ураження отруйними речовинами *нервово-паралітичної дії* є звуження (міоз) зіниці ока, погіршення зору, особливо у сутінках і вночі, біль в груді (ускладнення дихання), головний біль, слинотеча, нудота. За перших ознак ураження негайно одягається протигаз і за допомогою шприца-тюбика з індивідуальної аптечки вводиться протиотрута (антидот).

Ознакою наявності отруйних речовин *загальної отруйної дії* є запах гіркого мигдалю, а ознаками ураження – металевий смак та печія у роті, заніміння кінчика язика, запаморочення і розширення зіниць очей. У разі появи

перших ознак ураження негайно одягається протигаз, а під шолом-маску вводиться роздавлена ампула з протиотрутою. У випадку різкого послаблення дихання треба повторно ввести протиотруту, а у випадку втрати ураженим свідомості – робити ураженому штучне дихання.

Зовнішніми ознаками наявності отруйних речовин *шкіряно-наривної дії* є видимі краплі темно-коричневої масляної рідини із запахом гірчиці, а ознаками ураження – поява відчуття піску в очах, сльозотеча і світлобоязнь, почервоніння і зуд шкіри, а потім – пухирців та виразок. У разі ураження обробити заражені ділянки шкіри та обмундирування індивідуальним протихімічним пакетом, а очі промити чистою водою.

У випадку зараження обмундирування і спорядження парами отруйних речовин типу зарин використовується дегазуючий пакет. Для оброблення необхідно відкрити упаковку пакета і вийняти мішечок із дегазуючою речовиною. Легким постукуванням мішечком по обмундируванню і головному убору рівномірно опудрити їх, втираючи порошок у тканину мішечком або руками в захисних рукавичках. Потім струсити порошок з обмундирування і головного убору.

Дегазація засобів захисту шкіри, які вкриті одягом, проводиться за допомогою комплектів і пристроїв спеціальної обробки.

У випадку зараження радіоактивними речовинами спочатку необхідно дезактивувати свою зброю, а потім струсити (обмести, вибити) або протерти ганчір’ям, що змочується водою, засоби індивідуального захисту і зняти їх, у подальшому, не знімаючи респіратор, струсити (обмести, вибити) обмундирування; обмести або протерти ганчір’ям, що змочене водою, спорядження і взуття; обмити чистою водою відкриті ділянки рук і шиї, потім протерти або обмити каску; зняти респіратор і ретельно вибити його, а потім вимити чистою водою обличчя, прополоскати рот і горло.

Під час обробки на зараженій місцевості респіратор не знімається.

У випадку нестачі води обробка відкритих ділянок шкіри проводиться обтиранням їх вологими тампонами з вати (марлі). За відсутності води тампон змочується дегазуючим розчином з індивідуального протихімічного пакета або сумки протихімічних засобів. Взимку обмундирування, спорядження і взуття можна обробляти незараженим снігом.

У разі зараження біологічними засобами необхідно обробити зброю, а потім, не знімаючи протигаз, струсити (обмести, вибити) обмундирування, спорядження, взуття і засоби індивідуального захисту. Після цього рідиною із індивідуального протихімічного пакета протерти руки, шию, каску і зовнішню поверхню протигаза.

13-15. Маскування дій взводу (відділення) з застосуванням аерозолів (димових засобів) організовується з метою зниження ефективності застосування технічних засобів розвідки та ураження противника та прикриття своїх дій. Здійснюється застосуванням термодимової апаратури, системи запуску димових гранат бойової техніки, димових шашок (гранат) та запалювально-димових патронів.

13-16. *РХБ захист організовується командиром взводу (відділення)* на підставі отриманого бойового завдання і вказівок старшого командира, виходячи із конкретної бойової обстановки, умов виконання бойового завдання та наявності часу.

Радіаційний, хімічний, біологічний захист організовується постійно під час підготовки та веденні бою (дій), як в умовах застосування противником зброї масового ураження (ЗМУ) так і під час застосування звичайної або високоточної зброї. РХБ захист організовується командиром взводу на основі свого рішення і вказівок командира роти.

Під час організації РХБ захисту командир взводу визначає:

завдання з радіаційної і хімічної розвідки;

порядок використання засобів індивідуального і колективного захисту; розподіл індивідуальних вимірювачів доз (дозиметрів);

місце, час і порядок проведення спеціальної обробки та використання табельних засобів спеціальної обробки;

місце і час отримання засобів захисту і технічної перевірки протигазів.

Під час організації РХБ захисту, командир взводу зобов'язаний:

перевіряти готовність вмонтованих приладів радіаційної і хімічної розвідки;

перевіряти наявність, і укомплектованість взводу засобами індивідуального і колективного захисту, спеціальної обробки, радіаційного контролю, димових засобів та навченість особового складу в користуванні ними;

стежити за справністю засобів індивідуального і колективного захисту; керувати проведенням спеціальної обробки;

контролювати ступінь опромінення особового складу, щодоби доповідати командиру роти про дози опромінення, а у разі дози **вище 100 рад** – негайно.

Під час організації взаємодії та управління, командир взводу повинен відпрацювати питання застосування димових шашок, ручних димових гранат, запалювальних димових патронів, термічної димової апаратури БМП, довести до особового складу сигнали оповіщення про РХБ зараження і порядок дій за ними.

13.2.5. Охорона

13-17. *Охорона* у взводі (відділенні) організовується з метою виключення раптового нападу наземного противника і забезпечення часу і вигідних умов для розгортання і вступу в бій.

Охорону у взводі (відділенні) організовує командир взводу (відділення) на основі отриманого завдання, умов обстановки і вказівок командира роти (взводу). Вона здійснюється спостереженням, яке проводиться постійно призначеними спостерігачами; в обороні – крім того, черговими вогневими засобами, а у разі розташуванні на місці — безпосередньою охороною, яка здійснюється секретами і парними дозорними шляхом обходу району розташування.

13-18. На кожну добу для впізнання своїх військовослужбовців встановлюється пропуск і відгук.

Пропуском служить найменування озброєння чи бойової техніки, наприклад: **«АВТОМАТ»,** а відкликанням – назва населеного пункту, що починається з тієї ж букви, що і пропуск, наприклад: **«АЛУШТА**». Пропуск повідомляється усно всьому складу охорони, розвідки і особам, які посилаються за межі підрозділу, а вночі і в межах розташування свого підрозділу; відгук – командирам цих підрозділів, а також особам, які посилаються для передачі усних наказів.

Пропуск запитується у всіх осіб, які проходять через рубіж охорони і слідують по розташуванню підрозділу вночі, а відгук – у осіб, які передають наказ командира, і в командирів підрозділів, які ведуть розвідку.

Пропуск і відгук вимовляються тихо. Всі особи, які не знають пропуску, а прибулі з наказом відгуку, затримуються. Затриманих командир взводу (відділення) опитує особисто і залежно від обставин дозволяє їм слідувати далі або направляє їх під конвоєм до командира, який вислав охорону.

13-19. Особовий склад, який призначений в охорону, повинен бути в постійній бойовій готовності, дотримуватися встановленого порядку бойового чергування, черговості і порядку відпочинку, заходів маскування, виявляти високу пильність, рішучість і стійкість.

13-20. Під час організації охорони командир взводу (відділення) вказує порядок ведення спостереження за місцевістю, повітрям і сигналами командира роти (взводу), призначає спостерігача, вказує йому місце і завдання, а також порядок дій особового складу взводу (відділення) у разі раптового нападі противника.

13.3. Морально-психологічне забезпечення

13-21. *Морально-психологічне забезпечення (МПЗ)* – це вид всебічного забезпечення *підготовки* та *застосування* підрозділів, метою якого є формування, підтримання і відновлення *морально-психологічного стану (морально-бойових якостей)* особового складу, необхідного для успішного виконання завдань за призначенням.

Морально-психологічний стан (МПС) – ситуаційний стан духовної, моральної, ідеологічної налаштованості, військово-професійної готовності та психологічної здатності військовослужбовців виконувати завдання за призначенням.

Морально-бойові якості воїна – це сукупність тісно пов’язаних між собою рис особистості, необхідних для успішного виконання військовослужбовцями своїх обов’язків у мирний і воєнний час. Основними з них є: вірність військовому обов’язку, присязі; бойова активність, дисциплінованість, хоробрість, стійкість, мужність та ін.

13-22. *У ході підготовки взводу (відділення)до бою (дій)* морально-психологічне забезпечення спрямовується на *формування* морально-бойових (моральних, військово-професійних, психологічних (психофізіологічних),

фізичних тощо) якостей особового складу, які визначають зміст і сформованість морально-психологічного стану підрозділу, відображають готовність та здатність особового складу до активних та організованих дій в умовах сучасного бою.

Під час застосування взводу (відділення) морально-психологічне забезпечення спрямовується на *підтримання* та *відновлення* морально-психологічного стану особового складу на рівні необхідному для успішного виконання бойових завдань.

13-23. *МПЗ у взводі (відділенні) здійснюється* у всіх видах бою (дій) і проводиться особисто командиром на основі вказівок з МПЗ командира роти (взводу) і заступника командира роти з морально-психологічного забезпечення

Командир взводу (відділення) зобов'язаний: враховувати рівень МПС особового складу підрозділу під час прийняття управлінських рішень, доповідати старшому командиру про зміни та вжити заходи щодо його формування, підтримання і відновлення.

Командир взводу (відділення) особисто відповідає за морально-психологічний стан особового складу і ефективність проведення заходів МПЗ. Під час проведення заходів МПЗ з особовим складом підрозділу він спирається на *бойовий актив* (сержантів, воїнів які мають значний бойовий досвід, найбільш досвідчених воїнів - професіоналів).

13-24. *Основними завданнями МПЗ під час підготовки взводу (відділення) і в ході ведення бою (дій) є:*

формування у особового складу високої морально-психологічної стійкості, готовності і здатності успішно виконувати поставлені завдання, але у той же час збереження життя особовому складу як найвищій цінності;

інформування військовослужбовців, роз'яснення отриманих завдань, наказів командирів і мобілізація на їх виконання;

забезпечення виконання норм міжнародного гуманітарного права, кодексу поведінки учасника бойових дій;

підтримання військової дисципліни, недопущення панічних настроїв, випадків деморалізації і дезорганізації особового складу;

підтримка і своєчасне відновлення духовних і фізичних сил військовослужбовців, створення умов для відпочинку (сон не менш 6 годин на добу);

захист особового складу від негативного інформаційно-психологічного впливу противника;

зниження психогенних втрат.

13-25. Особовий склад, який безповоротно вибув із взводу (відділення) унаслідок загибелі (смерті), полону, зникнення безвісти та з інших причин, становить *безповоротні втрати особового складу*.

Санітарні втрати – особовий склад взводу (відділення), що втратив боєздатність (працездатність) на одну добу й більше та прибув на лікування до медичного пункту частини, етапу медичної евакуації, закладу охорони здоров'я.

Санітарні психогенні втрати – втрата військовослужбовцями боєздатності, внаслідок фізичних та психічних перевантажень, для відновлення якої необхідні госпіталізація та лікування.

Бойові психогенні втрати – втрати особового складу взводу (відділення), пов'язані з втратою боєздатності внаслідок бойової психічної травми, спричиненої факторами обстановки.

Особовий склад, який отримав *бойові психічні травми* і потребує кваліфікованої допомоги, направляється до центрів (пунктів) психологічної допомоги і реабілітації. Робота з надання допомоги військовослужбовцям, які отримали бойові психічні травми, здійснюються у тісній взаємодії спеціалістів психологічної і медичної служб.

Психологічна допомога військовослужбовців, які отримали бойові психогенні травми та розлади, здійснюється в пункті психологічної допомоги та реабілітації частини за умови тісної взаємодії з спеціалістами медичної служби.

13-26. *Основними формами МПЗ у взводі (відділенні) в бойових умовах є:* бойове інформування (інформування про хід виконання бойового завдання, про героїчні вчинки воїнів); інструктаж молодших командирів і бойового активу; доведення інформаційних бюлетенів, пам'яток, листівок; виступи учасників бойових дій, обмін бойовим досвідом, випуск бойових аркушів; вручення нагород і подарунків, листи до родин; душпастирська робота з військовослужбовцями, освячення зброї і техніки; бесіди, прослуховування і перегляд телерадіопередач; індивідуально-виховна робота з військовослужбовцями; надання психологічної допомоги тощо.

13-27. *Основними методами МПЗ у взводі (відділенні) є:* виховання та навчання, адміністративно-розпорядницькі, безперервного психологічного супроводу, психодіагностичні, саморегуляції, психологічного тестування, адаптації, психопрофілактики, психологічної допомоги, психологічної реабілітації, організаційні та інші.

Головним засобом мобілізації особового складу взводу (відділення) на рішучі і самовіддані дії під час виконання бойового завдання є *особистий приклад* командира та бойового активу взводу (відділення), його мужність, самовладання, наполегливість у виконанні наказу, а також нищення хибних чуток і панічних настроїв.

13-28. *Командир взводу (відділення) в ході проведення МПЗ повинен:*

Під час підготовки взводу (відділення) до бою (дій) - роз'яснити особовому складу завдання; провести бесіди із пропаганди прикладів мужності і героїзму, розповсюдження передового досвіду, дискредитації задумів і дій противника; інформувати особовий склад щодо змін бойової та суспільно-політичної обстановки; довести відомості щодо тактики дій противника, бойових можливостей, слабких сторін його ОВТ; довести норми МГП, кодекс поведінки учасника бойових дій; роз'яснити можливі заходи інформаційно-психологічного впливу противника та шляхи протидії йому; нагадати особового складу прийоми надання психологічної допомоги і психологічної саморегуляції.

В ході ведення взводом (відділенням) бою (дій) – рішуче керувати підлеглими; підтримувати злагодженість, дисципліну та бойовий дух серед особового складу підрозділу; особисто демонструвати мужність у виконанні бойового завдання; оцінювати морально-психологічний стан особового складу взводу (відділення) та оперативно впливати на нього; організовувати надання психологічної допомоги тим, хто зазнав психічних травм.

Після виконання бойового завдання взводом (відділенням) – провести розбір дій підлеглих під час бою; проінформувати особовий склад про результати бою та зміни у обстановці; визначити осіб, які отримали бойові психічні травми та потребують психологічної допомоги поза підрозділом; вжити необхідних заходів для своєчасного харчування і відпочинку особового складу, збереження моральних і фізичних сил, відновлення морально-психологічного стану і готовності до подальших дій; узагальнити та надати заступнику командира роти з морально-психологічного забезпечення (командиру взводу) інформацію про передовий досвід, приклади мужності та героїзму підлеглих.

13-29. *МПЗ в основних видах бою (дій) у взводі (відділенні) спрямовано на:*

у складі повітряного десанту – підтримання постійної психологічної готовності особового складу до рішучих дій в екстремальних ситуаціях; мобілізацію на готовність ведення тривалих дій у відриві від основних сил, в умовах обмеженої інформації щодо противника і своїх військ. Особлива увага приділяється роз'ясненню особовому складу необхідності збереження в таємниці заходів, що пов'язані з підготовкою і застосуванням повітряного десанту;

в обороні (стабілізаційних, специфічних діях) – підтримання постійної морально-психологічної готовності військовослужбовців всіх категорій до стійкого утримання зайнятих позицій, відбиття атак піхоти і танків противника, забезпечення психологічної готовності до рішучих дій під час проведення контратак та веденні бою в оточенні. Основні зусилля зосереджуються в підрозділах на напрямку можливого головного удару противника;

під час бою в оточенні і виході з оточення – підтримання та відновлення стійкості, організованості і дисципліни серед особового складу; створення в короткі терміни кругової оборони; здатності військовослужбовців вести бій в умовах повного оточення. Основні зусилля МПЗ зосереджуються на недопущенні панічних настроїв і мобілізацію військовослужбовців на готовність до рішучого знищення противника та організованого виходу з оточення;

в наступі – формування високого наступального пориву особового складу, морально-психологічної переваги над противником; здатності до рішучих та ініціативних дій у випадку прориву оборони противника, захоплення об'єкта атаки, веденні бою в глибині оборони противника; постійної готовності особового складу другого ешелону (резерву) до введення в бій і вирішення завдань, які раптово виникають. Особлива увага приділяється роботі з особовим складом, що діє на напрямку зосередження основних зусиль підрозділу;

у зустрічному бою – підтримання постійної готовності військовослужбовців до стрімких і маневрених дій, випередження противника в розгортанні, відкритті вогню, завданні йому раптових ударів у фланг і тил. Особлива увага приділяється роботі з особовим складом, що діє в розвідувальних органах (головному дозорі, дозорному відділенні);

на марші – формування здатності військовослужбовців забезпечити своєчасне прибуття підрозділу у визначений район у повній готовності до дій; готовності особового складу до тривалого фізичного і психологічного навантаження, високої пильності в ході здійснення пересування, на привалах і в районах відпочинку, утримання техніки в постійній готовності до руху, ремонту її у найкоротші терміни. Особлива увага приділяється підвищенню витривалості особового складу, дотриманню дисципліни маршу і заходів маскування, а при здійсненні маршу в умовах передбачення зустрічі з противником – постійній готовності до відбиття раптового нападу.

13.4. Технічне і тилове забезпечення

13.4.1. Технічне забезпечення

13-30. *Технічне забезпечення підрозділів* – організація і здійснення технічно правильного бойового застосування, технічного обслуговування і відновлення ОВТ.

Технічне забезпечення взводу (відділення) організовується і здійснюється з метою підтримання ОВТ у постійної бойової готовності і боєздатності шляхом укомплектування підрозділу ОВТ, забезпечення ракетами, боєприпасами і військово-технічним майном; утримання його у справному стані і в постійній готовності до бойового застосування; відновлення пошкодженого (несправного) ОВТ і своєчасного повернення його до строю.

Командир взводу (відділення) відповідає за технічну справність, правильну експлуатацію ОВТ. Він повинен знати: укомплектованість підрозділу озброєнням і військовою технікою, його технічний стан; забезпеченість ракетами, боєприпасами і військово-технічним майном; керувати підготовкою ОВТ до ведення бою (дій); організовувати і вести спостереження за бойовими машинами у ході ведення бою (дій); встановлювати причини виходу ОВТ з ладу; доповідати командиру роти (взводу) про кількість, місцезнаходження і технічний стан ОВТ, що вийшло з ладу, і заходи, які необхідно вжити для його евакуації і ремонту.

13-31. Під час підготовки до бою (дій) у взводі (відділенні) технічне обслуговування ОВТ здійснюється у встановлений час. Технічне обслуговування БМД (БТР) виконується екіпажами (водіями) з використанням запасних частин і військово-технічного майна, у разі необхідності із залученням особового складу взводу технічного забезпечення батальйону.

Технічне обслуговування ОВТ під час підготовки бою (дій) включає: дозаправлення бойових машин ПММ; перевірку справності і готовності до застосування озброєння, приладів стрільби і спостереження, агрегатів, систем і

механізмів, його очищення, промивання, змащення, вивірку і регулювання, усунення дрібних несправностей і виконання робіт із закріплення обладнання; зарядку (підзарядку) акумуляторних батарей; перевірку укомплектованості та поповнення ОВТ запасними частинами, інструментом і приладдям, засобами підвищення прохідності та іншими табельними засобами; перевірку наявності і справності обладнання на ОВТ. У разі потреби під час технічного обслуговування здійснюються поповнення боєкомплекту озброєння ракетами і боєприпасами.

13-32. У ході бою (дій) пошкоджена (несправна) військова техніка евакуюється засобами батальйону і військової частини.

Ремонт ОВТ здійснюється в місцях виходу його з ладу та в найближчих укриттях ремонтно-евакуаційною (ремонтною) групою батальйону або військової частини.

Відремонтоване ОВТ приводяться у готовність до застосування і негайно повертаються у свій підрозділ.

13-33. Під час підготовки до бою (дій) під час організації технічного забезпечення командир взводу (відділення) вказує: порядок підготовки ОВТ до бойового застосування і термін проведення даних заходів.

13.4.2. Тилове забезпечення

13-34. *Тилове забезпечення підрозділів* – система заходів, направлених на задоволення матеріальних, транспортних, побутових та інших потреб особового складу.

13-35. Тилове забезпечення взводу (відділення) організовується і здійснюється під час підготовки бою (дій) з метою підтримання взводу (відділення) у боєздатному стані і створення сприятливих умов для виконання поставлених завдань.

Командир взводу (відділення) відповідає за тилове забезпечення взводу (відділення). Він зобов’язаний у ході підготовки бою (дій): організувати отримання та утримання встановлених запасів матеріально-технічних засобів; вживати заходів щодо своєчасного підвезення (подачі, розподілу) запасів матеріально-технічних засобів; уточнити порядок доставки та видачі гарячої їжі, підвезення і збереження питної води та забезпечення нею особового складу; контролювати заправлення БМД (БТР) пально-мастильними матеріалами; доповідати командиру роти (взводу) про забезпеченість взводу (відділення).

13-36. У ході ведення бою (дій) командир взводу (відділення) здійснює контроль за втратами і витратами ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства, військово-технічного майна та інших видів матеріально-технічних засобів; доповідає командиру роти (взводу) щодо забезпечення підрозділу ракетами, боєприпасами, ПММ, продовольством, військово-технічним майном та іншими видами матеріально-технічних засобів.

13-37. У ході ведення бою (дій) в батальйоні (роти) розгортаються: пункт бойового постачання – для поповнення взводів боєприпасами; пункт заправлення – для дозаправлення військової техніки ПММ; продовольчий

пункт – для приготування гарячої їжі та забезпечення особового складу водою. Командир взводу (відділення) зобов'язаний знати місця розташування цих пунктів та порядок забезпечення з них взводу (відділення).

Витрачені запаси ракет, боєприпасів, ПММ, продовольства та інші необхідні матеріально-технічні засоби повинні бути поповнені до встановлених норм до кінця дня бою (дій).

13-38. Поповнення БМД (БТР) боєприпасами і дозаправлення їх ПММ у ході ведення бою (дій) здійснюються безпосередньо в бойових порядках. В разі неможливості підвезення боєприпасів і ПММ до БМД (БТР) безпосередньо в бойові порядки, транспортні засоби з боєприпасами і ПММ підходять якнайближче до них. БМД (БТР) по черзі приховано підходять до місць розташування транспортних засобів для поповнення боєприпасами та заправлення ПММ. За підвезення боєприпасів і ПММ до взводу відповідає командир взводу матеріального забезпечення, а за своєчасне поповнення боєприпасами та заправлення ОВТ ПММ – командир взводу (відділення).

13-39. Доставка боєприпасів в підрозділ у ході ведення бою (дій) у пішому порядку здійснюється особовим складом з ротного пункту постачання. Поповнення боєприпасами БМД (БТР) здійснюється у ході ведення бою (дій) з відведенням їх у якнайближче укриття повзводно або окремими машинами, якщо дозволяє обстановка, або безпосередньо у бойових порядках підрозділів.

13-40. Забезпечення особового складу гарячою їжею організовується через продовольчий пункт батальйону, зазвичай, тричі на добу. Якщо неможливо організувати триразове приготування гарячої їжі, з дозволу командира батальйону особовий склад забезпечується гарячою їжею двічі на добу, у цьому разі частина продовольчого пайка, яка залишилася, видається продуктами в сухому вигляді.

Приготування, доставку і видачу взводу (відділенню) гарячої їжі організовує начальник продовольчого пункту відповідно до вказівок начальника штабу, який визначає: на яку кількість особового складу, для яких взводів і до якого часу приготувати їжу, порядок доставки (видачі) її взводам батальйону. Видачу їжі особовому складу здійснює старшина роти відповідно до вказівок командира роти.

Харчування особового складу організовується з таким розрахунком, щоб основний прийом їжі припадав на години спаду бойової напруги. Доставка їжі в взвод (відділення) здійснюється висуванням засобів приготування їжі якнайближче до підрозділу в найближче укриття або виділеним від підрозділів для піднесення їжі особовим складом. Постачання питної води від батальйонного продовольчого пункту здійснюється, зазвичай, одночасно з доставкою гарячої їжі.

13-41. Забезпечення взводу (відділення) водою для пиття і господарських потреб здійснюється з пункту водопостачання (водозабірного пункту) військової частини. Використання води з інших джерел забороняється. Вода для приготування їжі в зонах зараження доставляється у герметичних ємностях.

13-42. Під час підготовки бою (дій) командир взводу (відділення) у ході організації тилового забезпечення вказує: розміри і терміни створення запасів ПММ, продовольства, води та інших матеріально-технічних засобів, норми їх втрат і порядок підвезення; місця розгортання взводу матеріально забезпечення батальйону; місце, час і порядок поповнення матеріально-технічними засобами, заправлення БМД (БТР) пально-мастильними матеріалами; організацію харчування особового складу, режим споживання води і порядок її підвезення.

13.5. Медичне забезпечення

13-43. У взводах медична служба представлена бойовими медиками, які підпорядковуються безпосередньо командирам взводів, а із спеціальних питань – старшим бойовим медикам рот (батарей), у відділеннях – стрільцями – санітарами, які підпорядковуються безпосередньо командирам відділень.

Основою медичного забезпечення є система лікувально-евакуаційних заходів, які включають розшук та збір поранених (уражених), їх медичне сортування, надання їм усіх видів медичної допомоги.

Перша медична (домедична) допомога – комплекс заходів, що здійснюється з метою запобігання або зменшення тяжких наслідків поранень (уражень), виникнення ускладнень або врятування життя поранених (уражених) шляхом проведення найпростіших медичних заходів. Вона надається безпосередньо на місці поранення (ураження) або найближчому укритті самими військовослужбовцями у порядку само - і взаємодопомоги, стрільцями-санітарами, санітарами, водіями-санітарами, бойовими медиками та старшими бойовими медиками підрозділів. Для цього особовий склад має бути відповідно підготовленим та здатним надавати першу медичну (домедичну) допомогу, особливо зупиняти кровотечі та відновлювати прохідність дихальних шляхів, використовуючи засоби індивідуальної медичної аптечки.

Під час масових надходжень поранених (травмованих) проводиться розподіл поранених (уражених) з метою визначення черги евакуації. У першу чергу, евакуації підлягають важкопоранені, а також військовослужбовці, які отримали психологічні травми.

Медичне сортування розпочинається, як правило, в процесі надання першої лікарської допомоги та продовжується на всіх етапах медичної евакуації.

Збір, вивезення (винесення) поранених з поля бою на медичний пост роти проводиться силами і засобами роти (по принципу «витягування на себе»), на медичний пункт батальйону силами медичного пункту батальйону.

Легкопоранені після надання їм медичної допомоги в медичній роті (медичному пункті) можуть повертатися у свої підрозділи а середньо та важко поранені до медичного закладу (шпиталю) старшого начальника.

Додаток 1
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.1 стаття 1-3)

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ СНАЙПЕРІВ В ОСНОВНИХ ВИДАХ БОЮ (ДІЙ)

Снайпері взводу (відділення) призначені для знищення найбільш важливих цілей противника (офіцерів, спостерігачів, коректувальників вогню, зв'язківців, розрахунків вогневих засобів у першу чергу артилерійських гармат, мінометів, кулеметів, ПТРК, ПЗРК,) ведення антиснайперської боротьби, здійснення психологічного тиску на противника та деморалізації його бойового духу.

Для стрільби зі снайперської гвинтівки застосовуються гвинтівочні снайперські патрони або гвинтівочні патрони зі звичайними, трасуючими та бронебійно – запалювальними кулями.

Під час здійснення взводом (відділенням)маршу снайпери, знаходячись в (на) бойових машинах або автомобільній техніці ведуть спостереження за місцевістю, при цьому особливу увагу звертають на потенційно небезпечні ділянки де противник може влаштувати засідки, прикривають військовослужбовців, які здійснюють розвідку мостів, дамб, штучних перешкод та інших об'єктів на маршруті руху. У разі виявлення противника снайпер, в залежності від отриманого завдання, самостійно або за командою командира відкриває вогонь та знищує противника. У першу чергу знищуються гранатометники, кулеметники, снайпера та офіцери противника.

Під час наступу взводу (відділення) снайпер відділення може знаходитися у центрі, на флангах або у глибині бойового порядку і знищувати вогневі засоби противника, які заважають просуванню підрозділу.

У ході наступу снайпер може короткочасно вести вогонь з укритий. У цьому разі пересування снайпер здійснює від одного укриття до іншого. Перш ніж залишити вогневу позицію, він обирає нову, яка знаходиться попереду і визначає найбільш зручний та прихований шляхи до неї та лише після цього починає пересування. Нову вогневу позицію снайпер займає максимально приховано від противника.

Під час оборонного бою взводу (відділення) снайпери зазвичай застосовуються для прикриття флангів та стиків між позиціями в опорному пункті взводу.

Вибір вогневої позиції для снайпера має важливе значення. Для стрільби зі снайперської гвинтівки необхідно вибирати таке місце, яке забезпечує найкращий огляд місцевості та ведення вогню, дає можливість снайперу укритись від спостереження і вогню противника, забезпечує зручність виконання прийомів стрільби і можливість знищення противника з першого пострілу. Для ведення вогню снайпер обладнує основні, запасні, хибні та передові позиції.

Під час атаки переднього краю снайпери із запасних або основних позицій знищують живу силу противника, у першу чергу офіцерів, розрахунки найбільш небезпечних вогневих засобів, що прикривають та забезпечують просування підрозділів до переднього краю.

У випадку прориву та вклиненні противника в оборону снайпери займають вогневі позиції, які максимально дозволяють ефективно вести вогонь у фланг противнику, що прорвався, знищують найбільш активно діючих офіцерів, солдат та розрахунки вогневих засобів.

Додаток 2
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.2 статті 1-6., 1-23; підрозділ 5.2 стаття 5-14)

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ГРАФІЧНИХ БОЙОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Оперативна обстановка наноситься тонкими лініями, із використанням умовних знаків, не забиваючи топографічної основи карти (схеми) та написів на ній. Умовні знаки наносяться лініями шести основних кольорів: червоний, чорний, синій, коричневий, зелений, жовтий.

Синім кольором наносяться:

положення, завдання і дії своїх військ, військових части (підрозділів) Національної гвардії України, Державної спеціальної служби транспорту, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, пункти управління органів охорони державного кордону та морської охорони Державної прикордонної служби України; розмежувальні лінії; межі операційних зон (районів);

межі районів введення правового режиму воєнного (надзвичайного) стану;

тилові межі та пункти управління;

зони ураження зенітних ракетних військ;.

положення, завдання і дії Військово-Морських Сил, Повітряних Сил, авіації Сухопутних військ, ракетних військ і артилерії, зенітних ракетних військ, берегових ракетно-артилерійських військових частин, командні пункти з'єднань та військових частин зенітних ракетних військ, ракетних військ та артилерії;

положення, завдання та дії радіотехнічних та спеціальних військ (інженерних, радіаційного, хімічного, біологічного захисту, зв'язку, радіоелектронної боротьби, топографічних, гідрометеорологічних, радіо-розвідувальних) військових частин та підрозділів матеріально-технічного забезпечення (трубопровідних, аеродромно-технічного забезпечення; інженерно-ракетного забезпечення; ракетно-технічного забезпечення; інженерно-радіоелектронного забезпечення; артилерійсько-технічного забезпечення; танко-технічного забезпечення; авто-технічного забезпечення; метрологічного забезпечення тощо) та їх пункти управління;

удари своїх військ ракетами у звичайному спорядженні; вогонь артилерії, рубежі досяжності ракет;

цивільні дорожні організації (дорожньо-будівельні, дорожні ремонтно-будівельні, містобудівельні, дорожньо-експлуатаційні);

заходи безпеки застосування військ (сил) позначаються пунктирною лінією поверх умовних знаків.

Чорнім кольором наносяться:

усі реквізити, формуляри, заголовки, таблиці та їх зміст за свої війська (сили);

усі пояснювальні підписи, формуляри, таблиці, що стосуються противника.

Закінчення додатка 2

Червоним кольором наносяться:

положення, завдання і дії військ (сил) противника;

ділянки місцевості (район), заражені противником хімічною зброєю і біологічними засобами;

зони пожеж і напрямки їх розповсюдження.

Коричневим кольором наносяться:

положення, завдання і дії військ нейтральних країн;

маршрути висування своїх військ (сил) і проходи в гірських хребтах; сектори огляду та зони виявлення;

стаціонарні лінії зв'язку телекомунікаційних мереж загального користування (спеціального призначення).

Зеленім кольором наносяться загородження, руйнування та положення, завдання і дії військ дружніх країн.

Жовтим кольором підтушовуються: знак району, у якому противником було застосовано хімічну зброю; об'єкт, який містить сильнодіючу отруйну речовину.

Умовні знаки для відображення положення, завдань та дій військ (сил), вогневих засобів, бойової та іншої техніки наносяться на карту (схему) відповідно до дійсного їх розташування на місцевості та орієнтуються за напрямком дій військ або ведення вогню. При цьому визначальною точкою положення об'єкта на місцевості є центр умовного позначення.

Пункти управління наносяться на карту так, щоб вертикальна лінія флагштока спиралася нижньою частиною в точку його розміщення на місцевості.

Фактичне положення і дії військ, об'єктів наносяться суцільною лінією. Імовірні та сплановані дії позначаються переривистими (штриховими) лініями.

Знищення цілі (об'єкта) позначається двома суцільними лініями, які перекреслюють умовний знак. Виведення з ладу, пошкодження, подавлення, нейтралізація позначаються однією суцільною лінією та однією переривистою лінією, які перекреслюють умовний знак. Ціль (об'єкт), яку плановано необхідно знищити (вивести з ладу, пошкодити, подавити), перекреслюється переривистими лініями. Знищення, подавлення цілі (об'єкта) засобами своїх військ позначається синім кольором, засобами противника - червоним.

Графічні документи дозволяється оформлювати у чорно-білому (некольоровому) варіанті. Для позначення розмежувальних ліній, рубежів використовуються:

одинарна чорна лінія - свої війська (сили);

подвійна чорна лінія - для позначення противника, або одна чорна лінія по краях якої мати позначку літер "ПТН".

Положення військ (сил) станом на різний час позначається суцільною лінією із додаванням паралельних до неї пунктирних, штрихових, штрих-пунктирних ліній, спеціальних позначок та (або) виділенням підтушовуванням) суцільної лінії різними кольорами.

Додаток 3
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.2 статті 1-6., 1-23; підрозділ 5.2 стаття 5-14)

ОСНОВНІ СКОРОЧЕННЯ, ЩО ЗАСТОСОВУЮТЬСЯ В БОЙОВИХ ДОКУМЕНТАХ

Повне найменування	Прийняте скорочення
Загальновійськові частини і підрозділи	
Аеромобільно-десантний батальйон рота, взвод, відділення	*аемдб, аемдр, аемдв, аемдвід*
Парашутно-десантний батальйон, рота, взвод, відділ	*пдб, пдр, пдв, пдвід*
Десантно-штурмовий батальйон, рота, взвод, відділ	*дшб, дшр, дшв, дшвід*
Механізований батальйон, рота, взвод, відділення	*мб, мр, мв, мвід*
Танковий батальйон, рота, взвод	*тб, тр, тв*
Гранатометний взвод, відділення	*гв, гвід*
Комендантська рота, взвод	*кр, кв*
Артилерійські частини і підрозділи	
Артилерійський дивізіон, батарея	*адн, абатр*
Гаубичний (гарматний) самохідно-артилерійський дивізіон (батарея)	*гсадн, гсабатр*
Протитанковий артилерійський дивізіон, батарея, взвод	*птадн, птабатр, птав*
Протитанковий взвод, відділення	*птв, птвід*
Реактивний артилерійський дивізіон, батарея	*реадн, реабатр*
Батарея протитанкових керованих ракет	*батр* ПТКР
Мінометна батарея, взвод	*мінбатр, мінв*
Частини і підрозділи ППО	
Зенітний ракетний дивізіон, батарея, взвод)	*зрдн, зрбатр, зрв*
Зенітний ракетний артилерійський дивізіон, батарея, взвод	*зрадн, зрабатр, зрав*
Підрозділи спеціальних військ	
Розвідувальний батальйон, рота, взвод, відділення	*рб, рр, рв, рвід*
Бойовий розвідувальний загін дозор, група	БРЗ,БРД, БРГ
Інженерно-саперний батальйон, рота, взвод, відділення	*ісб, іср, ісв, ісвід*
Інженерний батальйон, рота загороджень	*ібз, ірз*
Група інженерного забезпечення	*гіз*
Рухомий загін загороджень	РЗЗ
Рота, взвод, відділення радіаційної, хімічної, біологічної розвідки	рРХБр, вРХБр, відРХБр
Вузол (польовий вузол) зв’язку	ВЗ, ПВЗ
Підрозділи матеріально-технічного забезпечення	
Рота, взвод матеріального забезпечення	*рмз, вмз*
Автомобільна рота, взвод, відділення	*автр, автв, автвід*

Продовження додатка 3

Повне найменування	**Прийняте скорочення**
Ремонтна рота, взвод	*ремр, ремв*
Господарчий взвод, відділення	*госв, госвід*
Взвод забезпечення	*взаб*
Медична рота	*медр*
Медичний пункт батальйону	МПБ
Пункти управління	
Командний (запасний командний) пункт	КП (ЗКП)
Пункт управління	ПУ
Спостережний пункт	СП
Командно-спостережний пункт	КСП
Тиловий пункт управління	ТПУ
Пункт наведення авіації	ПНА
Передовій авіаційний навідник	ПАН
Авіація	ав
Термінологія загального призначення	
Антитерористична операція	АТО
Базовий район	БР
Батальйонний заправний пункт (пункт боєпостачання, продовольчий пункт)	БЗп (БПБ, БПП)
Біологічна, хімічна зброя (зараження), радіоактивне зараження	БЗ (БЗар), ХЗ (ХЗар), РЗар
Бойова броньована машина, бойова машина піхоти	ББМ, БМП
Бойова машина десантна	БМД
Бойова розвідувальна машина	БРМ
Бойова рухома охорона	БРО
Бронетранспортер, бронетранспортер десантний	БТР, БТР-Д
Бойовий комплект	БК
Бойовий розвідувальний, розвідувальний дозор	БРД, РД
Бокова, головна, тильна похідна застава	БПЗ, ГПЗ, ТПЗ
Взводний опорний пункт	ВОП
Вихідний рубіж, пункт	вих. р-ж, вих. п.
Висота	вис.
Вихідний район для десантування	ВРД
Головний дозор	ГД
Група розгородження, розмінування	ГРозг, ГРозм
Диверсійно-розвідувальна група	ДРГ
Дистанційно встановлене мінне поле	ДВМП
Дозорне відділення, дозорний танк	ДВід, ДТ
Загін ліквідації наслідків	ЗЛН
Засоби масового ураження	ЗМУ

Продовження додатка 3

Повне найменування	**Прийняте скорочення**
Засада (вогнева)	зас (вог)
Зона радіоактивного зараження	ЗРЗ
Інженерний спостережний пост (пост радіаційного, хімічного, біологічного спостереження)	ІСП (ПРХБС)
Командно-штабна машина	КШМ
Контрольно-перепускний пункт	КПП
Медичний пост роти	МПР
Мінно-вибухове загородження	МВЗ
Морський десант	МДес
Нерухомий (рухомий) загороджувальний вогонь	НЗВ (РЗВ)
Озброєння і військова техніка	ОВТ
Паливо-мастильні матеріали	ПММ
Переправно-десантні засоби	ПДесЗ
Повітряний десант	ПД
Протипіхотне (протитанкове) мінне поле	ППМП (ПТМП)
Протитанковий резерв	ПТРез
Розвідувальні дозори: (інженерний, радіаційний, хімічний, біологічний)	ІРД, РРД, ХРД, БРД
Рубіж розгортання в батальйонні (ротні, взводні) колони	РРБК (РРРК, РРВК)
Пункт (рубіж) регулювання	п. рег. (р-ж рег.)
Пункт спеціальної обробки	ПуСО
Пункт технічного спостереження (допомоги)	ПТС (ПТД)
Радіонапрямок (радіомережа)	р/н (р/м)
Розмежувальна лінія	розмежлінія
Район	р-н
Район хімічного, біологічного зараження	РХЗ, РБЗ
Ремонтна (ремонтно-евакуаційна) група	РемГ, (РЕГ)
Сили спеціальних операцій	ССпО
Сторожовий загін (застава, пост)	СтЗ (СтЗаст, СтП)
Система дистанційного мінування	СДМ
Тактичний повітряний десант	ТакПД
Час виходу на передній край оборони противника, початку викидання (висадки) десанту, форсування	“Ч”
Штурмовий загін (група)	ШЗ (ШГ)

Додаток 4
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.2 статті 1-6., 1-23; підрозділ 5.2 стаття 5-14)

ОСНОВНІ УМОВНІ ЗНАКИ ДЛЯ ГРАФІЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ БОЙОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Умовні знаки пунктів управління

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
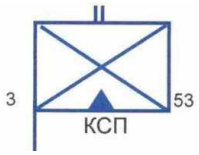	Основний командно-спостережний пункт горно-піхотного батальйону *(3 гпб 53 огпбр)*
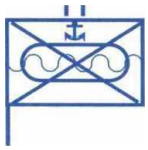	Командно-спостережний пункт окремого батальйону морської піхоти
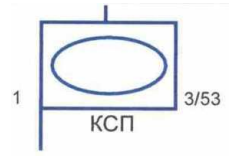	Командно-спостережний пункт танкової роти *(1 тр 3 тб 53 омбр)*
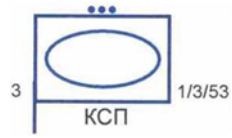	Командно-спостережний пункт танкового взводу *(3 взв 1 тр 3 тб 53 омбр)*
	Спостережний пункт (пост), загальне позначення
	Спостережний пункт командира (начальника)
	Спостережний пост розвідувальний
	Пункт наведення авіації
	Допоміжний пункт наведення авіації (на колісній базі)
	Передовий авіаційний навідник (ПАН)
	Інженерний спостережний пост *(із зазначенням номера (2) належності (ОК) літерно- цифровий покажчик, який визначає унікальність підрозділу (ВІДІР - відділення інженерної розвідки) та часу з якого виконує завдання (з 19 години 28 березня 2018 року))*
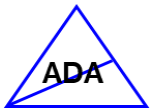	*Пост повітряного спостереження*

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
Умовні знаки структурних підрозділів	
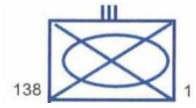	Окремий механізований полк *(138 омп 1 корпусу)*
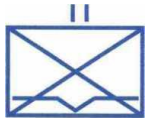	Аеромобільний батальйон без броньованої техніки
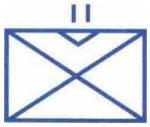	Десантно-штурмовий батальйон без броньованої техніки
	Парашутно-десантний батальйон без броньованої техніки
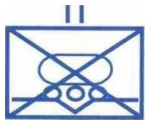	Аеромобільний батальйон на колісних бронеавтомобілях
	Десантно-штурмовий батальйон на БТР
	Парашутно-десантний батальйон на БМД (БМП)
	Десантно-штурмовий загін (ДШЗ) у складі десантно- штурмового батальйону
	Батальйонна тактична група (БТГр) на БМД (БМП)
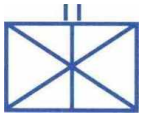	Мотопіхотний батальйон
	Гірсько-штурмовий батальйон
	Гірсько-піхотний батальйон*(3 гпб 53 огпбр)*
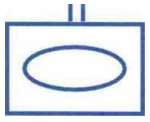	Танковий батальйон
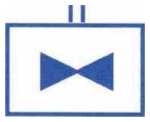	Вертолітна ескадрилья (бойова) бригади армійської авіації

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
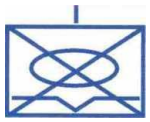	Аеромобільно-десантна рота на гусеничній техніці (МТЛБ)
	Десантно-штурмова рота на БТР
	Парашутно-десантна рота на БМД (БМП)
	Десантно-штурмовий загін (ДШЗ) у складі десантно-штурмової роти
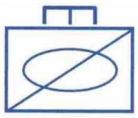	Розвідувальний загін
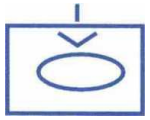	Танкова рота десантно-штурмової бригади
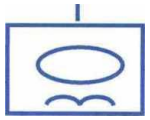	Танкова рота повітрянодесантної бригади
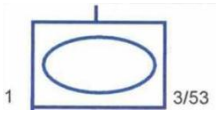	Танкова рота *(1 тр 3 тб 53 омбр)*
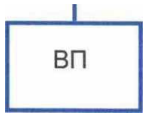	Рота вогневої підтримки
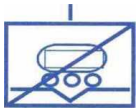	Аеромобільно-десантна розвідувальна рота
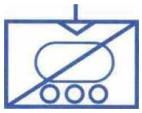	Десантно-штурмова розвідувальна рота
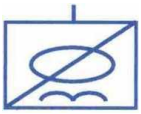	Парашутно-десантна розвідувальна рота
	Відділ прикордонної служби
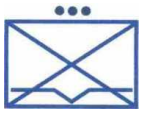	Аеромобільно-десантний взвод без броньованої техніки
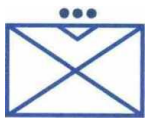	Десантно-штурмовий взвод без броньованої техніки

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Парашутно-десантний взвод без броньованої техніки
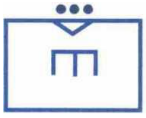	Десантно-штурмовий інженерний взвод
	Десантно-штурмова група (ДШГр) у складі десантно- штурмового взводу
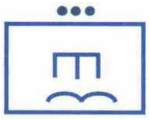	Парашутно-десантний інженерний взвод
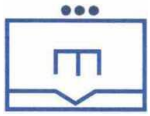	Аеромобільний інженерний взвод
	Механізований взвод
	Механізований взвод на БТР
	Взвод снайперів
	Гранатометний взвод
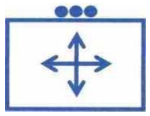	Взвод управління
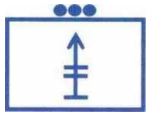	Кулеметний взвод
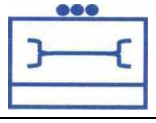	Зенітний артилерійський взвод *(ЗУ-23-2)*
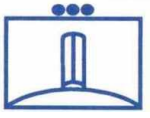	Зенітний ракетний взвод *(ПЗРК 9К38 «Ігла», ПЗРК 9К310 «Ігла-1»)*
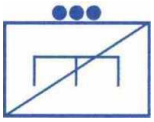	Підрозділ інженерної розвідки (взвод інженерної розвідки)

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	1-й вогнеметний взвод 2-ї вогнеметної роти 5-го вогнеметного батальйону 704 полку РХБ захисту
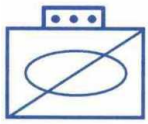	Розвідувальний дозор
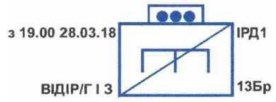	Інженерний розвідувальний дозор із зазначенням номера (1) та підпорядкованості (тактичної або оперативної) (13 Бр), літерно-цифровий покажчик, який визначає унікальність підрозділу та належність (ВІДІР-відділення інженерної розвідки, ПЗ групи інженерного забезпечення) та часу з якого виконує завдання (з 19.00 28.03.2018)
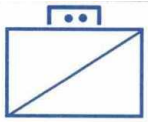	Розвідувальна група
	Механізований взвод
	Механізований взвод на БТР
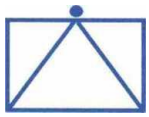	Протитанкове відділення
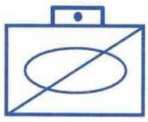	Дозорне відділення
	1 відділення РХБ розвідки 1 взводу РХБ розвідки 2 роти РХБ розвідки 1 батальйону РХБ розвідки 704 полку РХБ захисту
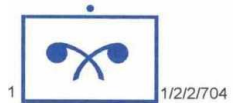	*1 відділення РХБ захисту І взводу РХБ захисту 2 роти РХБ захисту 2 батальйону РХБ захисту 704 полку РХБ захисту*
	1 відділення дегазації 1 взводу дегазації обмундирування 3 роти РХБ захисту 3 батальйону РХБ захисту 704 полку РХБ захисту
	1 відділення аерозольного маскування 1 взводу аерозольного маскування 3 роти аерозольного маскування 4 батальйону аерозольного маскування 704 полку РХБ захисту
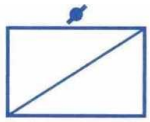	Піші дозорні

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
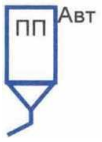	Міждержавний пункт пропуску: Авт – автомобільний; Зал – залізничний; Пар – паромний; Річк – річковий; Мор - морський

Умовні знаки рубежів, районів, позицій, ділянок, площадок, смуг, секторів

	Вихідний рубіж, вихідний рубіж для форсування, рубіж регулювання
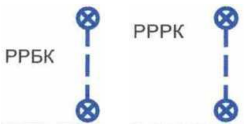	Рубіж розгортання у батальйонні (РРБК) та ротні (РРРК) колони
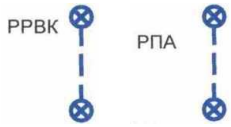	Рубіж розгортання у взводні колони (РРВК). Рубіж переходу в атаку (РПА), введення в бій, розгортання для контратаки
	Рубіж оборони (позиція): 1. зайнятий військами; 2. не зайнятий військами
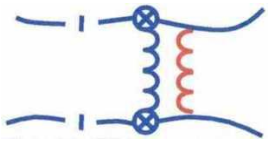	Рубіж, що займають підрозділи у бою (лінія зіткнення сторін) в межах смуги дій
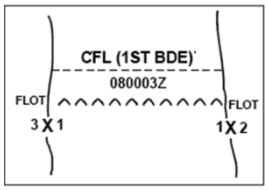	Рубіж координованого вогню засобів наземної вогневої підтримки **CFL** *(позначають прямою переривчатою чорною лінією з надписом «CFL» та найменування засновника над рубіжем та з дійсними даними щодо часу та місця під рубіжем)*
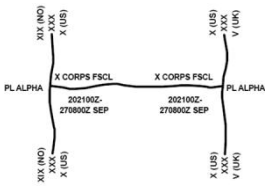	Рубіж координації вогневої підтримки **FSCL** *(позначають суцільною чорною лінією, літерами «FSCL» і найменуванням засновника над лінією, а дійсні дані щодо часу та місця під лінією)*
	Район необмеженого ведення вогню **FFA** *(позначається суцільною чорною лінією, що визначає район, літерами «FFA» і найменуванням засновника та дійсними даними щодо дати і часу)*
	Район заборони ведення вогню **NFA** *(позначається як район окреслений суцільною чорною лінією з чорними діагональними лініями. Всередині позначається літерами «NFA» разом із найменуванням засновника та дійсними даними щодо дати і часу)*

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Район обмеження вогню **RFA** *(позначається суцільною чорною лінією, що визначає кордони району та літерами «RFA» разом із найменуванням засновника обмежень та дійсними даними щодо дати і часу дії обмежень. Обмеження можуть включатись в зображення якщо є достатньо місця, або може міститись посилання на певний наказ чи план)*
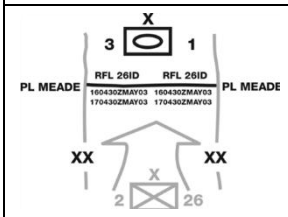	Рубіж обмеження вогню **RFL** *(позначається суцільною чорною лінією з літерами «RFL» разом із найменуванням засновника над лінією та дійсними даними щодо дати і часу під нею)*
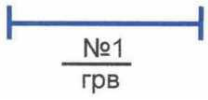	Рубіж загороджувального вогню гранатометного взводу, із зазначенням його номера *(рубіж розгортання № 1 гранатометного взводу)*
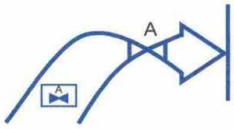	Рубіж бойових вертольотів
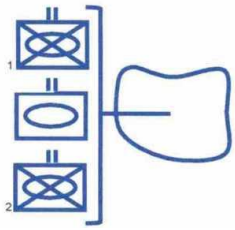	Район зосередження, який зайнятий, з позначенням конкретних підрозділів *(не зайнятий район позначають пунктиром)*
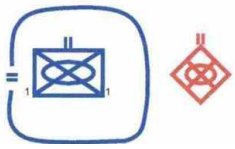	Батальйонний район оборони (БРО)
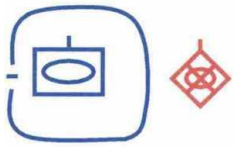	Ротний опорний пункт (РОП)
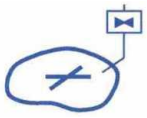	Район базування військової частини (підрозділу) вертольотів
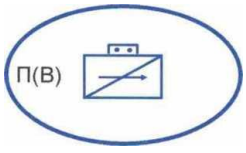	Район висадки розвідувальної групи СпП із зазначенням складу, часу і дати висадки та способу висадки *(способи висадки: парашутний – **ПАР**, посадковий – **П**, з вертольоту або літака – **(В)** або **(Л)**; по штурмовому з вертольоту – **Ш**; за допомогою фала – **Ф**)*
	Залізнична станція
	Комендатура військових сполучень залізничної дільниці та станції

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
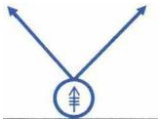	Позначення основного сектора вогню вогневого засобу *(для підрозділу вказують смугу вогню, а в її межах - сектор вогню кожному вогневому засобу)*
	Межа додаткового сектору обстрілу
	Смуга прольоту повітряного десанту
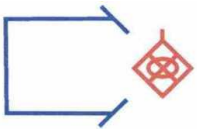	Ділянка прориву
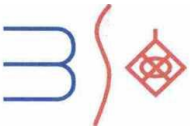	Ділянка висадки морського десанту (пункт висадки)
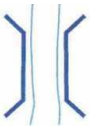	Ділянка форсування
	Осліплення аерозолями (димами) спостережних пунктів, пунктів управління та обслуги (екіпажів) вогневих засобів противника по рубежу
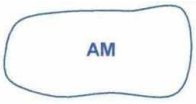	Район, який маскується аерозолем в районах розташування своїх військ
	Район висадки тактичного повітряного десанту вертольотами посадковим способом із зазначенням бойового складу, часу і дати висадки
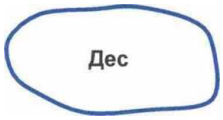	Район десантування (висадки розвідгруп)
	Район розвантаження
	Район приземлення для евакуації
	Вихідний район десантування (район завантаження)
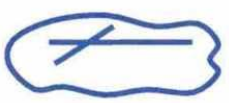	Аеродром, загальне позначення

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Посадочна площадка вертольотів
	Площадка підскоку
	Площадка засідки
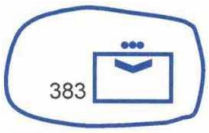	Район розташування підрозділу БПЛА
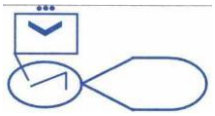	Район пуску БПЛА за маршрутом розвідки
	Пункт військовополонених
	Табір військовополонених ОУВ(с) “Таврія”

Умовні знаки позначення дій

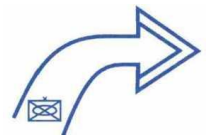	Напрямок головного удару з позначенням підрозділу
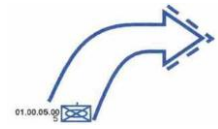	Розвідка боєм *(позначається підрозділ, який виконує дію, та час виконання)*
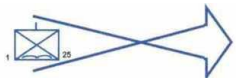	Напрямок дій повітряного десанту своїх військ
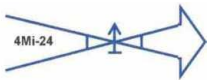	Напрямок атаки вертольотів *(з позначенням кількості (4) та типу (Мі-24) вертольотів)*
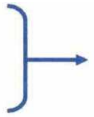	Положення військової частини, підрозділу у наступальному бою (загальне позначення)
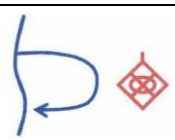	Підрозділи, які зупинені на рубежу (атака відбита)

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
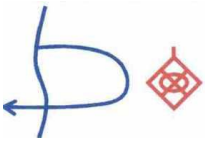	Відхід підрозділу із зайнятого рубежу (уникнення зіткнення, відхід)
	Підрозділ (загін, група) у вогневій засідці
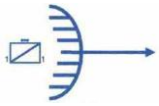	Підрозділ (загін, група) у розвідувальної засідці
	Рубіж блокування противника (блокування)
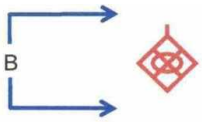	Обхід маневр навколо перешкоди або позицій противника з метою збереження темпу просування
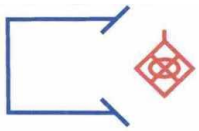	Втягування противника у вогневий район (мішок), обмеження руху противника у визначеній зоні
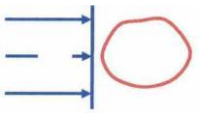	Прочісування
	Сковування противника
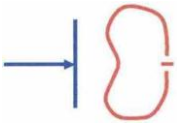	Вклинення
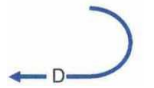	Затримання *(впровадження заходів щодо затримання противника від прибуття у визначений час у визначений район)*
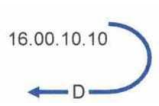	Затримання противника до вказаного час у
	Відхід
	Відхід під натиском
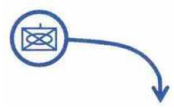	Захоплення
	Прикриття
	Охорона

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Спостереження
	Просування та заміна підрозділів
	Просування та підтримка підрозділів
	Ізолювання противника
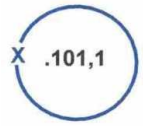	Зайняття вигідної висоти, рубежу тощо
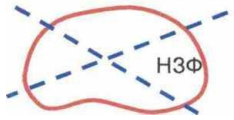	Знищити в районі (за планом)
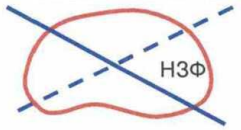	Нейтралізувати в районі
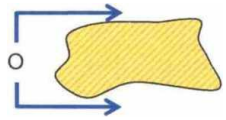	Обхід зон з високою концентрацією отруйних та небезпечних хімічних речовин (високими рівнями потужності дози випромінювання)
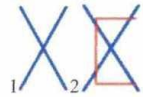	1. Зруйнований об’єкт 2. Зруйнована позиція
	Захист важливих об’єктів промисловості
	Утримання важливих об’єктів комунікації
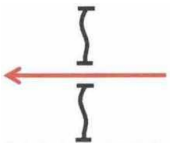	Місце порушення державного кордону *(зазначається кількість порушників, час та дата порушення кордону)*
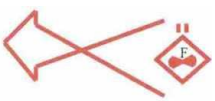	Імовірний напрямок удару повітряного противника *(зазначається тип, кількість ЛА та висота удару (А - штурмовий, В-бомбардувальний, F – винищувальний, R – розвідувальний, J – РЕБ))*
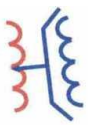	Розвідка боєм *(додатково позначається підрозділ та час проведення розвідки боєм)*
	Місце захоплення полоненого (затримання порушника кордону) *(позначається належність, час і дата захоплення полоненого*

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	(затримання порушника кордону))
	Місце вилучення документів у вбитого *(позначається належність, час і дата вилучення документів)*

Умовні знаки для позначення підрозділів, засобів та дій артилерії

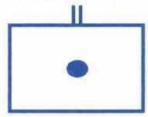	Гаубичний (гарматний) артилерійський дивізіон
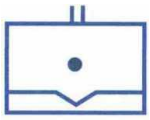	Гаубичний дивізіон окремої аеромобільної бригади *(із складу БрАГ окремої аеромобільної бригади)*
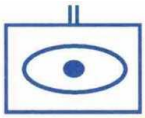	Гаубичний самохідний дивізіон
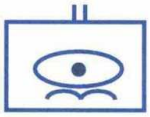	Гаубичний самохідний дивізіон окремої повітрянодесантної бригади *(із складу БрАГ окремої повітрянодесантної бригади)*
	Реактивний артилерійський дивізіон
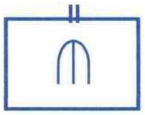	Ракетний дивізіон
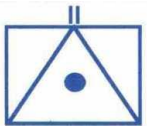	Протитанковий артилерійський дивізіон
	Гаубична самохідна артилерійська (самохідна артилерійська) батарея
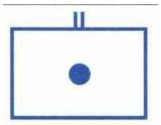	Гаубична (гарматна) артилерійська батарея
	Реактивна артилерійська батарея
	Реактивна артилерійська батарея окремої десантно-штурмової бригади *(із складу БрАГ окремої десантно-штурмової бригади)*
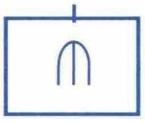	Стартова (ракетна) батарея

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
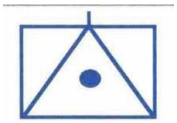	Протитанкова артилерійська батарея
	Батарея ПТКР
	Батарея безпілотних літальних апаратів артилерійського підрозділу
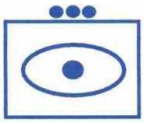	Гаубичний самохідний взвод
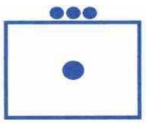	Гаубичний (гарматний) взвод
	Реактивний артилерійський взвод
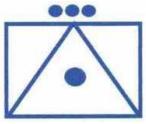	Протитанковий артилерійський взвод
	Взвод ПТКР
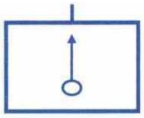	Мінометна батарея, загальне позначення
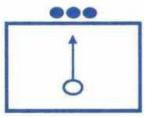	Мінометний взвод, загальне позначення
	Взвод БПЛА артилерії
	100-мм протитанкова гармата МТ-12, що буксирується
	122-мм гаубиця, що буксирується
	122-мм самохідна гаубиця

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	152-мм гаубиця, що буксирується
	152-мм самохідна гаубиця
	120-мм самохідна гармата 2С9
	152-мм самохідна гармата 2С5
	122-мм БМ РСЗВ "Град"
	220-мм БМ РСЗВ "Ураган"
	300-мм БМ РСЗВ "Смерч"
	Пускова установка ТР
	Міномет, загальне позначення
	Міномет малого калібру (до 60-мм)
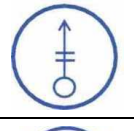	Міномет середнього калібру (до 107-мм)
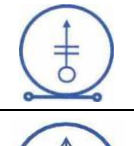	82-мм міномет, що буксирується
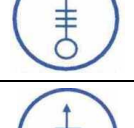	Міномет великого калібру (107-мм і більше)
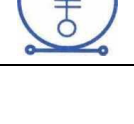	120-мм міномет, що буксирується

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	ПТРК (на колісній базі)
	ПТРК (на гусеничній базі)
	ПТРК (переносний)
1. 2. 3	Пускова установка: 1 - легкий ПТРК; 2. - середній ПТРК; 3. - важкий ПТРК
	БПЛА (поля бою, тактичний)
	Безпілотний літальний апарат
	Пускова установка БПЛА
	БПАК на колісній базі
	Вогонь по одиночній цілі із зазначенням номера цілі *(ціль 401-а)*
	Зосереджений вогонь із зазначенням номера цілі *(ціль 301-а)*
	Одинарний нерухомий загороджувальний вогонь із зазначенням найменування вогню (рубежу) *(НЗВ "Липа")*
	Глибокий нерухомий загороджувальний вогонь із зазначенням найменування вогню та номеру рубежу *(ГНЗВ "Липа", перший рубіж - "Липа-1", другий рубіж - "Липа-2")*
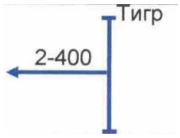	Рухомий загороджувальний вогонь із зазначенням найменування, напрямку перенесення вогню, кількості та відстані рубежів *(2 - кількість рубежів, 400 - відстань між рубежами в метрах)*
	Подвійний рухомий загороджувальний вогонь із зазначенням найменування, напрямку перенесення вогню, кількості груп рубежів та відстані між рубежами та групами рубежів *(2 - кількість груп рубежів, 200 - відстань між рубежами в групі, 400 після знаку дробу - відстань між групами рубежів)*

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
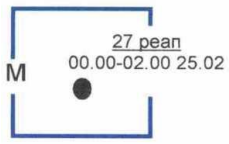	Район дистанційного мінування місцевості артилерійськими засобами з позначенням його характеристик *(М - протитанкове мінне поле; 27 реап - підрозділ, що виконував постановку мінного поля; 00-02.00 25.02 - термін дії мінного поля)*
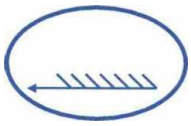	Район створення пожежі із зазначенням напрямку її розповсюдження
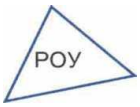	Район особливої уваги *(позначається реальною фігурою (не обов'язково трикутник))*
	Основний напрямок стрільби *(позначається великими поділками кутоміру, 15-00)*
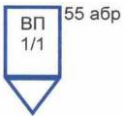	Вогнева позиція артилерійського підрозділу з позначенням належності *(1-а батарея 1-го дивізіону 55-ї артилерійської бригади)*
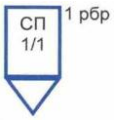	Стартова позиція ракетного підрозділу з позначенням належності (*1 стартової батареї 1 ракетного дивізіону 1 ракетної бригади)*
	Район вогневих позицій *(позначається реальною фігурою (не обов'язково прямокутник))*

Умовні знаки озброєння, військова та спеціальна техніка

	Танк
	БМП
	БМД
	БРМ
	Рухомий (*рос. - подвижный)* розвідувальний пункт *(ПРП-3, ПРП-4)*
	БТР
	Санітарний бронетранспортер
	БРДМ

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Автомобіль
	Санітарний автомобіль
	Броньований автомобіль
	Паромно-мостова машина ПММ-2М
	Плаваючий транспортер середній ПТС-2
	Військовий повітряний засіб із рухомим крилом (вертоліт)
	Ударний (бойовий) вертоліт
	Транспортний (ТБ - транспортно-бойовий) (C – cargo) вертоліт
	Вертоліт медичної евакуації
	Розвідувальний вертоліт
	Легкий (ручний) кулемет
	Середній (ротний або станковий) кулемет
	Важкий (великокаліберний) кулемет
	Гранатомет
	Легкий гранатомет (підствольний)
	Багатозарядний гранатомет
	Важкий (автоматичний) гранатомет
	Реактивний піхотний вогнемет *(типу РПВ-16)*

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	ПЗРК, загальне позначення *(ПЗРК 9К38 "Ігла", ПЗРК 9К310 "Ігла- 1")*
	ПЗРК на автомобілі
	ПЗРК на МТЛБ
	Зенітний ракетний комплекс 9К35 (34)
	Зенітний ракетний комплекс 9К33М3 "Оса"
	Зенітна самохідна установка 2А6 *(ЗСУ-23-4 "Шилка")*
	Зенітна установка ЗУ-23-2 на колісній базі (на автомобілі)
	Засіб радіозв’язку: 1. загальне позначення; 2. радіостанція бойової мережі; 3. радіостанція з можливістю передачі даних
	Телефонний апарат
	Телефонний апарат захищений (засекречений)
	Телевізійний приймач
	Лінія проводового зв’язку
	Лінія радіозв'язку

Умовні знаки інженерного забезпечення

	Одиночний окоп (позиція відділення, групи)
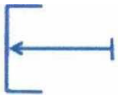	Окоп для кулемета
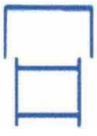	Окоп для танка

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Система траншей
	Перекрита щілина
	Вогнева споруда
	Щілина
	Бліндаж
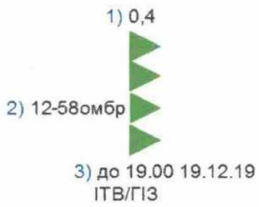	Загальний порядок формування знаків загороджень: Основний знак - “Протитанковий рів (ескарп, контрескарп)”. За необхідності окрім основного знаку загороджень може зазначатися: 1) інформаційна група характеристики загородження (довжина, кількість та типу мін, тощо) (*протитанковий рів довжиною 400 метрів)*; 2) інформаційна група номеру та належності (хто контролює, в чиїх інтересах створене загородження) *(номер 12 влаштований в інтересах 58 омбр)*; 3) інформаційна група дати, часу та підрозділу хто влаштував загородження *(створений інженерно-технічним взводом групи інженерного забезпечення до 19 години 19 грудня 2019 року)*
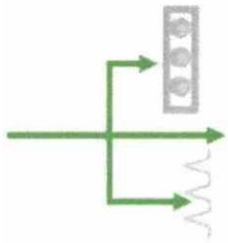	Знаки ефекту (необхідний або який очікується) загороджень який слід використовувати коли немає необхідності або неможливо відобразити увесь комплекс загороджень що застосовується на карті чи оверлеї. **Ефект руйнування** спрямований на використання вогню і ефекту загороджень, щоб примусити противника розділити свої формування, порушити бойовий порядок, витратити час, змінити план, поспішно здійснити розмінування та зір вати атаку
	Ефект повороту спрямовує маневр противника в бажаному напрямку
	Ефект блокування об’єднує вогонь, що прикриває загородження та загородження з метою зупинки противника вздовж шляхів підходу або перешкоджає його проходженню через зону бойових дій
	Ефект затримання спрямований на планування вогню і загороджень для затримання атакуючих у певній зоні, зазвичай в зоні бойових дій
	Зона вільна (очищена) від загороджень
	Смуга загороджень із зазначенням всередині знаку ефекту

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
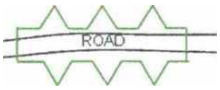	Загородження на дорожньому напрямку
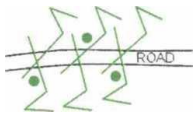	Мінований завал
	Протитанкове мінне поле
	Протипіхотне мінне поле
	Змішане мінне поле
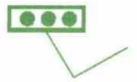	Позначення мінного поля на карті малого масштабу, коли не можливо його нанести повністю
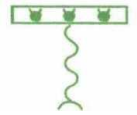	Кероване по проводам протипіхотне мінне поле
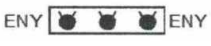	Протипіхотне мінне поле противника (в монохромному зображенні)
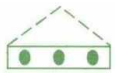	Хибне протитанкове мінне поле
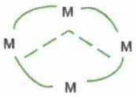	Хибний район мінування без огорожі
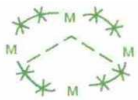	Хибний район мінування з огорожею
	Ряд протитанкових мін
	Ряд протипіхотних мін
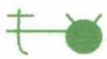	Мінна встановлена з розтяжкою
	Мінна пастка
	Протипіхотна міна направленої дії
	Протитанкова міна встановлена з елементом не вилучення
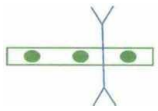	Прохід в протитанковому мінному полі (шириною до 6 метрів)
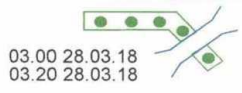	Прохід в протитанковому мінному полі (шириною більше 6 метрів) із зазначенням часу відкриття та закриття проходу

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
	Протитанковий рів посилений протираковими мінами
	Однорядне дротяне загородження
	Дворядне дротяне загородження
	Дротяне загородження на низьких кілках (типу спотикач)
	Дротяне загородження на високих кілках
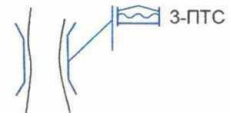	Ділянка десантної переправи із зазначенням засобів переправи
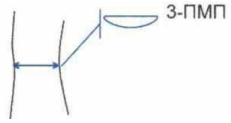	Паромна переправа
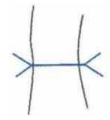	Ділянка переправ
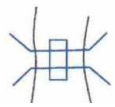	Наплавний міст з парку ПМП

Умовні знаки тилового забезпечення

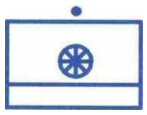	Автомобільне відділення
	Автомобільне відділення підвезення пального
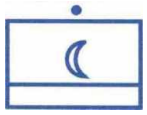	Господарське відділення
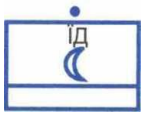	Їдальня
	Продовольчий склад
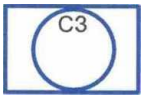	Склад стрілецької зброї
	Польова лазня

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
Умовні знаки медичного забезпечення	
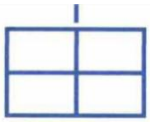	Медична рота
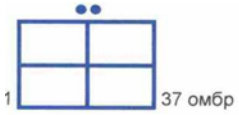	Медичний пункт батальйону *(1 - номер батальйону, 37 омбр - номер бригади)*
	Стабілізаційний пункт *(3- номер батальйону, 29 - номер бригади)*
	Пункт збору поранених *(5 - номер батальйону, 5 - кількість поранених, 97 - номер бригади)*
	Пересувний медичний кабінет *(СТ-стоматологічний, R-рентгенологічний, Х-хірургічний)*
Умовні знаки об’єктів цивільно-військового співробітництва	
	Районна державна адміністрація
	Сільська, міська рада об’єднаної територіальної громади, адміністративна будівля
	Військово-цивільна адміністрація
	Районний військовий комісаріат
	Знаходження (перебування цивільних людей в зоні бойових дій, біженці, переміщені особи
	Табір внутрішньо перемішених, відселених осіб, біженці
	Район, до якого сплановано відселення (евакуацію) населення, біженців із районів воєнних дій
	Масові заворушення (бунт), акції, демонстрації, мітинги, акти непокори цивільного населення
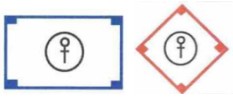	Арешт
	Арешт групи людей, масові арешти

Продовження додатку 4

Умовний знак	Назва умовного знаку (пояснення)
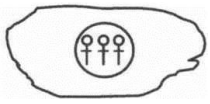	Район зосередження затриманих осіб
	Підпал, пожежа
	Вибух, підрив, терористичний акт
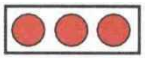	Особливо небезпечні об'єкти
	Пошта, поштове відділення
	Навчальний заклад (будівля)
	Об'єкти та споруди, які знаходяться під захистом міжнародного права. Культурні цінності
	Загальновійськові полігони (ЗВП) *(277- номер загальновійськового полігону; "Захід" - підпорядкованість ОК)*

ДЛЯ ВНЕСЕННЯ ЗМІН І ДОПОВНЕНЬ

Продовження додатку 4

Умовний знак	**Назва умовного знаку (пояснення)**

Додаток 5
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.2 статті 1-6., 1-9., 1-23)

РОЗРАХУНОК ЧАСУ
НА ВИКОНАННЯ ПРОЦЕДУРИ УПРАВЛІННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ У ВЗВОДІ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ОБОРОННОГО БОЮ ВЗВОДУ З ПОЛОЖЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ЗІТКНЕННЯ З ПРОТИВНИКОМ
(варіант)

Отримання бойового наказу на оборону – 16.00 21.10.
Оборону занять – 20.00 21.10
Готовність системи вогню – 21.00 21.10
Термін інженерного обладнання опорного пункту взводу – 20.00 21.10 - 05.00 22.10
Час готовності оборони – 06.00 22.10
Усього часу на підготовку бою – 14 годин (із них світлого часу – 5 годин)

№ з/п	Найменування заходів	Час		
		початок	кінець	всього
1.	Перший етап – аналіз завдання та оцінка обстановки	16.00	16.15	15
2.	Другий етап – віддання попереднього бойового розпорядження (вказівки з підготовки бою (дій))	16.15	16.35	20
3.	Третій етап – вироблення замислу бою (дій)	16.35	17.00	25
4.	Четвертий етап – здійснення необхідних переміщень	-	-	-
5.	П’ятий етап – проведення рекогносцировки	17.00	17.30	30
6.	Шостий етап – завершення формування рішення	17.30	18.00	30
7.	Сьомий етап – підготовка та віддання бойового наказу	18.00	18.30	30
8.	Восьмий етап – організаторська робота	18.30	19.30	1 год.
9.	Заняття оборони	19.30	20.00	30
10.	Готовність системи вогню		21.00	
11.	Інженерне обладнання опорного пункту взводу	20.00 21.10	05.30 22.10	9 год. 30 хв.
12.	Доповіді старшому командиру з готовності до виконання бойового завдання		06. 00 22.10	

Додаток 6
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.2 статті 1-16., підрозділ 9.2 стаття 9-10)

ФОРМАЛІЗОВАНИЙ БОЙОВИЙ НАКАЗ КОМАНДИРА ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ НА РЕЙДОВІ ДІЇ
(варіант)

Бойовий наказ командира 1дшв на рейдові дії № 01. КСП - _____.
07.00 03.10.2019. Карта 1: 100000, видання 1987р.

1. а) Блокпост №1 - РТГр противника у районі_____ в інженерному плані слабо підготовлений і не зможе довго утримуватись_____ найбільш небезпечний противник до 30 осіб в районі_____

підхід резервів противника можливий _____.

б) 1дшр з_____ має завдання: здійснити марш за маршрутом_____.З рубежу переходу до рейдових дій _____ здійснює рейд у напрямку _____. Найближче завдання роти: здійснити наліт на блок-пост №1 противника, з рубежу _____, знищити противника у районі _____і оволодіти об’єктом та зосередитись в пункті збору_____ Подальше завдання роти: захопити міст через річку у районі _____. Після виконання подальшого завдання бути у готовності переходу до оборони мосту.

Праворуч _____. Завдання _____.

Ліворуч _____. Завдання _____

Підтримуючі підрозділи – 1 мінбатр .

2. 1дшв з_____ здійснює марш за маршрутом_____у середині похідного порядку роти. З рубежу переходу до рейдових дій_____ здійснює рейд у напрямку_____. Найближче завдання взводу: здійснити наліт на блок-пост №1 противника з рубежу _____, знищити противника у районі _____, оволодіти рубежем_____ та зосередитись в пункті збору_____.У подальшому бути у готовності до захоплення мосту через річку у районі _____.

3. У ході здійснення маршу взводу бути у готовності _____.Під час нальоту на блокпост №1 противника взвод діє у центрі бойового порядку роти, та атакою з ходу з рубежу_____ знищує противника в районі _____і оволодіває рубежем _____. У подальшому діє _____….

а) Під час нальоту на блокпост №1 противника взвод діє на напрямку головного удару роти, використовуючи результати вогневого ураження противника засобами командира роти.

Закінчення додатка 6

Атака противника – у пішому порядку, дії особового складу повни бути сміли та рішучі.

б) 1 дшвід рухатись за маршрутом взводу, у голові взводу, здійснювати спостереження за противником та місцевістю. Під час нальоту на блокпост №1 противника з рубіжу _____у центрі бойового порядку взводу у напрямку_____ знищити противника в район і_____та у подальшому вийти на рубіж _____.

2 дшвід _____.

3 дшвід _____.

Бойовому медику організувати першу медичну допомогу на місці поранення або в найближчому укритті в виді самовзаємодопомоги, розшук поранених у ході бою.

4. а) До _____(часу) завершити технічне обслуговування і підготовку до бойового застосування ОВТ.

До _____(часу) завершити поповнення боєприпасів, пального і продовольства до встановлених норм.

б) Порядок ремонту та евакуації пошкодженого ОВТ у ході бою _____. Норми витрат ракет й боєприпасів у ході бою _____..

в) Порядок евакуації поранених у ході бою _____,

г) Полонених у ході бою доставляти до командира взводу по закінченню бою.

5. а) Моє місце у ході здійснення маршу _____з зав’язкою бою _____.

б) передача сигналів, команд і постановка завдань по радіо здійснюється _____, сигнали бойового управління _____, оповіщення та взаємодії _____,

основна та запасна частоти в радіомережі _____.

д) на випадок виходу з ладу командиру взводу управління взводом покладається на _____.

Командир 1 дшв

лейтенант_____М. Петренко

04.11.2019

Додаток 7
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.3 стаття 1-27)

ПРОЦЕДУРА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Управління ризиками на рівне взводу – це складова бойової функції захисту (WWF), яка включає: управління ризиками та запобігання братовбивства, протиповітряну оборону та хімічну, біологічну, радіологічну та ядерну безпеку (CBRN).

Ризик або потенційний ризик завжди присутні у бойових діях (бою). Основна мета управління ризиками є запобігання братовбивства і полягає не в тому, щоб усунути всі ризики, а в тому, щоб усунути непотрібний ризик. Під час ведення бою (дій) командири (підрозділи) здійснюють управління ризиками, щоб мати можливість швидко та рішуче виграти бій з мінімальними втратами. Управління ризиками є невід'ємною частиною планування, яке здійснюється на всіх рівнях командування, на кожному етапі бою (дій). *Управління ризиками* – це систематичний процес, який визначає відносний ризик бойового завдання. У цьому процесі зважується і усувається непотрібний ризик, який може призвести до нещасних випадків. Командир взводу, його сержанти і всі інші солдати взводу повинні знати, як використовувати управління ризиками в поєднанні із заходами щодо запобігання братовбивства, щоб забезпечити виконання бойового завдання в максимально безпечному середовищі в рамках обмежень бойового завдання.

Бій (дії) створюють безліч видів ризиків. Командир взводу повинен визначити ризики, які пов'язані з усіма аспектами і етапами виконання бойового завдання взводом, приділяючи особливу увагу факторам METT-TC.

Управління ризиками ніколи не повинно бути запізнілою думкою. Командир взводу повинен почати процес управління ризиками з початком процедури управління підрозділами (TLP) у взводі та продовжувати його протягом всього бою (дій).

Командир взводу і його сержанти повинні розглядати тактичні ризики і ризики нещасних випадків. У взводі тільки командир взводу визначає, як і де він готовий прийняти тактичні ризики. Командир взводу управляє ризиками за допомогою головного сержанту взводу, командирів відділень та окремих солдат. *Рівні ризику* і їх вплив на виконання бойового завдання: *надзвичайно високий (E)* - зрив бойового завдання, якщо небезпечні інциденти відбуваються під час виконання; *високий (H)* - значне погіршення здібностей виконання бойового завдання в плані необхідних стандартів його виконання. Невиконання всіх частин бойового завдання або не завершення бойового завдання відповідно до стандарту (якщо під час виконання бойового завдання виникають загрози); *помірний (середній) (M)* - очікуване погіршення можливостей виконання бойового завдання з точки зору необхідних стандартів. Зменшення можливостей виконання бойового завдання (якщо під час його виконання виникають загрози); *низький рівень (L)* - втрати, які очікуються, практично не впливають на успіх виконання бойового завдання.

Закінчення додатка 7

Оцінювання ризиків – це визначення та оцінювання небезпек, що дозволяє лідеру здійснити заходи для контролю небезпек. Командир взводу оцінює ризик, щоб забезпечити безпеку сил та засобів забезпечення під час виконання бойового завдання. Командир взводу повинен оцінити два види ризику: тактичний ризик та ризик нещасних випадків.

Тактичний ризик пов'язаний із загрозами, що існують як наслідок присутності противника.

Наслідки тактичного ризику можуть виявлятись у двох основних формах: дії противника, при яких командир зважився на ризик, наприклад, ризик нападу противника, а командир своїх сил вирішив економити сили та засоби; втрачена можливість, наприклад, коли пересікання місцевості сильно обмежує швидкість повороту зброї. Це може обмежити здатність підрозділу сконцентрувати бойові можливості.

До ризику нещасних випадків входить увесь оперативний ризик, відмінний від тактичного ризику, також він може включати загрози для свого особового складу, готовності обладнання та навколишнього середовищам. Прикладом ризику нещасних випадків може бути фратрицид[4].

Лідер має визначити ризики на основі результатів, отриманих внаслідок аналізу свого бойового завдання. Після того, як ризик було оцінено, його потрібно зменшити за допомогою визначення ключових точок. Наприклад: фратріцид – це загроза, яку відносять до ризику нещасних випадків; зони ураження та відстань потенційного ризику враження; визначити ключові точки як ОРЦ та рубежі, щоб зменшити ризик нещасних випадків. Коли командир вирішує, на який ризик він готовий піти, він також повинен визначити у своєму варіанті дій, як зменшити цей ризик до допустимого рівня.

Ключовим елементом в процесі прийняття рішення про ризик є визначення того, чи є прийняття ризику виправданим або непотрібним. Командир взводу відповідальний за виконання бойового завдання, уповноважений старшим командиром приймати рішення на певному рівні ризику. Коли командир не уповноважений приймати рішення щодо рівня ризику, рішення направляється на наступний більш високий рівень командування.

---

[4] Фратріцид (братовбивство, ***fratricid*** з лат.*: frater* – брат і *caedo* – вбивати) – навмисне або ненавмисне позбавлення життя (вбивство) братом брата. В армії країн НАТО під ці термін (братовбивство) також розуміють, вогонь по своїх, ненавмисне ураження своїх солдатів під час бойових дій, наприклад, під час атаки (наступу), помилкової ідентифікації на полі бою тощо.

Додаток 8
до Тимчасового БС
(підрозділ 1.3 стаття 1-27)

ПОРЯДОК ПЕРЕДАЧІ СИГНАЛІВ, КОМАНД І ПОСТАНОВКИ ЗАВДАНЬ ПО РАДІО

Сигнали передаються без попереднього виклику кореспондента і тримання згоди на прийом.

Передача сигналів у радіонапрямку проводиться в такій послідовності:

позивний кореспондента - один раз;

слово "**Я**" і позивний своєї радіостанції - один раз;

сигнал - двічі рази;

через 10 с передача повністю повторюється і в кінці передається знак закінчення передачі (слово "**Прийом**").

Квитанція на прийнятий сигнал передається негайно в такому порядку:

позивний кореспондента - один раз;

слово "**Я**" і позивний своєї радіостанції - один раз;

сигнал - один раз;

кінець передачі (слово "**Прийом**") - один раз.

На квитанцію радіостанція, що передає сигнал, повинна дати підтвердження. У цьому випадку сигнал вважається переданим і прийнятим.

Приклад передачі сигналу в радіонапрямку:

Передача: **Ладога 33, Я Зебра 63, 3536 ДУКАТ 2135, 3536 ДУКАТ 2135, пауза 10 с, Ладога 33, я Зебра 63, 3536 ДУКАТ 2135, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Квитанція: **Зебра 63 Я Ладога 33, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Підтвердження: **Я Зебра 63, прийнято, прийом.**

При передачі сигналів у радіомережі декільком кореспондентам застосовується циркулярний позивний. Кореспонденти мережі квитанції на сигнали передають у тій послідовності, в якій вони записані в радіоданих.

Приклад передачі сигналу в радіомережі при застосуванні циркулярного позивного:

Передача: **Марс 20, Марс 20, 3536 ДУКАТ 2135, 3536 ДУКАТ 2135, пауза 10 с, Марс 20, Марс 20, 3536 ДУКАТ 2135, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Квитанція: **Я Газета 32, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Квитанція: **Я Нептун 30, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Підтвердження: **Марс 20, прийнято, прийом.**

Якщо в радіомережі не визначений циркулярний позивний, застосовуються індивідуальні позивні кореспондентів.

Приклад передачі сигналу в радіомережі при застосуванні індивідуальних позивних:

Передача: **Газета 32, Газета 32, Нептун 30, Нептун 30, я Броня 40, 3536 ДУКАТ 2135, 3536 ДУКАТ 2135, пауза 10 с, Газета 32, Газета 32, Нептун 30, Нептун 30 я Броня 40, 3536 ДУКАТ 2135, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Квитанція: **Броня 40, я Газета 32, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Підтвердження: **Я Броня 40, прийнято, прийом.**

Квитанція: **Броня 40, я Нептун 30, 3536 ДУКАТ 2135, прийом.**

Підтвердження: **Я Броня 40, прийнято, прийом.**

Закінчення додатка 8

Передача команд по радіо

Команди по телефонному радіоканалу передаються без попереднього виклику і отримання згоди на прийом. На прийняту команду негайно дається квитанція з точним повторенням команди або словом: "**ЗРОЗУМІВ" ("ПЛЮС")**. Про прийом квитанції радіостанція, яка передавала команду, дає підтвердження словом: **"ПРИЙНЯТО" ("ПЛЮС").**

Приклад переговорів при передачі команди в радіонапрямку:

Передача: **Ладога 33, я Зебра 63, орієнтир один, протитанкова зброя, знищити, прийом**.

Квитанція: **Зебра 63, я Ладога 33, зрозумів, орієнтир один, протитанкова зброя, знищити, прийом;** або **Зебра-63, я Ладога 33, плюс, плюс.**

Підтвердження: **Я Зебра 63, прийнято, прийом** або **Я Зебра 63, плюс**.

При циркулярній передачі команд у радіомережі вони повторюються двічі рази. Дозволяється також двічі рази повторювати команду в разі слабкої чутності та сильних перешкод.

Перед передачею команд всім радіостанціям мережі радист головної радіостанції повинен шляхом прослуховування переконатися в тому, що радіостанції мережі не працюють між собою.

Для циркулярної передачі загальних команд в радіомережі використовуються циркулярні позивні.

На вимогу головної радіостанції мережі команди в радіомережі, передані циркулярно, можуть повторюватися всіма або окремими радіостанціями мережі.

Приклад переговорів при передачі команди в радіомережі із застосуванням циркулярного позивного:

Передача: **Марс 20, приготуватися до відбиття танків, приготуватися до відбиття танків, прийом.**

Квитанція: **Я Газета 32, зрозумів, прийом.**

Квитанція: **Я Нептун 30, зрозумів, прийом.**

Підтвердження: **Марс 20, прийнято, прийом.**

Закінчення додатка 8

Приклад переговорів при передачі команди в радіомережі з використанням індивідуальних позивних:

Передача: Газета 32, Нептун 30, Я Броня 40, приготуватися до відбиття танків, приготуватися до відбиття танків, прийом.

Квитанція: Броня 40, я Газета 32, зрозумів, прийом.

Підтвердження: Я Броня 40, прийнято, прийом.

Квитанція: Броня 40, я Нептун 30, зрозумів, прийом.

Підтвердження: Я Броня 40, прийнято, прийом.

Додаток 9
до Тимчасового БС
(підрозділи 1.3(3-2) статті 1-27(3-8))

СХЕМА ОРГАНІЗАЦІЇ РАДІОЗВ'ЯЗКУ У ВЗВОДІ

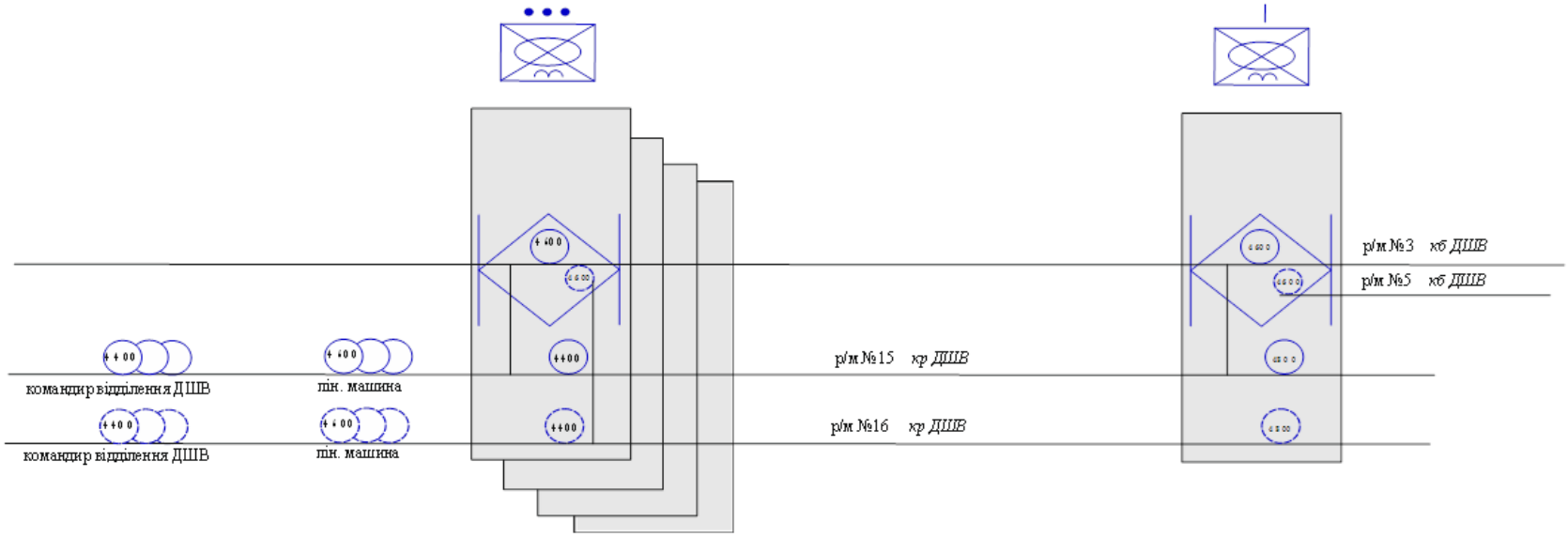

БМД (БТР/БМП) командир вузводу

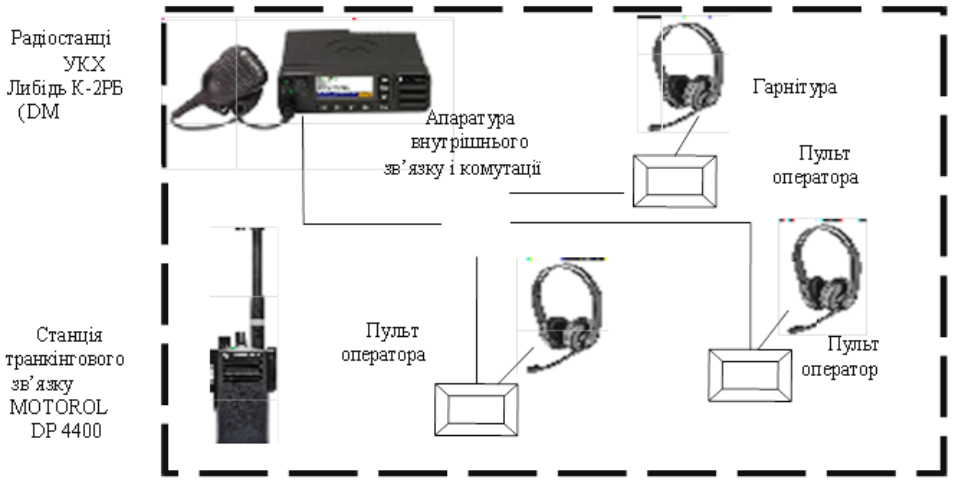

Лінійний БМД (БТР/БМП)

Додаток 10
до Тимчасового БС
(підрозділ 3.2 стаття 3.9)

ПОХІДНИЙ ПОРЯДОК ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ (ВІДДІЛЕННЯ)НА МАРШІ

а) похідний порядок на марші десантно-штурмового взводу на БТР *(варіант)*

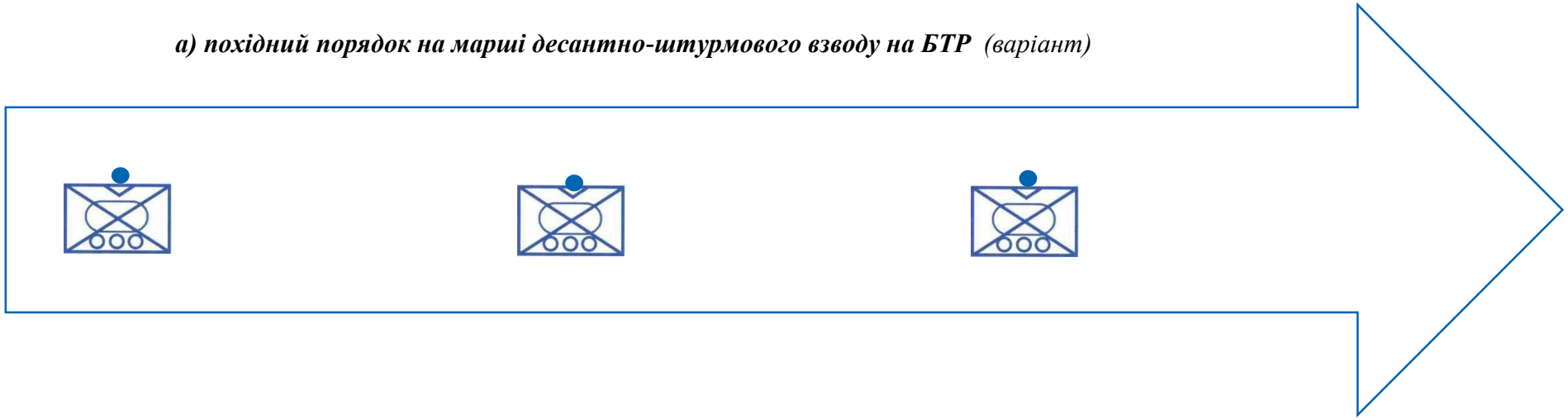

б) похідний порядок на марші десантно-штурмового взводу (відділення) у пішому порядку без бойової техніки *(варіант)*

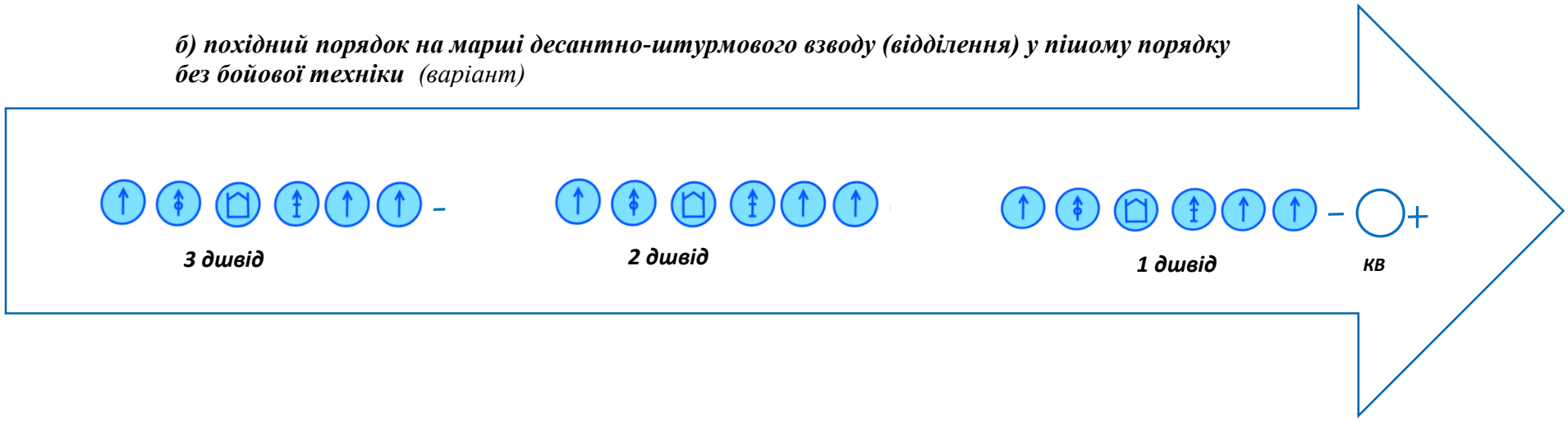

Додаток 11
до Тимчасового БС
(підрозділ 4.1 стаття 4-1)

СХЕМА РОЗТАШУВАННЯ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ В РАЙОНІ ЗОСЕРЕДЖЕННЯ *(варіант)*

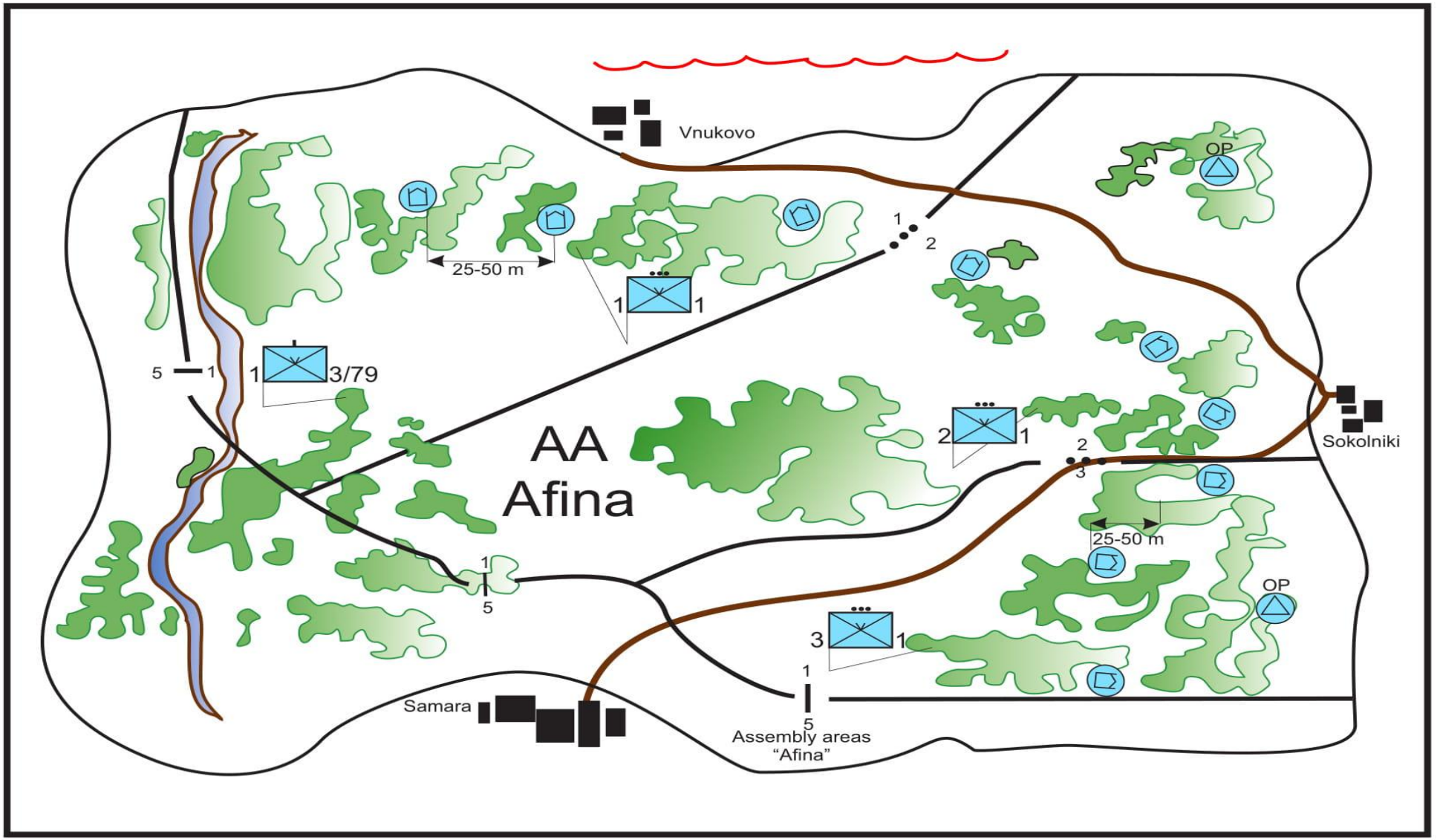

Додаток 12
до Тимчасового БС
(пункт 5.3.1 стаття 5-18)

БОЙОВИЙ ПОРЯДОК ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ В НАСТУПІ НА БОЙОВИХ МАШИНАХ *(варіант)*

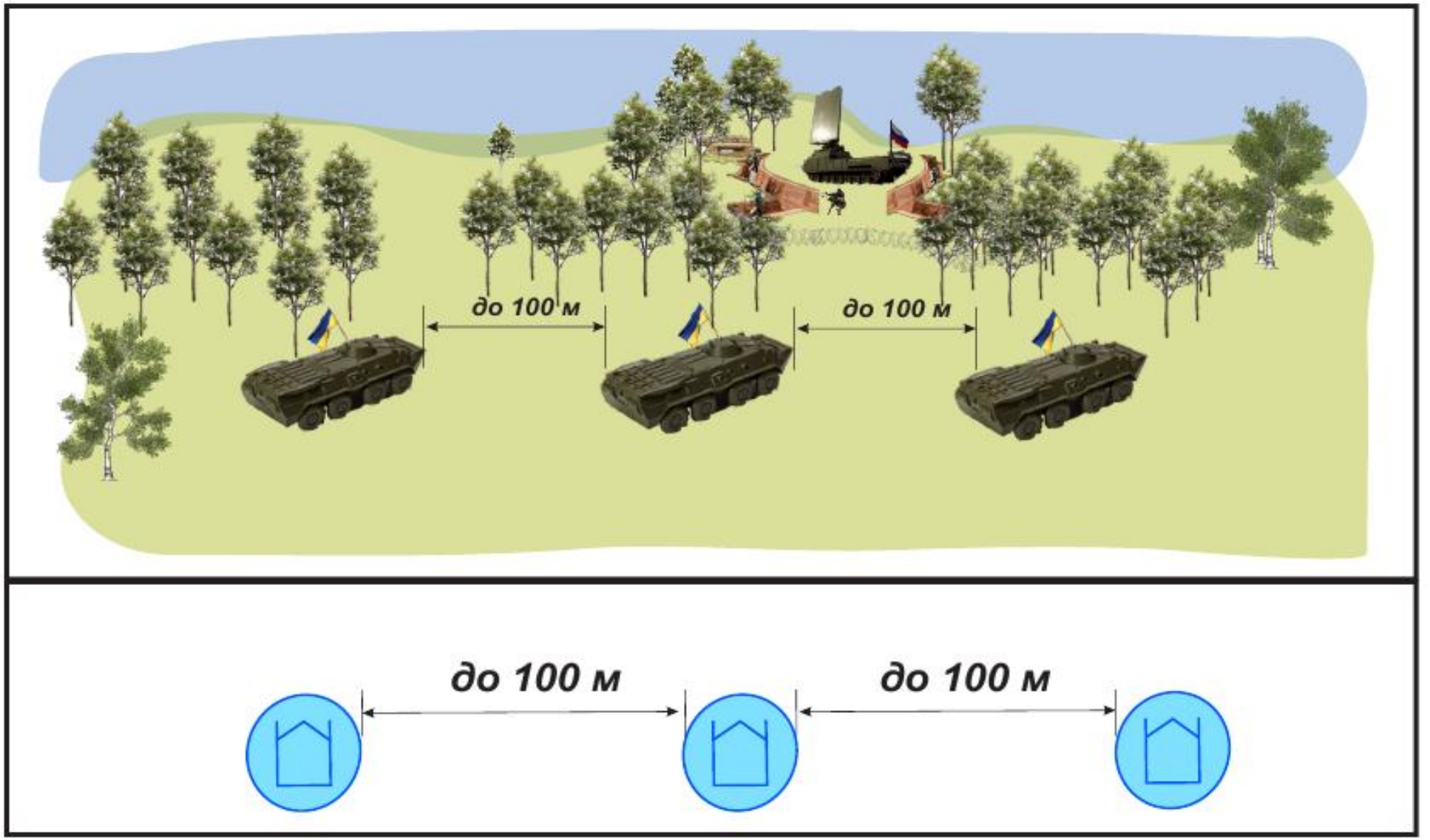

Додаток 13
до Тимчасового БС
(пункт 5.3.1 стаття 5-18)

БОЙОВИЙ ПОРЯДОК ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ В НАСТУПІ У ПІШОМУ ПОРЯДКУ *(варіант)*

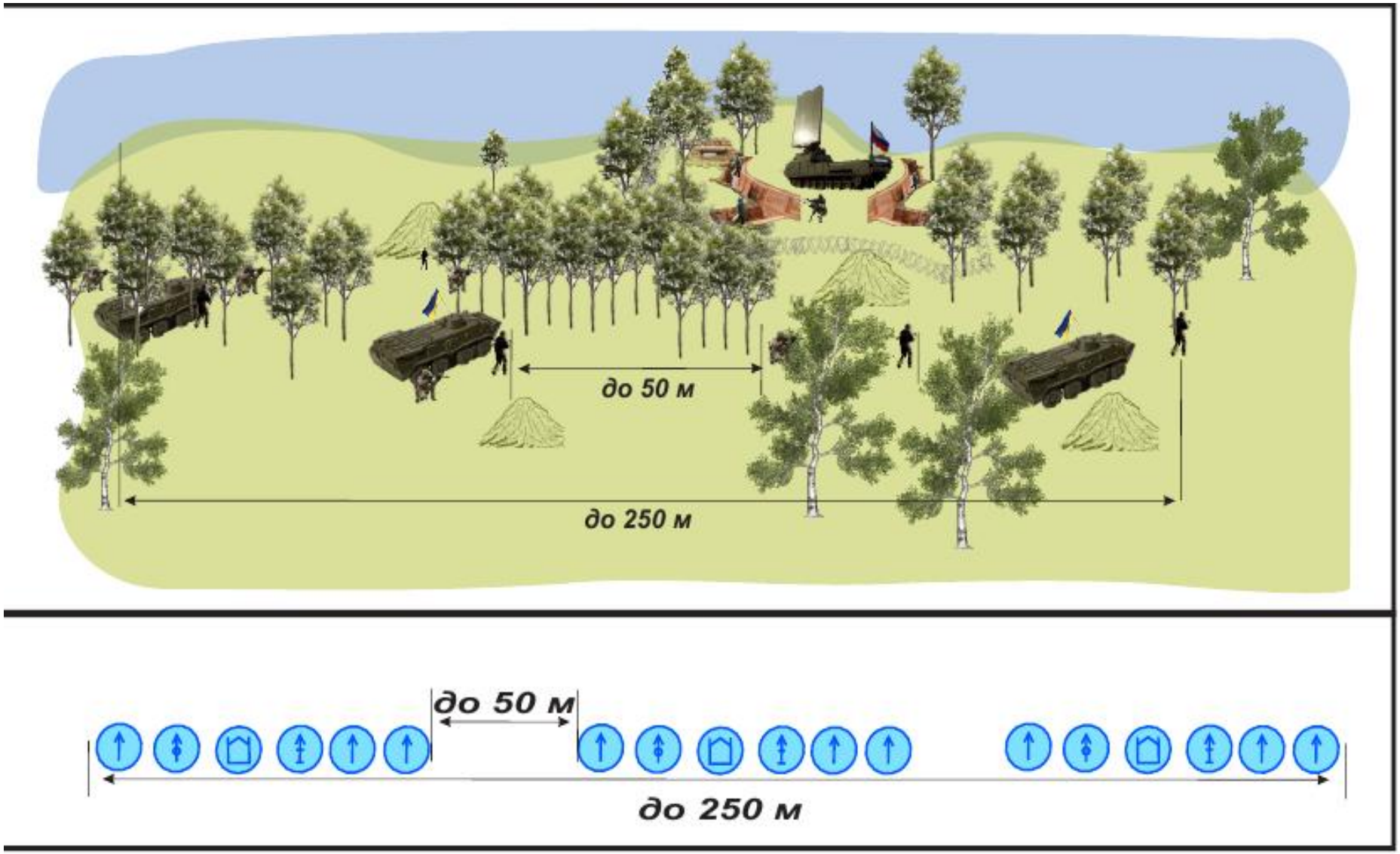

Додаток 14
до Тимчасового БС
(пункт 5.3.1 стаття 5-20; 5-26)

БОЙОВИЙ ПОРЯДОК ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ В НАСТУПІ В ДВІ ЛІНІЇ *(варіант)*

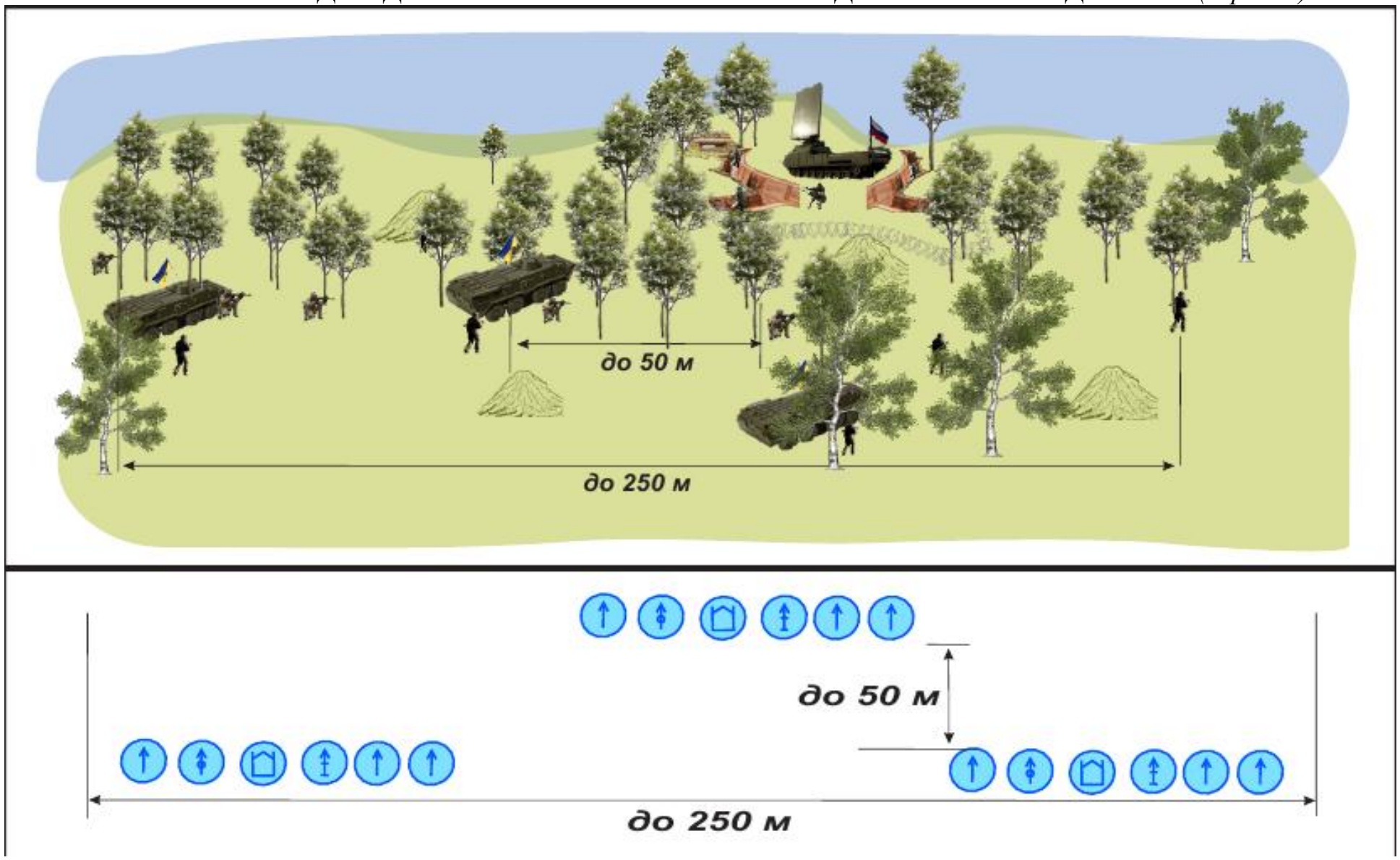

Додаток 15
до Тимчасового БС
(пункт 5.3.1 стаття 5-27)

ВЗВОД У НАСТУПІ З ПОЛОЖЕННЯ БЕЗПОСЕРЕДНЬОГО ЗІТКНЕННЯ З ПРОТИВНИКОМ *(варіант)*

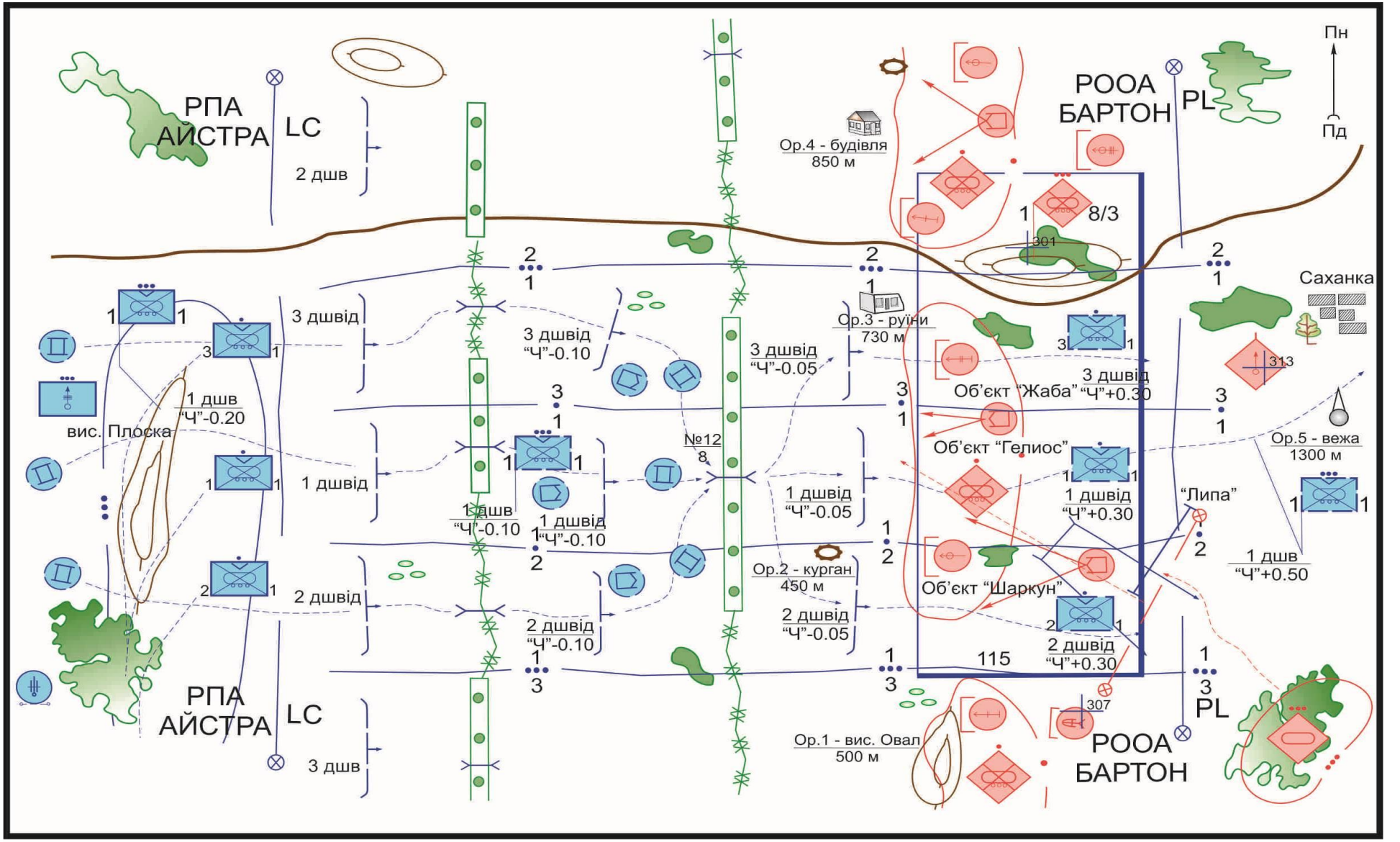

Додаток 16
до Тимчасового БС
(пункт 5.3.1 стаття 5-33)

ВЗВОД У НАСТУПІ З ХОДУ *(варіант)*

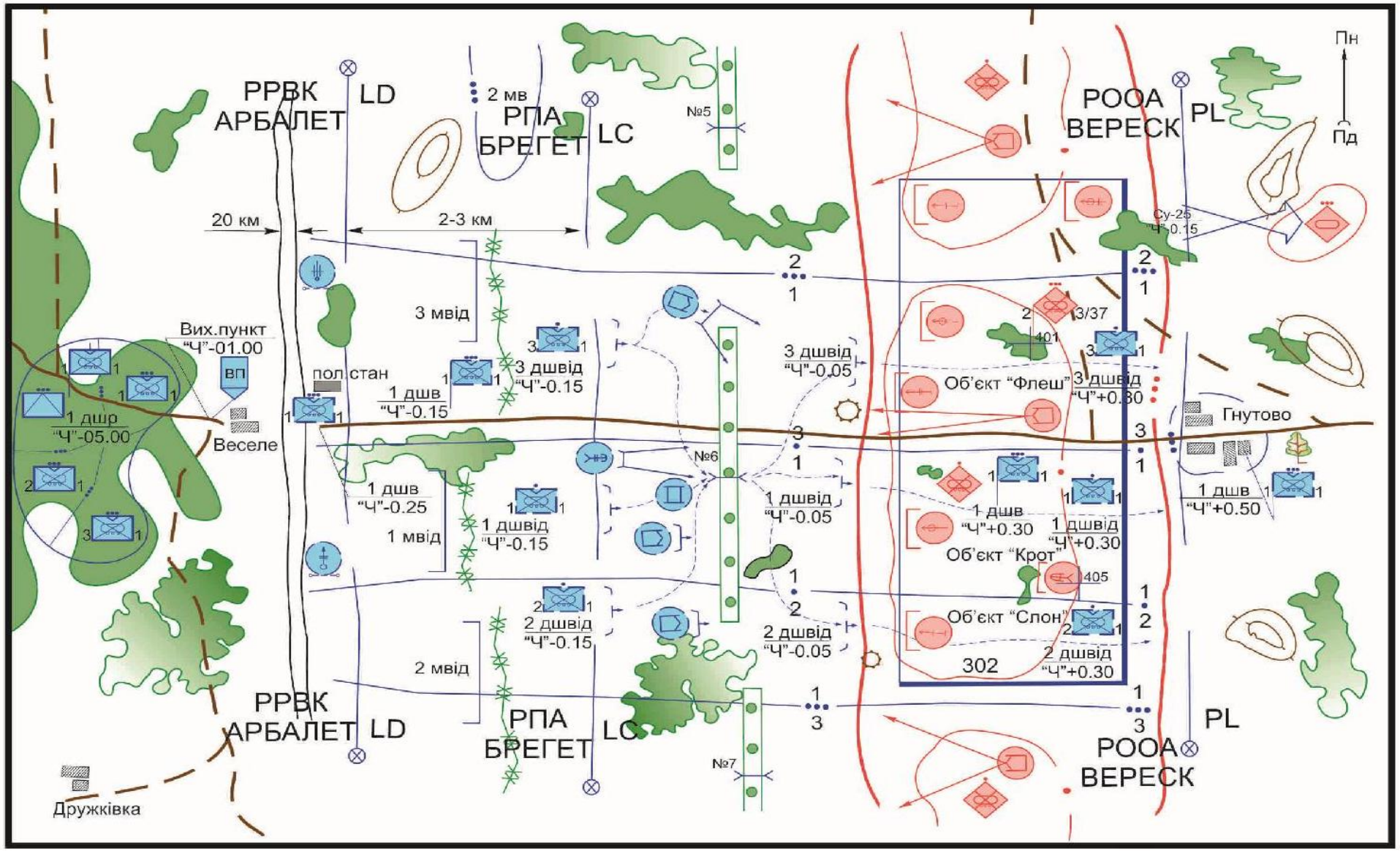

Додаток 17
до Тимчасового БС
(підрозділ 6.1 стаття 6-6)

ПОБУДОВА БОЙОВОГО ПОРЯДКУ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ В ОБОРОННОМУ БОЮ

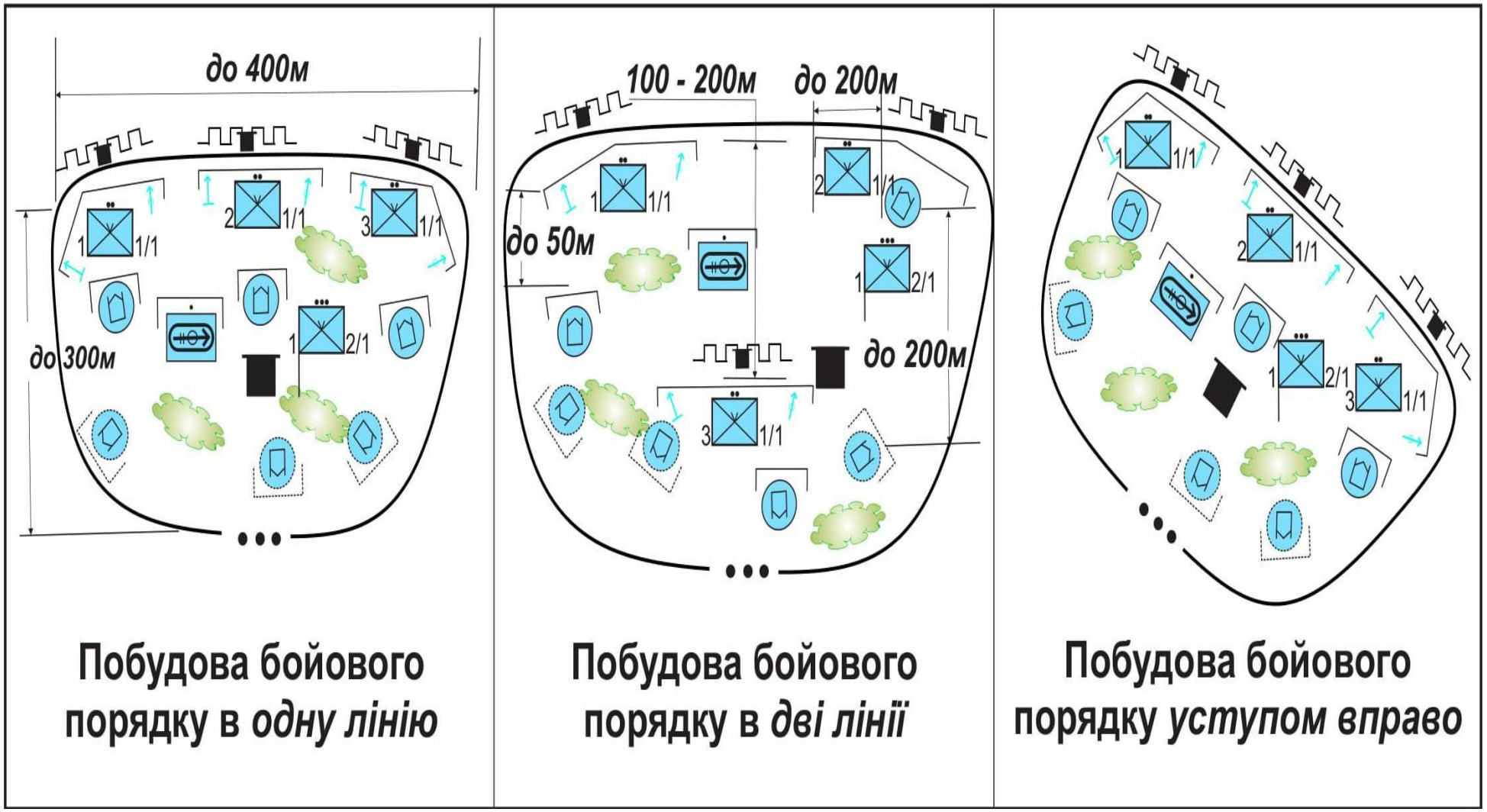

Побудова бойового порядку в *одну лінію*

Побудова бойового порядку в *дві лінії*

Побудова бойового порядку *уступом вправо*

Додаток 18
до Тимчасового БС
(підрозділ 6.2 стаття 6-16)

СХЕМА ОПОРНОГО ПУНКТУ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВЗВОДУ (ВАРІАНТ)

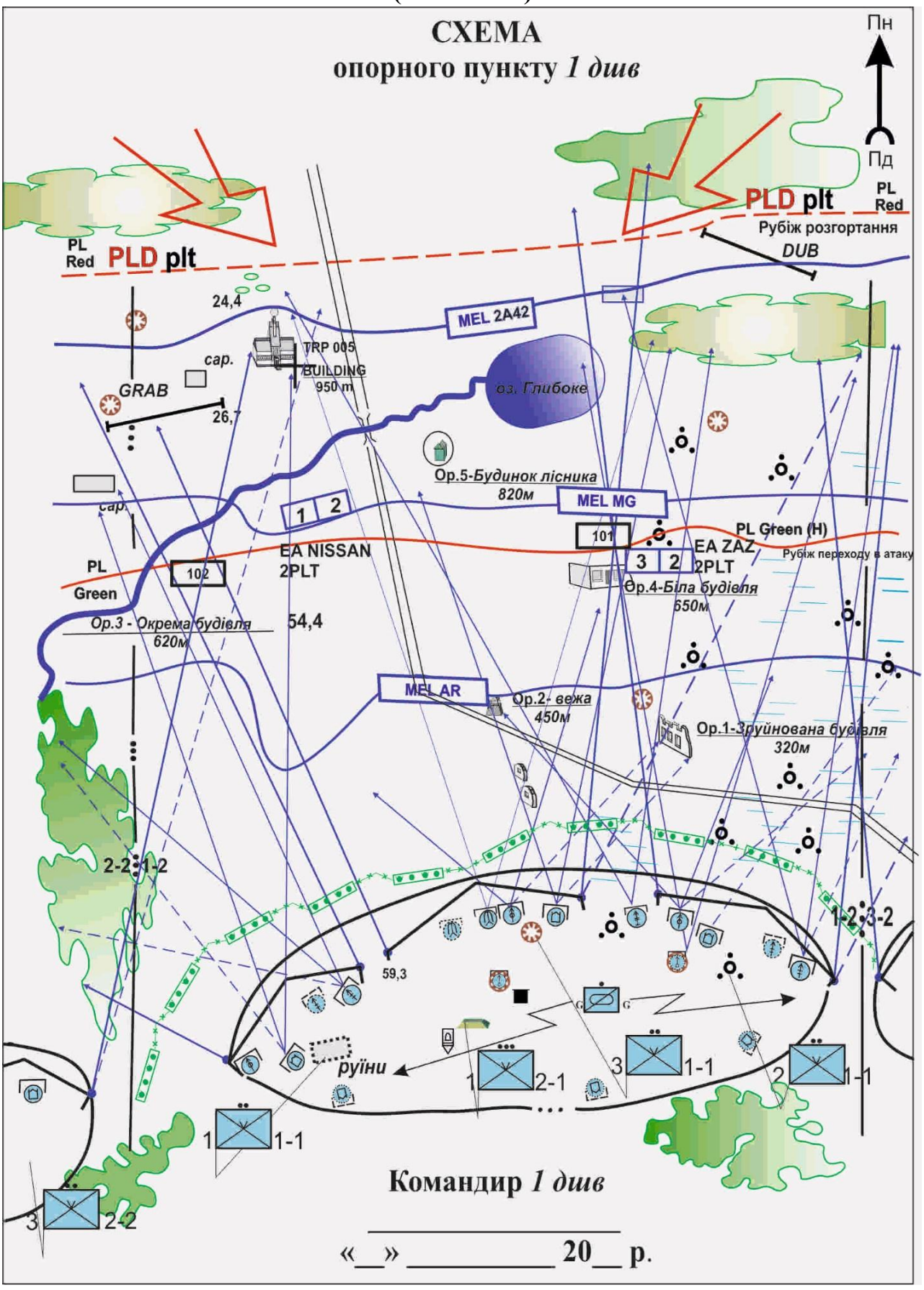

Додаток 19
до Тимчасового БС
(підрозділ 6.2 стаття 6-17)

КАРТКА ВОГНЮ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВОГО ВІДДІЛЕННЯ *(варіант)*

КАРТКА ВОГНЮ ___ *дшвід*

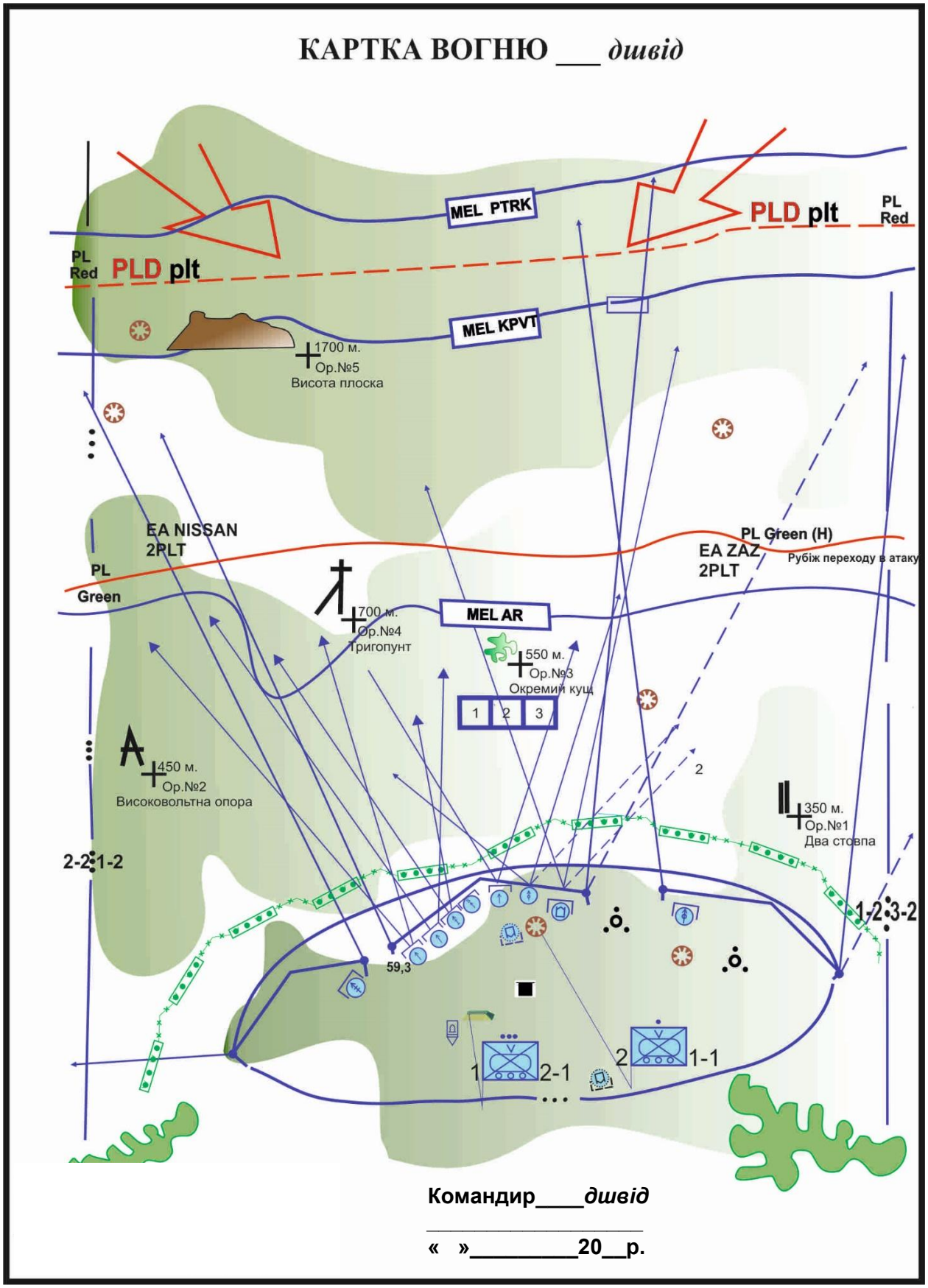

Командир____*дшвід*

_____

« »_____20__р.

Додаток 20
до Тимчасового БС
(підрозділ 6.5 стаття 6-34)

КАРТКА ВОГНЮ ПРОТИТАНКОВОГО ВІДДІЛЕННЯ *(варіант)*

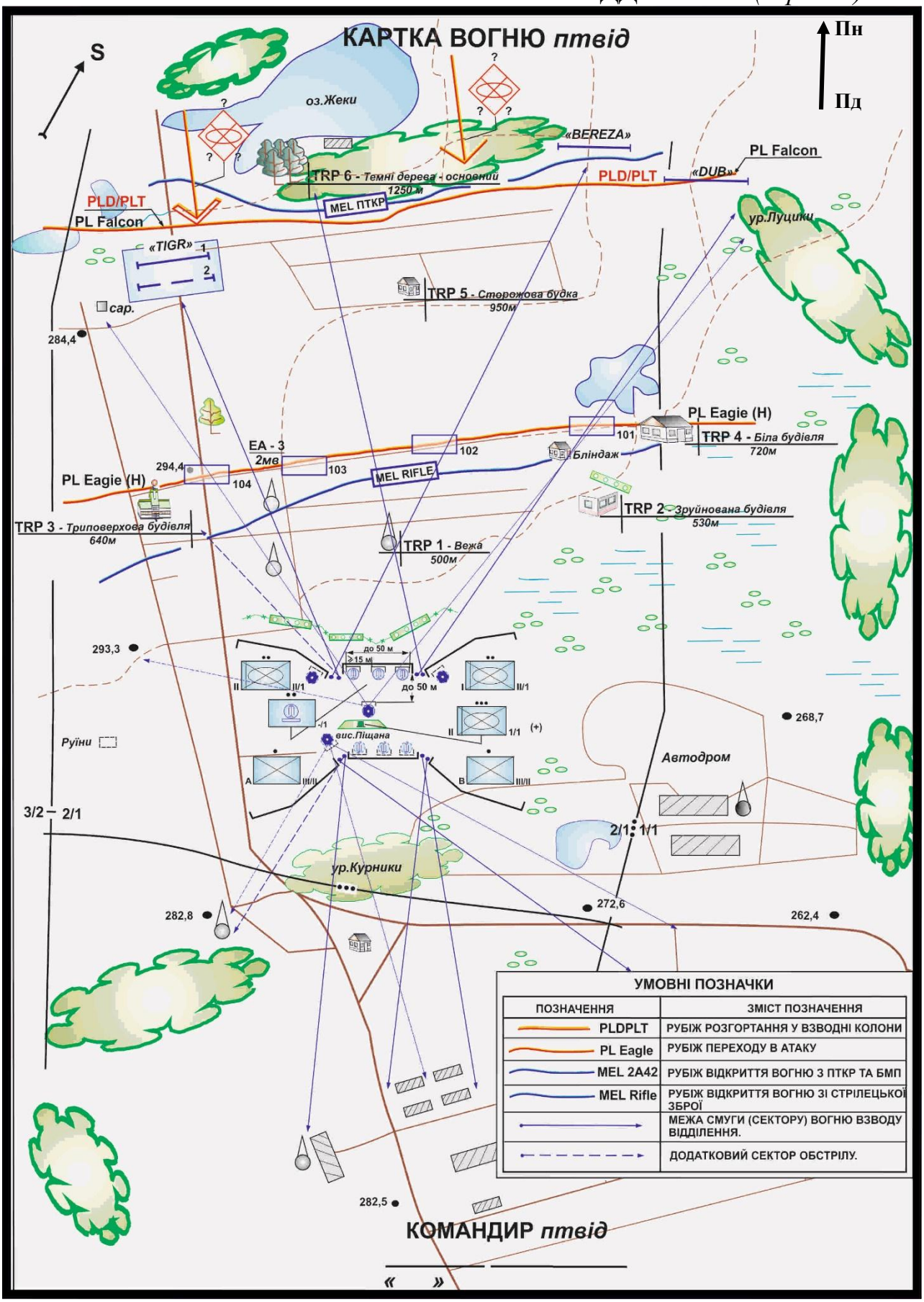

Додаток 21
до Тимчасового БС
(підрозділ 7.4 стаття 7-26)

ДІЇ ВЗВОДУ В СКЛАДІ РОТИ ПІД ЧАС ДЕСАНТУВАННЯ НА ОБ'ЄКТ ЗАХОПЛЕННЯ *(варіант)*

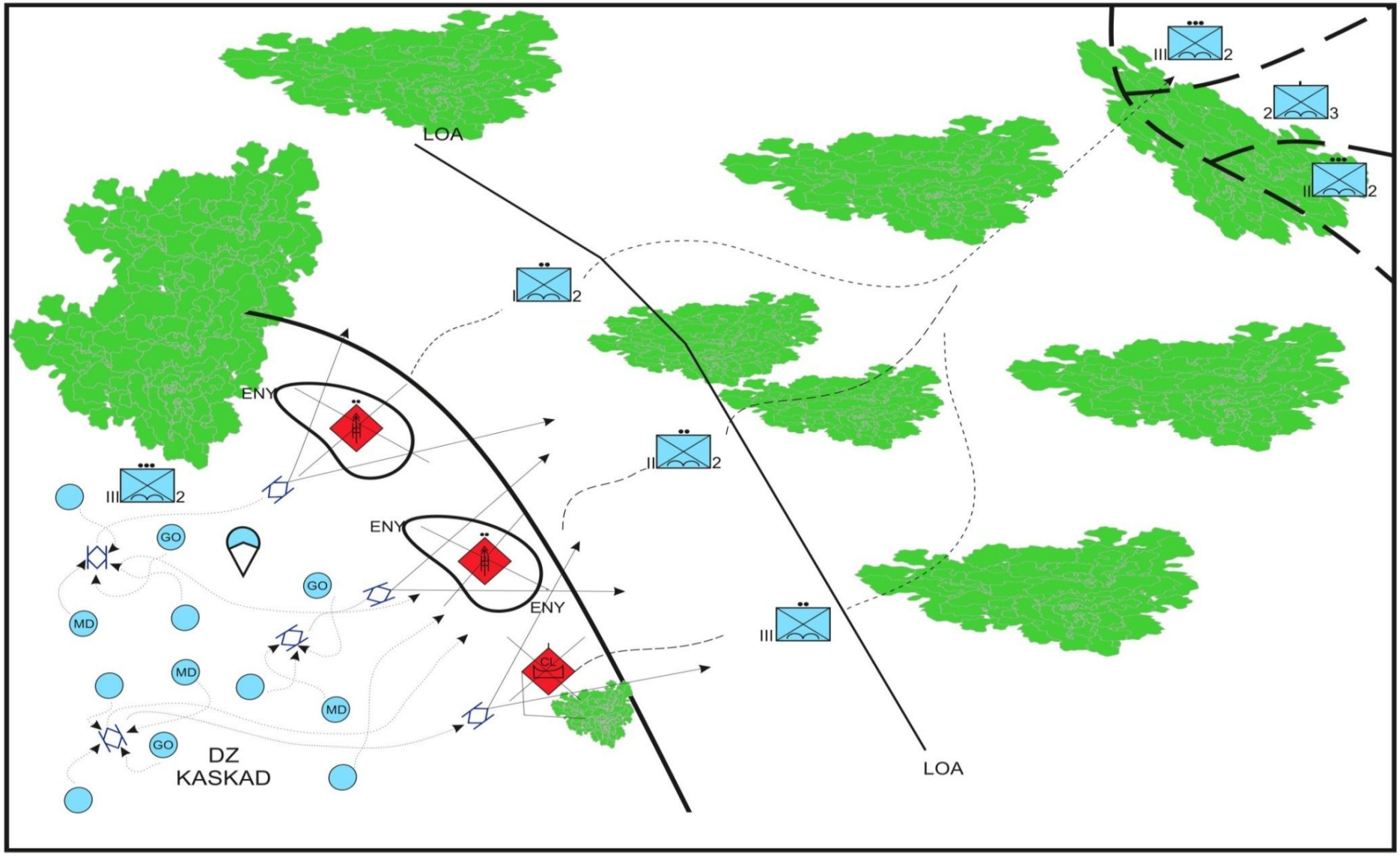

Додаток 22
до Тимчасового БС
(підрозділ 7.4 стаття 7-33)

ДІЇ ВЗВОЛУ У СКЛАДІ РОТИ ПІД ЧАС ДЕСАНТУВАННЯ НА ДЕЯКОМУ ВІДДАЛЕННІ ВІД ОБ'ЄКТУ ЗАХОПЛЕННЯ *(варіант)*

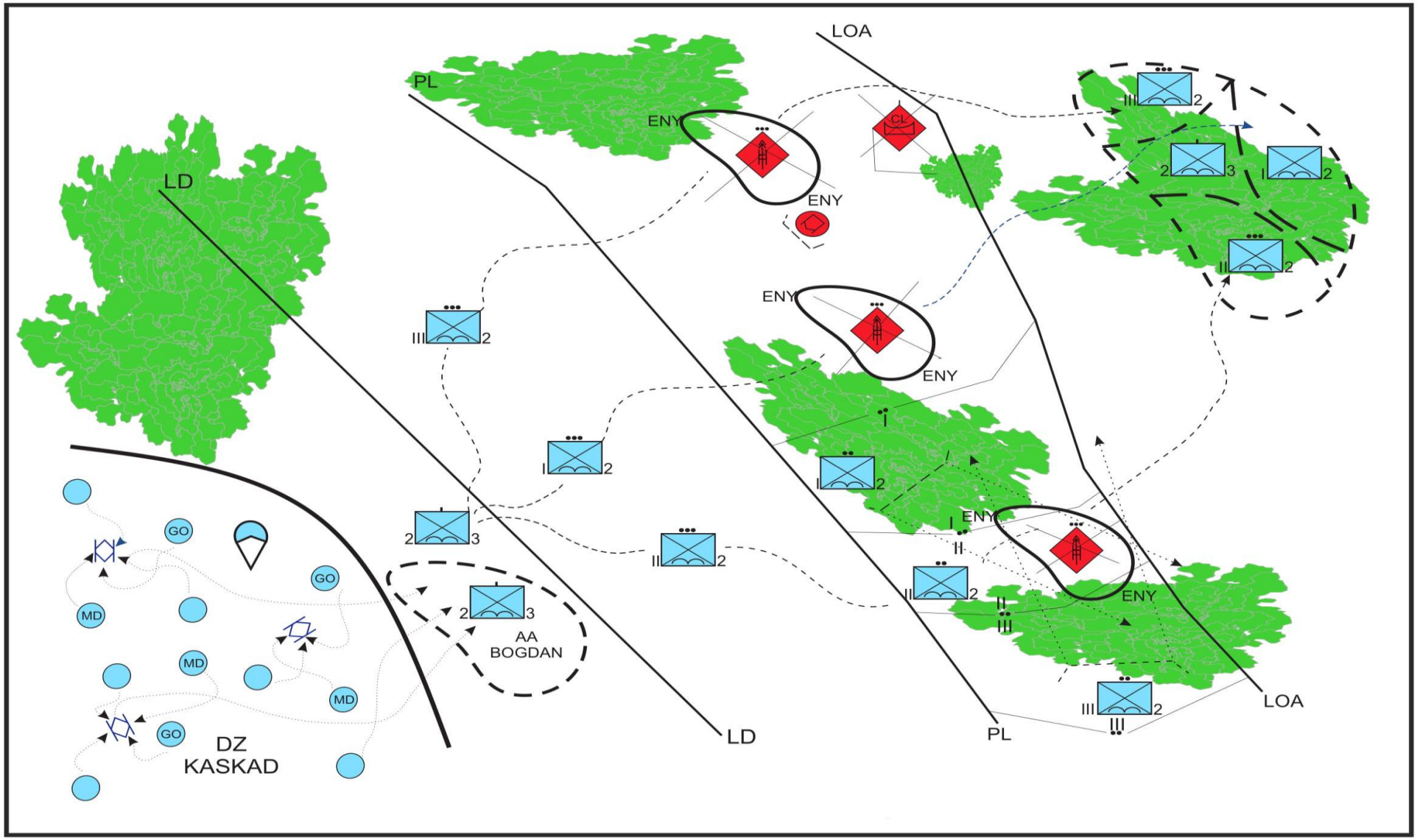

Додаток 23
до Тимчасового БС
(підрозділ 7.4 стаття 7-38)

ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИЙ ВЗВОД В НАСТУПІ ПІД ЧАС ЗАХОПЛЕННЯ ТА ЗНИЩЕННЯ ОБ'ЄКТУ В ТИЛУ ПРОТИВНИКА (ВАРІАНТ)

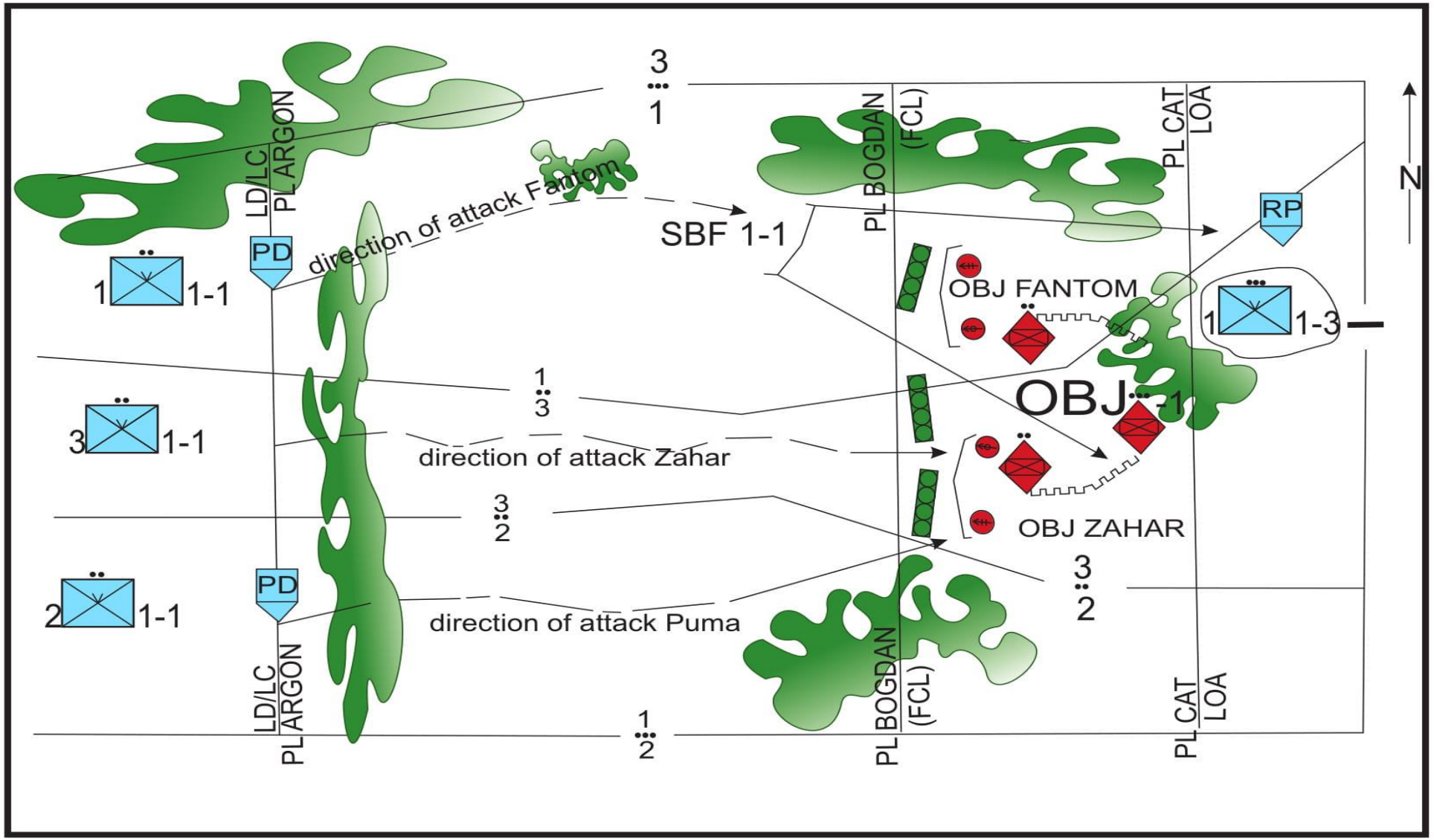

Додаток 24
до Тимчасового БС
(підрозділи 11.3(11.4) статті 11-31; 11-37(11-50))

ЦІЛЕВКАЗАННЯ ПІДРОЗДІЛУ (ВОГНЕВОМУ ЗАСОБУ) АРТИЛЕРІЇ

Цілевказання – коротке, чітке та зрозуміле вказування місцезнаходження цілі (об'єкту). Цілевказання являється основною складовою команди на виклик командиром підрозділу ДШВ вогню артилерії через КАВ (FSO) або особисто.

Спосіб цілевказання повинен забезпечувати приймаючому цілевказання можливість швидко усвідомити місце знаходження цілі (рубежу) та її характер.

Основними способами цілевказання командиром підрозділу ДШВ є:

наведенням приладу в ціль;
від орієнтиру (маркера, пікету) або місцевого предмета (спосіб зміщення від контурної точки);
полярними координатами (полюсний спосіб);
прямокутними координатами (*спосіб координатної сітки*).

Допоміжними способами можуть бути *цілевказання розривами снарядів (мін) та цілевказання сигнальними ракетами, трасуючими кулями.*

Різновидом цілевказання від орієнтиру (маркера, пікету) або місцевого предмету являється *цілевказання зміщенням від контурної точки по сторонах світу*.

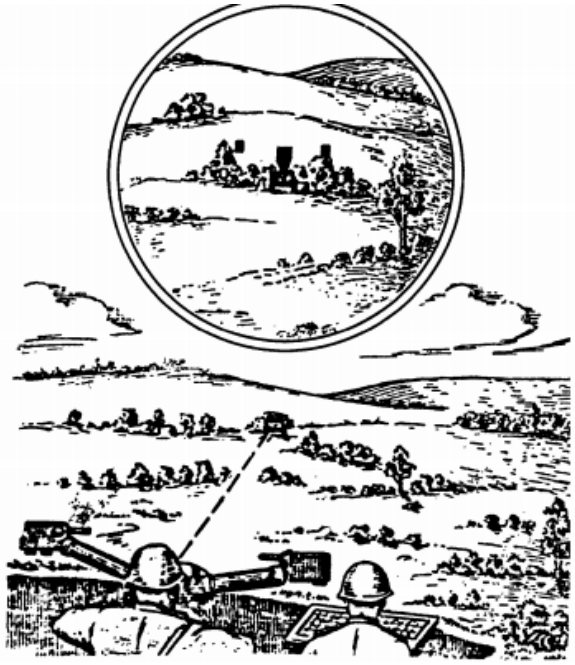

Рисунок Д24.1 – цілевказання наведенням приладу в цілью

1. *Цілевказання наведенням приладу в ціль* (рисунок Д24.1)

Цей спосіб застосовується, якщо КАВ (**FSO**) знаходиться на КСП командира підрозділу ДШВ. Цілевказання здійснюється шляхом наведення перехрестя (покажчика) оптичного приладу в ціль, вказування її характеру (ознак) та, за необхідності, задачі, наприклад: **"Перехрестя приладу наведено в ціль. Кулемет. ЗАСІКТИ".**

2. *Цілевказання від орієнтиру (маркеру, пікету) або місцевого предмету (спосіб зміщення від контурної точки)* (рисунок Д24.2, сторінка 222).

Цей спосіб застосовують коли командир підрозділу ДШВ і КАВ розташовуються на відстані один від одного до 100 м.

Орієнтир – це характерні і добре помітні на місцевості природні та штучні предмети і форми рельєфу, які візуально добре спостерігаються та легко

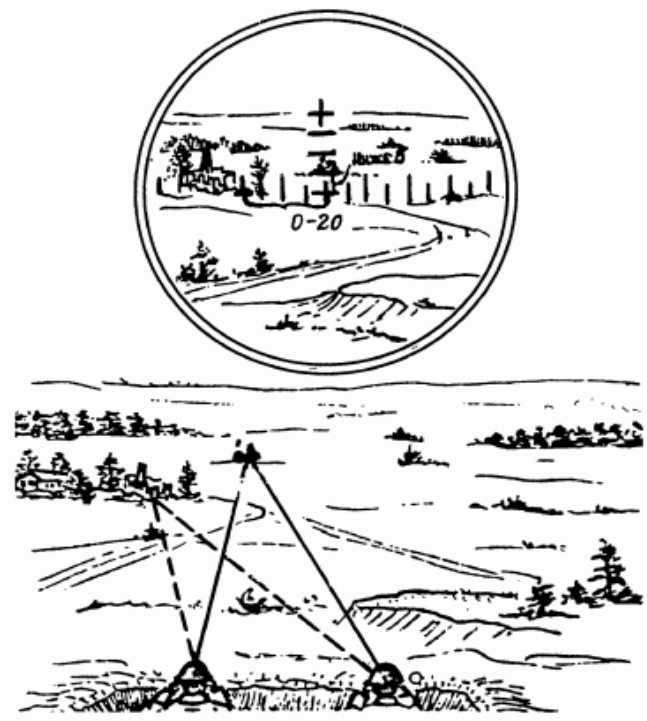

Рисунок Д24.2 – цілевказання від орієнтиру (маркера, пікету) або місцевого предмету (спосіб зміщення від контурної точки).

розпізнаються командирами та спостерігачами, наприклад будівля, окреме дерево (кущ), перехрестя доріг, край яру. Орієнтири призначаються при підготовці бою (дій), а також в ході бою (дій) безпосередньо на місцевості та використовуються для цілевказання або управління підрозділами та вогнем.

Маркер (пікет) – це природні та штучні предмети і форми рельєфу на карті (аерофотознімку, схемі) у призначеному районі (смузі, напрямку) майбутніх дій, які встановлюються при підготовці бою (дій) підрозділу ДШВ для організації взаємодії, управління та всебічного забезпечення, а в ході бою (дій) можуть виконувати функції орієнтиру.

Для цілевказання від орієнтиру (маркеру, пікету) спочатку називають *найближчий до цілі орієнтир (маркер, пікет)*, а потім кут між напрямом на орієнтир (маркер, пікет) і напрямом на ціль у поділках кутоміру ("тисячних") та зміщення цілі (рубежу) за відстанню (*далі, ближче*) від орієнтиру (маркеру, пікету) в метрах, наприклад: **"Орієнтир п'ятий, вліво 0-20** *(нуль двадцять)***, далі 300** *(триста)***. БМП".**

Дозволяється замість зміщення цілі (рубежу) по дальності від орієнтира в метрах вказувати зміщення по вертикалі між орієнтиром і ціллю (рубежем) в поділках кутоміру (*вище, нижче*), наприклад: ***"*Орієнтир четвертий, вправо 0-30** *(нуль тридцять)***, нижче 0-03** *(нуль нуль три)***. Танк в окопі".**

У ході бою (дій) цілевказання може здійснюватися також від найближчого до цілі *місцевого предмету*, при цьому вказується його розташування на місцевості та характерні ознаки, наприклад: **"На західній околиці селища біля дороги – окреме дерево. Від дерева вправо 0-40** *(нуль сорок)***. ПТРК"; "На пагорбі окремий камінь, вліво 0-25** *(нуль двадцять п'ять)***, нижче 0-05 (***нуль нуль п'ять)***.* **Кулемет веде вогонь".**

Якщо найближчий до цілі (рубежу) орієнтир (маркер, пікет) не попадає в поле зору приладу спостереження, то цілевказання можливо здійснити від найближчого добре помітного *місцевого предмету* або *послідовним переходом (декількома переходами)* від орієнтира (маркера, пікету) до місцевого предмету, а від нього на ціль (рубіж), наприклад: **"Маркер третій, вліво 0-70** *(нуль сімдесят)***, нижче 0-08** *(нуль нуль вісім)***. Окреме дерево. Від окремого дерева вліво 0-60** *(нуль шістдесят)***, вище 0-03** *(нуль нуль три)***. Спостережний пункт противника".**

3. *Цілевказання полярними координатами (полюсний спосіб)* (рисунок Д24.3).

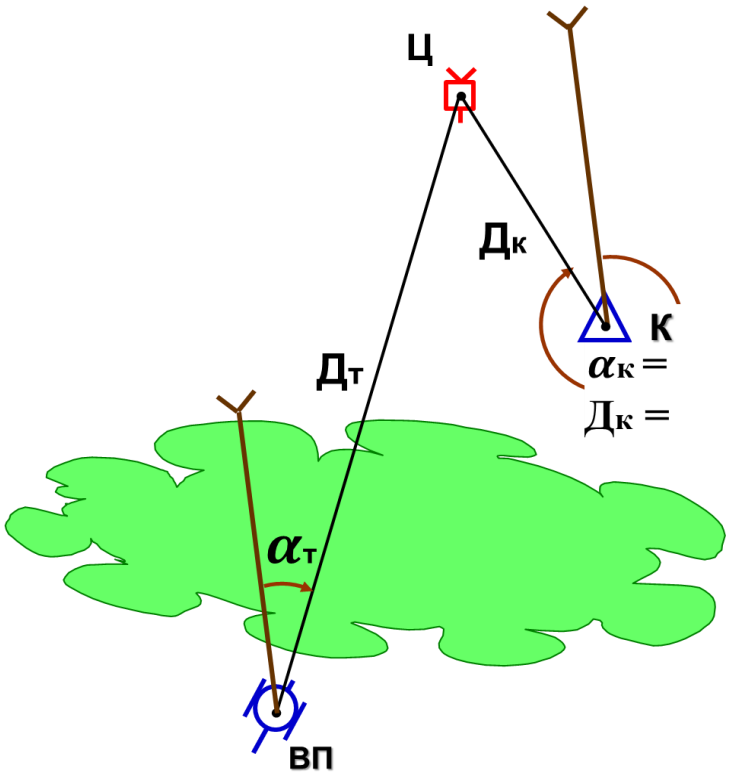

Рисунок Д24.3 – цілевказання полярними координатами.

Цей спосіб застосовують, якщо особа, яка передає та яка приймає цілевказання, знаходяться на відстані *не більше 100 м* або *цілевказання передається безпосередньо на ВП або особі, яка має координати КСП (СП).*

Для цього способу місце знаходження (координати) особи, яка передає цілевказання, повинно бути відомо тому, хто їх приймає *з точністю до 100 м.* Для визначення полярних координат цілі (рубежу) командиру підрозділу ДШВ необхідно:

1. Визначити свої координати та передати їх КАВ (FSO) або на вогневу позицію артилерії.

2. Визначити дирекційний кут ($\alpha_{к)}$ лінії спостереження (**КЦ**).

3. Визначити відстань **Дк** від коректувальника до цілі *з точністю до 100 метрів*.

Командир підрозділу ДШВ *в команді вказує*: позивний отримувача цілевказання; умовне найменування спостережного пункту, відносно якого даються полярні координати цілі; дирекційний кут та віддалення цілі (полярні координати); характер цілі та, за необхідності, задачу, наприклад: **"Дніпро", взводний перший** *(КСП 1 дшв)***, 54-25** *(п'ятдесят чотири двадцять п'ять)*, **1600** (*тисяча шістсот метрів*). **Установка ПТРК. СПОСТЕРІГАТИ".**

4. *Цілевказання прямокутними координатами (спосіб координатної сітки)*

Для даного способу особі, яка приймає цілевказання, не потрібно знати координати особи, яка передає цілевказання.

Командир підрозділу ДШВ визначає та передає положення цілі (рубежу) *з точністю до 100 м,* для чого: окомірно або графічно (за полярними координатами) наносять центр цілі (рубежу) на карту (аерофотознімок або схему з координатною сіткою); зчитують по координатній сітці її прямокутні координати (Х, У); передають прямокутні координати та, за необхідністю, задачу, наприклад: **"Терек", Х=26546, У=14832. Піхота на позиції. ЗАСІКТИ"**.

Для досягнення більшої точності координат застосовують, за наявності, спеціальні прилади для вимірювання напрямку та дальності до об’єкту.

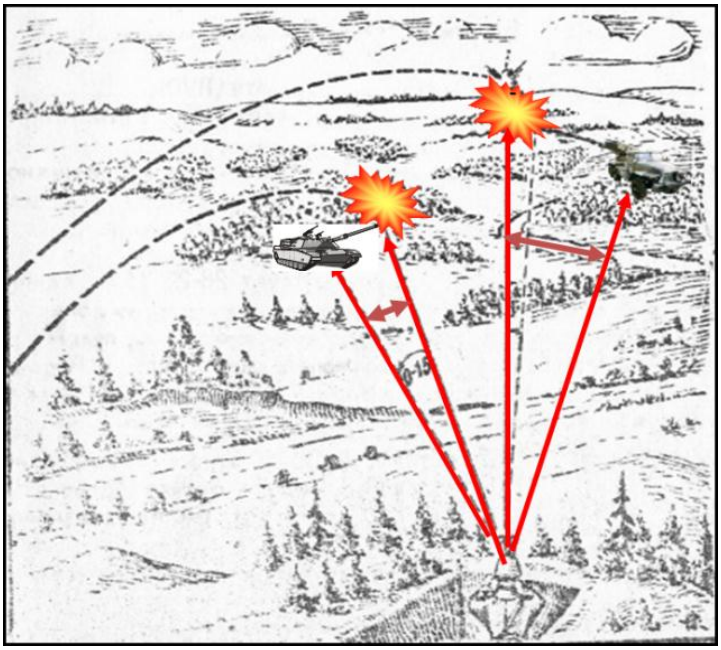

Рисунок Д24.4 – цілевказання розривами снарядів (мін).

Цілевказання допоміжними способами: *розривами снарядів (мін), сигнальними ракетами або трасуючими кулями* застосовують, коли інші способи цілевказання неможливо застосувати.

5. *Цілевказання розривами снарядів (мін)* (рисунок Д24.4)

Положення цілі для цьому способі вказують відносно розриву снаряду, як правило димового, наприклад: **"На північній околиці лісу "Темного", в районі розриву димового снаряду, танк. ЗАСІКТИ".**

6. *Цілевказання сигнальними ракетами, трасуючими кулями* (рисунок Д24.5).

Для реалізації цього способу в напрямку виявленої цілі дається черга трасуючими кулями (снарядами) або над ціллю запалюються сигнальні ракети встановленого кольору.

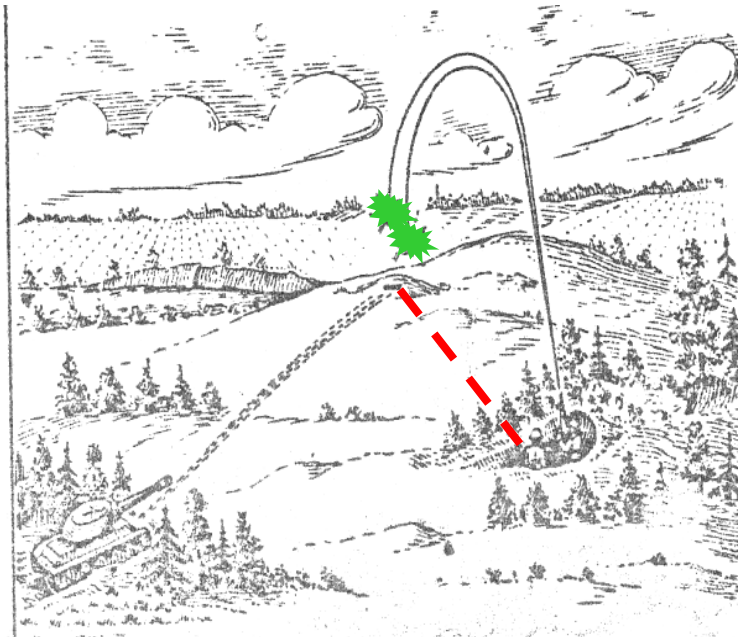

Рисунок Д24.5 – цілевказання сигнальними ракетами, трасуючими кулями.

Спостерігачі артилерійських підрозділів (коректувальники) з'ясовують місцезнаходження цілі і доповідають її місцезнаходження своєму командиру.

Приклад: **"На південному схилі пагорбу "Високого" в напрямку трасуючих куль (під освітлювальними ракетами) ДЗОТ веде вогонь. СПОСТЕРІГАТИ".**

7. *<u>Цілевказання зміщенням від контурної точки по сторонах світу</u>*

Для цілевказання по сторонам світу визначають зміщення цілі (рубежу) відносно контурної точки (орієнтир, маркер, пікет або місцевий предмет) за напрямками “Північ-Південь" **(Пн-Пд)**, “Схід-Захід" **(Сх-Зх).** При цьому **за північний напрям** (**Пн**) приймають **північний напрям координатної сітки (Х)** топографічної карти (аерофотознімку або схеми з нанесеною координатною сіткою).

Для надання цілевказання зміщенням від контурної точки (**КТ**) по сторонах світу необхідно **(Порядок дій)**:

1. Визначити найближчу до цілі **КТ** (опорна точка), відносно якої буде надано цілевказання.

2. Визначити напрямок ″коректувальник-КТ″ (опорний напрямок). Цей напрямок може бути заданий *дирекційним кутом, наприклад:* **"Напрямок 57-40",** або *відповідно до сторін світу, наприклад:* **"Напрямок північно-західний"**.

3. Визначити зміщення цілі *за відстанню (дальністю)* відносно **КТ** по лінії ″коректувальник–КТ″ в метрах (рисунок Д24.6).

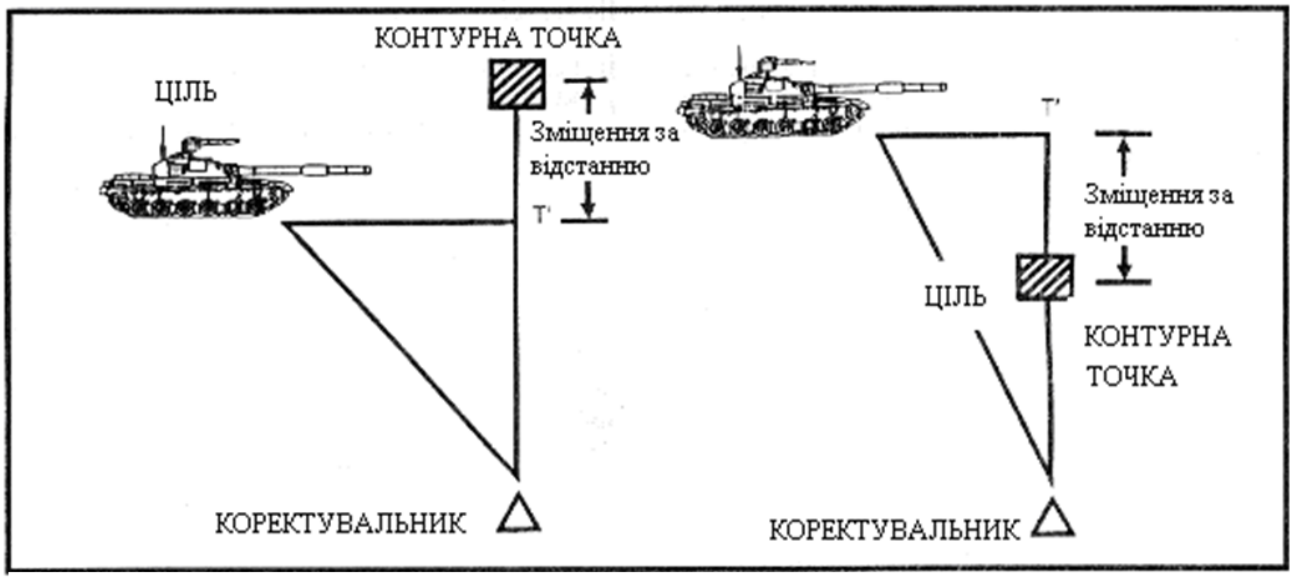

Рисунок Д24.6 – визначити зміщення цілі за відстанню (дальністю) відносно КТ по лінії ″коректувальник–КТ″ в метрах.

Дальність до **Ц** та **КТ** визначається спеціальним приладом (далекоміром). У разі відсутності спеціальних приладів – зміщення *с точністю до десятків метрів* оцінюється окомірно за допомогою карти (аерофотознімку, схеми).

4. Визначити зміщення цілі *за напрямком* в метрах (**ΔН**) відносно найближчої контурної точки (рисунок Д24.7, сторінка 226), для чого: вимірюють кут **(У)** в поділках кутоміру між напрямком на КТ і напрямком на ціль (**Ц**), та за допомогою математичної залежності кутових і лінійних величин розрахувати зміщення за напрямком у метрах (формула "тисячних")

$$\Delta Н = У * Д_к / 1000$$

Дальність від коректувальника до цілі (рубежу) **($Д_к$)** визначається спеціальним приладом (далекоміром). За відсутності спеціальних приладів дальність до цілі (рубежу) (*з точністю до 100 метрів)* або зміщення цілі за напрямком в метрах відносно контурної точки (*з точністю до десятків метрів*) може бути визначено окомірно та за допомогою карти (аерофотознімку або схеми).

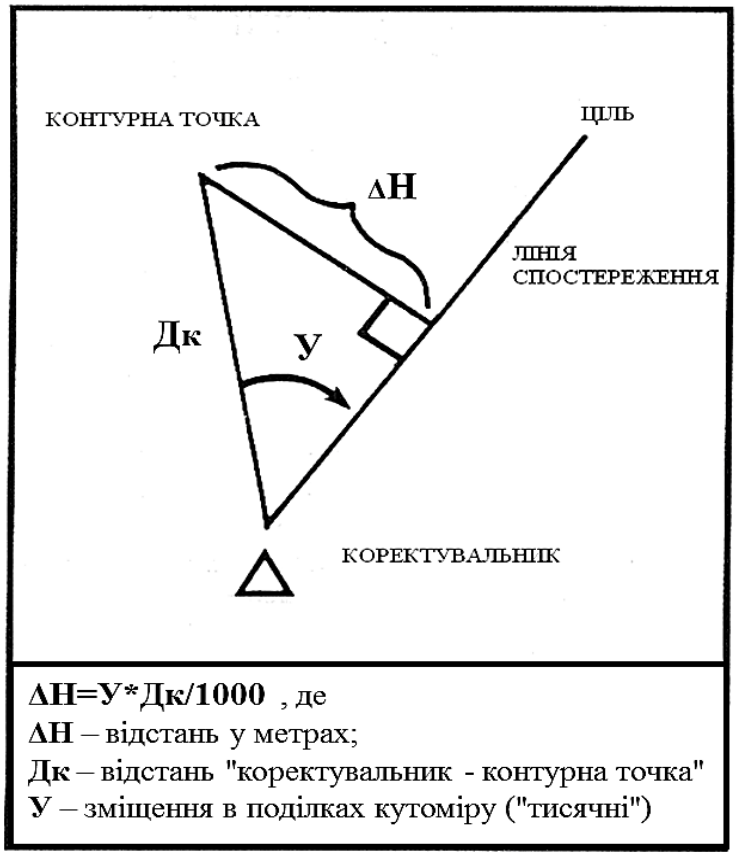

Рисунок Д24.7 – визначити зміщення цілі *за напрямком* в метрах (**ΔН**) відносно найближчої контурної точки.

<u>Якщо відхиленнях напрямку ″коректувальник - КТ″</u> від найближчої лінії "**Пн-Пд**" *(00-00 або 30-00)* або "**Сх-Зх**" *(15-00 або 45-00)* **не перевищує 3-00** – зміщення цілі відносно КТ по відповідних сторонах світу приймаються рівними значенням відхилень за дальністю і напрямком в метрах відносно КТ у відповідну сторону світу.

<u>При відхиленнях напрямку ″коректувальник - КТ″)</u> від найближчої лінії "**Пн-Пд** " або "**Сх-Зх**" **більше 3-00** визначення зміщення Ц відносно КТ в метрах по відповідних сторонах світу здійснюється за допомогою масштабної сітки, для чого необхідно виконати наступне (рисунок Д24.8, сторінка 227):

на аркуш клітчатого паперу будують сітку у прийнятому масштабі *(наприклад в 1 сантиметрі 50 метрів)* та позначити лінії сторін світу **Пн-Пд** та **Сх-Зх**;

в центрі сітки нанести точку **КТ**, через яку провести лінію **ΔД** (напрямок ″коректувальник-КТ″) відповідно кута **У**–кут між напрямком ″коректувальник-КТ″ та напрямком на найближчу сторону світу;

у прийнятому масштабі на лінії **ΔД** нанести точку **Т** - зміщення цілі за відстанню в метрах відносно **КТ** (пункт 3 Порядку дій), *наприклад:* **″Далі 130″;**

через точку **Т** зміщення за відстанню перпендикулярно до лінії **ΔД** будують лінію зміщення цілі за напрямком в метрах **ΔН** (пункт 4 Порядку дій)**;**

у прийнятому масштабі на лінії **ΔН** наносять точку **Ц** - зміщення цілі за напрямком в метрах відносно **КТ**;

проецирують отриману точку **Ц** на лінії **Пн-Пд** та **Сх-Зх** і отримують значення зміщення **Ц** відносно **КТ** по відповідних сторонах світу в метрах;

передають цілевказання на вогневу позицію, наприклад: **"Орієнтир 41-й, Північ 160, Схід 30. Група піхоти в траншеї. СПОСТЕРІГАТИ".**

Продовження додатку 24

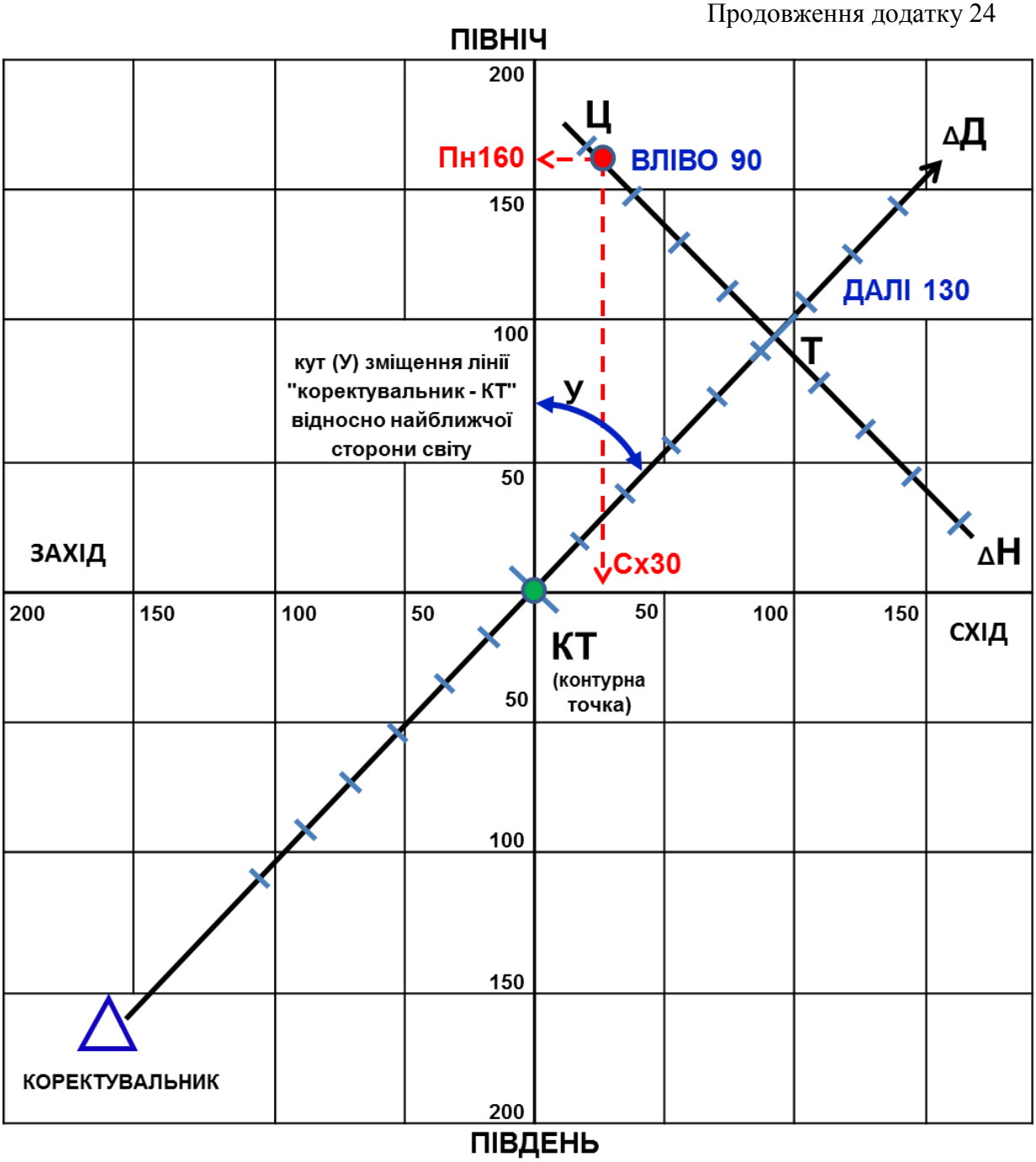

Рисунок Д24.8 – масштабна сітка для визначення зміщення цілі в метрах по напрямках сторін світу при відхиленнях лінії ″коректувальник-КТ″ від найближчої лінії сторони світу більше 3-00.

Додаток 25
до Тимчасового БС
(підрозділ 11.3 стаття 11-40)

КОРЕКТУВАННЯ ВОГНЮ ПІДРОЗДІЛУ (ВОГНЕВОГО ЗАСОБУ) АРТИЛЕРІЇ[5]

1. Коректування вогню артилерії при виконанні вогневого завдання по спостережних цілях може здійснюватись в ході пристрілювання та стрільби на ураження цілі (ведення вогню по рубежу).

Пристрілювання та стрільбу на ураження цілі, ведення загороджувального вогню або виконання вогневого завдання щодо світлового забезпечення, задимлення та ін. здійснює КАВ, а за його відсутності - командир підрозділу ДШВ самостійно.

2. Пристрілювання та коректування стрільби на ураження цілі (рубежу) здійснюється *за виміряними відхиленнями* (**ЗВВ**) або *із спостереженням за знаками розривів* (**СЗР**). Пристрілювання та коректування стрільби на ураження також може здійснюватись *за оцінкою відхилення розривів по сторонах світу* (**ОВР**).

Пристрілювання та коректування стрільби на ураження цілі (рубежу) *за виміряними відхиленнями розривів* ведуть за допомогою далекоміра, спряженого спостереження, секундоміра, БпАК та інших засобів спостереження.

Пристрілювання та коректування стрільби на ураження цілі (рубежу) *із спостереженням за знаками розривів* застосовують, коли пристрілювання ЗВВ по дальності в метрах ускладнене (туман, дощ, сніг та ін.) або не можливо (відсутні технічні можливості вимірювання відстаней). Різновидом цього способу є пристрілювання *із спостереженням за знаками та напрямками розривів відносно вогневої позиції* **(СЗНР).**

За неможливості спостереження цілі з КСП для виклику та коректування вогню артилерії доцільно застосувати БПЛА (БпАК).

Пристрілювання та коректування стрільби на ураження цілі (рубежу) **ОВР** – найбільш доцільний спосіб коректування вогню артилерії при веденні бою (дій) підрозділами ДШВ в тилу противника в умовах динамічної зміни обстановки, обмеженого часу на відкриття вогню артилерією по противнику та з метою не допущення перехвату противником координат КСП та ВП. Коректування вогню артилерії ОВР також застосовується за неможливості спостереження цілі з КСП при наявності і можливості спостереження цілі використанням БПЛА.

ВАЖЛИВО!

За необхідності дозволяється під час пристрілювання та коректування

---

[5] Порядок і способи пристрілювання цілі (рубіжу) та коректування вогню, які надано у додатку, повною мірою можливо застосовувати при ведені вогню підрозділами (вогневими засобами) АГС-17 та СПГ-9 із закритої вогневої позиції з урахуванням особливостей, які оговорено в дійсному додатку або відповідної Настанови зі стрілецької справи

стрільби на ураження переходити від одного способу пристрілювання та коректування до іншого.

3. Пристрілювання цілі (рубежу) здійснює КАВ (**FSO**) з дозволу командира підрозділу ДШВ після отримання вогневого завдання (виклику вогню). Рішення на пристрілювання цілі командир підрозділу ДШВ приймає виходячи з умов обстановки та наявного часу на її проведення (факторів **METT-TC**).

При самостійному пристрілюванні та стрільби на ураження цілі (рубежу) командир підрозділу ДШВ: викликає вогонь приданого або підтримуючого підрозділу (вогневого засобу) артилерії; проводить, за можливості, пристрілювання цілі будь яким способом; встановленим порядком переходить до стрільби на ураження цілі; спостерігає за результатами стрільби; здійснює коректування вогню артилерії в ході стрільби на ураження.

Пристрілювання починають на вирахуваних установках по цілі (центру групової цілі). Якщо ціль розташована у безпосередній близькості від своїх військ, то вирахувані установки визначають за точкою, винесеною на місцевості (карті) на 200...400 м у бік, протилежний розташуванню своїх військ.

Місце розриву визначають у момент його появи за спалахом і хмаркою розриву, за місцем падіння осколків або по вирві. Дослідити хмарку розриву й дати оцінку його знаку можна лише під час бокового відносно лінії спостереження вітру.

Перший розрив спостерігають неозброєним оком або за допомогою приладу з найбільшим полем зору, для чого спочатку помічають місце, де відбувся розрив, а потім вимірюють його відхилення від цілі.

Якщо перший розрив не помічено, здійснюють наступний постріл на цих же або на змінених установах з метою отримати розрив на спостережній ділянці місцевості.

4. Відхилення розриву (центру групи розривів) від цілі (рубіжу) визначають (оцінюють) по дальності за виміряними відхиленнями *в метрах або за знаками розривів*, а по напрямку – *в поділках кутоміра* ("тисячних").

Відхилення розриву (центру групи розривів) по сторонах світу визначають (оцінюють) *в метрах вздовж ліній сторін світу*

5. Відхилення розривів від цілі (рубіжу) по дальності за виміряними відхиленнями в метрах визначають як різницю дальностей до розривів і цілі, виміряних за допомогою приладів або окомірно, наприклад: за допомогою далекоміру визначено положення розриву перед ціллю на відстані 120 м - *доповідають* "**По розриву, недоліт 120**", *записують* "**–120**"*;* центр групи розривів окомірно оцінено за цілю на відстані 50 м - *доповідають* "**По центру групи розривів, переліт 50**", *записують* "**ЦГ+50**".

Якщо неможливо визначити відхилення розривів від цілі по дальності за виміряними відхиленнями в метрах, їх положення відносно цілі оцінюють **за знаком** як *переліт*, доповідають **"По розриву, переліт"** та позначають знаком "+" *(плюс)*, або *недоліт*, доповідають **"По розриву, недоліт"** та позначають

знаком "**–**" *(мінус)*. Відхилення **групи розривів** в цьому випадку оцінюють як *всі перельоти (недольоти),* коли за результатами спостереження всі розриви в групі були перелітними (недолітніми) відносно дальньої (ближньої) межи цілі (доповідають **"По групі розривів, всі перельоти (недольоти)"**, записують **"ГРвсі+" ("ГРвсі–"))**, або *перевага перельотів (недольотів),* коли за результатами спостереження більшість розривів (більше половини) в групі були перелітними (недолітніми) відносно дальньої (ближньої) межи цілі (доповідають **"По центру групи розриву, перевага перельотів (недольотів)"**, записують **"ЦГпрв+" ("ЦГпрв–"))**.

6. Відхилення розриву (центру групи розривів) за напрямком виміряють в поділках кутоміра ("тисячних") як різницю дирекційних кутів між розривом і ціллю або вимірюють за допомогою оптичного приладу (бусолі, бінокля та ін.) та *позначають* **"П"** *(вправо) або* **"Л"** *(вліво)*, наприклад: "**Вліво 1-40** *(один сорок)***"** (записують **"Л1-40"**), **"Вправо 0-15** *(нуль п'ятнадцять)***"** (записують **"П15"**).

7. Відхилення розриву (центру групи розривів) по сторонах світу визначають (оцінюють) **в метрах** вздовж ліній сторін світу "**Північ-Південь"** та **"Схід-Захід"**, при цьому за напрямок **"Північ"** приймають *північний напрям координатної сітки карти* (аерофотознімку) **– напрямок зростання координати X**. Відхилення у визначеному напрямку позначають "**Пн**" *(північ)*, "**Пд**" *(південь)*, "**Сх**" *(схід)* або "**Зх**" *(захід)*, наприклад: доповідь **"По розриву, Північ 100, Захід 150"** (записують "**Пн100**, **Зх150"**), доповідь **"По центру групи розривів, Південь 70, Схід 50"** (записують "**ЦГПд70**, **Сх50"**).

8. При стрільбі на ураження групових цілей, за необхідності, додатково оцінюється фронт розривів в поділках кутоміру або метрах, наприклад: **"Фронт розривів 0-30** *(нуль тридцять – в поділках кутоміру)***"** (записують **"Ф0-30"**), **"Фронт розривів 150** *(сто п'ятдесят – в метрах)***"** (записують **"Ф150"**).

9. Коректування вогню в ході пристрілювання та стрільби на ураження здійснюється шляхом передавання на вогневу позицію підрозділу (вогневого засобу) артилерії відхилення розривів (центру групи розривів) від цілі (центру групової цілі, рубежу) та, за необхідності, фронту розривів або розрахованих коректур дальності і напрямку стрільби та, за необхідності, віяла.

Коректури дальності й напрямку визначають за допомогою ЕЗО та МЗО, а при поправці на зміщення менше 5-00 – і розрахунком.

10. Для розрахунку коректур дальності і напрямку розрахунком та, за необхідності, віяла розривів при поправці на зміщення не більше 5-00 (**ПЗ**[6]**≤5-00**) застосовують коефіцієнт віддалення $K_в$ та крок кутоміра $K_к$.

Коректури вводять з точністю *до десятків метрів* або *однієї поділки прицілу* за дальністю та *однієї поділки кутоміру* (**0-01**, однієї "тисячної") за

[6] ***ПЗ*** – поправка на зміщення це кут, що утворений лінією спостереження ("коректувальник-ціль") та лінією стрільби ("вогнева позиція-ціль")

напрямком, або іншою точністю яку забезпечують прицільні пристрої, наприклад: **"Правіше 1-12** *(один двонадцять)***"** (записують **"+1-20"; "Дальність більше 140** *(сто сорок метрів)***. Лівіше 0-18** *(нуль вісімнадцять)***"** (записують **"ΔД+140. –0-18"); "Приціл менше 10** *(десять поділок прицілу)***"** (записують **"Пр-10"**).

11. Коректуру дальності *в метрах* (***ΔД***) розраховують як різницю дальності до цілі та розриву (центру групи розривів, рубежу) з ВП. Для визначення коректури *в поділках прицілу* (***ΔП***) розраховану коректуру в метрах необхідно поділити на величину ***ΔХтис.,*** яку визначають по дальності до цілі з ВП за допомогою таблиці стрільби (ТС), а саме:

$$\Delta П = \Delta Д / \Delta Хтис$$ *, поділок прицілу***.**

12. *Коефіцієнт віддалення* застосовують для виведення розривів на лінію спостереження та розраховують з точністю до 0,1 за формулою

$$K_в = \frac{Д_к}{Д_Т^ц},$$

де $Д_к$ – дальність від коректувальника (спостережного пункту) до цілі;

$Д_Т^ц$ – топографічна дальність від вогневої позиції (ВП) до цілі (Ц).

Для виведення розривів на лінію спостереження бокове відхилення розриву (центру групи розривів), взяте з протилежним знаком, множать на коефіцієнт віддалення.

13. *Крок кутоміра* призначений для утримання розривів на лінії спостереження при зміні дальності стрільби (рисунок Д25.1, сторінка 231).

Крок кутоміра, який відповідає зміні напрямку стрільби на ВП в сторону лінії спостереження при зміні дальності стрільби на 100 м, розраховують з точністю до 0-01 за формулою

$$K_к = \frac{ПЗ}{0{,}01Д_Т^ц},$$

де *ПЗ* – поправка на зміщення.

Для визначення коректури напрямку на крок кутоміра, що відповідає коректурі дальності, одну соту коректури дальності множать на крок кутоміра. Доворот на крок кутоміра (**ΔН**) виконують у бік лінії спостереження ("коректувальник–Ц") (рисунок 25.1, сторінка 231).

Загальна коректура напрямку визначається як сума коректур напрямку розрахованих на бокове відхилення розриву та на крок кутоміра із своїми знаками за формулою:

$$\Delta\alpha = У * К_в \pm (\Delta Д/100) * К_к$$

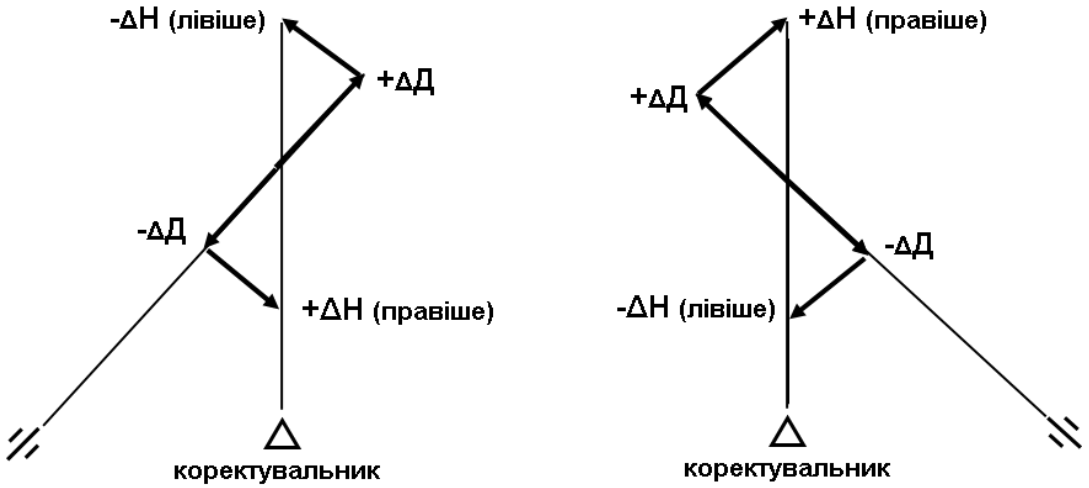

Рисунок Д25.1 – визначення знаку коректури напрямку для утримання розриву на лінії спостереження залежно від схеми взаємного розташування КСП та ВП.

14. *Пристрілювання ЗВВ за допомогою далекоміра* починають пострілом основної гармати (міномета) на вирахуваних установках. За виміряним відхиленням розриву від цілі (центру групової цілі, рубежу) передають на ВП виміряні відхилення за дальністю і напрямком, наприклад: "**По розриву, переліт 180, вправо 0-45**" *(+180, П45)*; **"По розриву, недоліт 100**" *(-100)*; "**По розриву вліво 1-10**" *(Л1-10)* або, за можливості, розраховані коректури дальності (прицілу) і напрямку стрільби, наприклад: **"Дальність менше 150**" *(ΔД-150)*; "**Лівіше 0-12***)*" *(–0-12)*; "**Приціл більше 10, правіше 0-24**" *(ΔП+10, +0-24)*.

На виправлених установках призначають три постріли з темпом, який забезпечує надійну засічку кожного розриву. Передають на ВП відхилення центру групи розривів, наприклад: **"По центру групи розривів недоліт 120** *(сто двадцять метрів)***. Вправо 0-20** *(нуль двадцять)***"** або розраховані по них коректури дальності та напрямку стрільби, наприклад: **"Дальність менше 90** *(дев'яносто метрів)***. Лівіше 0-10** *(нуль десять)***"**.

До стрільби на ураження переходять:

якщо під час пристрілювання отримано влучення в ціль;

після передавання відхилення центру групи розривів (не менше двох розривів) або коректур дальності і напрямку стрільби, які розраховані по цім відхиленнях;

після передавання відхилення або коректур на виміряне відхилення розриву від центру цілі (рубежу) при влученні в групову ціль (отримання розриву на рубежі).

15. *Пристрілювання ЗВВ за допомогою спряженого спостереження* застосовують, якщо кут засічки[7] не менше 1-00 ($\gamma \geq$1-00). На пунктах

[7] Кут засічки **(γ)** – кут, якій утворено лініями спостереження з правого та лівого пунктів спряженого спостережних. Кут засічки залежить від відстані між пунктами (бази). Відстань один від одного пунктів спряженого спостереження (база) повинна бути не менше 1/10 дальності до цілі, наприклад: якщо до цілей 1000 метрів, то база повинна бути не менше 100 метрів.

спряженого спостереження за допомогою оптичних приладів виміряють дирекційні кути на ціль і розрив (центр групи розривів) або бокові відхилення розривів (центру групи розривів) від цілі.

Пристрілювання ведуть у тому ж порядку, що і за допомогою далекоміра. Коректури дальності і напрямку розрахунком визначають, якщо ПЗ для основного пункту спряженого спостереження менше 5-00.

Якщо на пунктах спряженого спостереження виміряють бокове відхилення розриву (центру групи розривів) від цілі, то коректури дальності розраховують за формулою

$$\Delta Д = \frac{Д_л}{\gamma} Л - \frac{Д_п}{\gamma} П,$$

де $Д_л$ та $Д_п$ – дальності до цілі в метрах з лівого та правого спостережних пунктів відповідно;

γ – кут засічки в поділках кутоміра;

$Л$ та $П$ – бокові відхилення розривів від цілі відповідно для лівого і правого спостережних пунктів з їх знаками (праворуч – знак плюс "+", ліворуч – знак мінус "-") у поділках кутоміра.

Коефіцієнти $\frac{Д_л}{\gamma}$ та $\frac{Д_п}{\gamma}$ – розраховують з точністю до цілих чисел.

Коректури напрямку в цьому випадку визначають для менш зміщеного пункту спряженого спостереження як при стрільбі за допомогою далекоміра.

У якості пунктів спряженого спостереження командир підрозділу ДШВ може застосувати бойові машини (БМД, БТР тощо), які обладнані баштовими покажчиками напрямку та знаходяться на відстані один від одного (база) не менше 1/10 дальності до цілі.

16. *Пристрілювання ЗВВ за допомогою секундоміра* застосовують для стрільби по цілях, що виявляють себе спалахом та звуком пострілів.

Для визначення дальності від коректувальника до звукової цілі за допомогою секундоміра засікають 4 відліки від моменту спостереження спалаху пострілу (пуск секундоміра) до моменту надходження звуку пострілу (зупинка секундоміра). Середній відлік секундоміра (з точністю до 0,1 с) множать на 1000, ділять на 3 і отримують дальність до цілі у метрах. Відліки секундоміра, отримані під час спостереження тільки диму пострілу, до уваги не беруться. Якщо неможливо отримати 4 відліки, дозволяється визначати дальність до звукової цілі за 2-3 відліками.

Напрямок на ціль визначають за допомогою орієнтованого оптичного приладу або іншим доступним способом, як середнє значення дирекційних кутів (відліків) за спалахами пострілів. Пристрілювання цілей виконують безпосередньо після їх засічки. Визначення цілі і розривів повинно здійснюватися однією й тією ж особою.

Пристрілювання починають поодиноким пострілом основної гармати на вирахуваних установках. За результатами засічки розриву розраховують коректури або передають відхилення розриву на ВП та на виправлених

установках призначають основній гарматі 4 постріли із визначеним темпом. Темп стрільби призначають рівним відліку секундоміра по цілі, збільшеному на 10-15 с.

Для визначення відхилень розривів від цілі за дальністю в метрах з отриманого відліку секундоміра по розриву (середньому відліку у групі розривів) віднімають середній відлік секундоміра по цілі, знайдену різницю множать на 1000 і ділять на З. Відхилення за напрямком визначають як різницю дирекційних кутів (відліків) по розриву (центру групи розривів) і цілі.

Коректури дальності і напрямку на ВП визначають так само, як і для пристрілювання за допомогою далекоміра.

До стрільби на ураження переходять після введення коректур, визначених за відхиленнями центру групи розривів (не менше З) від цілі.

17. *Пристрілювання із спостереженням за знаками розривів (СЗР)*

Пристрілювання починають поодинокими пострілами основної гармати (міномета) на вирахуваних установках.

Якщо перший ***розрив не помічений*** командир підрозділу ДШВ дає команду на ВП для перевірки правильності розрахунку установок для відкриття вогню, перевірки виставлення установок на прицільних пристроях гармат (мінометів) та за результатами перевірки на тих же або виправлених установках здійснює повторний постріл.

Якщо після першого розриву *виміряне тільки бокове відхилення розриву*, приймають відхилення за дальністю рівним нулю та виводять розрив на лінію спостереження, використовуючи коефіцієнт віддалення (*Кв), для чого помножують виміряне відхилення на Кв і командують доворот в сторону цілі.*

Отримавши знак, приймають розрив перельотним (недольотним) по лінії спостереження на величину першої вилки[8], яка дорівнює 200 м, передають на ВП відхилення розриву за дальністю і напрямком або коректури, які розраховують із використанням коефіцієнту віддалення ***Кв*** та кроку кутоміру ***Кк,*** та призначають наступний постріл. Залежно від окомірної оцінки відхилення розриву від цілі в дальності величина першої вилки може бути зменшена або збільшена.

Таким чином діють *до отримання розриву протилежного знаку, п*ісля чого, приймають відхилення розриву по лінії спостереження вдвічі меншим від прийнятого попереднього відхилення та, якщо потрібно, продовжують пристрілювання.

Якщо в ході послідовного половинення вилок оцінено відхилення розриву за дальністю в метрах, вводять коректуру на величину цього відхилення.

До стрільби на ураження переходять:

на середині вилки, що дорівнює 100 м *(вузька вилка*[9]*),* – якщо глибина цілі менше 100 м;

---

[8] Ширину першої (широкої) вилки для АГС-17 приймають рівною 100 м.

[9] Ширина вузької вилки для АГС-17 приймають рівною 50 м.

на середині вилки, що дорівнює 200 м *(перша вилка),* – якщо глибина цілі 100 м і більше;

після виміряння відхилення розриву за дальністю в метрах (незалежно від його величини) та захваті цілі у вилку (широку або вузьку).

До стрільби на ураження також переходять, якщо під час пристрілювання було визначене *влучення в ціль,* для ураження якої потрібно декілька влучень.

При влученні в групову ціль переходять до стрільби на ураження після передавання виміряного відхилення або розрахованої коректури з урахуванням виміряного відхилення розриву у напрямку та з окомірною оцінкою відхилення розриву за дальністю від центру цілі, а якщо розрив снаряда відбувся поблизу дальньої чи ближньої її межі, приймаючи розрив відповідно перельотним або недольотним на величину, яка дорівнює 1/2 глибини цілі[10]

18. *Пристрілювання із спостереженням за знаками та напрямками розривів відносно вогневої позиції (СЗНР).*

Відмінність полягає у захопленні цілі додатково до першої (широкої) та вузької вилки по дальності ще у кутомірну вилку та потребує знання взаємного розташування (навидь приблизно) району вогневої позиції артилерії та командно-спостережного (спостережного) пункту.

СЗНР дозволяє здійснювати пристрілювання та перехід до стрільби на ураження цілі за будь-яку величину поправки на зміщення (ПЗ) та за відсутності засобів точного вимірювання відхилень розривів за дальністю і напрямком, дозволяє командиру підрозділу ДШВ самостійно коректувати вогонь артилерії без застосування будь-яких спеціальних приладів і розрахунків.

Величини першої та вузької вилки по дальності аналогічні для способу пристрілювання із спостереженням за знаками розривів.

Величина кутомірної вилки приймають рівною 20-40 поділкам кутоміру для вогневої позиції. Величина кутомірної вилки в залежності від величини відхилення розриву від цілі (центру цілі) за напрямком після захоплення цілі у вилку дальності відносно вогневої позиції може змінюватись (прийматись більшою або меншою за рекомендовану).

Пристрілювання починають та ведуть поодинокими пострілами основної гармати (міномета). Пристрілювання СЗНР здійснюють наступним порядком:

визначають (навидь приблизно) взаємне розташування району вогневої позиції артилерії (ВП) та командно-спостережного (спостережного) пункту;

на розрахованих установках здійснюють поодинокій вистріл;

якщо перший розрив не помічений здійснюється повторний постріл на попередніх або виправлених установках;

---

10 Для АГС-17 до стрільби на ураження також переходять після одержання накриваючої групи – на установці прицілу, на якій отримана накриваюча група якщо співвідношення знаків у ній менше, ніж 3:1; (влучення в ціль приймається за плюс і мінус); якщо співвідношення знаків у накриваючої групі 3:1 і більш, змінюють дальність стрільби на половину ширини вузької вилки (25м) у бік меншого числа знаків;

в залежності від отриманого знаку розриву відносно ВП командир підрозділу ДШВ подає команду на збільшення (зменшення) дальності стрільби в сторону цілі на величину першої (широкої) вилки (200 м), наприклад: по першому розриву спостерігався переліт ("+") відносно ВП; команда на ВП **"Дальність менше 200" -** таким чином діють *до отримання розриву протилежного знаку*;

після отримання розриву протилежного знаку для ВП змінюють дальність стрільби в сторону цілі на величину половини попередньої коректури (100 м) та, якщо потрібно, продовжують пристрілювання дальності стрільби, наприклад: по другому розриву спостерігався недоліт ("–") відносно ВП; команда на ВП **"Дальність більше 100";**

до захоплення цілі у кутомірну вилку переходять: на середині вилки дальності, що дорівнює 100 м *(вузька вилка),* – якщо глибина цілі менше 100 м; на середині вилки, що дорівнює 200 м *(перша вилка),* – якщо глибина цілі 100 м і більше;

для захоплення цілі в кутомірну вилку подають команду на зміну напрямку стрільби в сторону цілі (центру цілі) на 20-40 поділок кутоміру, наприклад; після третього пострілу спостерігалось відхилення вправо 0-15 (**П15**) відносно ВП; на ВП подають команду **"Лівіше 0-20" –** таким чином діють *до отримання розриву з протилежного боку від цілі*;

після отримання розриву з протилежного боку від цілі (центру цілі) змінюють напрямок стрільби в сторону цілі на величину половини попередньої коректури (10-20 поділок кутоміру) та, якщо потрібно, продовжують пристрілювання напрямку стрільби.

До стрільби на ураження при пристрілюванні способом СЗНР переходять:

на середині кутомірної вилки, що дорівнює 0-20 відносно ВП (вузька кутомірна вилка), – якщо стрільба ведеться по одиночній (вузький) цілі;

на середині кутомірної вилки, що дорівнює 0-40 відносно ВП (перша кутомірна вилка), – якщо стрільба ведеться по груповій (широкій) цілі;

після виміряння відхилення розриву за дальністю в метрах (незалежно від його величини) та захваті цілі у вилку (широку або вузьку).

До стрільби на ураження також переходять, якщо під час пристрілювання було визначене *влучення в ціль,* для ураження якої потрібно декілька влучень.

19. *Пристрілювання за оцінкою відхилення розривів по сторонах світу (ОВР)*

Для оцінки відхилення розривів по сторонах світу визначають кут відхилення напрямку лінії спостереження (коректувальник-Ц) від найближчої стороні світу (напрям на **Пн**[11] **–** *північ***, Пд –** *південь***, Сх –** *схід* або **Зх –** *захід*).

[11] **За напрям Пн (північ) приймають північний напрямок координатної сітки (напрямок зростання координати Х)**

Якщо напрямок лінії спостереження відрізняється *від напрямку найближчої сторони світу* **не більше ніж на 3-00** - відхилення розривів у відповідну сторону світу приймаються рівними виміряним відхиленням по дальності і напрямку в метрах відносно цілі (центру цілі, рубежу).

Пристрілку починають пострілом основної гармати (міномета) на вирахуваних установках. Оцінюють відхилення розриву від цілі по сторонах світу, передають їх на ВП та на виправлених установках призначають наступний постріл. Якщо після першого розриву *виміряне тільки відхилення розриву за напрямком в поділках кутоміру* – приймають відхилення по дальності у відповідному напрямку сторін світу рівним нулю, перераховують бокове відхилення *в метри*, передають на ВП перераховане відхилення розриву за напрямком *у відповідну сторону світу в метрах* та призначають повторний постріл.

Бокове відхилення ***(ΔН)*** *перераховують в метри* з точністю до десятків метрів за математичною залежністю (формула "тисячних")

$$\Delta H = У * Д_к / 1000,$$

де: ***У*** – кут відхилення розриву по напрямку в поділках кутоміру з точністю до 0-05;

$Д_к$ – відстань від коректувальника до цілі в метрах з точністю до 100 м.

У разі неможливості виміряти в ході пристрілки відхилення розривів по дальності в метрах вздовж лінії спостереження – оцінюють знак розриву (переліт, недоліт). О*цінивши знак,* приймають розрив перельотним (недольотним) по лінії спостереження на величину першої вилки, яка дорівнює 200 м[12], та передають його на ВП як відхилення у відповідну сторону світу відносно цілі та призначають наступний постріл. Залежно від оцінки відхилення розриву від цілі в дальності величина першої вилки може бути зменшена або збільшена.

Таким чином *діють до отримання розриву протилежного знаку.*

Після отримання розриву протилежного знаку приймають відхилення розриву по дальності вздовж лінії спостереження (у відповідну сторону світу) вдвічі меншим від прийнятого попереднього відхилення та, якщо потрібно, продовжують пристрілювання.

До стрільби на ураження переходять після визначеного відхилення розриву в будь яку сторону світу, яке не перевищує:

50 м[13] – для стрільби по цілях глибиною менше 100 м;

100 м[14] – для стрільби по цілях глибиною 100 м та більше.

До стрільби на ураження також переходять, якщо під час пристрілювання визначено влучення *в ціль*.

---

[12] Для АГС-17 – перша вилка прийнята рівною100 м

[13] для АГС-17 принимают 25 м.

[14] для АГС-17 принимают 50 м

При *влученні в групову ціль* переходять до стрільби на ураження після передавання виміряного відхилення розриву у напрямку та з урахуванням окомірної оцінки відхилення розриву за дальністю від центру цілі, а якщо розрив снаряда відбувся поблизу дальньої чи ближньої її межи, приймаючи розрив відповідно перельотним або недольотним у відповідну сторону світу на величину, яка дорівнює 1/2 глибини цілі.

<u>Якщо напрямок лінії спостереження відрізняється</u> *від напрямку на найближчу сторону світу* **більше ніж на 3-00** – порядок пристрілювання та переходу до стрільби на ураження не змінюється, але *для визначення відхилення розривів у відповідну сторону світу* трансформують отримані відхилення за напрямком і дальністю за допомогою масштабної сітки (рисунок Д25.2).

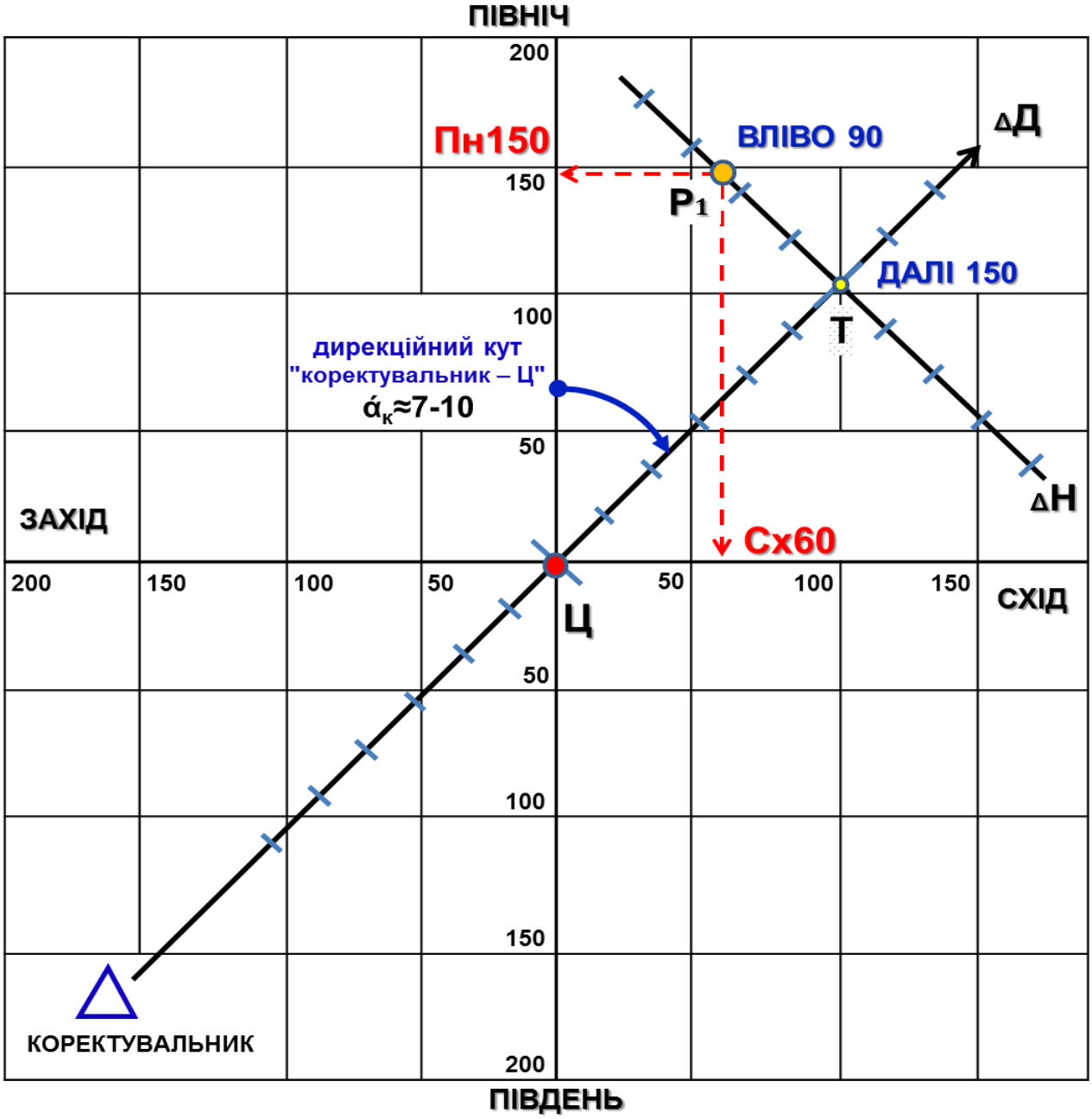

Рисунок Д25.2 – масштабна сітка для визначення відхилення розривів по сторонах світу при ПЗ≥3-00.

Для побудови масштабної сітки та трансформації отриманих відхилень розривів необхідно виконати наступне:

на аркуш клітчатого паперу будують сітку у прийнятому масштабі та позначають лінії сторін світу "Пн-Пд", "Сх-Зх";

в центрі сітки наносять точку Ц, через яку проводять лінію спостереження ΔД за визначеним *дирекційним кутом цілі*;

у прийнятому масштабі на лінії ΔД відкладають зміщення розриву за дальністю (відстанню) в метрах відносно точки Ц та наносять точку Т;

через точку Т та під прямим кутом до лінії ΔД будують лінію зміщення розриву за напрямком в метрах ΔН;

відхилення розриву від **Ц** за напрямком в поділках кутоміру перераховують в метри за формулою "тисячних" **$\Delta Н = У * Д_к / 1000$***;*

у прийнятому масштабі на лінії **ΔН** відкладають величину зміщення цілі за напрямком в метрах відносно **Ц** та наносять точку розриву **Р ($Р_1 … Р_п$);**

проецирують точку **Р** на лінії "**Пн-Пд**" та "**Сх-Зх**" і отримують значення відхилень розриву по сторонах світу відносно **Ц;**

передаються трансформоване значення відхилення розриву від Ц на ВП, наприклад: **"Північ 150. Схід 60".**

В ході стрільби на ураження відхилення центру групи розривів трансформують аналогічно.

20. *Пристрілювання цілі (рубежу) за допомогою БпАК* здійснюється за виміряними відхиленнями.

Під час постановки завдання на розвідку й обслуговування стрільби, оператору БпАК вказують номер цілі, її характер, координати або можливий район (квадрат) розташування. Оператор БпАК, з'ясувавши (виявивши) ціль, доповідає її координати, розміри по фронту й глибині, кількість одиночних цілей у складі групової та, за необхідності, їх координати, умови розміщення цілей (відкриті або в окопах), про готовність до обслуговування стрільби.

Пристрілювання починають одиночним пострілом основної гармати (міномету) на вирахуваних установках. За виміряним відхиленням розриву від цілі (результатами співставлення координат цілі та розриву) визначають коректури в дальності та напрямку. На виправлених установках, в залежності від технічних можливостей БпАК та конкретних умов виконання завдання, призначають основній гарматі (міномету) три постріли з темпом, який забезпечує надійну засічку кожного розриву або залп батареї (взводу) усіма гарматами (мінометами) за віялом зосередженим

Під час пристрілювання оператор в залежності від технічних можливостей БпАК та конкретних умов виконання завдання (факторів **METT-TC**), визначає та доповідає:

відхилення розриву (центру залпу) за дальністю в метрах і в напрямку в поділках кутоміру для вогневої позиції**;**

прямокутні координати кожного розриву (в системі координат які застосовуються в БпАК);

відхилення розриву (центру залпу) від цілі (**ΔХ, ΔУ**) за осями

прямокутних координат в метрах (аналогічно ОВР, див. пункт 19 додатку 25).

результати оцінки знаків розривів (центру залпу) та відхилення за напрямком для ВП або спостережного пункту командира підрозділу ДШВ.

Відхилення розриву (центру залпу) від цілі по осях прямокутних координат **ΔХ** та **ΔУ** в метрах природно трансформується у відхилення розривів по сторонах світу **Пн-Пд** та **Сх-Зх** відповідно.

Якщо оператор БпАК доповідає прямокутні координати розриву, то коректуру за дальністю і напрямком визначають за допомогою ЕЗО та МЗО, порівнюючи топографічні дані по цілі та розриву.

Якщо оператор БпАК доповідає відхилення розриву (центру залпу) від цілі за осями прямокутних координат в метрах (ΔХ, ΔУ) або сторонах світу (Пн-Пд, Сх-Зх) в метрах, то коректуру за дальністю і напрямком визначають за допомогою ЕЗО, МЗО або сітки (рисунок Д25.3, сторінка 241), для чого:

на аркуші паперу у клітинку малюють сітку визначення коректур для пристрілювання за допомогою БпАК у прийнятому масштабі (в 1 клітині 50 або 100 м);

проводять дві взаємно перпендикулярні лінії, які відповідають осям **Х** і **У** (**Пд-Пн**, **Зх-Сх**), перехрестя цих ліній приймають за центр цілі (**Ц**);

за дирекційним кутом цілі з вогневої позиції (**ВП**) проводять на сітці лінію цілі та перпендикулярно до неї лінію бокових відхилень, на кожну лінію у прийнятому масштабі наносять шкали коректур дальності і напрямку (в метрах).

за отриманими від оператора БпАК відхиленнями (ΔХ=+290 м, ΔУ=+110 м) наносять на сітку точку розриву (центру групи розривів, центру залпу) **Р**;

з точки Р проводять перпендикуляри на лінію цілі та лінію бокових відхилень та визначають коректури даності (ΔД=+240) і напрямку (Δd=–200) в метрах. *Коректування дальності і напрямку здійснюють в сторону цілі;*

коректура дальності може бути перерахована в поділки прицілу, наприклад:

$$\Delta П = \frac{\Delta Д}{\Delta X_{тис}} = \frac{+240}{27} \approx +9\,тис.,$$ (приціл більше 9);

коректуру напрямку перераховують в поділки кутоміра, наприклад:

$$\Delta Н = \frac{\Delta d}{0{,}001 Д_Т^ч} = \frac{-200}{5{,}3} \approx -0-38$$ (лівіше 0-38).

Якщо умови виконання завдання або технічні характеристики БпАК не дозволяють вимірювати відхилення розривів по дальності в метрах - оператор передає знаки розривів та відхилення за напрямком. Для надійного виявлення першого розриву пристрілювання дозволяється починати димовим снарядом.

До стрільби на ураження переходять після введення коректури, яка визначена за відхиленням центру групи розривів (не менше двох) або центру залпу від цілі (центру групової цілі). До стрільби на ураження переходять також: якщо під час пристрілювання влучено в ціль; при влученні в групову

ціль – після впровадження коректур на визначене відхилення розриву (центру групи розривів) від центру цілі.

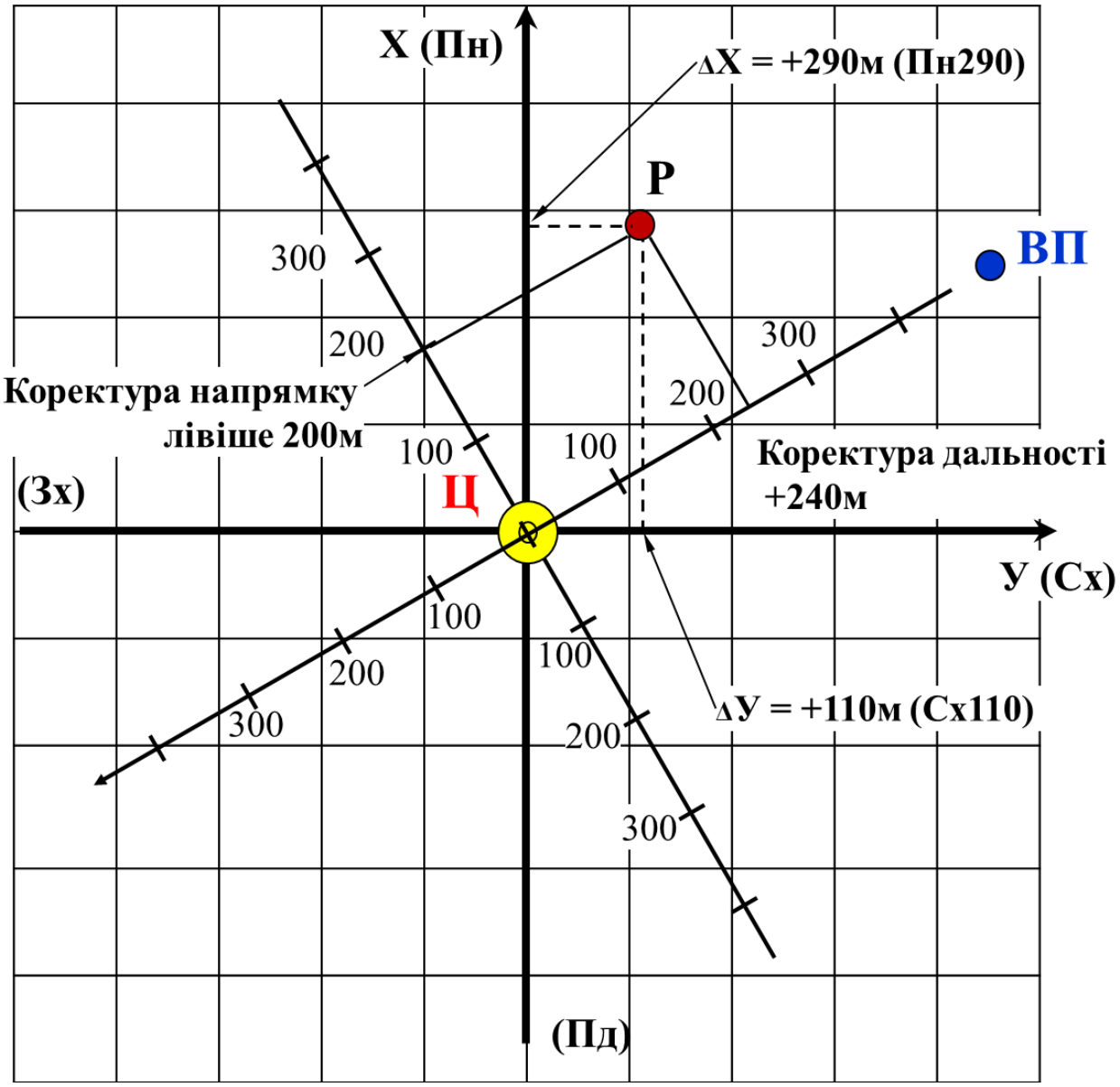

Рисунок Д25.3 – масштабна сітка для визначення коректури дальності і напрямку стрільби для вогневої позиції (**ВП**) за результатами спостереження відхилення розриву (**Р**) відносно цілі (**Ц**).

21. *Стрільбу на ураження* нерухомих спостережних наземних цілей ведуть серіями швидкого вогню по 2-4 снаряди на гармату (міномет**)** до виконання вогневого завдання. В ході стрільби на ураження між серіями швидкого вогню окомірно оцінюють стан цілі.

Коректування вогню під час стрільби на ураження проводять за результатами окомірної оцінки фронту розривів та відхилення центру групи розривів від цілі (центру групової цілі, рубежу), із спостереженням за знаками розривів, а за сприятливих умов – за допомогою далекоміра та БпАК. На ВП передають визначені відхилення або розраховані коректури в установці для стрільби на ураження.

При коректуванні вогню за допомогою далекоміра та БпАК коректури визначають так само, як і при пристрілюванні цілі. Коректування вогню проводять, якщо є можливість надійного визначення центру групи розривів (залпу). Коректури дальності та напрямку визначають за допомогою електронних та механічних засобів обчислення, а при поправці на зміщення не більше 5-00 – і розрахунком з використанням ***Кв*** і ***Кк***.

22. *Для коректування вогню в ході стрільби на ураження за допомогою далекоміра* коректури визначають так само, як і при пристрілюванні цілі. Коректування вогню за допомогою далекоміра проводять, якщо є можливість надійного визначення центру групи розривів (залпу).

Якщо оцінити відхилення центра групи розривів від цілі (центра групової цілі, рубежу) неможливо або важко, то коректування вогню проводять із спостереженням за знаками розривів.

23. *Для коректування вогню в ході стрільби на ураження із спостереженням за знаками розривів* відхилення центру групи розривів по дальності від цілі (центру групової цілі, рубежу) *по лінії спостереження* приймають рівними:

при глибині цілі менше 100 м – 50 м після пристрілювання (100 м, коли установки для стрільби на ураження визначені без пристрілювання), якщо отримані *всі перельоти або недольоти*, і 25 м, коли отримана накриваюча група *з перевагою перельотів або недольотів відносно дальньої або ближньої межи цілі відповідно*;

якщо глибина цілі 100 м і більше – глибині цілі (Гц) після пристрілювання (1,5 Гц, коли установки для стрільби на ураження визначені без пристрілювання), якщо отримані *всі перельоти (недольоти)* **("ГР всі+" ("ГР всі–"))**, та 2/3 Гц, якщо отримана *перевага перельотів (недольотів)* **("ГР прв+" ("ГР прв–"))** відносно дальньої (ближньої) межі цілі; 1/2 Гц, якщо отримано *приблизно однакову кількість перельотів і недольотів відносно дальньої (ближньої) межі цілі*.

24. *Віяло розривів коректують* шляхом з'єднання або роз'єднання вогню при поправці на зміщення менше 5-00 у тих випадках, коли частина розривів (1/3 і більше) виходять за межі фронту цілі більше, ніж на 25 м при ураженні укритих, і більше, ніж на 50 м – при ураженні відкритих цілей, або коли обстрілюється менше, ніж 2/3 фронту цілі.

Якщо при цьому центр віяла зміщений відносно центру цілі, вводять єдину для артилерійського підрозділу коректуру для сполучення центра віяла з центром цілі.

Коректуру віяла при поправці на зміщення не більше 5-00 розраховують в поділках кутоміру за формулою

$$B = \frac{Фц - Фр}{n} Кв \quad ,$$

де *Фц* та *Фр* – фронт цілі та фронт розривів виміряний коректувальником в поділках кутоміра із спостережного пункту;

n – кількість гармат (мінометів), яка веде вогонь по групової цілі;

Кв - коефіцієнт віддалення, якій розрахований по цілі.

Якщо фронт розривів більше фронту цілі – подають команду на *з'єднання вогню* артилерійського підрозділу на величину "***В***", наприклад: **"З'єднати вогонь до основного в 0-04** *(нуль нуль чотири)***"** і навпаки *роз'єднання вогню* якщо фронт розривів менше фронту цілі, наприклад: **"Роз'єднати вогонь до основного в 0-02** *(нуль нуль два)***"**.

25. *Стрільбу на ураження* спостережних цілей ведуть серіями швидкого вогню *по 2-4 снаряди (міни) на гармату (міномет)*, а по рубіжах *НЗВ, РЗВ – швидким вогнем*, до виконання вогневого завдання (ураження цілі, припинення діяльності цілі, відмову противника від певних дій та ін..) або виходу підрозділу ДШВ на рубіж безпечного віддалення (рубіж припустимого ризику) від розривів своїх снарядів чи отримання команди на припинення вогню від старшого командира.

Додаток 26
до Тимчасового БС
(пункт 13.2.3 стаття 13-10)

ПОРЯДОК ДІЙ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ВИЯВЛЕННЯ САМОРОБНИХ ВИБУХОВИХ ПРИСТРОЇВ ЗА ТИПОМ 4С АБО 5С

Методика (порядок) дій військового підрозділу після виявлення саморобних вибухових пристроїв (далі - СВП) або індикатора, який може свідчити про його наявність за стандартами НАТО, називається 4(5)Cs.

Умовне скорочення 4(5)Cs - це чотири або п’ять етапів, які необхідно виконати після виявлення небезпеки наявності СВП. Назва всіх етапів розпочинається на літеру С. Звідси і береться назва 4(5)Cs, тобто 4 (5) етапів. Метод застосовується, якщо було виявлено підозрілий предмет, маркер, чи підтверджений СВП і виникає необхідність забезпечення безпеки прилеглої території (особового складу, ОВТ підрозділів та населення) для уникнення небажаних наслідків у разі приведення його в дію.

Про виявлену небезпеку командир підрозділу доповідає безпосередньому командиру і в тактичний операційний центр (ТОЦ), де проводиться аналіз, обробка та передача інформації.

Чотири основних етапи, які необхідно виконати після виявлення підозрілого предмету: підтвердження наявності СВП; створення безпечного периметру; створення кордону; контроль периметру до знешкодження СВП.

Перший етап - підтвердження наявності СВП. Виявлений підозрілий предмет повинен бути ідентифіковано як СВП. Ця дія – е повноваженням інженерних підрозділів. Техніка та особовий склад підрозділу повинні бути віддалені від виявленого підозрілого предмету.

Другий етап - створення безпечного периметру. Необхідно техніку та особовий склад підрозділу, місцеве населення перемістити на безпечну відстань, за межі створеного безпечного периметру 300м.

Третій етап - створення кордону. Метою створення кордону є запобігання будь-яких переміщень особового складу і сторонніх осіб всередині периметру. Створення кордону по периметру 300 м здійснюється шляхом встановлення тимчасових КПП (у складі 2-3 військослужбовців), які повинні нести охорону та оборону кордону, відповідно до принципів захисту військ в умовах підвищеної небезпеки.

Четвертий етап - контроль периметру до знешкодження СВП. Підрозділ надійно контролює периметр кордону. Контроль має бути забезпечений до прибуття групи розмінування та знищення СВП. Право на переміщення всередині периметру має тільки визначений особовий склад. Рух цивільного транспорту необхідно направляти в іншому напрямку. Підрозділу необхідно бути готовим до відбиття атаки противника, НЗФ.

Додаток 27
до Тимчасового БС
(пункт 13.2.3 стаття 13-10)

ФОРТИФІКАЦІЙНІ СПОРУДИ

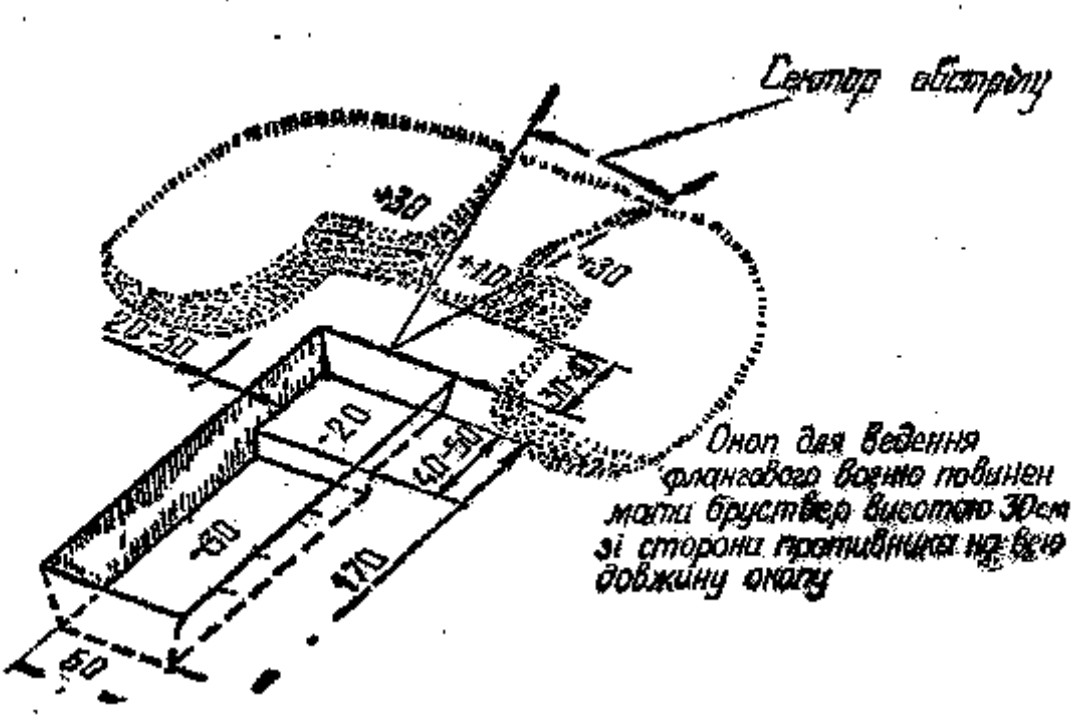
Сектор обстрілу
Окоп для ведення фланкового вогню повинен мати бруствер висотою 30см зі сторони противника на всю довжину окопу

На влаштування окопу за допомогою піхотної лопати потрібно 0,5 люд/год.
Рисунок 27.1 – окоп для стрільби з автомату лежачи.

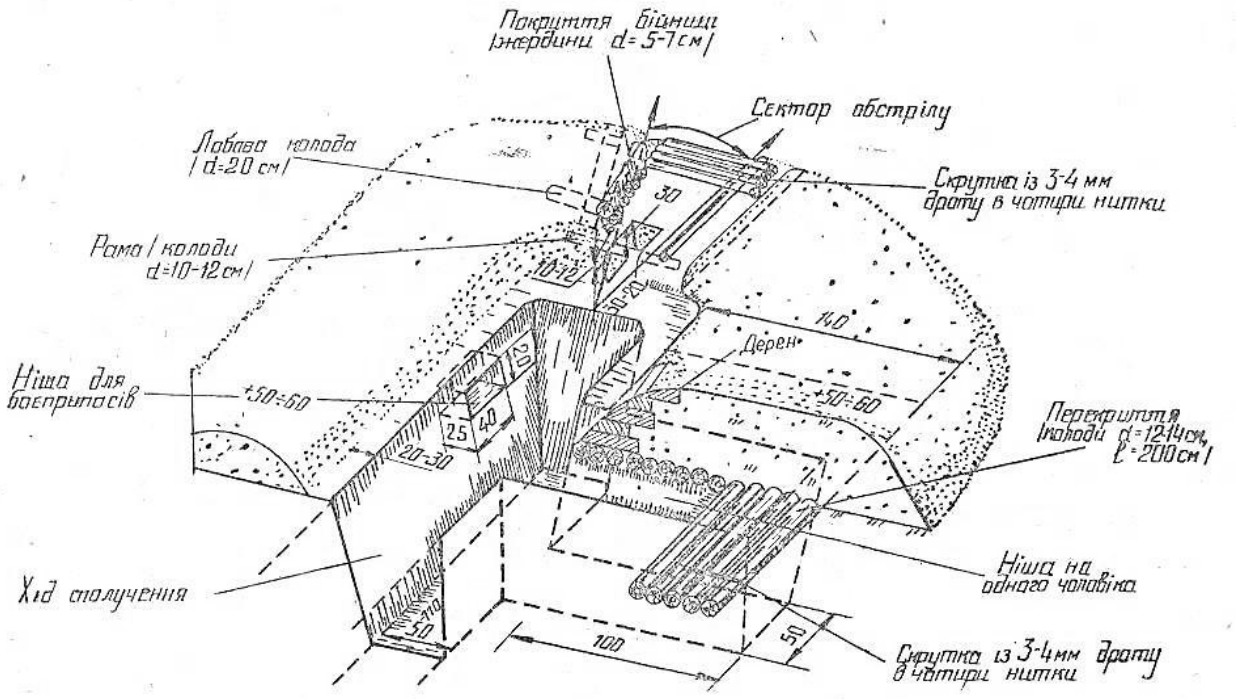

На влаштування окопчика за допомогою піхотної лопати потрібно 10 люд/год.
Матеріали: круглий ліс – 0,5 м³, дріт – 3,0 кг.
Рисунок 27.2 – винесений окоп для стрільця з нішею та перекритою бійницею.

Продовження додатку 27

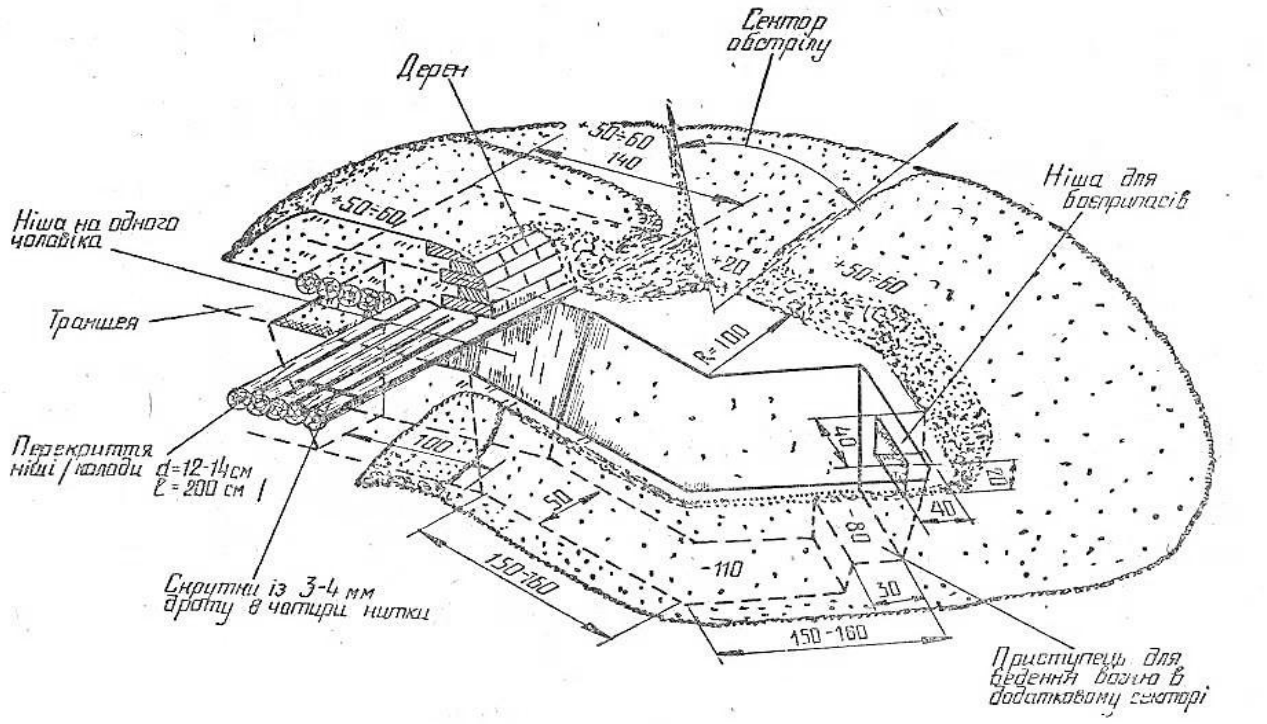

На влаштування окопу за допомогою піхотної лопати потрібно 10 люд/год.
Матеріали: круглий ліс – 0,4 м^3, дріт – 1,5 кг.
Рисунок 27.3 – окоп для стрільби із кулемету стоячи.

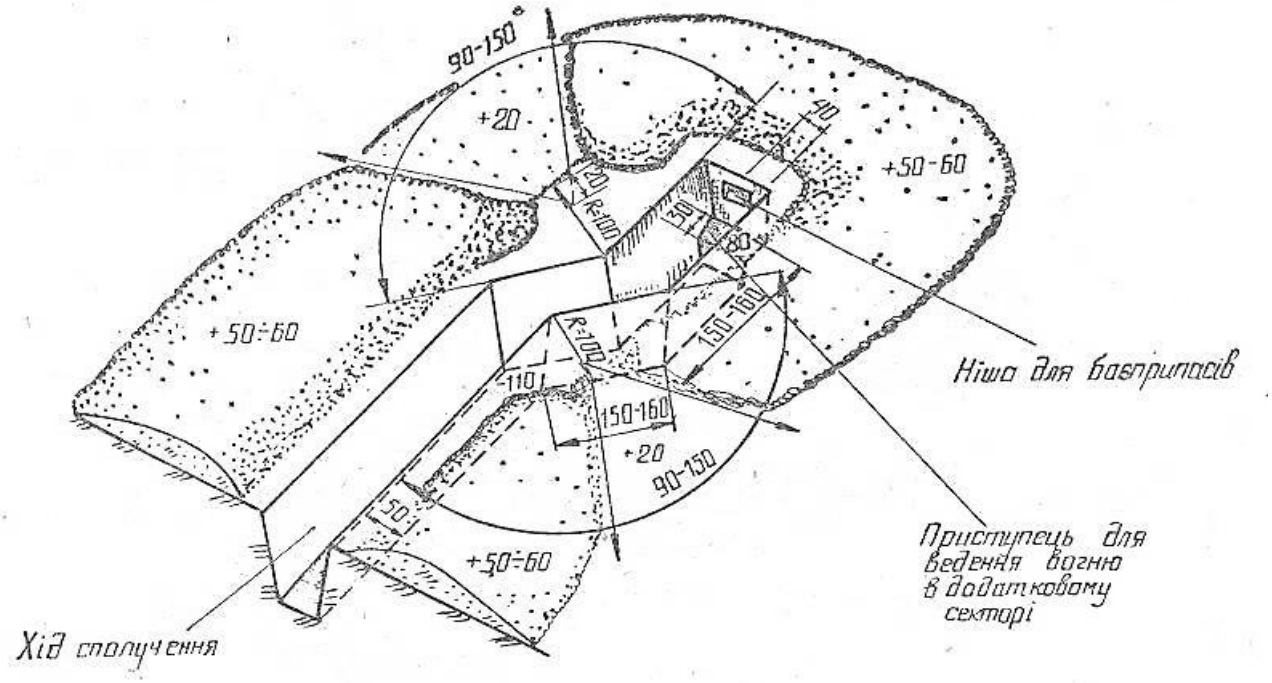

На влаштування окопу за допомогою піхотної лопати потрібно 11 люд/год.
Рисунок 27.4 – винесений окоп з площадкою для стрільби з кулемету.

Продовження додатку 27

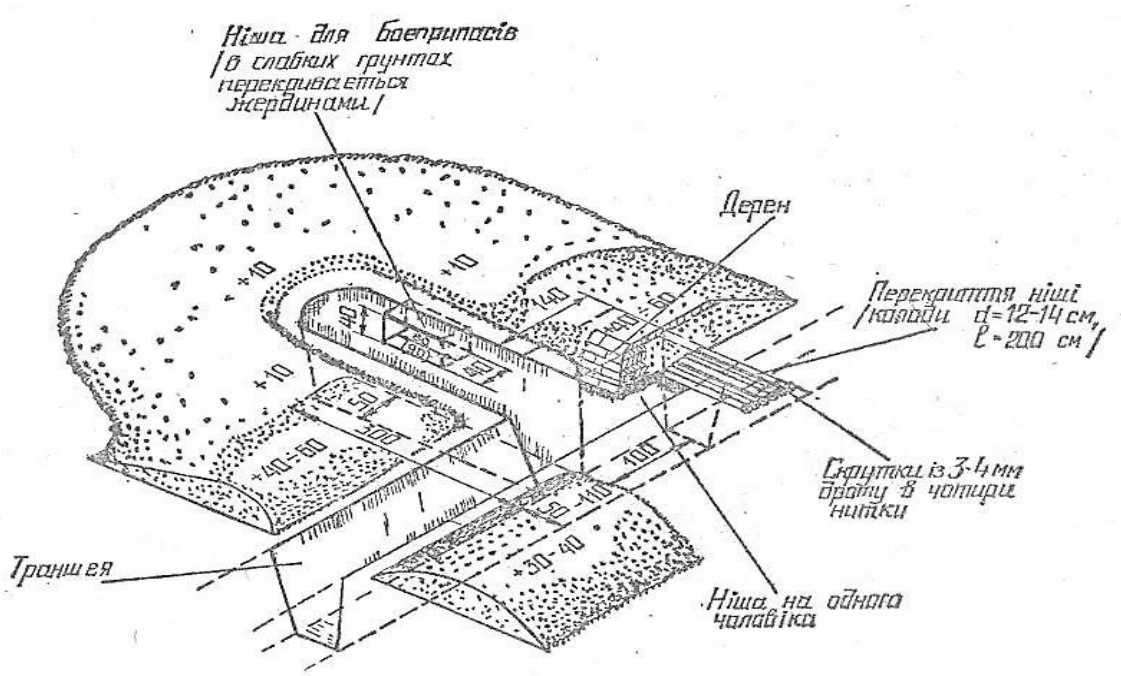

На влаштування окопу потрібно 7 люд/год.
Матеріали: круглий ліс – 0,4 м³, дріт – 1,5 кг.
Рисунок 27.5 – окоп для ручного протитанкового гранатомету.

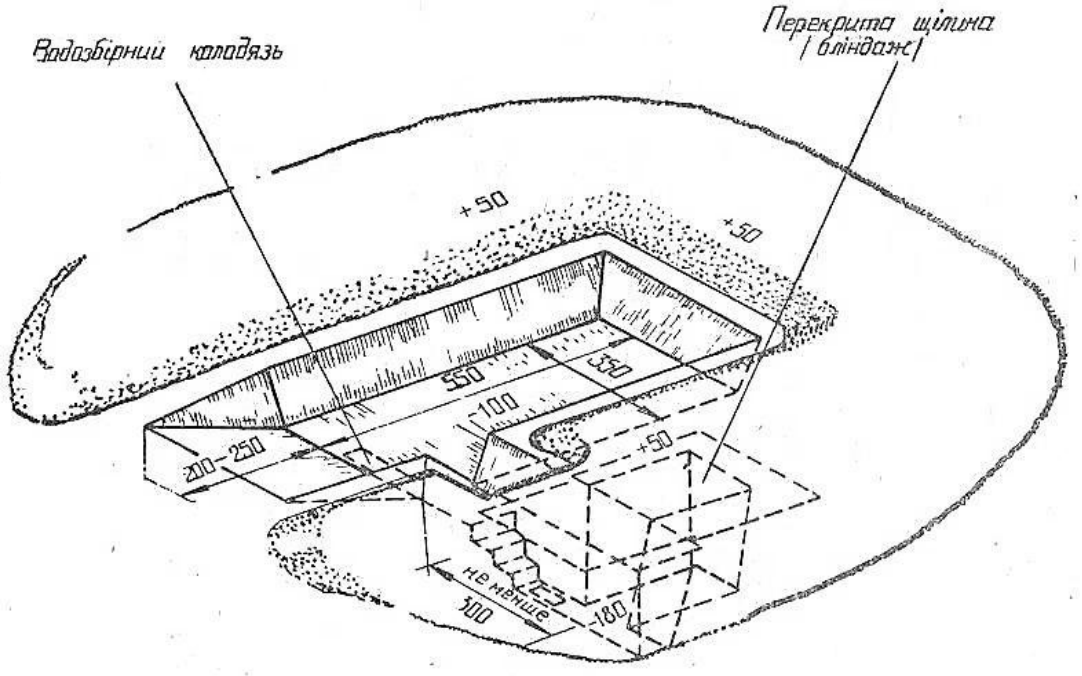

На влаштування окопу потрібно 32 люд/год., із застосуванням землерийної машини ПЗМ-2 – 0,3 маш/год. та 8 люд/год. без щілини (бліндажу).
При необхідності ведення вогню зі стрілецьких бійниць машин бруствер у секторі обстрілу повинен бути + 40 см.
Рисунок 27.6 – окоп для БМД з круговим обстрілом.

Продовження додатку 27

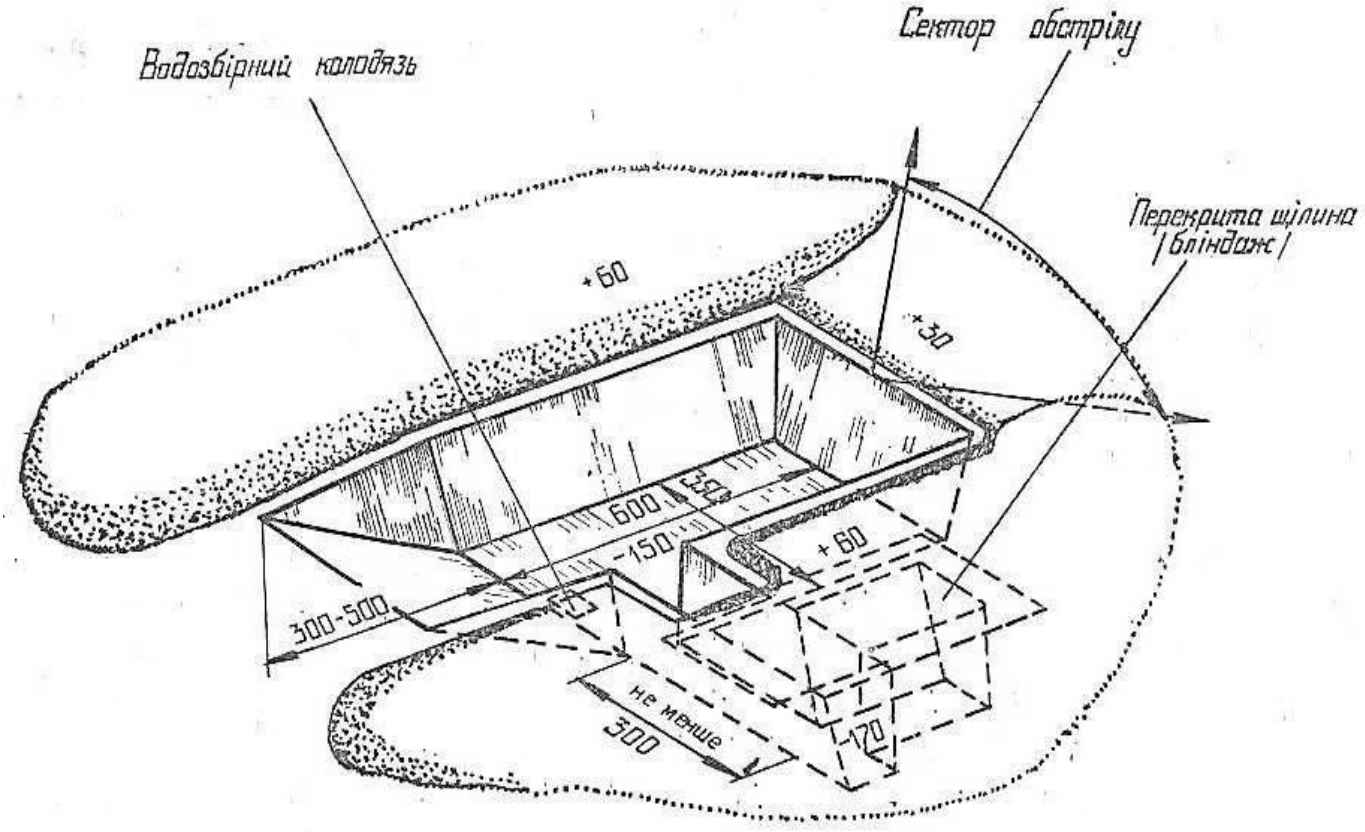

На влаштування окопу потрібно 65 люд/год., із застосуванням землерийної машини ПЗМ-2 – 0,6 маш/год. та 12 люд/год. без щілини (бліндажу).

Рисунок 27.7 – окоп для БТР.

Продовження додатку 27

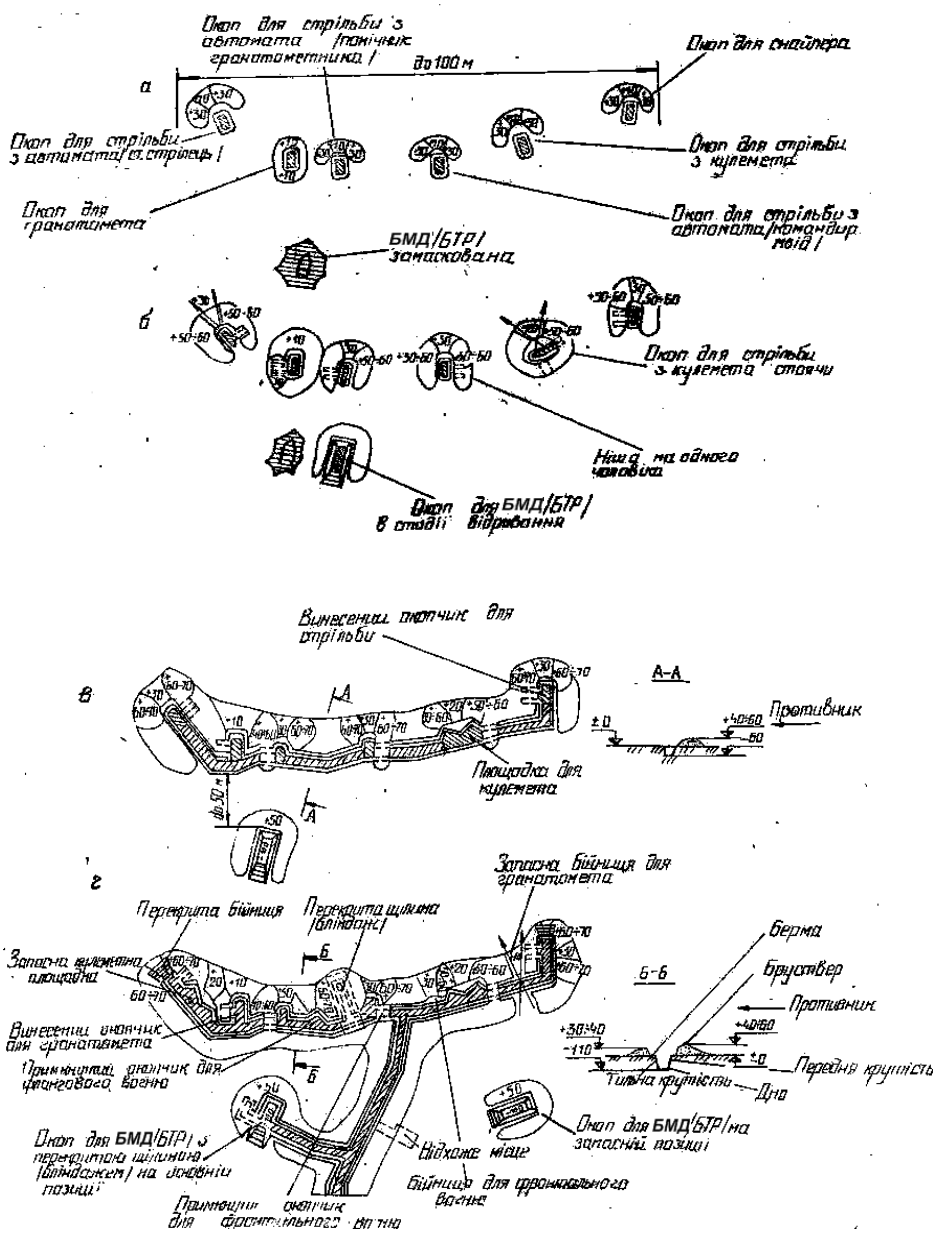

а- улаштування одиночних окопів для стрільби лежачи, маскування БМД (БТР) під фон місцевості; б – заглиблення окопів до 1,1 м, улаштування ніш для особового складу і парних окопів з нішами (улаштовуються при необхідності), початок відривання окопу для БМД (БТР); в – сполучення одиночних та парних окопів траншей глибиною 0,6 м в окоп на відділення, закінчення відривання окопу для БМД (БТР); г – заглиблення траншеї до 1,1 м, улаштування запасних бійниць та площадок бліндажа або ”перекритої щілини”, примкнутих окопчиків, перекритих бійниць, ніш для боєприпасів, відривання та маскування окопу для БМД (БТР) на запасній позиції, відривання ходу сполучення до окопу БМД (БТР) на основній позиції, до КСП взводу і далі в тил.

На обладнання позиції відділення за допомогою піхотної лопати потрібно 300-400 люд/год., саперної лопати – 150-200 люд/год.

Рисунок 27.8 – позиція відділення (послідовність обладнання вручну).

Продовження додатку 27

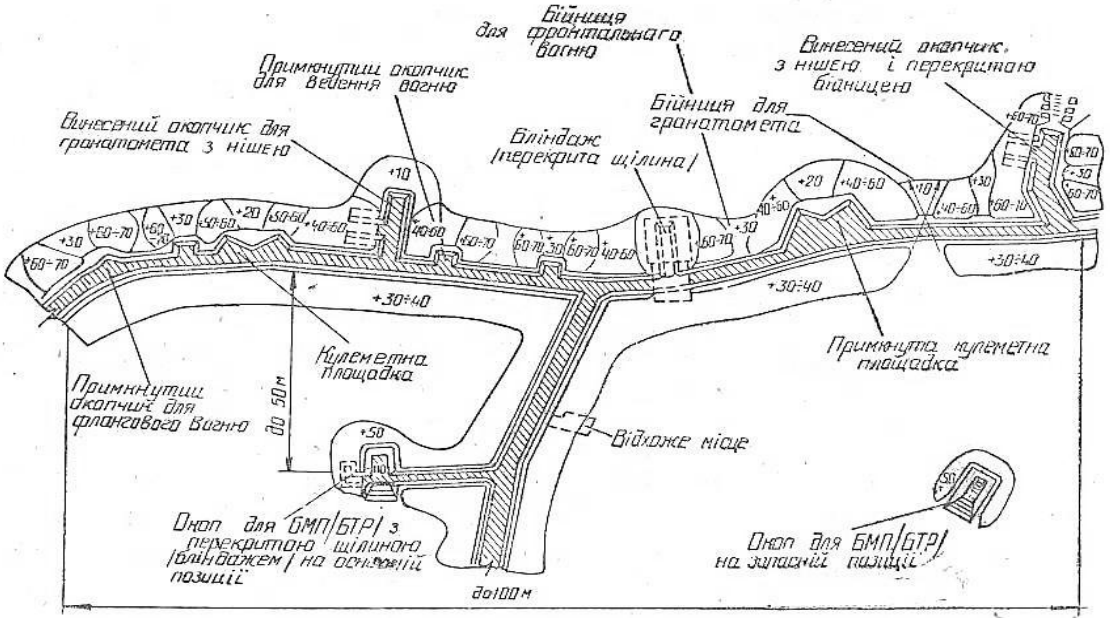
Бійниця для фронтального вогню
Винесений окопчик з нішею і перекритою бійницею
Примкнутий окопчик для ведення вогню
Бійниця для гранатомета
Винесений окопчик для гранатомета з нішею
Бліндаж /перекрита щілина/
Кулеметна площадка
Примкнута кулеметна площадка
Примкнутий окопчик для фланкового вогню
до 50м
Відхоже місце
Окоп для БМП/БТР/ з перекритою щілиною /бліндажем/ на основній позиції
Окоп для БМП/БТР/ на запасній позиції
до 100м

При наявності перед траншеєю мертвих просторів можуть додатково влаштовуватися винесені окопчики для стрілецької зброї. На обладнання позиції за допомогою піхотної лопати потрібно 160-240 люд/год., саперної лопати – 80-120 люд/год.

Рисунок 27.9 – обладнання позиції відділення на ділянці траншеї, відритої землерийною машиною

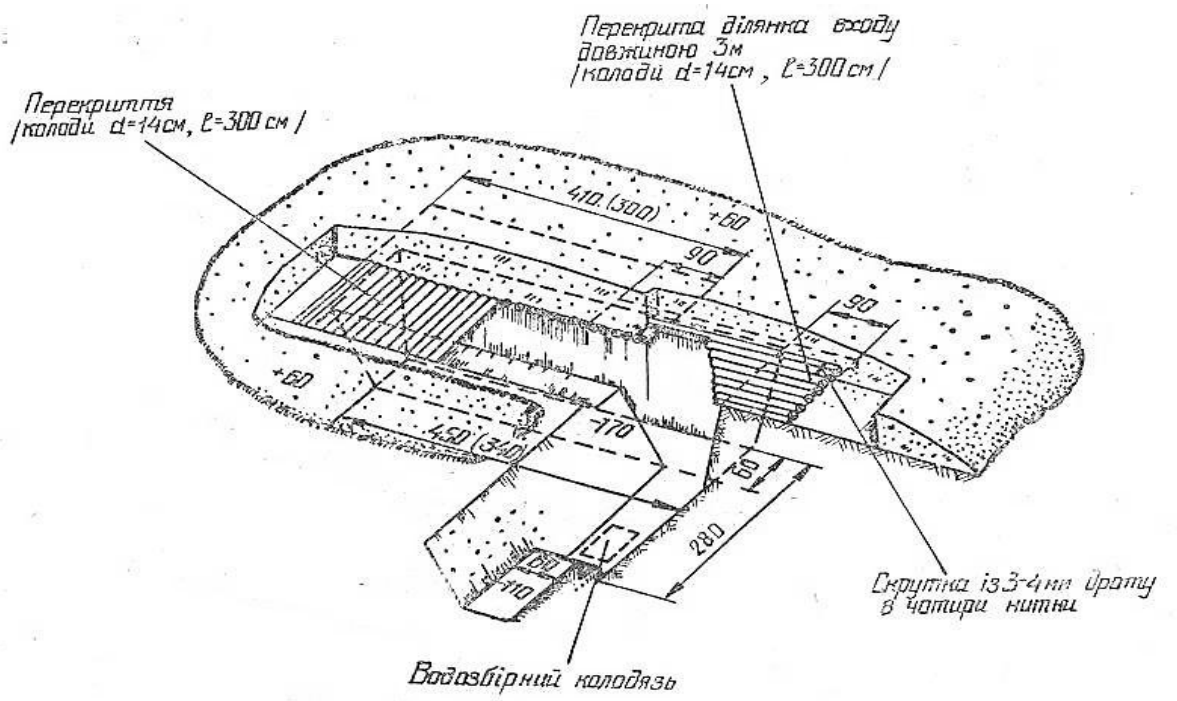

На влаштування окопу потрібно 24 (20) люд/год.

Матеріали: круглий ліс – 2,7 (2,3) м^3, дріт – 4 кг.

Рисунок 27.10 – перекрита щілина на відділення (обслугу, екіпаж).

Продовження додатку 27

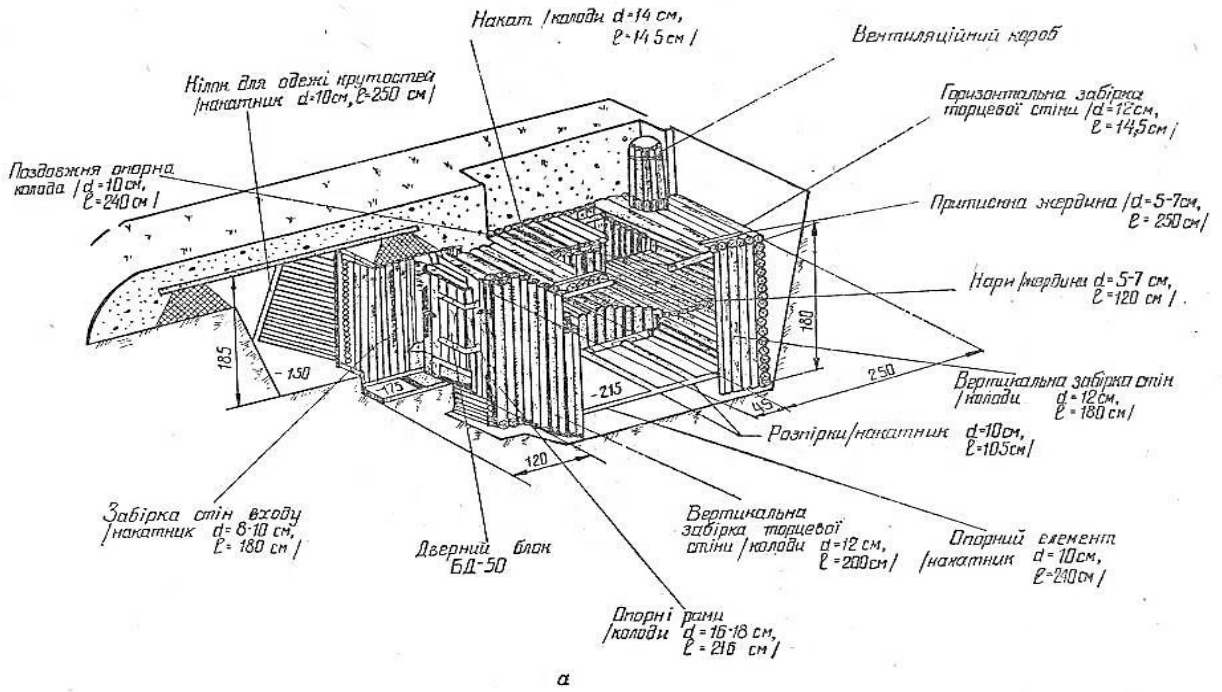
Накат /колоди d=14 см, ℓ=14,5 см/
Вентиляційний короб
Кілок для одежі крутостей /накатник d=10см, ℓ=250 см/
Горизонтальна забірка торцевої стіни /d=12см, ℓ=14,5см/
Поздовжня опорна колода /d=10см, ℓ=240 см/
Притисна жердина /d=5-7см, ℓ=250см/
Нари /жердини d=5-7 см, ℓ=120 см/
Вертикальна забірка стін /колоди d=12см, ℓ=180 см/
Розпірки /накатник d=10см, ℓ=105см/
Забірка стін входу /накатник d=8-10 см, ℓ=180 см/
Дверний блок БД-50
Вертикальна забірка торцевої стіни /колоди d=12 см, ℓ=200см/
Опорний елемент /накатник d=10см, ℓ=240см/
Опорні рами /колоди d=16-18 см, ℓ=216 см/
185
150
175
215
180
250
45
120

а

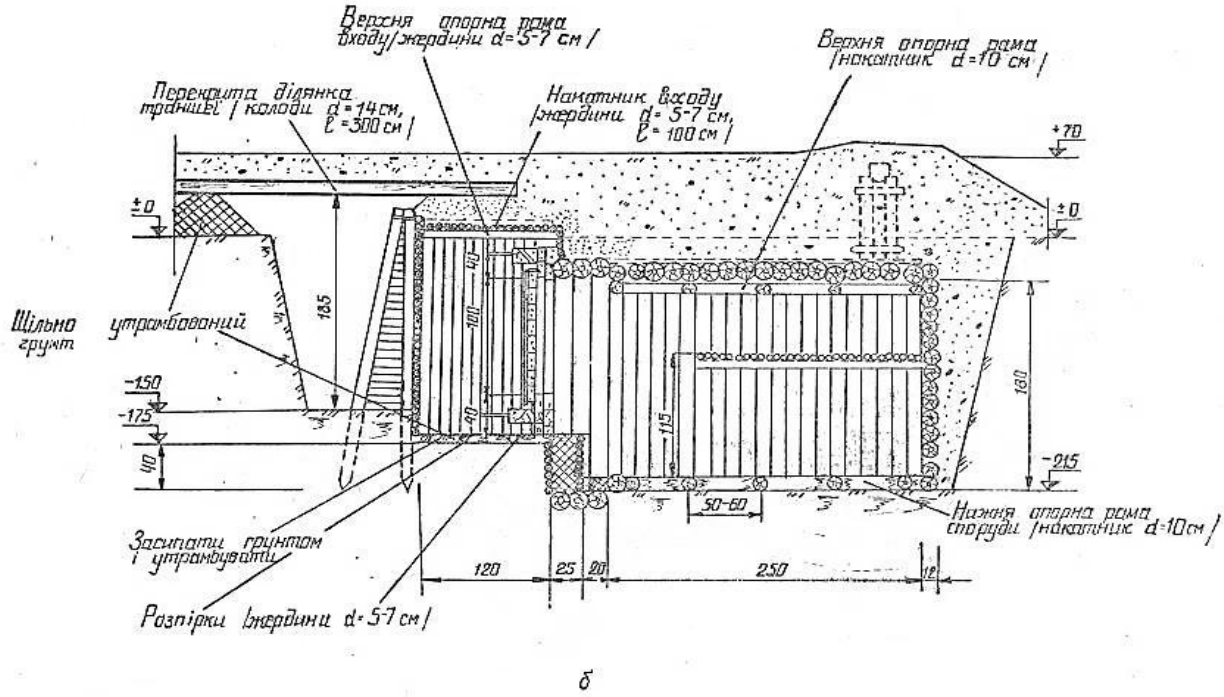

б

а – загальний вигляд; б – поздовжній розріз

На влаштування бліндажу потрібно 90 люд/год.

Матеріали: круглий ліс – 4,95 м^3, дріт – 6,5 кг, цвяхи – 1,8 кг.

Рисунок 27.11 – бліндаж безврубочної конструкції:

Продовження додатку 27

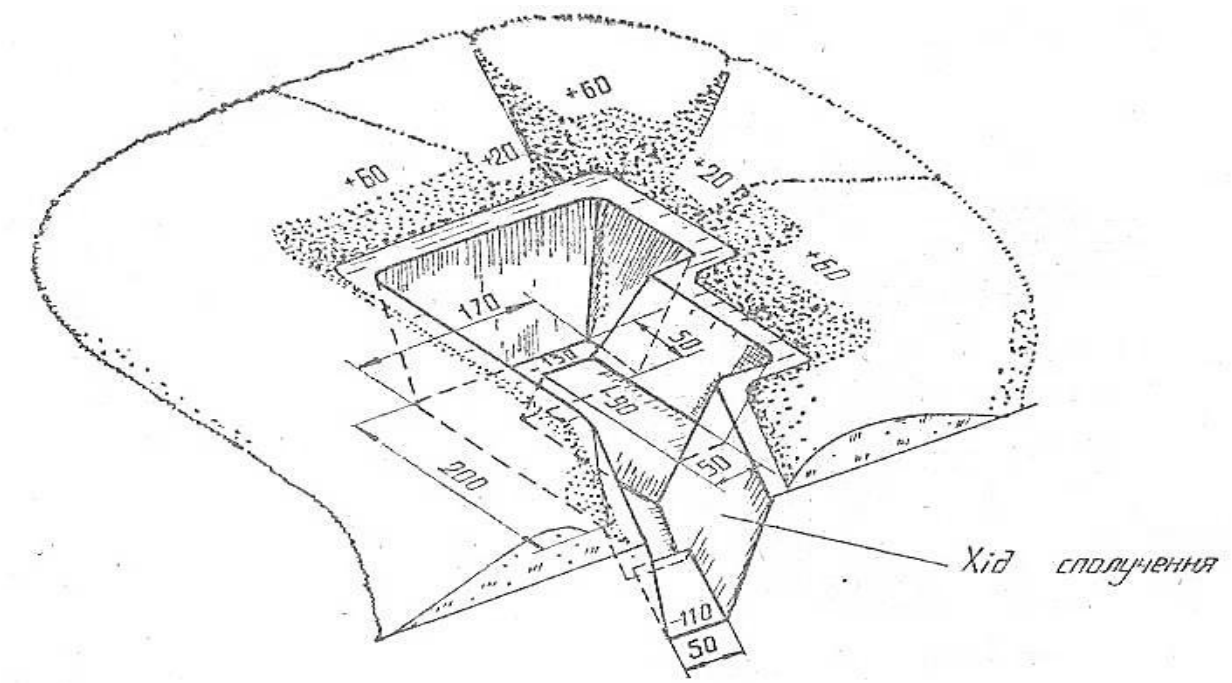

На влаштування споруди за допомогою саперної лопати потрібно 5 люд/год.

Рисунок 27.12 – відкрита споруда для спостереження командира взводу

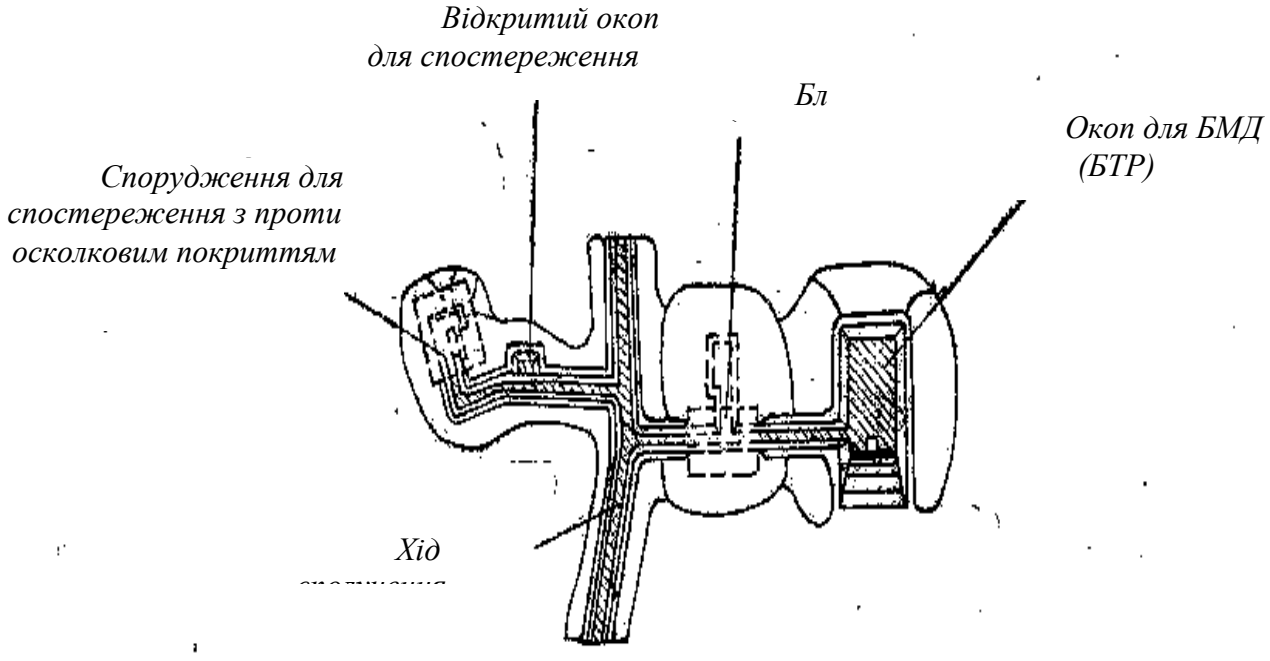

На обладнання КСП потрібно 80 люд/год., 0,6 маш/год. ПЗМ-2.
Матеріали: круглий ліс – 7,5 м³, дріт – 8 кг.

Рисунок 27.13 – фортифікаційне обладнання КСП взводу

Продовження додатку 27

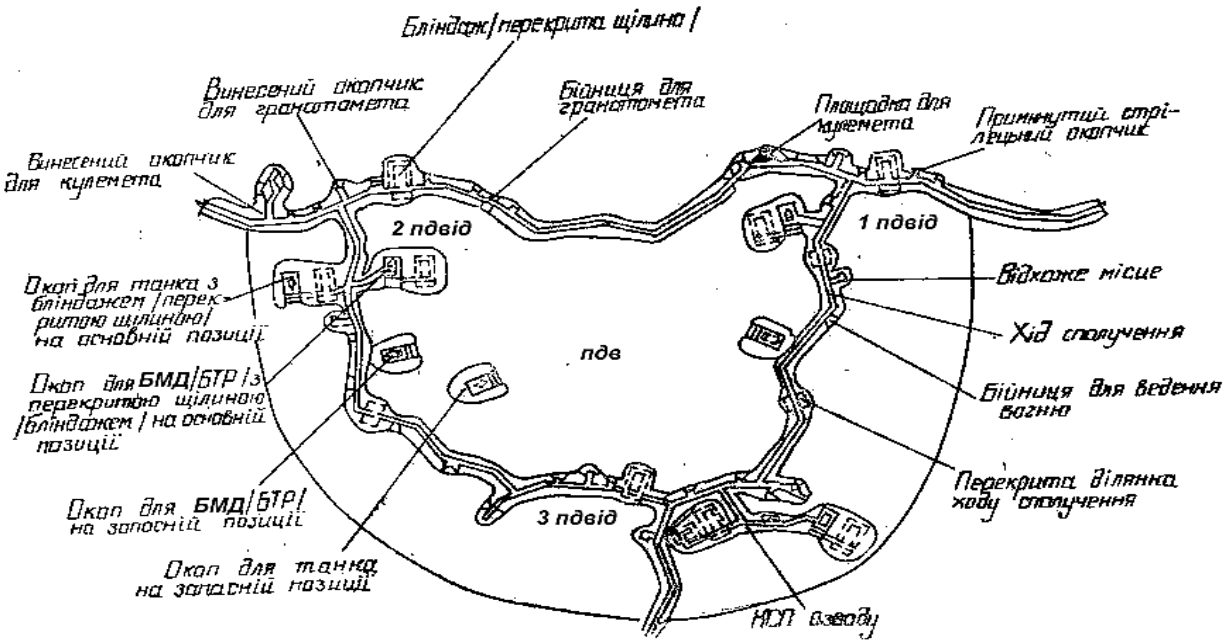

На обладнання потрібно 1100 люд/год., 7 маш/год. Танка з бульдозерним обладнанням. Матеріали: круглий ліс – 45 м^3, дріт – 135 кг. При влаштуванні одежі крутостей для 30 % окопів і ходів сполучення додатково потрібно 350 люд/год. Матеріали: круглий ліс – 20 м^3, дріт – 120 кг.

Рисунок 27.14 – фортифікаційне обладнання опорного пункту парашутно-десантного взводу першого ешелону роти.

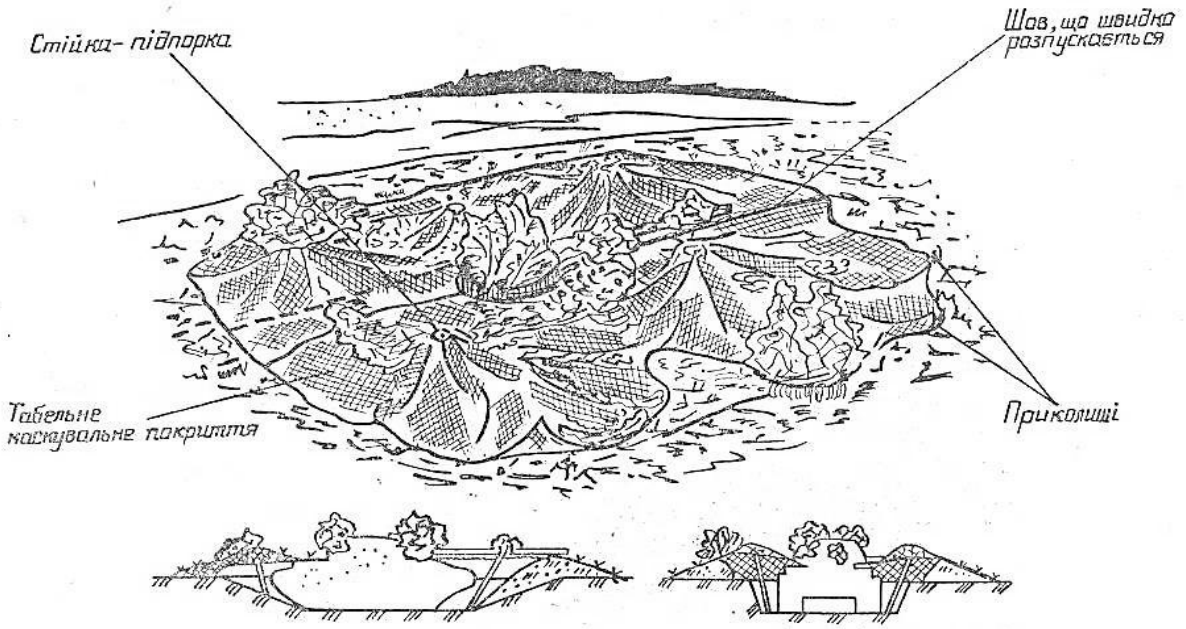

На маскування потрібно 5 люд/год., табельний маскувальний комплект, місцевий маскувальний матеріал – 0,2 м^3.

Рисунок 27.15 – маскування бойової техніки в окопі під фон місцевості (варіант).

Закінчення додатку 27

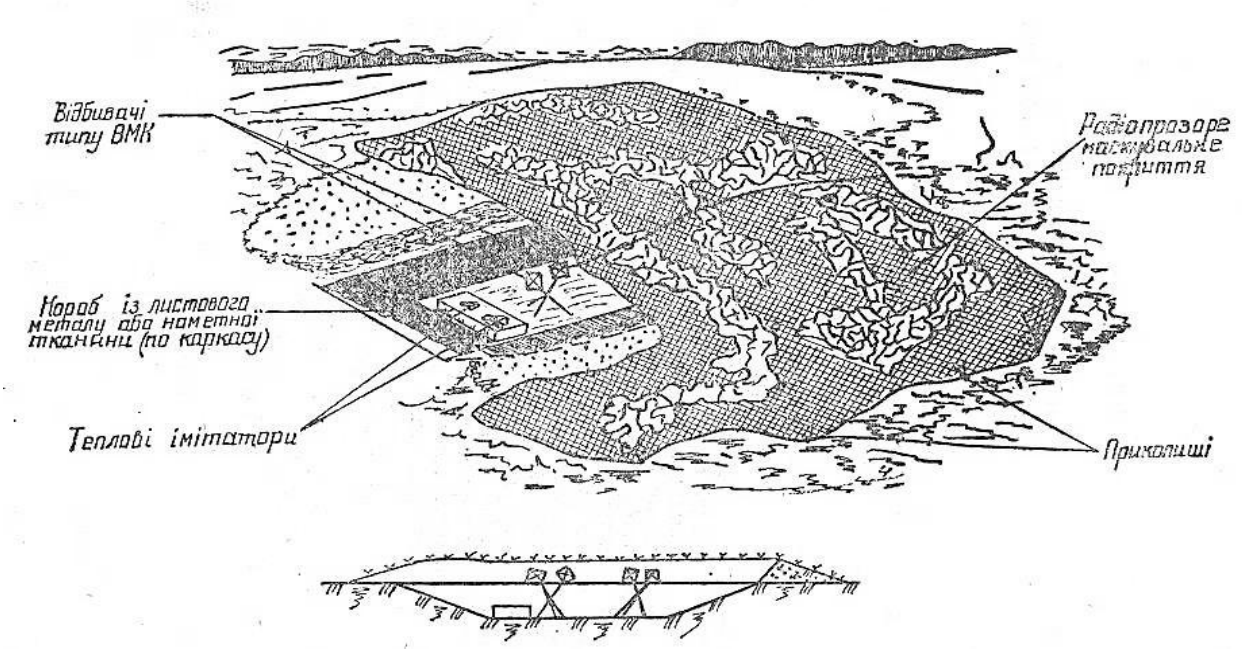

На влаштування потрібно 20 люд/год., маскувального покриття (12 х 18 м) – 1шт., відбивачів типу ВМК – 4 шт., теплових імітаторів – 2 шт.

Рисунок 27.16 – імітація техніки в укритті (окопі) із застосуванням маскувальних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ (ДЖЕРЕЛ)

1. Тимчасовий порядок оформлення військових публікацій у Збройних Силах України, ВКДП 1-00(03).01, введений в дію наказом Генерального штабу Збройних Сил України від 26.12.2018 № 460 // Київ: ЦОСіМП ЗСУ спільно з ГУП ЗСУ, Редакційно-видавничий центр ЗСУ, 2019. – 68 с.

ДЛЯ ЗАМІТОК

ДЛЯ ЗАМІТОК